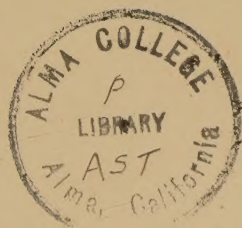

ANALECTA SACRA TARRACONENSIA

ANUARI
DE LA
BIBLIOTECA BALMES

VOLUM VIII
MCMXXXII

BIBLIOTECA BALMES

Duran i Bas, II
BARCELONA

28142

v. 8
1932

INDEX

	<u>Pàgs.</u>
J. RIUS SERRA, Prev., L'arquebisbe de Saragossa, canceller de Pere III	I
J. VIVES, Prev., Galeres catalanes enviades al Papa Urbà V.	63
J. VINCKE, La corona d'Aragó i el començament de les anualitats papals	87
J. SERRA VILARÓ, Prev., Traspàs i seboliment del bisbe electe d'Elna, Frederic Cornet	93
LL. FELIU, diaca, Diplomatarí de Sant Ramon de Penyafort (Nous documents), ...	101
XAVIER DE SALAS, L'inventari de béns mobles de la Infanta Joana	117
J. CARRERES I ARTAU, Una versió grega de nou escrits d'Arnau de Vilanova	127
Notes d'Arxiu: Un nou sermó de Sant Bernat	135
Recensions:	141

Bibliografia Hispànica de Ciències Històrico-Eclesiàstiques 153-310

INDEX

1. *Tratado de la doctrina de la fe*
2. *Tratado de la doctrina de la fe*
3. *Tratado de la doctrina de la fe*
4. *Tratado de la doctrina de la fe*

L'ARQUEBISBE DE SARAGOSSA CANCELLER DE PERE III

Fullejant els volums d'En Finke¹ per a varies cites que diverses vegades havem necessitat, ens havia cridat l'atenció que tots els cancellers dels reis d'Aragó eren eclesiàstics, però com que sabíem que l'any 1338 havia estat nomenat per aquest ofici un seglar, volguérem esbrinar les causes del canvi.

El nomenament dóna per excusa² la vellesa de l'arquebisbe de Saragossa que fins aleshores exercia el càrrec, però com que aquesta raó no s'adiu gaire amb les facultats que el mateix rei Pere li atorga en el nomenament, teníem certa curiositat per indagar la veritat.

Una recerca en els manuscrits de l'Acadèmia de la Història de Madrid ens donà la sorpresa de trobar en el fons anomenat col·lecció Salazar³, vertaders registres dels reis d'Aragó que havia usat En Zurita, com ho prova el que molts documents vénen quasi integralment copiats en les seves obres⁴ i el que en algun manuscrit hi hem trobat escriptura del mateix historiador.

Naturalment que havent intervingut el Papa en aquest afer havíem també de fer recerques a l'Arxiu Vaticà, encara que ja molta feina ens la donava feta la publicació d'En Vidal⁵. No cal dir que els registres de l'Arxiu de la Corona d'Aragó devien completar els de Madrid. I encara que d'En Zurita i de la Crònica⁶ del mateix monarca es dedueix quelcom del que

¹ FINKE, H., *Acta Aragonensia*. Berlín i Leipzig, 1908-1922, 3 vols.

² ACA (= Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona), Reg. 949, fol. 53, publicat per Valls i Taberner en el treball que es cita més endavant.

³ Abans 12. I. 1/A. i ara senzillament: A/3, A/4, etc.

⁴ GERÓNIMO ZURITA, *Los cinco libros postreros de la primera parte de los Anales de la Corona de Aragón*. Zaragoza, Herederos de Pedro Lanaja y Lamarca, 1668, tom. 2.

⁵ J. M. VIDAL, *Lettres closes et patentes intéressantes les pays autres que la France*. París, 1913 (en publicació encara).

⁶ *Crònica del rey d'Aragó en Pere IV lo Cerimoniós, escrita per lo mateix monarca* amb pròleg de J. COROLEU. Barcelona 1885.

diem, el present treball, a més de donar alguns elements inèdits, completarà els ja coneguts.

A més del procés que portà com a conseqüència la privació de la cancelleria del rei Pere III feta per Benet XII a l'arquebisbe de Saragossa, haurem de parlar de les causes d'aquesta privació, que foren l'enveja de l'infant Pere de Ribagorça i la mala voluntat de la reina envers el canceller, per no voler aquest condescendir amb les donacions fetes per Anfós IV a la reina Alionor i als seus fills.

Direm també quelcom de la cancelleria reial d'aquests temps.

DONACIONS D'ANFÓS IV

El concepte patrimonial que dels reialmes tenien els reis a l'Edat Mitjana portava com a conseqüència que els testaments dels monarques dividissin entre els fills els estats o comarques que havia costat molt de reunir.

Aquesta acció disgregadora, per contraproductent, devia portar necessàriament una reacció.

A la Corona d'Aragó aquesta reacció trobà un clima propici per desenvolupar-se precisament en aquest temps, perquè estava en plena vigoria la política d'expansió mediterrània, i culminà l'any 1319 en el privilegi que va jurar Jaume II de no desmembrar cap reialme de la seva corona.

L'hereu, l'infant Jaume, renuncià la primogenitura i fou jurat com a tal a Saragossa l'any 1320 l'altre fill Anfós. Casat l'any abans amb Teresa d'Entença, el fruit del matrimoni fou l'infant Pere que regnà amb el nom de Pere III. Morta Teresa el 28 d'octubre de 1327⁷ Anfós esposà, l'any 1329, Alionor de Castella, filla de Ferran IV i germana d'Anfós XI.

L'any anterior, a Daroca, el 19 d'agost, havia el rei jurat no desmembrar els seus estats ni alienar durant deu anys cap part dels seus reialmes⁸.

Casat, però, amb Alionor i tenint fills de la segona esposa canvià de pensament i vingueren interpretacions del jurament,

⁷ ZURITA, 2, fol. 81 i ss.

⁸ ZURITA, 2, fol. 90v. diu, el dia 20. Seguim el Ms. 988 de la Bib. de Catalunya, fol. 19. Una prova de com s'havia aclimatat l'opinió de no alienar cap membre de la corona la tenim en aquest Ms. on ja s'insereix el document com a formulari per a l'esdevenidor.

i peticions al papa Joan XXII per a què dispensés al rei del sacrament contret. El papa no volgué obrar a la lleugera i cregué més planer i més convenient confiar la causa al Patriarca d'Alexandria (Joan, germà del rei) i als bisbes de València i de Lleida⁹, el 6 de febrer de 1330¹⁰. Informacions més completes les devia portar l'ambaixador reial Llop Pérez, ardiaca de Burgos, qui creiem es pot identificar amb el futur degà de València, ja que el 18 d'agost del mateix any fou nomenat ardiaca de València, i es trobava a la Cort d'Avinyó enviat per la reina¹¹.

Malgrat l'arranjament, les donacions trobaren una forta oposició en els valencians, i les espurnes arribaren al mateix consell reial, una part del qual, que la reina volia deixar de banda, es manifestà contrari a les decisions del rei en aquest afer, i des d'aquest moment la divisió fou ben clara. L'infant Pere (comte de Ribargoça), el comte de Xèrica i Cornel se solidaritzaren amb les pretensions de la reina; l'arquebisbe de Saragossa, l'infant Pere (tot just de 13 anys)¹² i En Garcia de Loriz s'oposaven resoltament a les donacions de castells i ciutats als fills haguts de la reina Alionor.

Una prova de què la discòrdia arribà al mateix poble la veiem en una carta que l'infant escrigué al seu pare (Xàtiva, 12 desembre de 1333) en la qual nega que sigui veritat que vulgui desplaçar la madrastra, cosa de què fou acusat a Valldigne per l'ardiaca de Xàtiva¹³.

Un dels sostenidors més fermes de la improcedència de les donacions era l'arquebisbe de Saragossa, qui arribà a dir que el rei no podia fer-les sense falta¹⁴. No cal dir que sostenir una opinió tan contrària al procedir de la reina havia de tenir per conseqüència que aquesta concebés antipatia i aversió a l'arquebisbe, tanta, que en elles es troba la vera causa d'haver aquest estat destituït del seu càrrec de canceller.

El mateix infant el tenia pel més ferm puntal de la part seva. Per això el 7 d'abril, en saber que els reis d'Aragó i de

⁹ Ramon Gaston (1312-1348) i Arnau Cescomes (1327-1334). EUBEL, *Hierarchy*, I, p. 283 i 512.

¹⁰ Arx. Vat., Reg. Vat. 115, fol. 396.

¹¹ Reg. Vat. 115, fol. 399.

¹² ZURITA, 2, fol. 103.

¹³ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 14v.

¹⁴ Apènd. 6, p. 39.

Castella s'havien de veure per confirmar les donacions fetes a la reina i a l'infant Ferran, escriu a l'arquebisbe que sigui el seu defensor ¹⁵.

L'any següent la reina, veient Anfós IV al peu del sepulcre, intentà d'apoderar-se d'alguns castells fronterers, però l'infant Pere la va guanyar per mà, avançant-se a posar-los en les seves mans ¹⁶. Veient, però, que el seu espòs ¹⁷ empitjorava, la reina va deixar Barcelona i se n'anà a Fraga a fer fortificar els castells donats als seus fills, i d'allà, en saber la mort del rei, amb tot el millor que tenia ¹⁸ va fer-se escàpola cap a les terres de Castella.

Segurament per a què el nou papa no es deixés sorprendre amb peticions del rei i de la reina de què confirmés les esmentades donacions, l'infant, en saber l'elecció de Benet XII, envià a la cort d'Avinyó, com a ambaixadors seus, a Joan Sancier ¹⁹, cambrer de la Seu de Saragossa i a Garcia de Loriz. Els passaports els firmà el 13 de gener de 1335, i les instruccions, el 21 del mateix mes. Han de parlar al papa de cinc coses ²⁰. 1.er Que Pere té tot el dret a la primogenitura perquè és fill del rei i de la seva primera esposa. 2.^{on} que hi ha tractats en contra d'ell fets per la reina i els seus seguidors; 3.er que el rei aliena coses que no pot distraure de la corona; 4.^{rt} que Joan XXII aixecà el jurament de no fer-ho, esperant que Benet XII no voldrà fer-li aquest tort, ja que segurament ho intentaran per a justificar les donacions fetes als germanastres, *in cunabulis adhuc*; i 5.^è que no es donin prebendes de catedrals als que siguin de fora del regne, i que li reservi València per quan vaquí, ja que la pretén el degà d'aquella seu, que és del regne de Castella (en Llop Pérez de Fontecha), majordom de la reina, i promotor de tots els disgustos familiars.

El fill d'Anfós, ja coronat rei, no deixà de mà l'afer de les donacions fetes pel seu pare, i de què no volia procedir contra justícia en tenim una prova en les consultes que feia a grans personatges i a les grans ciutats. Per exemple, el 17 d'agost de

¹⁵ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 15.

¹⁶ ZURITA, 2, fol. 113v.

¹⁷ ZURITA, 2, fol. 114.

¹⁸ Apènd. 3.

¹⁹ En ZURITA, 2, 107, l'anomena Joan Sánchez de Madrigal.

²⁰ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 28v.

1336 envia a Garcia de Loriz a Mallorca, demanant al rei que li doni el seu parer sobre les donacions fetes pel rei Anfós a la reina Alionor ²¹, i el 14 del mateix mes demanava consell a Saragossa, on envià l'escriptor de la cancelleria, Miquel Sanci de Lluna, i a Barcelona i Lleida per mitjà d'Arnau de Roure ²².

Aquesta liberalitat en fer donacions als fills haguts de la segona esposa contrasta amb la penúria en què per força era obligat a viure l'hereu.

Aquest diu al papa l'any 1336 ²³ que el seu pare, en embarcar-se cap a Sardenya, el confià a l'arquebisbe, qui el va nodrir i pujar, sense que tingués cap renda. Només tenia el que "li donaven per la terra" i l'arquebisbe li bestreia.

El 7 d'abril de 1334 el rei ja havia fet donacions al fill segon, i encara quan l'hereu ²⁴ demanà Girona no ho aconseguí, ja que el seu pare li féu de resposta que volia consultar-ho amb l'arquebisbe.

Ens fariem massa pesats si seguíem les relacions entre pare i fill sobre aquest punt. El fill sempre està amoïnàt per la falta de diners per a comprar coses necessàries per a la seva persona i fins per al personal de la seva casa i cancelleria. Així, per exemple, ho trobem el 30 d'abril de 1334 en escriure al rei que es paguin "draps" que comprà al mercader de València Rabaça, i, a més, que doni provisió al dispeser seu, ja que ha pogut haver només 28 sous del comtat que se li va senyalar, i li prega també que pagui al seu canceller: "Item que sia mercè del senyor rei que vulla fer donar recapte o assignar en loc cert a Rodrigo Diaz, canceller del dit senyor infant, los mil morabetins que'l dit senyor rei li dóna graciosament, com los aia necesaris a compta per aquel feita" ²⁵.

El 5 d'agost de 1335 l'infant necessita vaixella per a la seva casa i, sense un sou, ha de demanar al seu pare que li doni 100 marcs d'argent dels de Sardenya ²⁶. El setembre del mateix any l'infant es queixa al rei de què el subsidi que aquest va demanar

²¹ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 77.

²² Id. id., fol. 81.

²³ Apènd. 6.

²⁴ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 15.

²⁵ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 16.

²⁶ Id., id., fol. 33.

a les aljames de Girona i del vescomat de Bas rau en dany de la provisió de la casa seva ²⁷.

II. CONDUCTA DE L'INFANT PERE

Encara vivia el rei Jaume II quan el seu fill l'infant Pere, comte de Ribagorça, ja feia la traveta al seu germà més gran, el futur Anfós IV, pretenent que, si aquest morís en la guerra de Sardenya vivint el seu pare, la corona no passés al fill de l'infant N'Anfós, sinó al comte de Ribagorça ²⁷.

Les pretensions falliren del tot, ja que l'any 1325 fou jurat com a successor d'Anfós IV el seu fill Pere.

El partit que el mateix infant prengué a favor de la reina Alionor en la qüestió de les donacions que el seu espòs féu a ella i als seus fills prova encara una vegada més la poca devoció i afecte que aquell tenia al seu nebot, l'infant del seu mateix nom ²⁹.

Després de la mort d'Anfós IV continuà la mateixa política de poca afecció al nou rei Pere III ³⁰. Durant cinc setmanes estigué l'infant Pere a Saragossa intervenint en reunions que sabia no agradaven al nou rei, i malgrat d'haver tingut temps per conspirar, com diríem ara, refusà quedar-se un dia més per presentar-se davant de la cort i discutir o explicar els consells que havia donat per escrit el 17 de març de 1336 ³¹. Davant del notari que el requereix per a atendre el manament reial, que volia posar en pràctica de seguida el que li aconse-

²⁷ Id. id., fol. 40.

²⁸ ZURITA, 2, fol. 67.

Sobre aquest personatge vegi's: P. ANFÓS DE BARCELONA, *Estudios Franciscanos*, 12 (1914), una biografia; FERRAN VALLS i TABERNER: *El tractat "de regimine principum" de l'infant Pere d'Aragó*, en *Estudis Franciscans*, 37 (1926), 271-287, i 432-450, 38 (1926), ps. 197-27 i 199-209 i el mateix VALLS, en la mateixa revista (1927) 104-110 i 255-79; *L'hospital del Coll de Balaguer fundat per l'infant fra Pere d'Aragó*; sobre el seu testament vegi's P. ANDREU IVARS en *Arch. Ib.-Amer.*, 15 (1921), i P. Pou en *Visionarios, beguinos y fratrícels catalanes* (s. XIII-XV), li dedica tot el capítol x, p. 308 i seg.

²⁹ Encara que no consti d'on sortien les acusacions llançades contra els que voltaven l'infant primogènit, hi havia qui les propalava a les oïdes del mateix rei. Així veiem que el 20 de setembre de 1334 l'hereu s'ha de sincerar davant del seu pare, a qui va enviar a Bonanat de Pedra, amb una memòria del que ha de dir. "*Item de hiis que dicuntur narrata falsissime contra aliquos de consilio domini infantis et dicuntur proposita contra Rodericum Didaci Cancellarium*" (Acad. Hist. Ms. A/3 fol. 21).

³⁰ Apènd. 4.

³¹ Apènd. 5.

llava per escrit, l'infant Pere repeteix estar aparellat a obeir al rei, però de fet deixa la cort i amb ell parteixen tots els catalans, exceptuant N'Ot de Moncada i En Ramon de Peralta ³².

Els documents citats proven sobradament la poca harmonia que hi havia entre oncle i nebot. Vegem, a més, el que diu el maeix rei en la seva Crònica: "Ahut lo damunt dit consell, faem nostra resposta als damunt dits infants En Pere e En Ramon Berenguer... que en nengun cas del mon Nos no partiriem de Çaragoça tro que fossem coronats en rey...

En aquest consell nos respongueren los dits infants En Pere e En Ramon Berenguer... que mal consell haviem haut, en tant com voliém mudar la manera dels tres reys antecessors nostres... e van-hi moltes rahons allegar. Empero nos, tements-nos de molts accidents contraris que si porien esdevenir, diguemlos que axí voliém que fos, e que no se'n devia altre fer. Perque ells irats e folls partiren-se de Nos, e tornaren-se en Barcelona" ³³.

Encara que l'infant oncle del rei mirava la qüestió de la seva cunyada amb el diafragma de la pau, es va posar resoltament al costat d'ella, contradint la política del rei. Aquest, tement de la fidelitat de l'oncle, li va demanar que li donés fe jurada de servir-lo i ell va fer el jurament a principis de setembre a les corts de València. Això no obstà per iniciar una forta campanya contra l'arquebisbe de Saragossa, perquè era l'única persona que s'oposava a que tingués el govern absolut del rei ³⁴.

Resumirem aquí les proves que tenim per atribuir a l'infant Pere de Ribagorça l'hostilitat contra l'arquebisbe, que culminà en la privació que li sobrevingué d'exercir càrrecs públics. El mateix Zurita (II, fol. 126) diu que el rei Pere acusava l'oncle d'haver instigat el papa a enviar els nuncis: "con gran instancia e inducimiento del infante Pedro".

El dia 5 de gener de 1337 Benet XII, escrivint al rei, dóna una prova indirecta de què la mà de l'infant es belluga en aquest afer contra l'arquebisbe, aconsellant el mateix que els oncles li recomanaven abans de la coronació, ço és, que tinguí bons consellers i oficials: *tibi multum creditur expedire quod*

³² ZURITA, 2, fol. 115v.

³³ Crònica, p. 55.

³⁴ ZURITA, 2, fol. 125.

assistentes, consiliarios, officiales et ministros habeas qui Deum timeant, iustitiam et pacem diligant... tue salutis, honoris et commodi zelatores existant fervidi, i que convoqui consell general; ni més ni menys, tot tal com li deien els oncles: Dum ardua emergebant negocia... prelatos, barones, communitates, et alios probos viros... prout est de more illarum partium ad celebrandum super emergentibus huiusmodi sanum et tutum consilium convocabant. Però no amaga el papa la intervenció dels oncles quan li diu que els ha allunyat de la seva reial casa: *Attendens nichilominus diligenter quod patruí tui, viri utique circumspectionis et prudentie maturitate prediti, salutem honorem et commodum tuum pre ceteris... diligunt... tam ipsos quam alios probos viros, qui circa negotiorum regionum directionem utiliter et laudabiliter hactenus se gesserunt, a te. sicut asseritur, iniquo et perverso quorundam consilio ad te... revocare studeas*³⁵.

Aquí Benet XII no cita personalment l'arquebisbe, però en una carta al mateix canceller ja li diu clar: *postquam prefatus rex [Pere III] regna suscepit gubernacula ad hoc studia dirigendo, ut elongatis ab eodem rege suis patruis et aliis probis discretis et fidelibus viris, qui circa directionem negotiorum regionum utiliter et laudabiliter se, retroactis temporibus, gesserant et gerebant, tui asumerentur et intromitterentur pro tuo libito ad obsequia dicti regis*³⁶.

I contrasta més aquest llenguatge del papa, perquè, un any abans, en fer la primera monició a l'arquebisbe, no solament no dóna cap acusació concreta, sinó que, a més, li diu que no posa molta fe en les coses que li imputen: *licet fidem non adhibeamus relatibus huiusmodi*³⁶. I com que encara els nuncis no havien sortit d'Avinyó, les fonts d'informació del papa havien d'ésser sempre les mateixes. Solament que ara dóna fe plena als contraris de l'arquebisbe.

Sempre inspirat en la idea de la reconciliació del rei amb la madrastra, obtingué l'infant Pere que per tractar d'aquest afer es convoqués parlament a Castelló de la Plana. Allà va demanar la tutela del rei, i aquesta proposició portà la divisió

³⁵ VIDAL, II86, i RAYNALDI, *Annales*, etc., a. 1336, núm. 51.

³⁶ VIDAL, núm. 1187.

³⁷ VIDAL, núm. 741.

a l'Assemblea. Per a guanyar temps la reunió fou transferida a Gandesa per al 25 de març de 1338. Entretant ell obtingué dels llegats del papa que allunyessin el contrari més fort que tenia, que era l'arquebisbe. Els llegats citaren aquest per tal que comparagués a la presència del papa³⁸. A la influència personal de què gaudia l'infant davant la Cúria d'Avinyó hi afegia la del seu oncle Robert de Sicília³⁹.

Sabent el rei d'on partien les acusacions, intentà defensar el seu canceller. Ja el 22 de juny del 36 escrigué al seu agent a la Cúria papal que acusen l'arquebisbe de sembrar discòrdies entre la persona reial i els oncles⁴⁰.

A l'agost del mateix any demana el valiment del seu parent, el rei de Mallorca, i assenyala com acusadors els que en vida d'Anfós havien atemptat contra Pere III⁴¹.

I, veient que no podia comptar més amb l'arquebisbe, acabà per conferir el càrrec de Cancellier al seu oncle el dia 14 d'octubre de 1338⁴².

Però les ambicions personals de l'infant Pere anaven minvant i les seves aficions es desviaven cap al claustre. No és estrany per això que l'any 1339 es reconciliï amb l'arquebisbe de Saragossa⁴³, i, en retirar-se a viure al seu comtat d'Empúries, quedà a la cort com a principal personatge En Nicolau de Janvilla, comte de Terranova, segurament perquè encara pesava sobre l'arquebisbe la prohibició papal d'exercir càrrecs públics.

³⁸ ZURITA, 2, fol. 127; Apènd. 13.

³⁹ ZURITA, 2, fol. 129v.

⁴⁰ Apènd. 7.

⁴¹ Apènd. 8.

⁴² En VALLS I TABERNER, art. cit., p. 281, nota 3 (*Est. Franc.*, 1926) publica el nomenament.

⁴³ ZURITA, 2, fol. 138v.

LA SANTA SEU I LA CORONA D'ARAGÓ

Havent de tractar d'una matèria qualsevol d'història medieval és impossible fer-ho sense comptar amb l'acció papal a causa de la unitat religiosa que aleshores hi havia.

Aquesta unitat donava al papa una força immensa, sense punt de comparació amb la que hagi pogut tenir el tribunal internacional de La Haia, ni la que actualment pugui tenir la Societat de Nacions.

Catalunya tenia, a més, un altre lligam que l'acostava a la cort papal: el feude i homenatge corresponent degut al pontífex per al regne de Sardenya, en virtut del qual, no solament havia de pagar cada any 2.000 marcs, sinó que tots els reis, després de la seva coronació, havien d'anar a prestar jurament de vassallatge al papa, a causa de la concessió a Jaume II del susdit regne feta per Bonifaci VIII el 4 d'abril de 1297.

Per no allargar-nos en aquest punt seguirem només les relacions que per raó d'aquest pagament i per aquest homenatge hi ha hagut en els pocs anys que comprèn el present article.

Jaume II, així que sabé l'elecció de Joan XXII, va enviar el 6 de setembre de 1316¹ a prestar l'homenatge a Pons, bisbe de Barcelona, i a Vidal de Vilanova, militar i conseller reial.

Anfós va fer el reconeixement de vassallatge el 28 d'octubre de 1328² davant del patriarca d'Alexandria, delegat pel papa Joan XXII el 14 d'octubre de 1328³.

El mateix homenatge hagué d'ésser repetit per haver ocorregut en aquest temps la mort del papa, i per això veiem que el 22 de desembre de 1335, en nom del susdit Anfós IV, el presta En Ferrer de Canet al nou papa Benet XII, consagrat el 8 de gener del mateix any⁴, sense que per aquest acte fos dispensat de fer-lo personalment.

El document que es lliurava al Romà Pontífex en aquests actes era dels més solemnes, ja que, segons costum, s'hi posava, penjat de fils de seda, un segell d'or⁵.

¹ Arx. Vat., Arm. xxxv, 4, fol. 225v.

² Arx. Vat., Arm. xxxv, 5, fol. 167v.

³ Arx. Vat., Reg. Vat., 115, epist. 1414 de l'a. XIII.

⁴ VIDAL, núm. 725.

⁵ El ms. 5 del susdit arm. xxxv, fol. 167v, descriu el segell que tenia el document d'Anfós IV amb les següents paraules: *pendebat ex filis*

L'octubre del 36 una ambaixada del rei demanava la remissió del cens, petició que no fou atesa ⁶.

El 2 de novembre el rei pagà 8.000 florins per a cens, per mediació de Joan Ruiz de Moros ⁷, consentint el papa en que es prorrogués la prestació personal del jurament davant de la cort d'Avinyó i mentrestant el 7 de gener de 1337 ⁸ feia l'homenatge i jurament per procuradors, que foren: En Berenguer de Vilaregut, N'Arnau sa Morera i N'Albert de Tallada ⁹. La presentació davant del papa fou el 7 de març ¹⁰.

El 19 del mateix mes el papa escríu al rei notificant-li haver rebut l'homenatge, i absolent-lo de les censures en què havia incorregut per incompliment de la seva obligació, no quedant per això dispensat de fer-lo personalment de seguida que pogués ¹¹.

El 4 d'abril del 38 el rei paga el cens per mediació d'En Ramon Boyl ¹², i per l'agost el mateix Boyl torna a la cort d'Avinyó, demanant la imposició d'una dècima per poder atendre millor a la guerra contra els alarbs ¹³.

El mes següent tramet a la mateixa cort a Jaume Escrivà, sollicitant pròrroga del plaç que tenia per retre personalment l'homenatge ¹⁴. El 7 de desembre el papa li allarga el terme ¹⁵, i el 26 de febrer del 39, excusant-se encara de no haver pogut complir els seus deures, se li concedeix un altre plaç fins a Pasqua ¹⁶.

Poc després va a Avinyó En Bernat d'Olzinelles ¹⁷, i el 26 de juny el rei paga el cens ¹⁸.

El 22 d'agost el rei escríu al rector de Balaguer que ha demanat pròrroga per prestar l'homenatge i que, com que no

sericis rubei et crocei coloris bulla aurea satis magna habens ab una parte crucem et quatuor capita, ab altera regem sedentem in solio.

⁶ ZURITA, 2, fol. 125v.

⁷ ZURITA, 2, fol. 125v. i VIDAL, núm. 1135.

⁸ ARX. VAT., Arm. xxxv, 5, fol. 333v.

⁹ ZURITA, 2, fol. 125, diu: Azbert de Caliaça.

¹⁰ ARX. VAT. fonsd. Castell S. Àngel, pergami núm. 5014.

¹¹ VIDAL, núm. 1269.

¹² VIDAL, núm. 1748.

¹³ ZURITA, 2, fol. 138.

¹⁴ ZURITA, 2, fol. 135.

¹⁵ ARX. VAT., Index Garampi.

¹⁶ VIDAL, núm. 2217.

¹⁷ VIDAL, núm. 2270.

¹⁸ VIDAL, núm. 2425.

espera ésser atès, necessita l'arquebisbe de Saragossa ¹⁹. El mis-satger aquesta vegada fou el canonge de Sant Feliu de Girona Antoni Collell ²⁰. El mateix any encara fa altres proves per a obtenir un terme més llarg per a prestar l'homenatge ²¹.

Per fi el rei va sortir cap a França, i acompanyat del rei de Mallorca féu el degut jurament per l'octubre de 1339, demanant segurament la remissió del cens i la concessió d'una dècima per atendre a la creuada, però no obtingué cap resultat en aquestes dues peticions ²².

I continuant l'any següent la manca de diners, novament va demanar la imposició de la dècima. Aquesta vegada fou l'ambaixador En Ramon Cornet ²³.

El 9 de juny de 1340 torna a Avinyó mossèn Antoni Collell, qui rebé del papa facultats per absoldre el rei, ja que aquells dies havia estat satisfet el cens per mans d'Huguet des Vilas, mercader de València ²⁴.

El 17 de juny de 1341 pagà de nou el cens dels 2.000 florins per mediació d'En Ferrer de Canet ²⁵.

ALTRES RELACIONS ENTRE LA SANTA SEU I LA CORONA D'ARAGÓ

Si bé de dret comú podien els capítols catedralicis, a la mort dels bisbes, elegir el seu successor, la Santa Seu acostumava reservar-se la provisió dels bisbats per al cas que vaqués la mitra.

Per això trobem que sovint es relacionen les dues potestats, suplicant els reis la collació de beneficis majors a favor de persones ben vistes per ells.

Pere III, encara infant, el 22 d'agost de 1334, ja escriví al papa demanant que, estant prop de la mort l'infant Joan d'Aragó, arquebisbe de Tarragona ²⁶, fossin reservats els be-

¹⁹ ACA., Reg. 1055, fol. 205.

²⁰ ACA., Reg. 1055, fol. 115.

²¹ ACA., Reg. 1113, fol. 11.

²² ZURITA, 2, fol. 138-39.

²³ ZURITA, 2, fol. 143.

²⁴ Arx. Vat., Reg. Vat. 135, fol. 36.

²⁵ Arx. Vat., Reg. Vat. 136, fol. 44.

²⁶ Joan d'Aragó fill de Jaume II, degà de Burgos, capellà del Sacre Palau, tenia 27 anys quan el 14 de novembre de 1319 fou nomenat arque-

nifets que posseïa, i el 23, des de Cervera, sabuda la defunció de l'arquebisbe, escriu a la cort d'Avinyó proposant per a l'arquebisbat de Tarragona a Ximenis de Gurrea, abat de Mont-Aragó ²⁷.

Trobant-se a Santes Creus l'II de setembre el mateix infant escriu al seu pare que recomani a la Cúria Romana la petició feta a favor de Ximenis, puix li han dit que el Capítol demana que sigui nomenat el prebost, i l'infant Pere de Ribagorça s'interessa per al germà del comte de Foix ²⁸.

La resposta del seu pare al rei Anfós seria negativa i aleshores envià ambaixadors a Avinyó amb una memòria del que han de demanar; entre altres coses han de repetir la súplica de que l'arquebisbat de Tarragona sia per a Ximenis de Gurrea, i, si el papa atén la petició del rei que el volia per a Arnau Cescomes, bisbe de Lleida, la vacant d'aquesta ciutat sia proveïda en favor de Ferrer Colom ²⁹, per al qual abans s'havia demanat Vich i més recentment Barcelona, i que si Tarragona és proveïda amb els bisbes de València o de Tortosa, la que resulti vacant sia conferida al susdit Ferrer ³⁰.

Una altra vegada vacà Osca, sufragània de Saragossa. El seu bisbe, Pere d'Urrea, moria el 5 de març de 1337, i al rei Pere li faltava temps per a recomanar el seu confés Sanç d'Ayerbe ³¹, però Benet XIII elegí, el primer d'octubre, Bernat Oliver, O. S. A., després d'haver renunciat Giralt de Rocabertí, prebost de Tarragona ³², el mateix que volien els canoniges de Tarragona per bisbe seu l'any 1328.

bisbe de Toledo. Després, privat de la cancelleria de Castella, renuncià l'arquebisbat, per al qual fou nomenat l'arquebisbe de Tarragona Ximenis de Luna, i la vacant que aquest deixà fou proveïda amb el nomenament de l'Infant Joan, honorat a més amb el títol de patriarca d'Alexandria (EUBEL, I, 487 i 479). Encara que el nomenament fou fet el 17 d'agost de 1328, el 14 de desembre s'intitulava electe de Tarragona i canceller del rei Jaume II (Acad. Hist. Ms. A/3, fol. 3v.) Morí l'Infant Joan el 19 d'agost de 1334. Vegeu també: VINCKE, J., *El trasllat de Joan d'Aragó de la Seu de Toledo a la de Tarragona. Anal. Sacra Tarrac.* 6 (1930) 127-130.

²⁷ Acad. Hist. Ms. A/3, fol. 19v.

²⁸ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 20.

²⁹ Arnau Cescomes fou nomenat arquebisbe de Tarragona, i Ferrer Colom, canonge, fou elegit bisbe de Lleida el 24 d'octubre de 1334 (EUBEL, I, p. 283).

³⁰ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 24.

³¹ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 87v.

³² EUBEL, I, p. 378, nota 7; Arx. Vat., Reg. Avin. 51, fol. 256v.

L'Oliver era mestre en Teologia. A l'any 1336 figura com a conseller del rei, i el 22 de maig és un dels ambaixadors a la cort d'Avinyó per a la qüestió del cens³³.

Els papes també demanaven diferents coses als reis i interposaven el seu valiment per a resoldre diversos afers.

Pel gener de 1338 Benet XII escriu al rei Pere que no permeti el duel concertat entre el vescomte Bernat de Cabrera i el noble Pere de Xèrica³⁴. El mateix dia 1.er escriu, a més, a l'infant Pere³⁵ i a l'altre oncle l'infant Ramon Berenguer, comte de Prades³⁶, intercedint pel mateix. El duel fou evitat, per intercessió del rei segons En Zurita³⁷, que segurament no coneixia la intervenció del papa.

Al primer del mateix gener recorda el papa al rei Pere que quan el seu pare va donar el càrrec d'almirall a Ramon de Peralta, el rei Robert de Sicília se'n va ofendre perquè En Peralta era gendre d'En Frederic de Trinàcria, i com que ara hom torna a dir que el rei li renovarà el mateix càrrec demana que no ho faci³⁸. El rei va satisfer els desigs del papa i Benet XII el 25 de febrer podia trametre al rei de Sicília les lletres del d'Aragó assegurant que no es faria el nomenament d'En Peralta³⁹.

Zurita⁴⁰ diu que per als negocis de Sicília el rei envià l'infant Ramon Berenguer com ambaixador a Benet XII. Nosaltres trobem⁴¹ que el 29 de setembre el rei insta al seu oncle per tal que vagi de seguida a Avinyó i no sigui causa del retard la manca de viàtic, ja que ha donat ordres de què a Barcelona sigui proveït del que necessiti.

Segurament que, a més del negoci de Sicília, devia haver de parlar de la pròrroga de l'homenatge i del casament de l'infant amb la filla més gran del rei de Sicília, per a efectuar el qual necessitava l'infant Ramon Berenguer dispensa apostòlica. No empendria el viatge l'oncle del rei, ja que fou En Jau-

³³ Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 65.

³⁴ VIDAL, núm. 1623.

³⁵ VIDAL, núm. 1624.

³⁶ VIDAL, núm. 1625.

³⁷ ZURITA, 2, fol. 132v.

³⁸ VIDAL, núm. 1626.

³⁹ VIDAL, núm. 1679 i DAUMET, GEORGES, *Benoit XII. 1334-1342. Lettres closes, patentes et curiales se rapportant a la France*, núm. 408.

⁴⁰ ZURITA, 2, fol. 134.

⁴¹ Apènd. 22.

ine Escrivà qui sollicità del papa la dispensa necessària per al casament, la qual negada, esposà després Maria Alvarez, germana del comte de Xèrica ⁴².

El rei, però, escriví al papa excusant l'infant R. Berenguer de no haver fet el viatge per temor als rigors de l'hivern ⁴³.

El rei de Mallorca era feudatari del d'Aragó i la remissió que Pere posava en fer l'homenatge al Papa l'usava el de Mallorca envers el d'Aragó. Sigui per ambicionar aquell regne sigui per ésser més exigent que el papa no ho era vers ell, a finals del 1338 semblava imminent una guerra entre els dos reis Jaume de Mallorca i Pere d'Aragó.

Ès d'aquest temps que, en saber-ho, Benet XII desplega una gran activitat, i el 21 de desembre escriví al rei Pere preguntant-li que sospengui tot atac al seu parent fins a Sant Joan ⁴⁴, i demana també la intercessió de l'arquebisbe de Saragossa ⁴⁵ i per tal que mentrestant s'arregli tot pacíficament envia un Nunci seu ⁴⁶ el 25 de gener 1339, i pel febrer escriví al de Mallorca que compleixi els pactes fidelment per a evitar tota ocasió de guerres ⁴⁷ i successivament escriví de nou sense plànyer-se diverses lletres recomanant sempre treure ocasió a tota desavinença ⁴⁸.

Una altra qüestió sorgí en aquests últims anys. El fill d'Anfós IV i Alionor, Ferran, quedà a la fi senyor de Tortosa, i del veí poble d'Ulldecona se'n disputaven els termenals el castellà d'Amposta i el sobredit marquès de Tortosa.

El papa segueix la mateixa política conciliadora, escrivint a ambdues parts mostrant-los un ideal més alt per a lluitar, com era el perill de la invasió dels alarbs. Als seus nuncis Beltramí i Enric d'Aste els havia ordenat que imposessin treves, i ara que amenacen trencar-se escriví a l'arquebisbe de Tarragona que les prorrogui (25 maig de 1340) ⁴⁹. En el mateix registre hi ha les cartes que dirigí a Alionor preguntant-li que intercedís per la pau, i al castellà d'Amposta sobre el mateix.

⁴² ZURITA, 2, fol. 135.

⁴³ ACA., Reg. 1112, fol. 31v.

⁴⁴ VIDAL, núm. 2151.

⁴⁵ VIDAL, núm. 2152.

⁴⁶ VIDAL, núm. 2186-88.

⁴⁷ VIDAL, núm. 2269.

⁴⁸ VIDAL, núms. 2207, 2270, 2286-88, etc.

⁴⁹ Arx. Vat. Reg. Vat. 135, fol. 28v.

LA SANTA SEU I LES DIFERÈNCIES ENTRE EL REI I LA REINA

Les noves de la desavinença entre el rei Pere i la seva madrastra devien arribar aviat a la cort d'Avinyó, i segurament augmentades amb el perill d'una guerra entre Aragó i Castella. Com a causant de les diferències venia senyalat l'arquebisbe de Saragossa.

Per això l'11 de gener de 1336⁵⁰ Benet XII escriu a l'arquebisbe-canceller que el rumor de discòrdies familiars en la casa reial ha arribat a les oïdes de l'Apostòlic, i l'exhorta a posar en acció tot el seu esforç per a arrencar les arrels del mal, fent callar les males llengües acusadores, *omni circa hec contra te suspicione vel oblocutione sublata*.

Vénen els fets ocorreguts poc abans de la coronació del rei, la partença dels oncles del rei i dels catalans⁵¹. Segurament els mateixos oncles escriurién al papa afegint a les acusacions contra el canceller la queixa de l'incompliment del privilegi en virtut del qual els reis havien d'ésser coronats a Tarragona. Així ho fa presumir la carta que Benet XII escriu el 6 d'octubre de 1336 a N'Arnau Cescomes, arquebisbe de Tarragona, demanant-li, amb tot secret, còpia dels privilegis referents a aquest afer⁵², ordre complimentada abans del 19 de novembre del mateix any⁵³.

Sigui per tractar-se d'un fet consumat, sigui perquè el mateix privilegi no havia estat sempre observat (el mateix pare de Pere III fou coronat a Saragossa) no es troba a Roma altre menció del fet, però comença a la cancelleria papal una activitat extraordinària en relació amb la corona d'Aragó.

Tornant de la seva ambaixada En Canet i En Sant Climent portarien al rei noves concretes de l'opinió del papa sobre les relacions existents entre els diferents membres de la família reial, puix el rei, el 20 de juny de 1336, escriu a Avinyó estranyant-se en gran manera de les acusacions contra l'arquebisbe, principal columna del rei des de petit, d'infant i de rei, i en les instruccions als ambaxadors explica que precisament la

⁵⁰ VIDAL, núm. 741.

⁵¹ Apènd. 4 i 5.

⁵² Apènd. 9.

⁵³ VIDAL, núm. 1146.

malvolença contra el seu canceller data de quan s'oposà a les concessions de castells i ciutats a la reina Alionor i als seus fills ⁵⁴.

La resposta no es féu esperar. El 20 de juliol el papa expedia dues lletres: una al rei exhortant-lo a ajudar i defensar a la madrastra, demanant-li ensem còpia del testament del rei Anfós ⁵⁵, i altra a la reina pregant-la de voler honorar i reverenciar el rei, ja que la pau no deixa d'ésser una paraula buida a la casa reial ⁵⁶.

El rei seria el primer a veure que els esdeveniments podien precipitar-se i sabent la influència que el seu parent, el rei de Mallorca, tenia davant del papa li escriví que intercedís per l'arquebisbe, perseguit precisament per haver servit bé al rei i al reialme ⁵⁷.

No descuidava, però, el rei de fer tot el que podia de part seva, i així veiem que, en enviar a Avinyó el 23 d'agost del mateix any ambaixadors per afers de Gènova, els encarrega també que parlin de l'arquebisbe de Saragossa ⁵⁸.

En això arribem al 37, que fou fecund en esdeveniments. El 5 de gener Benet XII escriví al rei Pere que consideri si seria just que els seus germans i la seva mare restessin indotats i sense cap classe de béns, i que si les donacions del seu pare foren excessives està disposat a fer de mitjancer per tal que bonament es moderin. I com que no convé de cap manera que es canviï el clima pacífic existent entre Castella i Aragó envia els nuncis Beltramí, bisbe electe de Chieti ⁵⁹, i Enric d'Aste ⁶⁰

⁵⁴ Apènd. 6.

⁵⁵ VIDAL, núm. 989.

⁵⁶ VIDAL, núm. 990.

⁵⁷ Apènd. 8.

⁵⁸ Super aliis vero que Rev. in Xto. patrem archiep. Cesaraugustanum tangunt faciatis iuxta per nos cum dicto Petro Delgado vobis requiratur, prout de vobis confidimus. ACA, Reg. 1053, fol. 177v.

⁵⁹ Beltramí Paravicini, elegit bisbe de Chieti el 14 de desembre de 1336. El 26 de gener rep les butlles amb facultats per poder ser consagrat per qualsevol bisbe, i, no acabant la seva missió, se li va allargant el plaç hàbil per a ésser consagrat fins a Pasqua, Sant Miquel de setembre, Nadal i fins a mitja quaresma de l'any següent (VIDAL, núms. 1210, 1344, 1458, 1605 i 1874). El 24 de novembre de 1339 passà al bisbat de Como, i el 6 de novembre de 1340 a l'arquebisbat de Bolonya. Morí abans del 13 d'octubre de 1350 (EUBEL, I, pp. 141, 217 i 481).

⁶⁰ MANUEL CERCHIARI, *Cappellani papae et apostolicae sedis auditores causarum sacri Palatii apostolici* (Roma 1921) no registra aquest auditor. El 24 d'octubre de 1339 fou nomenat Patriarca de Constantinoble.

per tal que resolguin les dificultats, abans d'arribar el cas de guerra ⁶¹.

No content d'aquesta llarga carta, n'escriu una altra el mateix dia fent-li veure els inconvenients d'una guerra, i anunciant-li que n'envia una altra al rei de Castella per tal que per vies amigables apaguin el caliu d'una lluita, i participant que els nuncis estan facultats per a imposar treves fins a cert temps ⁶².

Els textos de la correspondència proven l'habilitat de la diplomàcia papal, que sabia escriure a les diverses personalitats segons les conveniències exigien.

Així al rei Alfons de Castella, en aconsellar-li la pau, li diu que està disposat a intervenir el papa mateix a favor de la reina i dels seus fills; que a un rei com ell no li convé promoure una guerra contra un infant innocent, ja que tot el que aquest fa contra la madrastra no s'ha d'imputar a ell sinó als que volten la seva reial persona ⁶³. A la reina, que condescendeixi a les advertències dels nuncis, puix que gaudint de la pau del pròxim no li fallarà la de Déu ⁶⁴, i a Pere de Xèrica, que deixi de banda odis i rancors i segueixi els consells dels nuncis, amb la qual cosa s'obtindrà major profit per als fills de la reina, dels quals és tutor el comte ⁶⁵.

A l'arquebisbe de Saragossa li escriu molt agraïment, recordant-li els avisos de l'11 de gener del 1336, i la seva missió espiritual. Torna a preguntar si és decorós que la reina i fills es trobin en la indignència i que farà els possibles per a fer moderar les donacions, si és que foren excessives; que té entès que altres vegades els casos greus es resolien convocant consell per a sentir el parer dels nobles i prelats de la terra; que, per tal d'evitar la guerra a tota costa, envia els nuncis, i, per

⁶¹ VIDAL, núm. 1186 i abans RAYNALDI, *Annales* en l'any 1337.

⁶² VIDAL, núm. 1183.

⁶³ VIDAL, núm. 1182: *considera quod regi prefato qui puer est et in iuvenili etate constitutus non sunt ea que in iniuriam Elionore, germane tue, facta dicuntur imputanda, tum propter ea que premisimus, tum quia per illos per quos rex ipse deberit regi, utpote per patruos suos viros utique prudentia et circumspectionis maturitate predictos ac alios expertos viros... non regitur, sed eis a regimine huiusmodi elongatis alii se ingererunt et ingerunt qui forsan potius lucra venantur propria quam intendunt honoribus et commodis dicti regis.*

⁶⁴ VIDAL, núm. 1184.

⁶⁵ VIDAL, núm. 1185.

fi, que es corregeixi, perquè en mig d'aquestes veus han arribat a la cort papal rumors d'algunes mancances que necessiten, d'ésser veres, correcció ⁶⁶.

En la nominació dels nuncis ⁶⁷ els dóna instruccions per a obtenir el fi desitjat.

Dos dies després — 7 de gener — cita l'arquebisbe per a què comparegui a la seva presència ⁶⁸ dintre el terme que li assenyalin els nuncis, els quals li donaren 70 dies ⁶⁹ de temps per a fer el viatge.

El 21 de març el papa escriu de nou als nuncis que s'imposin bé dels negocis a tractar i que quan ho creguin oportú lliurin al rei la lletra que els incloïa ⁷⁰. En ella es queixa de què, essent tradicional en la família reial l'aversion i lluita contra els mahometans, el rei els admeti ara a casa seva, conversi amb ells i vesteixi hàbits semblants als llurs ⁷¹, i l'exhorta a deixar les males companyies, "ja que — diu — no és excusa la que dónes de què t'ensenyen l'exercici de les armes, perquè molts altres trobaràs que essent cristians et poden donar els mateixos ensenyaments. Procura que els consellers sien provecetes i de bon testimoni, i tingues missa i hores cada dia, com els teus predecessors".

Del 10 d'abril hi ha diverses lletres papals sobre aquest assumpte. Una és dirigida als prelats i nobles que han de concórrer al Parlament general per a que procurin la pau i unió de la família reial ⁷²; als nuncis els acusa rebut de les seves cartes i els lloa la diligència en l'afer. Respecte a la revocació d'aquell prelat (l'arquebisbe?) els diu que no pot cedir; que els articles enviats els mantinguin secrets fins que el prelat sigui a

⁶⁶ VIDAL, núm. 1187.

⁶⁷ Apènd. 10 i 11.

⁶⁸ Apènd. 11.

⁶⁹ Apènd. 15 i ZURITA, 2, fol. 127.

⁷⁰ VIDAL, núm. 1272.

⁷¹ Cum autem tu, fili dilectissime, sicut multorum fidedignorum relatio nostris auribus inculcata sepius ad nos usque perduxit quanta tibi tuisque salutis, honori et fame immincant et imminere possint pericula ex familiaritatibus Sarracenorum cum qua deberes diligentia consideranter attentis, que premisimus non advertens non nullos saracenos etiam iuvenes, agiles et effrenes tam in mensa, dum tibi cibus ministratur et potus, quam camera et locis aliis tecum nimis familiariter sinas esse, ipsos admittendo ad tua obsequia et colloquia familiaria tam publice quam private; necnon, et quod horrendum auribus fidelium merito redditur, non erubescis gestare quandoque vestes ritui sarracenorum similes, VIDAL, núm. 1271.

⁷² VIDAL, núm. 1279.

la cúria d'Avinyó; que facin informació secreta i que l'enviïn de seguida; que no pot concedir una facultat general de citar, sinó que a mida que vagi sabent els rebels els enviarà les facultats convenients; que també facin informació d'aquell ardiaca (el degà de València?) i que envia cartes als prelats i al rei ⁷³. En la que dirigí al rei Pere es congratula de què hagi convocat Parlament i espera que condescendirà als consells dels prelats, dels homes bons i dels nuncis sobre la pau de la seva família i ordenació de la reial casa per a major esplendor d'ella i del reialme ⁷⁴.

A més de la convocació del Parlament, els nuncis obtingueren un tractat amb Pere de Xèrica, el qual no complí la part referent a no fortificar els seus castells i llocs, i el rei avisà als nuncis de la mancança feta al contracte ⁷⁵.

Tot l'any 37 durà la missió dels nuncis que, per cert, devia començar a ser molesta als prelats si havien de complir el manament que els féu Benet XII de donar cada dia 8 i 4 florins respectivament a Beltramí i a Henric ⁷⁶.

Les notícies que els nuncis trametrien al papa serien bones, ja que el 12 de juny respon Benet XII que, feta la pau, se'n tornin a Avinyó ⁷⁷.

No podem conjecturar el per què la reina Alionor deixà sentir la seva veu a Avinyó, ja que trobem que el 29 de juliol el papa li respon que ha contestat als seus ambaixadors Gomis Fernández i Joan Sánchez Carranza ⁷⁸.

Malgrat, però, dels bons auguris, sembla que els nuncis no havien pogut obtenir altra cosa sinó posar treves entre els contendents, i, en acabar-se aquestes, Benet XII escriu, el 20 d'agost, als nuncis que novament les allarguin ⁷⁹.

En aquest temps perillava de trencar-se l'harmonia que hi havia entre Portugal i Castella, amenaçant, a més, els alarbs amb una nova invasió, la qual cosa féu que el papa enviés un nunci als reis d'ambdues nacions ⁸⁰.

⁷³ VIDAL, núm. 1280.

⁷⁴ VIDAL, núm. 1278.

⁷⁵ ACA, Reg. 1054, fol. 49.

⁷⁶ VIDAL, núm. 1192.

⁷⁷ VIDAL, núm. 1359.

⁷⁸ VIDAL, núm. 1433.

⁷⁹ VIDAL, núm. 1459.

⁸⁰ VIDAL, núm. 1365-69.

Per l'amença del rei de Benimerí, el 29 d'octubre s'arregla la dissensió, acordant que la jurisdicció alta i baixa seria del rei, però les rendes pertanyerien al comte de Xèrica i als infants ⁸¹.

Zurita diu que la pau la va fer el rei per força, i sembla provar-ho el fet que el 3 de desembre el papa escriu als nuncis que el rei li ha donat assegurances de les bones disposicions per finir l'afer i els exhorta a seguir per aquest camí ⁸².

El papa segurament creia que la cosa s'havia ja acabat perquè, a més, escriví als nuncis que, quan haguessin liquidat l'afer per al qual havien anat a Aragó, tornessin de seguida a Avinyó ⁸³.

L'arquebisbe, però, encara restà a Avinyó mig any més, com direm en altre capítol, no sabem si per a què es consolidés la pau o perquè el patriarca de Constantinoble ⁸⁴ i el bisbe de Brèscia ⁸⁵, comissionats ⁸⁶ per a fallar la causa, no havien encara donat sentència, la qual fou completament satisfactòria, absolutent l'arquebisbe.

L'arquebisbe, en tornar a la seva diòcesi per a rescabalar-se de les despeses fetes a la Cúria papal, imposaria gravamens sobre tots o alguns dels benifets de Saragossa, i com que el cardenal de Santa Pràxedes n'hi tenia ⁸⁷, sentint-se gravat, reclamà a Avinyó. Benet XII escriví, el 6 de febrer de 1339, a l'arquebisbe, admirant-se de la seva manera d'obrar que redundava en desprestigi de la Seu Apostòlica, puix que les despeses foren fetes no per raó d'afers de l'església, sinó per negocis particulars de l'arquebisbe; així, li prega que no ho faci més i que restitueixi el que per aquest concepte havia retingut ⁸⁸.

⁸¹ ZURITA, 2, fol 130.

⁸² VIDAL, núm. 1602, i RAYNALDI, *Annales* a l'any 1337.

⁸³ VIDAL, núm. 1604.

⁸⁴ Goci d'Arimino o de la Bataglia, patriarca de Constantinoble del 14 de juny de 1335 al 18 desembre de 1338 en què fou creat cardenal (EUBEL, I, 206).

⁸⁵ Jaume Atti, mestrescola de Toul, capellà del S. Palau, elegit bisbe de Brèscia el 14 de juny de 1335, † d'octubre de 1344 (EUBEL, I, p. 147).

⁸⁶ ZURITA, 2, p. 130v.

⁸⁷ Pere Gómez, bisbe de Cartagena, creat cardenal el 18 de desembre de 1327, † juliol de 1348. EUBEL, I, p. 16.

⁸⁸ VIDAL, núm. 2207.

LA CANCELLERIA DEL REI PERE III I ORDENACIÓ DE LA CASA REIAL

L'estudi de la cancelleria d'un regnat tan llarg com el de Pere III, qui, a més, fixà les funcions de tots els personatges de la casa reial¹, seria interessant de fer, però ens descarril·laríem del nostre tema. L'enquadrarem només entre el marc que limita la vida del nostre arquebisbe.

L'arquebisbe de Saragossa fou abans canceller d'Anfós IV. El nomenament data del 25 de novembre de 1327², i en ell, encara que s'usa de fórmules definitivament consagrades³, es diu del canceller que era de noble i antiga ascendència, savi, discret, circumspecte, etc. El càrrec és vitalici, i entre les facultats concedides hi ha la de diputar o destituir el lloctinent o vice-canceller; la de fer guardar les bolles, els segells, i llur matriu. Com a salari se li assigna la dècima part del dret de segell, tant si està present com absent, i la provisió per a 20 cavalleries. Segurament que ja era canceller del rei Jaume II. puix trobem que el 15 d'abril signa una lletra Gil Pere per manament del rei fet per l'abat de Montaragó *cui dixit dominus archiepiscopus cancellarius*⁴.

El mateix arquebisbe, com direm més avall, fou també canceller de Pere III, i encara que continuant el mateix cap davant la cancelleria pugui semblar que no hi havia d'haver canvi de personal en succeir el traspàs d'Anfós IV, no obstant, veiem que de seguida d'esdevinguda la mort del rei, els seus antics oficials es presentaren a Saragossa demanant la confirmació dels seus càrrecs⁵.

Segurament que això s'ha d'explicar per la dualitat de cancelleries, la del rei difunt i la de l'infant que anava a ésser coronat rei.

Verament l'infant tenia cancelleria pròpia. El 20 de gener

¹ L'ordenació de la casa reial fou publicada en català en el vol. v de la *Colección de documentos inéditos del archivo de la Corona de Aragón*, i en llatí a Brusselles. Darrerament aquest últim text ha estat publicat per Wilkenhman a càrrec de la fundació Patxot.

² Apènd. 2.

³ Vegi's el formulari del Ms. de la Bib. de Catalunya, 988, fol. 25v.

⁴ ACA, Reg. 581.

⁵ ZURITA, 2, fol. 116v.

de 1328 es dóna el segell de l'infant a Sanç Llop d'Olmeda i és nomenat vice-canceller En Roderic Díaz ⁶.

La mort del notari de l'infant Pere, Sanç Llop d'Olmeda, ocorreguda a Jaca el divendres 13 d'agost de 1331, portà un canvi en el càrrec de guarda-segells, que es verificà l'endemà dissabte en el convent de framenors de la mateixa ciutat, a hora de vespres En Gil Peris de Buysan, fins aleshores escriptor de l'infant, a qui, però, havia lliurat el segell el difunt Olmeda, el consignà al seu propietari, i aquest el posà en mans del seu canceller Roderic Díaz, per tal que el donés al susdit Gil, i aquesta era la cerimònia per prendre possessió del nou càrrec de guarda-segells. Estigueren presents, a més dels susdits, En Miquel de Gorrea, gerent de l'infant en el càrrec de vice-procurador del regne d'Aragó, Llop Ximenis de Lluna, conseller, i els escrivans de la cancelleria de l'infant, En Miquel Sans, En Bernat Urgellès, En Joan Pérez d'Aterreu, i En García de Marcuello ⁷.

En Pere Marc, qui després fou mestre racional del rei Pere ⁸, ja ho era de quan era infant, o sia el 28 d'octubre de 1334. Ho sabem per una lletra en què contesta l'infant a Galacià de Tarba, recomanat pel rei com a conseller del seu fill, sobre la qual cosa vol parlar abans amb l'arquebisbe de Saragossa ⁹.

El rei Anfós morí a Barcelona el 24 de gener de 1336, i el seu primogenit, tantost ho sabé, determinà nomenar-se rei ¹⁰.

⁶ In nomine sancte et individue Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti, ad laudem et gloriam eiusdem et gloriosissime virginis Marie matris eius ac totius Curie celestis.

Die mercurii, xiii, kalend. febroarii anno Domini millesimo ccc. vicesimo septimo, in civitate Barchinone reverentissimus pater dom. Petrus, divina Providentia S. Cesaraugustane eccl. archiepiscopus, dom. regis Aragonum cancellarius, nomine, vice et mandato dicti dom. A. regis commisit Sancio Lupi de Olmeda, eiusdem domini regis scriptori, sigilla incliti dom. infantis Petri, dicti dom. regis primogeniti ac eius procuratoris generalis.

Eadem vero die commisit officium cancellarie dicti dom. Infantis eiusdem dom. regis nomine, vice et mandato discreto viro Roderico Didaci, iurisperito. ACA, Reg. 582 fol. 1.

⁷ ACA., Reg. 575, fol. 101v. ⁸ Apènd. 5.

⁹ ACA., Reg. 578, fol. 67.

¹⁰ Predictus dominus Infans certificatus de obitu Illustrissimi domini regis Alfonsi, bone memorie, patris eius, qui die mercurii mane qua computabatur ix. Kal. febroarii anno prescripto et subscripto in palacio regis Barchinone ab hoc seculo transmigavit deliberavit et voluit, habito pleno consilio, se regem Aragonum, Valencie, Sardinie, et Corsice, Comitumque Barchinone amodo, ut supra, nominari. ACA, Reg. 576, fol. 181.

Ens esgarriariem dels límits del present treball si seguïem les primeres lletres del rei, les fórmules que usa quan encara no té els segells reials fets, etc., i encara que en la redacció dels documents del nou rei figuren els mateixos personatges de quan era infant, el nomenament de l'arquebisbe com a canceller semblava el més natural. Així i tot no es va firmar fins el primer de març, i no fou més que una confirmació del càrrec que tenia en la cort d'Anfós IV. La lletra reial fou firmada a Saragossa i la data coincideix amb l'estada dels oncles del rei a aquesta ciutat, època en què intrigaven per tal d'assegurar-se el predomini a la casa reial. No s'afegeix a la nòmina altra cosa de nou sinó que la dècima part dels fruits del segell reial que li són assenyalats els pugui cobrar cada setmana ¹¹.

Poc després, el 25 de març, l'arquebisbe prestà homenatge al papa Benet XII, enviant-li un cavall de pèl blanc ¹². El nomenament de la guia o permís de passar la frontera el féu el vice-canceller, i l'escriví En Guillem Agustí.

Inhabilitat l'arquebisbe per exercir el càrrec, el rei Pere confià la cancelleria al seu oncle l'infant Pere.

Després d'aquest comença a figurar en els registres exercint el càrrec Huc de Fenollet, canonge d'Elna primer, que de vegades firma H., de vegades amb el seu nom complet. Al mateix temps que canceller fou bisbe de Vich des de 24 de juliol de 1346 ¹³, prenent possessió el 2 de setembre per procuradors ¹⁴, el 3 de desembre de 1348 va passar al bisbat de València i morí el 1365 ¹⁵.

Villanueva diu que l'any 1347 fou privat del càrrec pel rei, però no deixa d'estranyar-nos aquesta afirmació, puix el primer de febrer de 1349 Climent VI, a petició del rei i del bisbe, facultà a Fenollet per a que pugui exercir el susdit càrrec de canceller ¹⁶.

¹¹ ACA, Reg. 582, fol. 50v-55, i Reg. 576, fol. 202-203.

¹² Acad. Hist., ms. A/3, fol. 68v.

¹³ EUBEL, I, p. 526.

¹⁴ VILLANUEVA, *Viaje literario a las iglesias de España*, 7, p. 65.

¹⁵ EUBEL, I, p. 523.

¹⁶ [Clemens] ven. fratri Hugoni episcopo Valentin., salutem etc. Petitioni supplicum libenter annuimus que maxime pro utilitate nobis publica offeruntur. Sane peticio carissimi in Christo filii nostri Petri regis Aragonum illustris nobis exhibita continebat quod ipse dudum clara scientie ac probitatis et virtutum merito quibus ex dono divine gratie iuvabaris prout etiam adiuvaris, attendens te, tunc in minoribus constitutum, duxit in suum

Altres càrrec important era el vice-canceller. Del rei Pere, mentre fou infant, en fou Roderic Díaz, doctor en Lleis, que de vegades s'anomenava canceller. Seguí en el càrrec després de nomenat rei En Pere.

El 27 d'octubre de 1340 el rei va nomenar vice-canceller a N'Arnau de Morera, en recompensa d'haver exercit tan bé el mateix càrrec en temps del rei Anfós, i algun temps canceller de la cúria del rei cerimoniós quan encara era infant, i actualment batlle general del regne de València i canceller de l'infant Jaume d'Urgell. El nomenament es fa de consentiment i consell del canceller Pere de Ribagorça, facultant-lo per a poder retenir la batllia damunt dita, que podrà regir per ell mateix, o per substituïts, amb el sou i emoluments de què al present gaudeix, a més de 2.000 sous anyals per la vice-cancelleria i 4.000 per quitació i vestit. La nòmina fou subscripta per l'infant Pere com a canceller, figurant ja entre els qui subscriuen el comte de Terranova, gran influent de llavors en avant en la cort reial¹⁷.

Indicarem només alguns altres personatges de la cancelleria del rei Pere.

Consellers: Ferrer de Canet, militar; Francesc de Sant Climent i Burguet de Sarrià (20 juny 1336).

Arnau de Morera, batlle general de València; Pere Roderic d'Azagra, militar; Joan Roderic de Moros, militar; Garsía de Loriz, militar; Llop de Gurrea, militar; Garsía de Sant Pau, mestre del rei (14 agost 1336)¹⁸

cancellarium assumendum, quodque tu sic in cancellarie officio ac aliis commissis tibi per eundem regem negociis virtuose ac laudabiliter te gessisti, sic que te utilem ac necessarium reputat in eisdem pro utilitate maxime publica regni sui, quia absentia tua sibi et eiusdem negociis preiudicialis existeret et dampnosa. Licet igitur tu in partem solitudinis vocatus a Domino de commissio tibi dominico grege curam gerere sollicitam tenearis, circa quam ipsius regis occupatus negociis ab ecclesia tua absens vacare non poteris per te ipsum, sperantes tamen quod tu absentiam huiusmodi gratis prosecutionibus atque favoribus erga ipsam ecclesiam compensabis, quodque prefatum regem sanis consiliis informans et dirigens pro hiis que ad communem dicti regni utilitatem et commodum fuerint operosis studiis laborabis, prefati regis ac tuis supplicationibus inclinati, auctoritate apostolica tenore tibi presentium indulgemus, ut, quacumque constitutione contraria non obstante, huiusmodi prefati regis cancellarie officium possis libere exercere. Proviso quod taliter interim ipsius ecclesie tue administratione provideas quod in temporalibus non ledatur, nec paciatur in spiritualibus detrimentum. Nulli ergo.

Datum Avinion. kalend. februarii a. septimo. — Arx. Vat. Reg. Avin. 100, fol. 126 i Reg. Vat. 191, fol. 83v.

¹⁷ ACA, Reg. 952, fol. 153v.

¹⁸ Acad. Hist., mss. A/3, fol. 80v.

Altres consellers:¹⁹ Garsía Fernández de Castro (22 juny 1336, apènd. 7); Blai de Verga i Peregrí d'Ançà (29 març 1337, apènd. 14); Joan Fernández Muñoz, Domingo de Tarba, Ramon Boyl, tresorer, Domingo de Claramunt, mestre racional, Gil Peris de Buysan, notari. I com escriptors figuren: Guillem Agustí, Guillem de Vila, Bernat Morell²⁰ i Bernat de Corrons.

Una llista dels personatges principals en 1356 la trobem en el registre ja citat de l'Acadèmia de la Història²¹. Darem una relació dels principals:

Consellers: L'honrat P. en Crist micer P. de Castlari, canceller; Mossèn En P. Jordan d'Urries, majordom; Mossèn Garsía de Loriz; Vidal Blanes, bisbe de València;²² Antoni Padrona, savi en dret, de Burriana; P. Cima;²³ Berenguer de Cudilachs, mestre racional; P. dez Bosch, escrivà de ració; Micer Bernat d'Olzinelles, tresorer; P. Margens.

Escrivans de manament i altres oficials de la secretaria: Mateu Adrià; Bartomeu des Puig; Joan Pérez de Terren; Jaume Conesa; Domingo Zapata de Sese; Ramon sa Morera. Ofici de comprador: Jaume de Margens.

Segueixen els sobrecoocs, copers, cambrers, cuiners d'armes, panicers, botellers, rebosters, agutzirs, cavallerissos, metges, sastres, etc., tots els càrrecs, en fi, que apareixen en l'ordenació de la casa reial feta pel mateix rei.

Entre els mestres hi ha: Bernat Sarriera i P. Ros. Entre els metges: Mestre Leho; mestre Mosse; mestre Mn. Minguet; Joan Dordas; Benavist Samuel; P. dez Soler; P. Sa Flor; i Juceff aven d'Agost.

Hem reproduït aquí aquests noms perquè, encara que siguin d'un temps posterior al període que hem estudiat, molts, però, ja exercien càrrec en temps de la cancelleria de l'arquebisbe de Saragossa i, a més, perquè poden donar llum sobre les fonts i la data de l'ordenació de la casa reial.

¹⁹ El ms. 988 de la Bib. de Catalunya conté varies fórmules per a nomenar consellers, als folis 25v, 28v i 136.

Apènd. 19.

²⁰ Ms. A/3, fol. 68 i seg.

²² Abans abat de Sant Feliu de Guíxols i elegit bisbe de València el 5 de desembre de 1336. EUBEL, I, p. 512.

²³ Aquest ja figura com a tal el març de 1339 (Apènd. 24).

¿La va ordenar d'iniciativa pròpia, o va ajudar-hi l'infant Pere?

Recordem que ja abans de la coronació el seu oncle li proposava que ordenés la seva casa.

Poc temps abans de ser nomenat canceller ²⁴ es mana un principi d'ordenació de la casa del rei, amb normes concretes i clares, i quan ja era canceller, el 17 de març de 1339 ²⁵, per depurar les responsabilitats del desordre de la casa reial, el rei ordena fer una inquisició prop de tots els oficials, no sols dels que exercien càrrec en aquell temps, sinó de tots els que en tingueren en temps del seu avi Jaume II i del seu pare Anfós IV.

Els resultats d'aquesta inquisició i el respondre a les preguntes que formulem més amunt ho deixem per a un altra ocasió, perquè ultrapassa els límits del present treball.

REHABILITACIÓ DE L'ARQUEBISBE DE SARAGOSSA

El papa Benet XII el dia 5 de gener de 1337 escriu als seus nuncis que fixin a l'arquebisbe un plaç convenient dintre el qual pugui presentar-se a la Cort d'Avinyó ²⁶ i, el dia 7, al mateix arquebisbe dient-li que necessita parlar-li ²⁷. El terme que els nuncis li assenyalaren fou de 70 dies ²⁸.

Les cartes papals tardarien a arribar, però el rei, en saber la decisió de Benet XII, envià a Avinyó, el 29 de març, a Blasc Maça de Verga i a Peregrí d'Ança i per ells es queixava amargament de la privació que se li imposava ²⁹. Aquells retornaren amb les mans buides i amb la nota de les acusacions de pertorbador de la pau de la família reial de què fou acusat l'arquebisbe ³⁰.

Davant la negativa papal el rei insta els nuncis per a que no corri el plaç fixat, mentre s'ocupi de l'entrevista que ha de tenir a Terol ³¹. El 8 d'abril l'arquebisbe encara no havia

²⁴ Apènd. 19.

²⁵ Apènd. 24.

²⁶ Apènd. 10.

²⁷ Apènd. 13.

²⁸ ZURITA, 2, fol. 127v.

²⁹ ZURITA, 2, fol. 128, però el document de l'Apènd. 6 prova que també hi anaren En Francesc de Canet i En Francesc de s. Climent.

³⁰ Apènd. 6.

³¹ Apènd. 16.

sortit del reialme i proposava d'enviar a Avinyó a Joan Sánchez de Majoral³². Per l'agost ja era fora, puix trobem que en els tractats entre el rei i la reina intervé com a delegat de l'arquebisbe el prior de la Seu de Saragossa, Aznar de Rada³³.

El rei feia tot el possible per abreujar l'absència del canceller. Pel setembre escriví al papa que l'arquebisbe de Saragossa li era molt necessari a València³⁴. La mateixa urgència la representà un altra vegada als nuncis³⁵.

Per l'agost havia posat per intercessor davant de Benet XII el mateix rei de Mallorca³⁶ i encara li era més fàcil fer-ho demanar per mitjà del de Navarra.

Com que pel juliol de l'any següent de 1338 ja havia sortit d'Avinyó, podem dir que estigué a la cort papal un any complert. Per *annum et ultra*, diu el papa³⁷.

Abans d'acabar l'any començarien a córrer noves de què la causa de l'arquebisbe havia estat fallada favorablement i que per això tornava al seu reialme. Llavors la madrastra, tement segurament que el rei es giraria de nou contra ella, escriví a Benet XII que no deixés retornar l'arquebisbe, però el papa, el dia 24 de juliol de 1338, respongué a la reina que ja havia partit l'arquebisbe quan rebé la seva lletra³⁸.

La mateixa reina recomanaria al rei de Castella que l'ajudés en la seva petició al papa, i Benet XII el mateix dia³⁹ li contestà en la mateixa forma, afegint-hi al final una exhortació de què procuri interposar-se per tal que hi hagi pau i cordialitat entre ell i el rei d'Aragó i entre aquest i la reina Alionor i els seus fills.

L'arquebisbe segurament va escriure al rei les condicions que el papa li imposava abans de dar-li permís per sortir d'Avinyó, i el rei li respon el 18 d'agost⁴⁰ que s'alegra de la part bona de les noves trameses, però que està disgustat per la manera d'haver estat resolt l'assumepte; que no ha estat per in-

³² Apènd. 17.

³³ Apènd. 18.

³⁴ ACA. Reg. 1112 fol. 1.

³⁵ ACA. Reg. 1058, fol. 18 i 19.

³⁶ Apènd. 8.

³⁷ Apènd. 21.

³⁸ VIDAL, núm. 1924.

³⁹ VIDAL, núm. 1923.

⁴⁰ Apènd. 20.

sinuació seva, sinó tot a l'inrevés; que no dimiteixi la cancelleria i que de retorn s'entrevisti amb ell que li dirà els seus projectes.

Aquests segurament que serien donar la cancelleria a l'infant Pere, ja que el 14 d'octubre va ésser nomenat. La raó del nomenament la dóna el rei en el document així: atenent que Benet XII, fa poc, compadint-se de la vellúria de l'arquebisbe de Saragossa, Pere, una de les persones més notables i insignes del nostre regne, el qual per seguir la nostra cúria es veia privat la major part de l'any de residir a la seva diòcesi, li ordenà i manà que no s'ocupés més de dit ofici, la qual cosa equivalia a destituir-lo.

Així i tot, l'arquebisbe, en saber el nomenament del nou canceller, va protestar davant del rei per mitjà del canonge de Tudela Pascasi Domingo ⁴¹ i li respongué el monarca que es fes càrrec de les causes que l'havien obligat a donar l'ofici a una altra persona.

No sabem si, perquè, aixecada la prohibició d'exercir càrrecs públics, pensava l'ex-canceller recuperar el seu ofici, o si ho féu senzillament per sincerar-se i rehabilitar-se, l'arquebisbe Pere, després d'haver mort Benet XII (25 abril 1342), demanà a Climent VI (elegit el 7 de maig del mateix any) que li aixequés la prohibició imposada pel papa difunt.

Climent VI no es va fer pregar dues vegades, i el 3 de juliol del mateix 1342 el rehabilitava totalment, facultant-lo per poder exercir qualsevol càrrec públic ⁴². Segui per la vellesa sigui perquè aviat va morir ⁴³, el cert és que no va exercir més el càrrec de canceller.

J. RIUS SERRA, Prev.

⁴¹ Apènd. 23.

⁴² Apènd. 26.

⁴³ Mort el 22 de febrer de 1345. EUBEL, I, p. 153.

Avinyó, 13 setembre 1326.

Indult concedit a l'arquebisbe de Saragossa per Joan XXII perquè pugui ésser tutor dels fills del rei i dels parents seus.

Ven. fratri Petro, archiepiscopo Cesaraugustano, salutem, etc. Fraternitatis tue sincera devotio promeretur ut petitionibus tuis quantum cum Deo possumus favorabiliter annuamus. Hinc est quod nos tuis supplicationibus inclinati, ut, constitutionibus sive legibus aut iuribus canonicis et civilibus quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus, tu, non tamen ut archiepiscopus, sed tanquam privata persona, in tutorem sive curatorem natorum ex stirpe regia presentium et futurorum, necnon tuorum consanguineorum sive ex masculina seu feminina linea descendendum dari valeas et assumi, ac in personis illorum huiusmodi tutele sive cure ac etiam executionis testamentorum officiis libere fungi possis. Ita tamen quod occasione sive pretextu officiorum huiusmodi vel administrationis ipsorum bona mobilia vel immobilia ecclesie Cesaraugustane alicui persone nullatenus in posterum obligentur, persone tue tenore presentium de speciali gratia indulgemus.

Nulli ergo etc.

Dat. Avinione, idus septembris, anno undecimo.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 82, fol. 23, n. 21.

Montalt, 25 novembre 1327.

Anfós IV confereix la cancelleria a l'arquebisbe de Saragossa Pere López de Luna.

Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice, ac comes Barchinone, reverendo in Christo patri Petro, divina providentia Cesaraugustano archiepiscopo cancellario et consiliario nostro dilecto, salutem et dilectionem. Cedit nobis ad gloriam, nostreque dignitatis fastigia sublimantur dum ad regie domus et totius publice rei negocia viros preclaros eligimus dumque regalis

excellentie latera nobilibus utique circumcincta ministris conspici-
mus decorari. Igitur attendentes qualiter ipsius cancellarie officium
in curia nostra tenet locum notabilem, et officia regia universa,
tum infra domum nostram quam extra, complectitur, rempublicam
dirigit, ius suum subditis tribuit ac regia iura nostra conservat,
propter quod tam ipsius officii preeminentia quam qualitas exigit
ut persona notabilis auctoritatis eximie et gravitatis exacte eidem
officio preferatur. Ideo ad vos dictum archiepiscopum, tamquam
nobili et antiqua prosapia prepollente dignitate prefulgidum, scien-
tia predictum, honestate decorum, discretione conspicuum, provida
circumspectione maturum et aliis virtutibus insignitum direximus
provide nostre considerationis intuitum, vos ad idem exercendum
officium inter ceteros eligentes. Quapropter ex premissis et aliis
pluribus rationibus instanter inducti, cum presenti carta nostra
iamdictum cancellarie officium, cum omnibus iuribus et pertinentiis
suis, vobis concedimus et vobis de illo, dum vitam duxeritis in
humanis, plenarie providemus. Et volentes, ut decet, personam
vestram circa hoc honoribus illis attollere quos vestrorum exigit
affluentia meritorum, et ut ipsum obtineatis officium cum ea maiori
integritati quam alii qui vobis in eo hactenus prefuerunt, vobis dicto
archiepiscopo, dum vixeritis, presentium tenore concedimus quod
auctoritate vestra possitis ordinare, statuere et deputare locum-
tenentem vestrum seu vicecancellarium, qui sub et pro vobis offi-
cium ipsum regat, et etiam committere omnia sigilla nostra, et bul-
lam, ac bulle tiparium illi quem vobis expedire videbitur et pla-
cebit, qui pro et sub vobis ea teneat et conservet, quos quidem
vicecancellarium et tenentem bullam ac sigilla nostra regalia possitis
quando et quo citius volueritis ab ipsis officiis amovere et alios
idoneos subrogare, statuere, deputare, ac etiam ordinare, prout
et cum de vestra processerit voluntate. Ceterum, ut ipsius officii
honor et labor vobis incumbens dispendium vobis non afferat nec
propriis stipendiis militetis, concedimus vobis totam decimam et
decimam partem integre provenientem anno quolibet ex iuribus
dictorum sigillorum nostrorum, sive in curia nostra fueritis, sive
extra, etiam ubicumque. Concedimus etiam vobis quitationem seu
portionem ad viginti equitaturas die qualibet, prout in curia nostra
datur. Quam siquidem decimam et portionem viginti animalium
supradictam habeatis et vobis retineatis, seu tradi faciatis, de iuri-
bus dictorum sigillorum nostrorum, non obstantibus assignationibus
quibuscumque. Nos enim per presentes mandamus dilecto notario
nostro Bonanato de Petra, cui sigilla comisistis predicta, et aliis
quibus ea per vos comitti contigerit in futurum, quod de pecunia

proveniente ex iuribus sigillorum supradictorum vobis, et cui volueritis, totam decimam annis singulis et dictam portionem viginti animalium die qualibet tribuat integraliter et exsolvat. Mandantes per presentes magistro rationali curie nostre vel cuicumque et dicto Bonanato vel ab alio qui pro vobis dicta sigilla tenebit compotum recepturo, quod predictam decimam et quitationem ei in computo recipiat et admittat ipso tamen albara vel apochas exhibente. Mandamus insuper per presentes vicecancellario, notario ac scriptoribus nostris presentibus et qui pro tempore fuerint quod vos, dum vixeritis, pro cancellario nostro habeant et teneant, vobisque respondeant, pareant et obediant, ut tenentur et debent et consueverunt cancellario regis obedire. Et, ut presens concessio prelibati cancellarie officii ac decime et quitationis prefate et omnia alia supra contenta maiori gaudeant firmitate quamdiu vobis fuerit vita rationis, iuramus per Deum et eius sancta quatuor evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, ea omnia tenere inviolabiliter et servare, et non contrafacere vel venire. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram vobis inde fieri iussimus nostro sigillo pendenti munita.

Dat. in Montealto vii. kalend. decembris anno Domini m. ccc. xx. septimo.

ACA, Reg. 576, fol. 202-203.

3

Saragossa, 27 gener 1336.

El rei escriu al seu conseller en Ferran d'Abella per a que detingui la vaixella i moneda que la reina i el seu seguici s'emporten cap a Castella.

De nos infant en P., del molt alt senyor N'Anfós, de bona memòria rey d'Aragó, fill, al amat conseller nostre en Ferrer d'Abella, salut e dilecció. Com lo bisbe de Burgos e lo degà de València,¹ qui de present ab la reyna són, segons que avem entés, ab vaxella d'argent e ab gran moneda d'aur e d'argent e s'entenguen apartar de la dita reyna e anar vers les parts de Castella, per ço a vos deym e manam fermament e expresa que'ns certificats si los da-

¹ El bisbe de Burgos era Garsia de Torres Sotoscueva (21 agost 1327 a 24 agost de 1348). EUBEL, pàg. 151.

El degà de València era Llop de Fontecha, nomenat bisbe de Calahorra el 15 d'octubre de 1348, d'on passà a Burgos el 8 de juny de 1351. EUBEL, I, pàg. 151 i 156.

munt dits són partits de la dita reyna (h)o no, e, si per aventura ab ells entornar-vos podets, prenets a vostra mà les azembeles que menaran e aquelles ab ço que portaran re e vos tingats tro que altra manament aiats nostre, e, si los dits bisbe e degà se'n són anats e ab vos no s'encontren, fet-nos saber per vostra letra qual camí haurà tengut per ço que nos, segons que's cové, puxam bona provisió fer en los dits afers.

Dat. en Çaragoza, a xxvii. dies del mes de gener en l'any de nostre Senyor m. ccc. xxxv.

B. de Corronibus, scriptor d. inf. Jacobi, mandato domini infantis.

Acadèmia de la Història, Ms. A/3, fol. 47.

4

Saragossa, 17 març 1336.

Acta del consell donat al rei pels seus oncles els infants Pere i Ramon Berenguer.

Pateat universis, quod die dominica, circa horam meridie, intitulata xvi. kalend. aprilis, anno Domini m. ccc. xxx. quinto, serenissimus ac magnificus princeps et dominus, dominus Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, etc., constitutus personaliter in camera sua aljafarie civitatis Cesarauguste mandavit oretenus michi, Raymundo Sicardi, auctoritate regia notario publico per totam terram et dominationem ipsius domini regis, quod legerem publice, in presentia subscriptorum, quandam scripturam scriptam in quadam papiri cedula cuius tenor dinoscitur esse talis:

Com nos en P., per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Sardenya e de Córcega, e comte de Barchinona, aiam reebuda una letra de vos infants en P. e en Ramon Berenguer, avoncles nostres, segellada ab lo segell de cascú en la qual donàvets a nos consell sobre la ordinació de la nostra casa, e regiment de nostra persona e de nostres regnes, la tenor de la qual és aytal: Com vos, molt alt e molt poderós senyor en P., per la gràcia de Déu rey d'Aragó, etc., aguèssets demanats de consell sobre'l bon estament de vostres regnes e terras, nos infans en P. e en Ramon Berenguer, avoncles vostres, e alguns prelats, és a saber, l'arcebisbe de Tarragona, l'arcebisbe de Saragoça, lo castellà d'Amposta, lo prior de Catalunya, el abat de Montaragó, los jurats de

Saragoça e los síndichs e missatgers que ací són de les ciutats de Barchinona, València, de Leyda e de Girona, així com faels naturals e sotsmeses vostres zelans per lo bé de la corona, esguardan la joventut que en vos, Senyor, és, e les necessitats e perills evidents a vostres regnes, aiam a vos, Senyor, donat lo consell devall scrit enadides algunes coses necessàries de consellar a vos. E vos, Senyor, hoit lo dit consell, aiats feyta resposta que vos vos sabriets ordonar la vostra casa, e que sobre açó no voliets nostre consell, e nos dits infants, axí com a aquells qui desigam molt la vostra honor e'l bon estament de vos, de vostre regne, per tal com molt més toca axí com a naturals vostres que som e avoncles vostres, esguardam e pensam que'l fonament del bé vostre e de vostres regnes e terras és en la bona ordinació de vostra casa; perçó, Senyor, supplicam a la vostra altea, consellam e clamam mercé que vos lo damunt dit consell vullats ensequir, segons que de paraula moltes vegades vos avem supplicat e consellat, (h)o si açó no us par bo, (h)o hi avets negun dupte, supplicam a las vostra altea e consellam que sobre les dites coses manets parlament, (h)o consell general a vostres gens en alcun loch convinent a tots vostres regnes e terras, en lo qual parlament, (h)o consell, dejats metre en bon estament vos e vostres regnes, segons lo dit consell per nos dat, (h)o altra mellor a vos donat per vostres gens. E açó, Senyor, a maior descàrrech nostre e a maior càrrech d'aquells qui'l contrari vos consellen, si per aventura altres perills s'i seguien a vostres terres, ço que Deus no vulla, aparega que nos e'ls altres damunt dits donam consell ab veritat e leylaltat e a vos sobiranament molt necessari, esguardant vostra edat e'l estament de vostres regnes e terras . La tenor del qual consell se segueix en aquesta manera:

Primerament per bon estament dels regnes e terras vostres com vos, Senyor, siats jove e minve de tressaur e de rendes, e lo vostre regne sia aparellat a grans [e] evidents perills, e fonament de bon príncep sia aver bon consell e bons oficials e companya honrada e honesta, en nombre temprat e convinent segons la facultat de les rendes reals, consellem que'l vostre consell sia limitat e posat en cert nombra, e elet de totes vostres gens e membres per vos, Senyor, ab consell de vostras gens a açó convinéns. Entenéns emperó que si en lo consell que huy avets en cascun grau n'a de soficiéns dejen ésser en lo nombre ordonador aytans com hi sien trobats de soficiéns. Los altres, a compliment del dit nombre, sien elets dels mellós dels dits vostres regnes e terras, segons comuna opinió.

Item que vos, Senyor, ab los sobre dits consellers, regoneguts los oficials qui huy són en la vostra cort, ordonets dels oficis en bones persones, e après a cascun ofici si aquells qui huy los serveixen són soficiéns confermant-los en aquells, si n'i [h]a algú. (h)o alguns, qui no fossen soficiéns, a consell dels damunt dits, meten altres soficiéns en los oficis en loch d'aquells, remuneran en lo dit cas els consellers e oficials que hui són insoficiéns, los quals serien foragitats de remuneració covinent, segons la decència real, sens difamació e desonor lur.

Item que ab consell dels sobre dits sien regonegudes les companyes de la cort vostra, e que sien reduïdes a tan covinent nombre que les vostres rendes reals basten a aquelles companyes, e que en la ordinació de les companyes sien guardades aquestes condicions, que en la vostra cort romanguen aquells qui són millors e [h]an més servit a vos en la vostra joventut. E si n'i convé negú reebre de estranys, sien d'aquells qui serviren al senyor rey vostre pare, és a saber, dels millors. E per mils regonéixer qual campanya podets vos, senyor, soferir, sian per los sobredits consellers vostres totes les vostres rendes reals quals ne quantas són regonegudes. E per tal que'ls dits consellers sien mils pagats e les altres companyes de lur quitació e vestir, sia ordonat que .i. dels ciutadans qui serà de vostre consell pach als sobredits, axí com feya en temps del senyor rey vostre pare per n'Arnau Ballester. E que hi sien assignades aqueles matexes rendes que'l dit A. reebia per quitar les dites companyes.

Item que dels dits consellers sien ordenats dos qui tenguen aprop continuament la persona vostra e us jaguen devant e us ensenyen amar e tembre Deu, honrar les gents, axí estranyes com privades, e bones costums, e bons nodrimens.

Item que com a l'estamén del vostre regne e a descàrrech de vos, Senyor, e profit de vostres gens sien necessaris bons oficials en vostres ciutats e lochs e serras, consellem a vos, Senyor, que'ls vullats provehir de bons e justs oficials, e que'ls ordonets ab consell dels damunt dits consellers vostres.

Item, Senyor, que com sia comuna veu que vos, Senyor, devets pendre la corona real lo dia de Pascha, consellem a vos, Senyor, que la dita coronació ni neguns afers tochant la persona e honor vostra e de vostres regnes, (h)o la propietat d'aquells ab qualsevulla persones, vos Senyor, no façats ne y enantets sens consell dels damunt dits consellers vostres elets per la forma damunt dita.

Item que us abstengats de fer donacions...

ACA, Reg. 550, fol. 52-53.

5

Saragossa, 19 març 1336.

El rei respon al consell donat pels seus oncles els infants Pere i Ramon Berenguer i els fa intimar que no surtin de Saragossa.

Sepan todos que en el año de nuestro Senyor de m. ccc. xxx. cinco, die jueves, xiiii. dias andados del mes de março en la ciudat de Saragose, dentro en la casa real de l'aliafaria, el muyt alto e muyt poderoso príncep e senyor, senyor don Pedro, por la gracia de Dios Rey d'Aragón, de Valencia e de Sardenya, de Córcega e comde de Barchinona, queriendo haver acuerdo e deliberación sobre'l consello dado por los infantes don Pedro e don Ramon Belenguer escripto en una carta segellada con los siellos de ditos infantes, e sobre las ditas cosas seguir e fer todas aquellas por aqueste mandó espresament a los ditos infantes, personalmente delante ell constituidos, que de la ciudat de Saragoça ne de la cort suya no parteschan d'aquí que ell aya auido acuerdo e deliberación plenera sobre las dichas cosas en forma et manera de consello. segunt ellos affirman, scriptas e contenidas en la dita letra, feyta responsión plenera e devida ad aquellos, como, segunt dicho ha, entiende sobre ordinación e regimiento de sus regnos e de su casa prender e seguir qualque mellor consello sia e a ell convenga deprender e seguir, en otra manera parece que les dichas cosas sian más scriptas e publicadas a difamación e fin de turbación e división que no a fin de zelo devido. E del dito mandamiento e cosas desuso scriptas el dito senyor rey mandó a mi, notario ius scripto, quende fizés carta pública, presentes testimonios a esto specialment nompnados el muyt noble e muyt honrado padre en Jesuchristo don Exemén de Luna, por la gracia de Dieus archepispe de Toledo, e don Gil Peris de Buysan, scrivano mayor e tinent los segells del senyor rey sobredito. E los ditos senyores infants respondiendo a las cosas sobreditas dixeron que como ellos oviesen fincado en la dita ciudat, es a saber el dito senyor infant don Pedro bien por cinco sepmanas, el dito senyor infant don Ramon Belenguer bien por un mes, e haviesen dado al dito senyor rey bueno e leial cosello e así que la supplicaven que aquell quesiés complir por obra, presentes testimonios que de suso.

Apres desto, luego aquell mismo dia, como los ditos infantes se fuesen partidos de la presencia del dito senyor rey, mandó el senyor rey a Lop de Gorrea, portero mayor suyo, que vaya a los

ditos infantes e otra vegada les repita que faga el dito mandamiento de part suya, cara a cara, maiorment como sobre las cosas que ellos fueron demandados e clamados por el dito senyor rey a su presencia, principalment que tocan el lure estamiento e proveyto de la corona reyal de sus regnos, no ayan dreytament ne plenera a ell respondido ne consellado; el qual mandamiento fizo el dito Lop de Gorrea de part del dito senyor rey de paraula e palaura e cara a cara a los sobreditos senyós infantes personalment constituidos en las casas de los freyres menores de la dita ciudat. E, feyto el dito mandamiento, el dito don Lop de Gorrea mandó a mi, notario iuscripto, que l'ende fizés carta pública, presentes testimonios a esto specialment nompnados los nobles don Ramón de Peralta, e don Ramón de Ribelles; e los ditos senyores infantes respondieron a las cosas sobreditas en la forma que se sigue: “a la qual requisició e manament fet primerament per lo senyor rey, puy per lo dit Lop de Gorrea de part sua, responen los dits dits senyós infants en Pere e en R. Belenguer que ells són aparelats, axí com a sotsmesos e tenguts de vos dit senyor rey, servir e complir tots manaments leeguts e ordenats, mas com aquest manament, salva la reverència de la vostra reyal magestat, no sia leegut ne pusquem creure que sia proceyt de la vostra excellència, entenen-se a partir de la dita ciutat, maiorment, senyor, com d'açó que us an consellat no entenen ne cal haver resposta, mas que us clamen mercé que u metats en obra, ab aquells que deiats. Quant a les altres paraules, senyor, qui són posades en lo dit manament en càrrech d'ells, responen que ells, senyor, ab los altres ensemps e puy ab dosos apart, an consellat leyalment, dretament e plenera, a bé e a profit de vos, senyor, e de vostres regnes mils que aquells qui aytals paraules contre nos, avoncles vostres, qui pensam e vellam en lo bon estament vostre e de vostres regnes, vos consellen. E aquestes paraules quant a vos, senyor, ne a vostre frare no entenem ne's cové res a dir, mas, si negú ho neguns entenen res a dir a deshonor nostra contra lo consell a vos donat, serà los altament respost, segons que de nostra honor se pertany. Encara altra vegada clamem mercé a la vostra altea que lo dit consell, segons que dat és, vullats per obra cumplir”, presentes testimonios que desuso.

Empués desto, dia martes, xix. dias andados del dito mes. el dito senyor rey replicó a las cosas sobreditas en la forma que se sigue. E el dicho senyor rey, no departiendo se de los mandamientos por él de part desuso fetos a los ditos infantes, dize que aquellos fueron devidos e justos e por justas razones fetos, ni basta el con-

sello dado en general de paraula e por scripto el sobredito dia jueves por los ditos infantes, porque convenia e era e es necessario que se metiesse en obra por nominación de buenas e suficientes personas, porque en aquello e no en paraulas està el proveyto del consello, e los ditos infantes son se partidos del senyor rey cuenta su voluntat e mandamiento, e non an querido entender segunt mostravan de palaura en la exequiçió del dito consello. Ne proveyta a escusa de los ditos infantes aquello que dizen que an estado en la dita ciudat por cinco sepmanas, porque bien saben ellos que ellos ho el uno d'ellos dentro el dito tiempo an clamados por sí mismos, e si en voluntat e autoritat dito senyor rey, algunos prelados e ricos homnes, e con aquello e con los mandados de las ciudades, an tenido consistorios e consellos, que no an cumplido ne cumplen muyto al dito senyor rey, antes an desviado que resposta no a seyda feyta al dito senyor de las cosas que más le complian, e de que los avía demandado de consello principalment. E porque dentro el dito tiempo de cinco sepmanas an estado en su deliberación que i. consello ni otro no an dado al dito senyor rey, que pus los sobreditos infantes se'n son partidos en la manera desús dita, ell con aquellos de los sobreditos qui seer hi querrán, e con otras buenas personas zelantes por el buen estamienento de sus regnos e tierras entiende a ordenar, e a crexer su consello de personas buenas e suficientes, e regir los regnos e tierras que Deus le ha comendadas de manera que será a servicio de Dios e proveyto de sus gentes. E el dito senyor rey mandó a mí, notario, que esto metiesse en fi de la dita carta pública. Presentes testimonios a esto specialment nompnados don Pero Noes de Vera, consellero de don Pericón March, maestre racional del senyor rey sobredito.

In quorum testimonium antedictus dominus rex iusit huic instrumento suum sigillum appendicium apponendum.

ACA, Reg. 550, fol. 50-51.

6

Lleida, 20 juny 1336.

Ambaixada enviada al Papa² pel rei Pere amb les instruccions de ço que han de tractar.

Sanctissimo ac beatissimo in Christo Patri et domino domino Benedicto, divina providentia sacrosancte Romane et universalis

² Benet XII, elegit el 16 de desembre de 1334, † el 25 d'abril de 1342, EUBEL, I, pàg. 17.

ecclesie summo pontifici, Petrus, etc. Ad nostram noviter redeuntes presenciam dilecti consiliarii nostri Franciscus de Caneto, miles, et Franciscus de Sancto Clemente, civis Barchinon., quos dudum ad vestram sacram presentiam miseramus, nobis serius explicarunt qualiter beatitudo vestra affectum paterne sollicitudinis ergo nos dirigentes provido nobis persuasit qualiter nos in nostre iuventutis noveque successionis iniciis in nostro regimine dirigi valeremus, de quo, pater sanctissime, sanctitati vestre que curam sollicitam de nobis nostroque regimine dignatur assumere suplices gratiarum referimus acciones. Nobis utique dicti nuncii retulerunt qualiter vestra clementia ab aliquibus informata extiterat quod reverendus Petrus Cesaraugust. archiepiscopus, cancellarius noster karissimus, in nostrum et regiminis nostri dispendium seditiones et seva multipliciter suscitare et inducere satagebat; de quo, pater sanctissime, non sine causa cogimur admirari, agnoscentes aperte informationem predictam potius livoris aculeo quam zelo caritatis atque iusticie processisse, cum dictus archiepiscopus, sub cuius cura nos et fratres nostros serenissimus dominus genitor noster dimisit nos a primis cunabulis ille adhuc vivente, non absque immensitate sollicitudinum et laborum et magnis per plurimis expensarum nutrit et a magnis incommodis preservavit et honorem nostrum duxit pre ceteris conservandum. Quique post suscepta regnorum nostrorum gubernacula ad pacem et reformationem status tranquillissimi vehementer aspirans ad hoc hactenus laboravit et propriis stipendiis labores asumere non desistit veraciter profitentes, cum sit omnibus manifestum quod, nisi eius favores, consilia et auxilia nobis sic efficaciter [impenderet] nos et regna nostra ad dissolutionis et irreparabilis miseriam venissemus ac innumere discordie in nostris partibus succedissent, cum dictus archiepiscopus sit nobis singularis columpna que negocia omnia nobis et in principio nostri novi domini incumbentia relevat et supportat et per eius providenciam regna et terre nostre permanent in tranquillo, que nonnullis placeret diversis disensionum fluctibus agitari.

Almam presentiam vestram conservet altissimus per tempora longiora.

Dat. Ilerde xii. kalend. iulii, anno Domini millesimo ccc. xxx. vi.
Vicecancellarius misit expedire.

Informació als missatgers de part del senyor rey que diguen a nostre senyor lo papa:

Primerament com lo senyor rey n'Anfós, pare del senyor rey qui hui és, com anà en Sardenya, comanà ell e sos frares al arcebisbe

de Çaragoça, lo qual aquells nudrí e tench per lonch temps en sa casa fins que pogueren cavalari e anar per la terra.

Item lo dit arcebisbe procurant e faent, fo lo dit senyor rey, muert son pare e son avi, jurat en rey contra voluntat de alguns nobles e grans senyors de la terra.

Encara com morta la mare del dit senyor rey, son pare ac per muller la regina que és ara, e jassia açò que l'arcebisbe li agués en la solempnizació de son matrimoni fetes moltes honors e grans despeses e per los serveys grans que son linyatge avia fets a la casa de Castella e per aquesta rahó el rey de Castella e ella se'n tinguesen per fort encarregats d'ell, però cant lo rey son pare començà de fer donacions de ciutats, castells e viles e altres jurisdiccions a la dita regina contra forma del sagrament al començament de son regiment al general de la terra de no alienar ni minvar de la corona del regne alguns lochs sollempnes e encara contra sagrament special de no alienar ne transportar alcunes coses de la corona reyal, ans aquells conservar e mantenir sens disminució a la corona, dix moltes devegades al rey e a la regina que açò sens pecat fer no's podia ne devia, maiorment com moltes de les ciutats e lochs axí donats aguessen privilegis jurats e per ell confirmats ab sagrament que no's podien partir de la corona del regne ne per alguna manera alienar.

Encara perque aquestes coses deya l'arcebisbe e reprenia lo rey que fer no's podien, la regina concebé fortment contra ell, e provocà lo senyor rey son marit, e enduhí quax tots los barons e majors de la terra a consentir les donacions fetes e a ella e a son fill don Ferrando per sagrament contra el sagrament al dit senyor rey fet, ara regnant, quant era infant.

Item com durant les dites persecucions solament defensor hac e mantenidor l'arcebisbe qui a ell manllavave e emprave e donava tot ço que'l feya mester e a ses gens, com ell no agués neguna renda, sinó allò que's percaçava anant per la terra.

Item con la regina e son fill aguessen altres donacions a ells fetes per son pare e altres esdeveniments del regne de lx. a lxx. milia libr. cascun any en sus, e'l rey, qui era primogènit, no agués i. diner de renda, sinó açò que li donaven per la terra, e l'arcebisbe li donava e li prestava, veia lo senyor papa si aquesta era gran dolor e greu cosa de sostenir.

Item si algunes persones per les dites rahons an fet (h)o per malvolença mala informació al papa del dit archebisbe, no sap lo rey hauc (?) donàs rahó a ells ne a altres que'ls deguessen mal voler, mas per mantenir la profit e unió de la terra e la honor del senyor

rey, dien ço que's volen e fan estes informacions voluntàries contra veritat.

E les dites coses diguen los missatgers al senyor papa, e lo informen de la veritat, quant l'archebisbe a treballat per lo bon estament del rey e de la terra, e quant li costa, e com a portat a bon estament les coses, segons que estaven mal aparellades en vida de son pare lo rey n'Anfós, e que no ha rey ni altre senyor, per alt que fos el món, que no's tengués per tengut de fer més per l'arcebisbe de Saragossa que per nullaltra persona que tant agué fet per ell com l'archebisbe ha fet e sostengut per lo dit senyor rey.

Acad. Hist. Ms. A/3, fol. 67 v.-68.

7

Lleida, 22 juny 1336.

El rei escriu al seu agent a la cúria papal que ajudi als seus ambaixadors i li escrigui el resultat de la visita al Papa.

Petrus, etc. Dilecto consiliario nostro Garsie Ferdinandi de Castro, salutem, etc. Significamus vobis quod nos, percepto quod aliqui retulerant Domino nostro Pape quod reverendus in Christo Pater Petrus, Cesaraugustanus archiepiscopus, cancellarius et consiliarius noster dilectus, seminaverit discordiam aliquam inter nos et inclitos infantes Petrum et Raymundum Berengarium, patruos nostros karissimos, nos scripsimus per litteram nostram eidem domino Pape quam una cum certis capitulis, de quibus idem archiepiscopus vobis transsumptum mitit clausum et sigillatum, tradi mandamus dilectis nostris Ferrario, militi, et Francisco de Sancto Clemente, nunciis Barchinone, qui dicto domino Pape dictam nostram litteram presentare debent et referre eidem que, ad iudicandum veritatem et contrarium eorum que dicto domino Pape relata fuerunt, in dictis capitulis continentur. Quare volumus, et vobis expresse dicimus et mandamus quatenus taliter procuretis et faciatis quod presentationi dicte nostre littere, dicto Domino Pape per dictos nuncios faciendo, et relationi dictorum capitulorum personaliter intersitis et nobis indicare valeatis que dicta et acta fuerint in premisis.

Dat. Ilerde x. kalend. iulii a. Domini m. ccc. xxx. vi.

Egidius Petri, mandato regis.

Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 69.

8

València, 18 agost 1336.

El rei Pere escriu al de Mallorca³ i entre altres coses li recomana influeixi a la Cort papal a favor del seu canceller.

Item com l'arquebisbe de Saragoça aia més que persona d'aquest mon trevallat en los affers necessaris e en servei del dit senyor rey, en axí que ab lo seu treball e per aquell los affers del senyor rey són venguts a aquest estament que són, e haia entés el senyor rey, e sàpia encara certament, que alcunes persones han fet lur poder de informar lo Pare Sent e indignar per vies fraudoloses e excogitades contra lo dit arquebisbe per tal que'l poguessen d'el e dels seus affers e servei departir, no estans contents de ço que en vida del senyor rey, pare seu, havian tractat contra lo dit senyor rey, e lo depriment del dit arquebisbe, d'el e de la sua cort seria molt danyós en aquest temps e en aquest estament al dit senyor rey e a la sua corona per moltes de raons que a escriptura no's poden comanar, e sia contrari a tota rahó que aquel qui ab pròpia sudor e ab ço del seu a treballat per sos affers e son estament ara per vies excogitades en gran dan del dit senyor rey sea perseguit devant lo seu Maior e no sia per el ajudat e defés ab veritat. Per ço lo prega molt affectuosament lo senyor rey que trameta un cavaller al pus breu que puxa al senyor Papa per donar-li a entendre los dits affers e les maneres e fi per que s'és fet, e escusar ab veritat lo dit arquebisbe, e que'l dit Pare Sent lo tinga per aquel qui és estat y és lo dit arquebisbe, com aço ell ex[?]entén lo dit senyor rey fer sens tarda.

Dat. Valencie, xv. kalend. septembris a. D. m. ccc. xxx. vi.

Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 79.

9

Avinyó, 6 octubre 1156.

El Papa demana a l'arquebisbe de Tarragona li envii testimoni fidedigne per missatger o per escrit de tots els privilegis d'aquella seu respecte a la coronació dels reis d'Aragó.

Venerabili fratri Arnaldo archiepiscopo Terraconen. De privilegiis sedis Apostolice per que olim cuidam regi Aragonum qui tunc

³ Jaume III (1324-1343).

erat eiusque successoribu fuit ab apostolica sede concessum ut in civitate Terraconen, per antistitem illius loci coronari et inungi valeret, licet carissimus in Chrito filius noster Petrus, rex Aragon. illustris, pridem alibi coronari se, ut intelleximus, fecerit, volentes certis ex causis ad id nos moventibus plenius informari, fraternitati tue per apostolilica scripta in virtute obediencie districtius iniungendo mandamus quatinus privilegia huiusmodi que apud te tuamque Terraconen. ecclesiam dinoscuntur existere quecumque ac quotcumque et quorumcumque tenorum sint negocium predictum principaliter vel incidenter quomodolibet tangentia nobis per aliquam certam personam ydoneam, de qua tibi videbitur si tute fieri possit, alias eorum et cuiuslibet ipsorum transumptum de verbo ad verbum sub scriptura publica vel autentica integraliter et perfecte absque dimissione cuiusvis partis ipsorum vel clausule mittere, cessante dilationis obstaculo, non ommittas; privilegia quidem predicta si ea originaliter miseris tibi cum illa viderimus et inde transumpta fieri fecerimus per personam remitemus predictam. Porro cum premissa per te fieri secrete velimus eidem fraternitati tue sub virtute iuramenti quo ecclesie Romane teneris astrictus iniungimus ut ea cuiquam persone per quam pandantur alicui nisi nobis nequaquam revelare vel communicare presumas.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 131, fol. 81 r n. 203. Regest publicat per Vidal, núm. 1107, col. 300.

10

Avinyó, 5 gener 1337.

Instruccions als nuncis del Papa per a que fixin a l'arquebisbe de Saragossa un terme dintre el qual es presenti a la cúria Romana.

Eisdem nunciis:

Cum sicut etc. ut supra proxime usque *cupientes* et attendentes nichilominus quod super hiis et quibusdam aliis *presentia* venerabilis fratris nostri Petri archiepiscopi Cesaraugustan. *nobis existere noscitur oportuna*, eidem archiepiscopo per alias nostras litteras districtius in virtute obediencie iniungendo *mandamus*, ut *infra terminum* quem vos quos ad partes illas destinamus propter predicta spetialiter vel alter vestrum eidem duxeritis *prefigendum* ad nostram personaliter non *postponat*. Quo circa discretioni vestre per apostolica scripta mandamus quatinus vos vel alter vestrum

per vos vel alium seu alios predictas nostras litteras memorato archiepiscopo, si, et quando vobis videbitur, presentantes, ei terminum competentem infra quem coram nobis se presentet personam liter prefigatis, nos exinde per vestras litteras vel instrumentum publicum harum seriem continens reddituri nichilominus certiores.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 131, fol. 91, n. 397. Regest publicat per Vidal, núm. 1194, col. 336.

11

El Papa faculta als seus Legats per a que excomuniquin els qui trenquin les treves que s'estableixin.

Eisdem electo et Henrico canonico Ambianen. Pacis hostis etc. ut supra proxime, usque ad *solidare*. Ubi vero, quod absit, nec in firmanda concordia, nec in treugis inter se invicem iniendis animos suos abilitare noluerint sed vestris salutaribus monitis et inductionibus in premissis parere et obedire penitus recusarint, vos, si expediens cognoveritis, usque ad certum tempus de quo vobis videbitur inter predictum regem ac gentes et valitores ipsius et adherentes eidem ex parte una, ac reginam, infantes et Petrum prefatos ac gentes et valitores ipsorum et adherentes eisdem ex altera, treugas quarum fedus pacis gerit ymaginem auctoritate apostolica indicatis per dictum tempus inter eos firmiter duraturas in regem et reginam infantes et Petrum ac gentes valitores et adherentes predictos et singulos eorundem cuiuscumque status conditionis vel dignitatis existant, etiam si valitores predicti pontificali seu regali vel alia quavis dignitate fulgeant treugas infringentes easdem aut quomodolibet non servantes excommunicationis sententiam promulgando eorumque terras subiciendo ecclesiastico interdicto. Non obstante etc. ut supra proxime usque *in finem*. Ceterum cum inobedientibus sic debeat obesse contemptus quod in preiudicium obedientium non redundet, volumus ut illum vel illos ex predictis principalibus eisque adherentibus qui treugas per vos vel vestrum alterum indictas contempserint forsitan observare sic prefatus processus vester afficiat quod alium vel alios quantum in eis fuerit treugas ipsas observare paratos in aliquo non contingat, sic quod obedientes huiusmodi vel adherentes eisdem eorumque terre non ligentur sententiis antedictis.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 131, fol. 109, n. 391. Regest publicat per Vidal, núm. 1189, col. 335.

12

Avinyó, 5 gener 1337.

Narrada la discussió que hi havia entre Pere III i la seva madrastra, Benet XII exhorta als nuncis que procurin concordar-los de nou, establint treves, enviant compromisaris a Roma i desfent els compromisos que s'oposin a la concòrdia.

Dilectis filiis Beltraminum, electum theatin. et magistrum Henrico de Aste, capellano nostro causarum nostri palatii auditori, apostolice sedis nunciis. Pacis hostis invidus caritatis cunctorumque malorum incentor ibi libentius discordiarum semina iactat suarumque molimina nequiciarum exercet ubi periculosiorem novit esse discordiam et dissidiorum causam in multorum grave periculum, velut furentis ignis incendium, posse conspicit perniciosius dilatari. Ecce siquidem, quod dolenter accepimus et referimus conturbati, inter carissimum in Christo filium nostrum Petrum, regem Aragonum illustrem, ex parte una et carissimam in Christo filiam nostram Elionoram, reginam Aragonum illustrem, relictam clare memorie Alfonsi regis Aragonum patris eiusdem Petri, ac dilectos filios nobiles viros infantes natos dictorum Alfonsi et regine, et Petrum dominum de Cherica, tutorem eorundem infantium ex altera, procurante humani generis inimico, gravis dicitur suscitata discordia ex qua timentur non solum animarum pericula sed depopulationes locorum, strages corporum, dampna rerum, et alia pro dolor non facile numeranda dispendia que inter sublimes personas guerrarum commotio consuevit inducere, provenire, nisi per oportuna et accelerata remedia, ei, priusquam fortius invalescat, salubriter obviatur. Quia igitur ad nos, qui licet immeriti vices regis pacifici gerimus ac plenitudine fungimur potestatis apostolorum principi suisque successoribus ex alto concesse singulariter pertinet in universali ecclesia cunctisve fidelium regnis pacem querere, ac ipsam facere diligentius observari, et propterea plenis desiderantes affectibus ut inter predictos, fomite cuiuslibet dissensionis extincta, pacis solide federa reformationem sitque inter eos animorum idempnitas et eadem vigeat concordia voluntatum nostrumque circa premissa desiderium cupientes impleri ac de probate fidei vestre constancia et industria circumspectionis experte plenam in Domino fiduciam obtinentes, tractatum et reformationem concordie inter eos eandemque tangentia, vobis auctoritate presentium duximus committenda, discretionis vestre districtius iniungentes quatinus ad partes illas vos per-

sonaliter conferentes eosdem regem, reginam, infantes, et tutorem ad pacem et concordiam iuxta datam vobis ex alto prudentiam sollicitis monitis et efficacibus persuasionibus inducatis ut, eo auxiliante qui est pax nostra, vestraque cooperante solertia, tam utilis tamque optanda concordia possit celeriter provenire. Quod, si forte dicte partes vel earum altera ad pacem et plenam concordiam inter se firmandam se noluerint coaptare, ipsas ad ineundum inter se treugas obligationibus atque penis et iuramentorum prestationibus roborandis usque ad certum tempus, de quo vobis expedire videbitur, inducatis ut medio tempore, qualibet inter ipsas et gentes earum hostili commotione cessante, possimus per solitudinis apostolice studium inter eas pacem et concordiam, Deo propicio, solidare ipsasque partes etiam inducendo ut si eis videatur expediens procuratores suos super hiis sufficienter instructos ad presentiam nostram studeant destinare quia parati erimus prout tranquillo statui eorumque concordie expedire viderimus plenis desideriis et sollicitis studiis ad hec interponere diligentie nostre partes. Ut autem in hoc impedimenti vel obstaculi, seu turbationis cuiuslibet tollatur occasio dissolvendi et revocandi omnes pactiones, obligationes, confederationes et colligationes inter quoscumque nobiles et magnates, ac communitates, universitates, cives, et incolas, ac personas alias quomodolibet unitas iuramento vel quacumque alia firmitate vallatas, necnon etiam relaxandi huiusmodi et alia quelibet iuramenta a quibuscumque prestita per que nutriri discordia et huiusmodi pax et concordia possent quomodolibet impediri, prout ea secundum Deum videritis dissolvenda, irritanda, revocanda, seu etiam relaxanda. Et insuper contra quoscumque turbatores seu impeditores pacis et concordie huiusmodi cuiuscumque dignitatis, status, vel conditionis existant etiam si pontificali vel quacumque alia prefulgeant dignitate procedendi eosque per censuram ecclesiasticam et alia remedia, de quibus vobis expedire videbitur, compescendi. Non obstante si eis vel eorum aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum sub quacumque forma vel conceptione verborum quod interdicti, suspendi, vel excommunicari vel eorum terre ecclesiastico interdicto supponi quavis auctoritate non possint et qualibet alia dicte sedis indulgentia generali vel speciali cuiuscumque tenoris existat per quam presentibus non expressam vel totaliter non insertam effectius earum impediri valeat vel differri vobis et vestrum cuilibet plenam et liberam concedimus, auctoritate apostolica, facultatem.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 131, fol. 109 r. n. 391. Regest publicat per Vidal, núm. 1188.

13

Avinyó, 7 gener 1337.

Benet XII mana a l'arquebisbe de Saragossa que es presenti a la seva cùria per a parlar de les discòrdies entre el rei d'Aragó i la seva madrastra.

Venerabili fratri archiepiscopo Cesaraugustan. Cum sicut displicenter audivimus inter carissimum in Christo filium nostrum Petrum, Aragonum regem illustrem, ex parte una et carissimam in Christo filiam nostram Elionoram, reginam Aragonum illustrem relictam clare memorie Alfonsi regis Aragonum, ac dilectos filios nobiles viros eorundem Alfonsi et regine liberos et Petrum dominum de Cherica, eorum tutorem, ex altera, necnon et inter prefatum Petrum regem Aragonum et carissimum in Christo filium nostrum Alfonsum, regem Castelle illustrem, invicem graves dissensiones fuerunt, hoste procurante humani generis, suscitata, Nos gravibus nec facile numerandis personarum et rerum periculis ex eisdem dissensionibus merito formidandis obviari studio paterne sollicitudinis per oportuna et accelerata remedia et inter eosdem dissidentes reformari pacis et concordie federa cupientes et attendentes nichilominus quod super hiis et quibusdam aliis presentia tua nobis existere dinoscitur oportuna, fraternitati tue per apostolica scripta in virtute obediencie districtius iniungendo mandamus quatinus infra terminum quem tibi dilecti filii Beltraminus, electus Theatin., et magister Henricus de Aste, canonicus Ambianen, capellanus noster causarum nostri palatii auditor, nostri et apostolice sedis nuncii, quos propter premissa destinandos ad partes illas providimus vel alter eorum tibi duxerint prefigendum ad nostram te conferre personaliter presentiam non postponas.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 131, fol. 90 r. n. 397. Regest publicat per Vidal, núm. 1193, col. 336.

14

Vistabella, 29 Març 1337.

El rei escriu al Papa Benet XII que envia a la Cort d'Avinyó els ambaixadors Vergua i Ançà.

Legatio ad dominum papam commissa nobilibus Blasio Maça de Vergua et Peregrino de Ançano, iusticie Aragonum.

Sanctissimo et beatissimo in Christo patri et domino, dom. Benedicto, divina providentia s. Romane et universalis ecclesie summo pontifici, Petrus, Dei gratia rex Aragonum, etc., eius humilis filius et devotus pedum oscula beatorum. Ad pedes sanctitatis vestre nob. Blasium de Vergua et discretum Peregrinum de Ançano, iusticiam Aragonum, militem, consiliarios nostros dilectos, pro quibusdam negociis nos et Cesaraugustanum archiepiscopum, cancellarium nostrum dilectum, vehementer tangentibus providimus destinandos, beatitudini vestre humiliter supplicando quatenus nuntios nostros dignetur benigne recipere et audire, et exhibere eis expeditionem favorabilem et benignam.

Dat. in loco Vistabelle iiii. kalend. aprilis, anno Domini m. ccc. xxx. septimo.

Ego Petrus, mandato regis facto per litteram secretam.

Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 91.

15

Vistabella, 29 març 1337.

Pere IV. escriu al cardenal Joan bisbe de Porto recomanant-li els seus nuncis que parlaran amb el Papa sobre l'afer de l'arquebisbe de Saragossa.

Reverendo in Christo patri domino Iohanni ⁴ divina proidentia episcopo Portuensi, speciali amico nostro, salutem et reverentiam debitam cum honore. Quot et quanta Cesaraugustanus archiepis-

⁴ Joan de Convenis, bisbe de Tolosa, creat cardenal per Joan XXII el 18 de desembre de 1327 amb el títol de S Vitale, i en 1331 nomenat bisbe de Porto, † 20 nov. 1344. EUBEL, I, pàg. 16.

Cartes semblants foren trameses: a Gaucelm Joan Deuza, creat cardenal per Joan XXII el 17 de desembre de 1317, i nomenat bisbe d'Albano l'any 1330, † 3 agost 1348. EUBEL, I, pàg. 15;

a Pere. Després, creat cardenal el 20 de desembre de 1320, prenent el títol de bisbe Prenestin, el 25 de març de 1323, † 30 de setembre de 1361. EUBEL, I, pàg. 15.

i a Bertrand de Montfavencia (Cfr. nota 7).

També va escriure el rei Pere als demés cardenals recomanant-los que ajudessin i guessin als seus ambaixadors. La nota la trobem en el ms. A/3, fol. 92, de l'Acad. de la Història. Són els següents:

Anibald (Gaetani) de Ceccano, creat cardenal el 18 de desembre de 1327, i nomenat bisbe Tusculà l'any 1333. EUBEL, I, pàg. 15;

Bertrand de Pouget, cardenal amb el títol de S. Marcel del 18 de desembre de 1316, i bisbe d'Òstia del 18 de desembre de 1327, † el 3 de febrer de 1352. EUBEL, lloc cit.;

Pere Bertrand, cardenal del títol de S. Climent (20 desembre 1331, † 23 gener 1348);

copus, cancellarius noster dilectus, pro nobis pertulit et persecutionibus innumeris hactenus extitit persecutus fraternitatem vestram credimus non latere, et attendentes hii qui talia procurarunt per se et sequaces suos se contra eum optinere non possent malitia preliari cum manu domini Pape, falsis suggestionibus coloribus extraneis exquisitis, eundem archiepiscopum per ven. Beltraminum, electum Teathin., et Enricum de Aste, auditorem sacri Palatii causarum domini pape, cum littera eiusdem Domini minus reverenter apud locum Castilionis, ubi parlamentum cum nostris subditis tenebamus, et in non modicum nostri honoris contemptum citari fecerunt, ut lxx. die a tempore citationis huius ei facte coram dicto dom. pape personaliter comparere deberet. Et quia dedecus impensum dicto archiepiscopo nec immerito proprium reputamus, nobilem Blasium Maça de Vergua et discretum Peregrinum de Ançano, iusticiam Aragonum, militem, nostros consiliarios dilectos, ad dominum papam transmittimus super hiis et dependentibus ab eisdem, de quibus paternitatem vestram vive vocis oraculo ex parte nostra latius informabunt. Amicitiam vestram de qua plurimum confidimus deprecantes quatenus eosdem nuncios dirigatis propensius in agendis taliter quod ad nos redeant feliciter expediti, et exinde vobis teneamur ad merita gratiarum.

Dat. in loco de Vistabella, iiii. kalend. aprilis, anno predicto.
Idem.

Acad. Hist., Ms. A/3, fol. 92.

Talayraud, del títol de S. Pere ad Vincula (25 març, † 17 gener 1364; Pere Gómez, bisbe de Cartagena, cardenal titular de Santa Pràxedes, † el 14 de juliol de 1348;

Jaume Caietà de Stephanesci, card. del títol de S. Jordi ad Velum aureum (17 desembre 1295, † 23 juny 1341);

Ramon Guillem de Fargis Vasco, titular de santa Maria nova (19 desembre 1310, † 5 octubre 1346);

Joan de Colonna, titular de S. Àngel (18 desembre 1327, † 3 juliol 1348);

Gallart Lamotte, cardenal diaca de S. Llúcia in Silice (18 desembre 1315, † 200 desembre 1356);

Arnau de Pelagrua, card. diaca de S. M. in Porticu (15 desembre 1405, † agost de 1331);

i Napoleó Orsini, cardenal diaca de títol de S. Adrià (16 maig 1288, † 23 març 1342).

16

Mosquerola, 31 març 1337.

El rei escriu als nuncis que, si no pot tenir lloc l'entrevista acordada a Terol, es prorrogui a l'arquebisbe de Saragossa el plaç que sia assenyalat per a presentar-se a la cúria Romana.

Petrus etc. ven. et discretis Beltramino, electo Theatin, et magistro Enrico de Aste, canonico Ambiamen, capellano dom. Pape, eiusque sacri palatii auditori, salutem etc. Nostis qualiter nuper apud locum Castilionis extitit ordinatum quod ad locum Terolii, agnita primitus voluntate illustris regine Aragonum et eius segua-cium, reverendi patres archiepiscopus Cesaraugustanus et episcopus Barchinonensis ⁵ qui ex parte nostra tractatores deputati fuerunt die per nos prefigenda eisdem vel nobis significanda personaliter se conferrent. Et quia nos in regno Aragonum habemus aliqua ardua negocia expedire que sine presentia dicti archiepiscopi comode expediri non possunt, nos ex affectu rogamus quatinus si de proximo dictorum archiepiscopi et episcopi Terolii cum presentia opportuna nobis pro citius significare curetis, alioquin ex quo condam negocia non possunt expediri ad presens, faciemus alibi facta nostra scire quod die nos prefigenda eisdem in loco aderunt antedicto, dum tamen interea terminus assignatus per vos dicto archiepiscopo ad sedem apostolicam accedendi non currat, vel saltem in tempus longius acomodum prorogetur. Et super hiis frater Sancius ⁶, confessor noster, vos vive vocis oraculo latius informabit, cuius relatibus fidem indubie poteritis adhibere.

Dat. in Mosquerola, pridie kalend. aprilis anno Domini m. ccc. xxx. septimo.

ACA. Reg. 1054, fol. 49 v.

⁵ Ferrer d'Abella O. P. (30 agost 1334, † 21 desembre 1344). EUBEL, I, pàg. 128.

⁶ Fra Sanç López d'Ayerbe, després bisbe de Tاراçona (1343-1346) i arquebisbe de Tarragona (1346-1357). Vegeu: *Arch. Ibero-amer.*, 31 (1929), 166-176.

17

Montalban, 8 abril 1337.

El rei escriu als ambaixadors que comuniquin al missatger de l'arquebisbe de Saragossa el que han de dir al Papa i s'aconsellin amb el cardenal Bertrand.

Petrus etc. nobili Blasio Maça de Vergua et Peregrino de Ançano, iustitie Aragonum, consiliariis nostris dilectis salutem, etc. Significamus vobis quod rev. in Christo pater Petrus, Cesaraug. archiepiscopus, cancellarius et consiliarius noster dilectus, mittit ad Romanam curiam super suis negociis peragendis discretum Iohannem Sancii de Maiorali, camerarium sedis Cesaraugustan., propter quod providimus atque volumus quod vos omnia ea que ratione vestre legationis acturi estis aut egeritis cum dicto dom. Papa communicetis camerario supradicto, et super hiis que dicturi eritis cum dom. Papa et cardinalibus habeatis consilium cum rev. in Christo patre dom. Bertrando⁷, sancte Marie in Aquiro cardinali, qui, ut pro certo tenemus, vobis, honore nostri, impendet auxilium et favorem.

Dat. in Montealbano, vii. idus aprilis, anno Domini m. ccc. xxx. septimo. — Egidius Petri mandato domini regis.

ACA, Reg. 1054, fol. 50.

18

Daroca, 21 agost 1337.

El rei prega i requereix al Capítol de Saragossa que pagui les despeses del prior del susdit Capítol per a assistir als tractes entre el rei, els nuncis papals i la reina N'Alionor.

Petrus, Dei gratia etc. Ven. et disc. capitulo eccl. Cesaraugustane, salutem et dilectionem. Significamus vobis nos, propter absentiam rev. in Christo patris Petri, divina providentia eiusdem ecclesie archiepiscopi, cancellarii nostri dilecti, voluisse et ordinasse

⁷ Bertrand de Montefaventio, creat card. diaca el 18 de desembre de 1316, † 1 desembre 1342. EUBEL, I, pág. 15.

Acenarium de Rada, priorem nomine dicte eccl. Cesaraugustane, tractatibus qui inter nos et illustrem dominam reginam Elionoram per papales nuntios inchoati existent interesse debere, cumque non deceat priorem ipsum dictis tractatibus assistentem sumptibus (h)onerari, vos rogamus et requirimus quatinus dicto priori in expensis providere velitis, quamdiu predictis intenderit, sicut pro negotiis ecclesie extra civitatem Cesaraugustanam proficiscentem sibi est solitum ab ecclesia provideri.

Dat. Daroce, xii. kalend. septembris anno Domini m. ccc. xxx. septimo. — Franciscus de Prohome mandato regis facto per Viscancellarium.

ACA, Reg 1054, fol. 129 r.

19

València, 27 març 1338.

Ordenació de la casa reial

Super ordinationibus domus domini Regis.

Noverint universi quod nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum, etc. Circa provisionem et statum domus nostre, ut convenit, providere volentes, cum presenti carta nostra et ordinationem subscriptam fieri providimus sub forma sequenti: Primo quod nos infra duos annos primo venturos et continue sequentes non recipiamus aliquem de domo nostra nisi per mortem vel mutationem alicuius qui domesticus noster nunc existat. Item quod nos deinceps non faciamus assignationem vel fieri faciamus alicui persone in regnis vel terris nostris, tam cismarinis quam ultramarinis, de aliquibus quantitativis pecunie per curiam regiam debitis vel debendis; immo factas iam cum presenti ex certa scientia revocamus, easque volumus carere viribus et effectum, cum preccuniam quamcumque ad nostram curiam spectantem ad manus nostri thesaurarii providimus devenire, et per eum solutiones ordinaverimus fieri quibuscumque.

Item quod nos non faciamus donum vel gratiam alicui persone que aministret aliquid pro curia nostra, de quo, scilicet, dono vel gratia ipsa persona sibi possit satisfacere vel etiam retinere. Excipimus tamen abinde quod dilectus consiliarius noster Bonanatus de Petra, baiulus Cathalonie generalis, possit penes se retinere vel sibi satisfacere in quinque millia sol. Barchinone quos exsolvit.

seu solvere tenetur Ferrario de Lileto, precessori (sic) suo in officio antedicto. Insuper quod non faciamus remissionem vel relaxationem de peccuniis adjudicatis vel aliis esdevenimentis ad nostram curiam spectantibus et provenientibus nisi tamen de medietate, cum iam dudum aliam medietatem cum iuramento provisioni domus nostre duxerimus assignandam.

Item quod dies mercurii deputati sint et eos assignamus ad nostra negocia propria et nostre curie expedienda.

Item quod [notarius] et sigilla nostra tenens, et quicumque qui fuerint assignati ad cartas et litteras nostras regias expediendas non valeant expedire aliquam cartam vel litteram remissionis mortis vel alicuius criminalis vel civilis negotii pecuniam continentis vel tangentis absque conscientia et voluntate nostri thesaurarii prelibati.

Item quod nos non faciamus lexiam vel gratiam alicui persone, exceptis extraneis vel pauperibus seu miserabilibus personis, de iure sigilli nostri, de gratiis videlicet per nos fiendis vel de aliis cartis seu litteris, nisi tamen de medietate iuris sigilli predicti et quod de ipsa medietate non admittant albarana seu littere pro rata debitorum suorum.

Item quod magister rationalis curie nostre vel eius locum tenens aut scriptores officii sui non possint expedire finaliter aliquod compotum collectorum vel aliorum quousque noster thesaurarius ipsum compotum clare viderit vel recognoverit, nec etiam recipere vel satisfacere sibi de restis compotorum, videlicet, ex debitis que eis debeantur, excepto tamen in quitatione et vestitu eorum ordinariis.

Item quod ordinatio per nos facta super compotis reddendis per officiales annuatim teneatur et observetur.

Quam quidem ordinationem predictam et omnia et singula supra expressa nos, dictus rex, pro observatione sincera eorundem iuratus per Dei et eius quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta tenere et complere et inviolabiliter observare et observari facere, ut superius expressatur, et etiam iurare fecimus dilectos consiliarios et vicecancellarios nostros, Johannem Ferdinandi Munionis, legum doctorem, Domegium de Tarba, Raymundum de Boyl, thesaurarium, Dominicum de Claromonte, magistrum rationalem, Egidium Petri de Buysan, notarium, G. Augustini, G. de Villa, scriptores nostros, quod contra predicta vel eorum aliquid non venient seu facient ex eorum officiis ullo modo. In quorum omnium testimonium presentem cartam nostram fieri iussimus nostro sigillo munitam.

Dat. Valentie, iii. kalend. martii, a. Domini millesimo ccc. xxx. iii. — Bn. Morelli, mandato domini Regis.

ACA, Reg. 1055, fol. 116.

20

Saragossa, 21 juliol 1338.

El rei escriu a l'arquebisbe que ha fet el que ha pogut per ell i que no dimiteixi la cancelleria sense pensar-s'hi, i l'espera aviat per explicar-li la intenció reial.

Petrus etc. Reverendo in Christo patri Petro, divina providentia Cesaraugustano archiepiscopo, cancellario nostro dilecto, salutem, etc. Litteram vestram quam dilectus confessor noster frater Sancius Luppi de Ayerbis nobis presentavit et per quam expeditionem a curia Romana nobis significastis nos noveritis recepisse. et licet de expeditione predicta gauderemus tandem de modo expeditionis displicet valde nobis, nam habeatis pro constanti quod nunquam fuit nec est intentio nostra quod cancellariam quomodo libet dimitatis et hoc per facti experientiam videre poteritis, Domino concedente, nec ea que subgesta fuerunt ut super predictis fuerat scriptum domino pape ex parte nostri posset quisquam verificare, quinimo de contrario per plures litteras manu etiam nostra scriptas ad plenum constat et constare potuit domino antedicto. Quare paternitatem vestram intento precamur affectu quatinus posponendo ad presens predicta, nec in eis aliquatenus cogitando regresum vestrum ad nos, ut comodius poteritis, celeretis nam eo tunc in premissis providebimus et vobis lacius explicabimus mentem nostram.

Dat. Cesaraugust. sub nostro sigillo secreto xii, kalend. augusti, a. Domini millesimo ccc. xxx. octavo.

Franciscus de Prohome mandato regis facto per confesorem et fuit signata per dominum R.

ACA, Reg. 1111, fol. 165 r.

21

Avinyó, 24 juliol 1338.

Benet XII escriu a la reina vídua n'Alionor sobre la partença de l'arquebisbe de Saragossa de la Cúria Romana i tot imputant als escriptors de la reina algunes frases de la carta reial poc correctes, espera que tindrà bons consellers que revisaran d'ara en avant els instruments que ixin de la seva cancelleria.

Carissime in Christo filie Elionore, regine Aragonum illustri. Benigne receptis serenitatis regie litteris per quas, inter cetera, supplicabas instanter ut venerabili fratri nostro Petro, archiepiscopo Cesaraugustano, nollemus licentiam concedere de Romana Curia recedendi te super aliquibus que inserta fuerant in quibusdam aliis tuis litteris alias nobis missis, nichilominus excusando ad hoc tibi, filia carissima, breviter respondemus quod, cum prefatus archiepiscopus olim ad nostram presentiam, ut tua novit excellentia, personaliter evocatus per annum et ultra in Romana curia moram traxisset, respondissetque hiis que per procuratores seu nuncios tuos et dilecti filii nobilis viri Petri, nati clare memorie Jacobi regis Aragonum comitis Ripacurcie, fuerunt contra ipsum coram nobis et fratribus nostris proposita et obiecta, nec ipsi procuratores et nuncii vel aliquis eorum, quamquam ad supplicationem dicti comitis vocatio eiusdem archiepiscopi fuisset facta, partem voluerunt facere contra eum nec sufficienter constabat de illis que adversus memoratum archiepiscopum fuerant proposita et obiecta, Nos, premissis et aliis que circa hec debuerunt considerari diligenter attentis, maturaque deliberatione previa, vidimus quod cum honestate nostra et absque iuris iniuria non poterat per amplius in curia dictus archiepiscopus retineri, maxime quia pro eius licentia carissimi in Christo filii nostri... Francie... Navarre et... Aragonum reges illustres apud nos precibus affectuosis institerant et instabant, et ideo priusquam ad nos predictae littere pervenissent memorato archiepiscopo concesseramus licentiam recedendi de Curia, et ipse iam per aliquos dies ante arripuerat iter suum, eidem tamen districtius per nos inhibito et iniuncto ne deinceps in curia vel domo regis eiusdem Aragonum cancellarie vel aliud publicum officium per se vel alium, re vel nomine, tenere vel exercere presumat, nec in curia dicti regis diutinam moram trahat, sed potius in suis civitate, diocesi et provincia intendendo cure commissi sibi gregis dominici personaliter residere procuret. Porro licet verba illa

indecenter ac minus provide inserta in tuis pridem nobis directis litteris nequaquam tibi, filia dilectissima, sed magis insipientibus ipsarum dictatoribus imputemus, prudentiam tamen regiam diligenter esse deinceps cupimus et attentam ut tales consiliarios habeat, qui existentes tui honoris et commodi fideles et fervidi zelatores, transire sub tuo regio nomine reprehensibiles non sinant litteras, et illas presertim quas te, filia dilectissima, Romano pontifici et sedi apostolice, apud quos littere ac negotia consueverunt examinari perspicatius contigerit destinare.

Dat. Avinione viiii. kal. augusti anno quarto.

Arxiu Vaticà, Reg. Vat. 133, fol. 73, n. 258. Regest publicat per Vidal, n. 1924, col. 558.

22

València, 29 setembre 1338.

El rei escriu al seu oncle l'infant Ramon Berenguer que no retrassi el seu viatge a Avinyó encara que els templers no li hagin assignat el viàtic ja que a Barcelona trobarà qui li doni la provisió necessària.

Petrus Dei gratia rex Aragonum, etc. Inclito infanti Raymundo Berengarii, comiti Montanearum de Pradis, patruo nostro karissimo, salutem et sincere dilectionis affectum. Vestram recepimus litteram inter alia continentem qualiter vos eratis paratus, iuxta provisionem per nos factam, ad curiam Romanam dirigere gressus vestros, set quia Templum de illa peccunie quantitate quam nobilis Othonus de Montecatheno, consiliarius noster, vobis tradere debebat, nondum habueratis, a locis nostris per legationem vobis commissa minime recesistis. Sane cum nos velimus et etiam cupiamus ut vos pro complenda legatione predicta ad dominum summum pontificem accedatis, propterea vos rogamus quatenus, si dictam pecuniam a dicto nobili seu eius procuratore recepistis, gressus vestros ad presentiam dicti domini summi pontificis dirigatis; si vero ipsam non habuistis, accedere ad presentiam dicti domini summi pontificis minime postponatis, quoniam per nos taliter provisum est quod, cum in civitate Barchinonensi fueritis, ipsam vobis tradi procul dubio faciemus, et in predictis, sicuti honorem nostrum carum habetis, dilationem aliquam minime apponatis, cum, prout scitis, detrimentum nobis iminere poterit in eisdem.

Dat. Valentie iii. kalend. octobris, anno Domini m. ccc. xxx. viii.

ACA, Reg. 1555 fol. 54.

23

València, 2 novembre 1338.

El rei escriu a l'arquebisbe de Saragossa que es faci càrrec de que la provisió de la cancelleria és feta a utilitat general i, en particular, del mateix ofici.

Petrus, etc. Reverendo in Christo patri Petro, divina providentia Cesaraugustano archiepiscopo, salutem et sincere dilectionis affectum. Dilectum Paschasium Dominici, canonicum Tutellanum, clericum et nuntium vestrum, quem cum littera vestra credentie ad nos noviter destinastis, benigne recepimus et ea que virtute per vos sibi comisse credentie nobis exposuit intelleximus diligenter. Retulit nobis namque quod vos ex provisione pridie per nos facta de Cancellaria nostra in persona incliti infantis Petri, Rippa-curcie et Impuriarum comitis, patruī nostri carissimi, sentiebatis vos multipliciter agravatum, eo quod licet sanctissimus in Christo pater dominus Summus Pontifex vobis ipsum interdixisset officium non tamen privaverat vos eodem. Preterea nobilis Luppus de Luna, nepos vester, fuit multum gravatum a nobis quia cavallerias quas dudum concesseramus... nunc restituimus nobili Petro de Xerica... quibus omnibus intellectis vobis ducimus respondendum quod nos pro universali bono et utilitate comuni regnorum ac terrarum ac subditorum omnium quibus, actore Domino, presidemus, ex causis rationabilibus atque iustis que nos ad id merito induxerunt, quarum aliquas vos scimus, proculdubio, non latere, predictę Cancellarie officio, que diutinam vacationem seu suspensionem non patitur, de persona predicti infantis Petri, qui per se vel deputandos ab eo quos ipse voluerit, regat illud et dirigat duximus providendum. Quod si vestra paternitas, recto libramine, quietoque corde ac tranquilla mente discusscrit, id fore prudenter, utiliter, ac honorifice ordinatum clare prospiciet, vestraque solers discussio super eo conquestionem cuiusque gravaminis non admittet...

Dat. Valentie iiii. nonas novembris, a. Domini 1338.

Dominicus de Biscarra, mandato regis facto per vicecancellarium.

ACA, Reg. 1055, fol. 69.

24

València, 17 març 1339.

Inquisició manada pel rei Pere sobre tots els oficials reials de Jaume II fins al present.

Petrus... fideli nostro iustitie ville Xative, vel eius locum tenenti. etc. Cum nos, habita deliberatione et maturo consilio preveniente, pro conservatione iustitie ac bono statu incolarum, regnorum et terrarum nostrarum dilectos consiliarios nostros P. Despens, legum doctorem, et P. Cima, iurisperitum, ad inquirendum adversus universos et singulos qui, temporibus serenissimorum dominorum regum Aragonie, videlicet Iacobi, avi, et Alfonsi, patris, nostrorum me. recolende, et etiam tempore nostro tam intra quam extra domum regiam officia tenuerunt, duxerimus deputandos, et propterea infrascriptas preconizationes, prout eas in civitate Valentie iam fieri fecimus, in dicta villa per vos cum presenti ordinaverimus fieri et volumus: Ideo vobis dicimus et districte precipiendo mandamus quatenus preconizaciones easdem in villa predicta cum tubis et nafil in locis videlicet assuetis protinus preconizari et fieri publice faciatis, ne de cetero inde aliquis ignorantiam valeat allegare. Quarum quidem preconizationum alterius tenor talis est:

Ara hojats que us fa a saber lo senyor rey, que com ell haja ordonat e manat que sia feta general inquisició, e per offici, contra tots e sengles cancellers e vicecancellers, e contra tresorers e lurs lochtinents, e contra notaris qui hagen tengut los segells reyal, contra maestres racionals, e escrivans de ració, e contra los ajudants e substituets de tots los damunt dits, e contra porters, cullidors, e altres encara cullidors de cenes, subsidis, questes, peytes, o qualsevol altres drets reyal, e contra tots altres oficials de la casa reyal, e contra portantsveus e lochstinents de procuradors, fiscals e lurs substituets, e contra sobreinucters, e contra salmedimes, merins, jueç e alcaldes, e contra los assessors de cascun dels damunt dits, e contra saliners e substituets d'aquells, e contra scrivans de les corts dels officis damunt dits, e contra tots altres e sengles qui officis de jurisdicció, administració e altres hagen tengut e ara tenen, axí dins com defora la casa reyal en los regnes d'Aragó de València e en Cathalunya per lo senyor rey en Jacme, avi d'aquell, e per lo senyor rey n'Anfós, para d'aquell, e per ell, axí en temps que'l dit senyor rey n'Anfós e aquest senyor rey eren

primogènits com après que foren reys, e contra los deputats a la ordinació de la ànima del dit senyor rey en Jacme, escrivans, cullidors, distribuïdors, ajudants e altres oficials de la dita ordinació que sien de la reyal jurisdicció, e contra domèstichs de les cases reials, compradors d'albarans que s'haguessen a pagar per los deputats e per los tesorers o sos lochtinents, e contra aministradors, cullidors del bovatge o de rendes e altres drets dels dits senyors reys e lurs lochtinents, e a les dites inquisicions a fer e complir tro a sentència haja ordonats e assignats micer P. Despens, doctor en leys e en P. Cima, savi en dret, consellers del dit senyor rey; per ço lo dit senyor rey diu e mana que tota persona qui alguna cosa haurà donat en diners o en altres coses als dits cancellers, vicecancellers, tesorers, e als altres oficials e persones desús declarades contra los quals es manda fer inquisició, o a lurs domèstichs, familiars o de casa sua, o haurà reebut dels dits oficials tort, injúria, calúmpnia o força e violència contra dret e contra rahó, que ho vinga manifestar clarament e secreta, o en altra manera, als dits inquisidors o a lo .i. d'ells, car lo senyor rey per pur offici, sens plet, e sens messions d'aquells, los farà restituir les coses donades o toltes, forçades, o preses, no degudament o injusta. En axí que cascun qui en secret o en altra manera proposarà son clam, o darà capítols als dits inquisidors, sàpia que u farà sens incurrimment d'alcuna pena e sens paor de publicació. que no serà dexalat de ço que dirà o darà per escrit en secret. En altra manera sàpien que si les dites coses no diran o daran per escrit, en secret o en altra manera als dits inquisidors o a lo .i. d'ells, que serà enantat contra quells e cascun d'aquells e cascun d'aquells axí com tells qui han corromput los oficials del senyor rey, aytant com de justícia fer se puxa ni deja.

Alterius vero preconizationis tenor hic est:

Ara ojats que us fa a saber lo senyor rey que tothom qui haja hauda alguna gràcia del senyor rey n'Anfós, de bona memòria, pare seu, ni d'aquest senyor rey, si's vol ans que fos rey o après, e per aquella gràtia a empetrar o en altra manera haurà dat algun servey a algun official o domèstich dels dits senyors reys, que ho vinga demostrar e preposar secretament devan micer P. Despens, doctor en leys, o en P. Cima, savi en dret, consellers del dit senyor rey, inquisidors contra qualsevulles oficials reials deputats. En altra manera sàpia aquell a qui la dita gràcia serà estada feta que no li serà observada.

Volumus pretereā et vobis mandamus quod, cum preconizationes fieri feceritis supradictas, id dictis nostris consiliariis vel ip-

sorum alteri per vestras litteras sigillatas sigillo dicti vestri officii intimetis.

Dat. Valencie, xvi. kalend. aprilis, a. Domini m. ccc. xxx. viii.

Franciscus Fuxi, mandato Regis facto per Dominum infantem Petrum.

Similes infrascriptis, videlicet: Iusticie. ville Morelle, Muriveteris, Castellonis Campi de Burriana, Algezire, Villregalis, vel eius locum tenenti.

ACA, Reg. 1055, fol. 134-135.

25

Montblanch, 19 juny 1341.

El rei ordena al tinent segells que els oficials de la tresoreria puguin veure i llegir els registres i cartes de l'escrivania, que hagin de copiar o traslladar.

Petrus, etc. Dilecto notario et sigilla nostra tenenti, Egidio Petri de Buysan, et eius locum tenenti, salutem, etc. Recolimus pridem cum alia nostra littera dat. Barchinone, quinto kalend. madii, anno subscripto, pro bono statu et reformatione regiminis cancellarie et scribanie curie nostre, ac rei publice utilitate, statuta et ordinationes quasdam fecisse, prout in ipsa nostra littera latius et clarius expressatur. Verum, cum scriptores et adiuvantes officiorum thesaurarie et rationalis nostre curie quasi continue habeant interesse et vacare circa notamenta extrahenda a registris dicte nostre scribanie et expeditionem diversarum cartarum et litterarum regiarum tangentium officia thesaurarie et rationalis predictorum pro nostris nonnullis negociis circa que habent et debent vacare, prout ab antiquo est fieri consuetum, nostreque intentionis fuerit et existerat quod scriptores et adiuvantes officiorum thesaurarie et rationalis predictorum possint et debeant registra, cartas et litteras dicte nostre scribanie et in ipsa existentes et que fuerint tenere, legere, perquirere et translate, in quantum pro nostris negociis et nostre curie et ratione suorum officiorum predictorum ipsis incumbit, propterea, licet ex superabundantia dictam provisionem declarantes, volumus et vobis expresse et ex certa scientia dicimus et mandamus quatenus registra dicte nostre scribanie et cartas et litteras regias que et quas dicti scriptores et adiuvantes dictorum officiorum thesaurarie et rationalis videre, legere, tenere, et translate voluerint, habuerint ac pecierint per ipsos libere

permittatis. Et hoc nullatenus inmittetis cum intentionis nostre fuerit et existat, ut predicatur, ac si fieri debeat et fuerit hactenus usitatum.

Dat. in Montealbo, xiii. kalend. iulii, a. Domini m. ccc. xl. primo.

A., vicecancellarius. G. de Moravia, mandato regis facto per vicecancellarium.

ACA, Reg. 457, fol. 107.

26

Avinyó, 3 juliol 1342.

Clement VI revoca la prohibició feta per Benet XII de que l'arquebisbe de Saragossa exercís l'ofici de canceller o qualsevol altre càrrec públic.

Ven. fratri Petro archiepiscopo Cesaraugustano, salutem etc. Olim, sicut accepimus, fel. rec. Benedictus papa xii., predecessor noster, propter aliqua super quibus delatus fueras coram eo te fecit ad suam presentiam evocari, et deinde, te ac quibusdam adversariis tuis in Romana curia presentibus, certi articuli contra te propositi et ad contenta in eis per te responsiones subsecute fuerunt. Tandem vero, omnibus hinc inde prepositis et responsis ac aliis emergentibus ex eisdem auditis plenius et discussis, voluit predecessor noster prefatus quod tu ad ecclesiam tuam pro exercendis et exequendis hiis que ad tui pertinebant officium presulatus redires, recedendi de dicta curia tibi per ipsum licentia speciali concessa. Verumptamen predecessor prefatus certis ex causis ad id eum moventibus tibi tunc in sua presentia constituto in virtute obediencie ac iuramenti quo ecclesie Romane teneris ascriptus iniunxit, inhibuit et mandavit expresse quod ex tunc cancellarie vel aliud officium publicum (sic) per te vel alium seu alios sub quovis quesito colore vel nomine directe vel indirecte in curia vel domo carissimi in Christo filii nostri Petri, regis Aragonum illustris, gerere vel exercere aut in curia ipsa diutinam moram trahere nisi pro negociis ecclesie tue, si qua ibidem emergerent, expediendis vel etiam pertractandis seu vocatis ad consilium tribuendum sine fraude tamen nullatenus attemptares. Et insuper quecumque privilegia seu litteras tibi generaliter vel specialiter ab apostolica sede sub quavis forma vel expressione verborum concessa quod posses in eisdem curia seu domo gerere, tenere vel exer-

cere cancellarie seu quodcumque aliud officium quodque illud exercendo in tua ecclesia residere minime te tenereris ex sua certa scientia revocavit, irritavit et etiam annullavit, sicut in litteris dicti predecessoris super predictis plenius continetur. Cum autem sicut relatus percepimus fidedignis ex inhibitione huiusmodi quam memoratus predecessor in tuam et ecclesie tue Cesaraugustan. utilitatem redundare credebat non solum eisdem tue sed etiam aliis partium illarum ecclesiis et personis ecclesiasticis incommoda multa resultent, nos, promovere que ipsius ecclesiis et personis censentur utilia earumque obviare incommodis paterne sollicitudinis studio cupientes, inhibitionem et mandatum huiusmodi tibi de non gerendo vel exercendo per te vel alium seu alios tuo nomine in curia vel domo predictis cancellarie seu aliud quodcumque officium publicum et in eadem curia moram non trahendo per prefatum predecessorem factam, tenore presentium relaxamus et revocamus expresse, volentes nichilominus ut privilegiis et litteris si que tibi concessa super premissis per sedem prefatam fuerint non obstante revocatione per dictum predecessorem, ut prefertur, facta, de illis libertate possis uti ac si revocatio et inhibitio supradicte nullatenus precessissent. Nulli ergo etc.

Dat. Avinion. v. non. iulii a. i.

Arxiu Vaticà, Reg. Avin. 61, fol. 191 r.; Reg. Vat. 151 fol. 229, n. 1240.

GALERES CATALANES ENVIADES AL PAPA URBÀ V

En el volum dels ANALECTA de 1930¹ vàrem publicar un nodrit recull de documents referents a les galeres catalanes enviades per Pere III en 1376 al papa Gregori XI per al seu retorn a Roma. Tot recollint aquella documentació ens vingueren a les mans uns capítols diplomàtics referents a altres galeres que, uns pocs anys abans, en 1370, el mateix rei havia ofert al papa Urbà V per al viatge de Roma cap a Avinyó. Per altra banda ja en alguns d'aquells documents publicats² es parlava d'aquestes galeres. Per això, com a complement d'aquell esmentat recull, ens sembla oportú de donar a conèixer els susdits capítols, precedits d'algunes notes històriques amb detalls curiosos sobre l'armament i preparació de l'esquadra de referència.

Sobre el viatge de Gregori XI cap a Roma és, com ja era d'esperar, donada la importància d'aital aconteixement, molt abundosa la literatura històrica, ja contemporània ja moderna. També coneixem amb prous detalls el viatge que Urbà V emprengué cap a la mateixa ciutat eterna en 1367. En canvi, no són gaire abundoses les notícies sobre l'altre viatge que el mateix Sant Pare féu en 1370 de retorn cap a Avinyó. Els autors catalans, com En Capmany i En Bofarull, no en diuen res³.

Com és sabut aquest sant papa, degut al trist estat d'indisciplina dels seus estats pontificis a Itàlia i també per creure que la seva presència era més necessària a França, a darrers d'abril de 1370 decidí tornar a Avinyó i, des de Viterbo, féu

¹ *Analecta Sacra Tarraconensia* 6 (1930) 131-185.

² *Ibidem*, doc. 14, pág. 151.

³ CAPMANY, A. DE, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Madrid, 1792, 4 vol. — BOFARULL, F. DE, *Antigua marina catalana*, Barcelona 1898. Tampoc en parla Zurita en els seus *Anales*, ni J. de Salas en *Marina española de la Edad Media*, 2.ª ed., Madrid 1925-1927, 2 vols.

aviat pública aquesta seva decisió. Roma rebé consternada aquesta nova. Les altres ciutats italianes no la reberen amb menys dolor. Urbà V, qui necessitava un bon estol de galeres per al viatge per mar, confià amb les que podien oferir-li Provença, la reina de Sicília, els reis de França i Aragó ⁴.

Sabem que, a Pere III, les hi demanava directament el papa per mitjà d'ambaixadors, perquè tenia gran confiança en ell i les seves gents, segons diu aquest rei als prohoms de València; "Lo sant pare nos aemprà que, com confia més de nos e de nostres gents que d'altre, li féssim armar cuytadament 10 galees ab les quals pugue fer salvament sa venguda" ⁵.

L'armament de les galeres

El dia 11 de juny de l'any esmentat començava a donar Pere III les disposicions per a poder complir dignament l'honorífica comanda. En aquest dia el rei encomanava a Huguet de Cardona, administrador de les dressanes, la recepció de les quantitats de moneda destinada a l'armament de 10 galeres que havien de preparar-se a Barcelona i altres ciutats, i la distribució de la mateixa moneda, segons les disposicions que li fossin donades amb lletres o albarans de la senyora reina N'Elionor ⁶. Al mateix dia manava a Pere Desvalls, regent de la seva tresoreria, que lliurés 10.000 florins d'or al susdít Huguet ⁷, i escrivia a Berenguer de Ripoll, vice-almirall, i a altres autoritats de València, que preparessin ací l'armament

⁴ CHAILLAN, M., *Le bienheureux Urbain V*, París, 1911, pàgs. 196-197-201.

⁵ ACA, Reg. 1404, fol. 97v.

⁶ Arxiu del Reial Patrimoni (= ARP) de Barcelona, llibres del Mestre racional, 2305, fol. preliminar: "Nos Petrus, Dei gracia rex, ... de legatitate vestri fidelis nostri Vugueti Cardona, de thesauraria nostra, plenarie confidentes, tenore presentis committimus sive commendamus vobis receptionem quarumcumque quantitatum pecunie expendendarum in refectio-tione... et aliis aparatibus illarum galearum quas in presentiarum parari et armari facimus tam in civitate Barchinone quam in quibusdam aliis locis nostre dicionis. Ita quod vos dictus Vuguetus, nostro nomine et pro nobis, petere et recipere valeatis dictas pecunie quantitates, et proinde facere apochas de receptis, ipsasque pecunie quantitates distribuere... Volumus tamen quod predictarum pecunie quantitatum distributionem facere habeatis prout per illustrem Alionoram, ... consortem nostram carissimam, cum eius littera vel albarano vobis traditum fuerit in mandatis... Datum Barchinone undecima die iunii anno m.ccc.lxx."

⁷ ACA, Reg. 1404, fol. 88.

de dues galeres que havien d'estar llestes per tot el mes de juliol⁸, i ja li enviava, per mitjà de Vicens Ballester, 500 florins, dels quals 300 havien de servir per a *parar taula*⁹ i els altres per a provisió de bescuit. Per disposicions semblants, pocs dies després, el rei mana que s'armin dues galeres més a Mallorca, una a Tarragona i altra a Sant Feliu de Guíxols¹⁰. Les quatre restants, fins a deu, es prepararien a Barcelona.

L'armament de les galeres en menys de dos mesos no era pas cosa fàcil en aquell temps. La més grossa de les dificultats era la de reunir els homes necessaris que, per un petit sou, hi volguessin pujar, especialment per a remers. Com veurem, calia reunir de 2.000 a 2.500 homes, dels quals les tres quartes parts, o més, serien remers. En aquest, com en semblants casos, el rei donà guiatge als criminals, exceptuats els de crims més greus, que hi volguessin pujar¹¹. Però, veient que amb això no n'hi havia prou, recomanava a les autoritats de les diverses ciutats on s'armaven les galeres que procedissin per via extraordinària, és a dir, que es valguessin de la força. Així dóna facultat al camarlenc de la reina En Ramon Berenguer de Montoliu, encarregat de la galera de Tarragona, que: “puga forçar per capció de persones, ocupació de vendició de béns o en altres maneres a Bernat Rubió i F. Coll i a tots els acordats ab ells per anar a Sardènya que vagin ab la galera de Sant Joan Evangelista (la que armava en Montoliu) i que els absolgue del sagrament que havien fet d'anar a Sardènya”. Endemés, ordena als susdits Rubió i Coll

⁸ ACA, Reg. 1404, fol. 87 v.

⁹ Ibidem fol. 88. Sobre el “parar taula” diu CAPMANY (*Memorias*, volum 3, p. 54): “Para enganchar la marinería en las esquadras reales de Aragón prevenía una ordenanza del rey D. Pedro, hecha en 1359, hubiese alistadores que ponían en el puerto del armamento mesas públicas de alistamientos, llamadas *taulas de acordar*: en estas se adelantaba señal o paga al que daba su nombre para sentar plaza; y éste juraba, al engancharse, servir bien y lealmente al Rey en la esquadra, obedecer al General de ella, y embarcar las armas que le tocaba embarcar. Los alistados debían dar fiadores de la señal o paga que se les anticipaba.” En l'ARP, 2345 plec, tenim un registre d'allistaments, segurament de l'any 1366, amb una nota per a cada individu com aquesta: “Steve Castello, de Barna., qui posa a casa de'n Ferrando Solà, al carrer migà de Sant Pere, fid. (fiador) Bn. Tapioles de Caller, pren a raó de 8 florins lo mes, jura e donam-li de senyal, 1 lliura 2 sous.”

¹⁰ ACA, Reg. 1404, fol. 89.92.94.

¹¹ Ibidem, fol. 89-91. Ho diu als veguers i a l'arquebisbe de Tarragona.

que presentin els llibres en els quals consten els noms dels que devien anar amb ells a Sardènia¹².

Hom volgué també que pugessin per força a les galeres alguns homes de Quart. Aquests refusaren de fer-ho, al·legant que no hi estaven obligats encara que es tractés de galeres del papa, puix eren súbdits de l'abat de Poblet. Molts s'escaparen i fugiren del lloc¹³.

A darrera hora encara no estaven completes les llistes dels remers de cada galera, puix en el compte del clavari Çacosta s'hi parla d'haver estat presos per força alguns remers a Barcelona i a Cadaqués. Encara al port de Marsella se'n llogaren alguns per a completar els equips¹⁴.

El Reg. 1404 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (= ACA) i els llibres 2305 i 2307 del fons de "Mestre racional" de l'Arxiu del Reial Patrimoni (= ARP) ens permeten formar una idea d'aquesta petita esquadra, del seu armament o aprovisionament i de les despeses que ocasionà. Una sèrie de documents del dit Reg. 1404, augmentada per alguns documents escadussers d'altres registres, ens ofereixen part de la correspondència adreçada pel rei i la reina als encarregats de l'armament. En el llibre 2305 del ARP hi ha el compte complet i bastant detallat de les despeses fetes, segons les pagues que féu l'administrador Huguet de Cardona. En el 2307, fasc. 1, mancat de molts fulls, hi ha l'inventari dels objectes lliurats per Berenguer Simó per a fornir les galeres, inventari naturalment incomplet per l'esmentada manca de fulls. Per fi, en el mateix llibre 2307, fasc. 3, hi ha els comptes de les despeses fetes durant el viatge, anotades pel clavari Tomàs Çacosta; en primer lloc, de les despeses fetes per a cada una de les galeres, malauradament també incompleta aquesta part per manca de fulls, i en segon lloc, les menudes despeses, en aquesta part completes, fetes en comú per a totes les deu galeres.

Seria potser força interessant de publicar íntegres els sus-

¹² Ibidem, fol. 101. Lletres del 13 de juliol. Als de València diu també que "busquin bona gent per via extraordinària". Ibidem, fol. 96.

¹³ ACA, Reg. 753, fol. 96. Això posteriorment, a 3 de novembre, donà lloc a un plet, puix Jaume de Celma que volgué contra dret, que els homes de Quart pugessin a les galeres, no podent obtenir-ho, pretenia fer-los pagar, per extorsió, algunes quantitats que havia hagut de donar a altres remers.

¹⁴ ARP, 2307, 3.

dits comptes i inventari, però no creiem que sigui aquest el lloc més indicat. Ens acontentarem de donar el resum d'aquesta documentació i transcriurem només alguns fragments curiosos.

De les deu galeres, com havem dit, dues foren armades a Mallorca. Eren les de nom "Santa Eulàlia" i "Sant Víctor", que hi foren trameses des de Barcelona¹⁵. Foren encarregats de l'armament mossèn Olfo [Adolf] de Proxida, qui fou després el capità general de tota l'armada, i el vice-almirall de Mallorca Tomàs Desbach, capità o patró d'una d'aquestes galeres,

A València foren equipades la galera grossa "Santa Maria" i la sotil "Santa Coloma", trameses també des de Barcelona¹⁶. Se n'encarregaren el vice-almirall Berenguer de Ripoll i En P. Broll, capitans d'aquestes durant el viatge.

A Tarragona i Tortosa era armada la galera reial "Sant Joan Evangelista" per En Ramon Berenguer de Montoliu, camarlenc de la reina¹⁷, i a Sant Feliu de Guíxols la de nom "Santa Marta", patronejada per En Nicolau Pujada¹⁸.

Per fi a Barcelona s'armaren les quatre restants, la "Sant Antoni", llogada a Bn. Marquet, qui la menà en el viatge, i les "Sant Rafel", "Sant Gabriel" i "Santa Maria de la Mercè", capitanejades, segons sembla, per En Francesc d'Averçó, vice-almirall de Catalunya, En B. Morell i B. Maresa. Seguí també l'expedició una barca armadissa patronejada per N'Antic de Casanoves¹⁹.

La galera "Santa Maria de la Mercè" era tot just acabada de construir, havia estat solemnement beneïda al mes de juliol. Amb aital motiu, es feia un bell present a dos mestres d'aixa i al mestre calafat que deuriem dirigir l'obra, segons consta en aquestes notes que transcrivim de l'inventari:

¹⁵ ACA, Reg. 1404, fol. 88 v, 93, 98. — ARP, 2305, compte del Cardona. La reina encomanava l'armament a Olfo de Proxida, ACA, Reg. 1779, foli 49 v.

¹⁶ ACA, Reg. 1404, fol. 88 i en el compte de Cardona.

¹⁷ Ibidem, fol. 95.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Els noms d'aquestes galeres i dels capitans són presos de referències incompletes a ells, que surten sovint en la documentació esmentada. Es parla, per exemple, d'una galera grossa de nom "Santa Maria", enviada de València. Però surt altra galera distinta de nom "Santa Maria", que no sabem si és la "Santa Maria de la Mercè", que acabava d'ésser construïda a Barcelona, ja que en algun lloc sembla es distingeix de la galera nova.

Item lliuré a'n Domingo Blascho, mestra maior d'axa del senyor rei, una tassa d'argent daurada qui pesa x. unses, la qual per ordinació del cònsol del senyor rey li liuré lo dia que fo beneyda la galera nova reyal appellada Santa Maria de la Mercè. E cobré'n àpocha feta per en B. Alamany, notari, a xv. dies de juyol, l'any m.ccc.lxx.

Item liuré a'n Bn. Riba, mestre d'axa, ciutadà de Barcelona, una tassa d'argent daurada qui pesa un march²⁰, la qual... li liuré lo dia que fo beneyda la demunt dita galera. E cobré'n....

Item liuré a'n P. Nucher, calafat mestra maior del senyor rey, una tassa d'argent blancha qui pesa un march, la qual li liuré con la galera fo beneyda...²¹.

Passem, doncs, a especificar les despeses, segons el compte ja citat de l'Huguet de Cardona, intercalant-hi algunes notes tretes de l'inventari i de l'altra documentació abans esmentada. Les quantitats seran aproximades, però no sempre exactes, puix en el compte es donen sovint quantitats globals per a una pila de conceptes heterogenis. Per altra banda, quan es tracta de sumes superiors a 10 lliures, deixem d'anotar els sous o diners de fracció de lliura (1 lliura = 20 sous; 1 sou = 12 diners).

L'administrador Cardona rebé en total 21.922 lliures barcelonenses de diverses mans. Del regent de la tresoreria P. Desvall rebia, en dues vegades, 11.769 florins (= 6.472'95 lliures); de Mallorca, 9.433 florins i 3.385 lliures. Procedents de préstecs fets als reis, rebia 1.375 lliures de Bn. Oliver, mercader de Barcelona, i 5.500 del jueu Jafuda Alatzar²².

Les despeses totals foren 22.922 lliures, repartides en aquestes partides principals:

XURMA O MARINERS

La xurma fou contractada per a dos mesos per la paga de 3 lliures per remer, o sia, a 1 sou per dia. Els espatllers a 4 lliu-

²⁰ El marc pesava 8 onces.

²¹ ARP, 2307 inventari del Simó, fol. 35.

²² En paga d'aquestes 5.500 lliures els reis concedien, a 22 agost, al jueu Alatzar 8.000 sous perpetuats dels 12.000 que devia pagar cada any l'aljama de València. (Reg. 1579, fol. 114 v.). Abans a 4 juliol, havien volgut que els cobrés de la quantitat que rebien de Morella, però els jurats d'aquesta ciutat s'hi oposaren mostrant els seus privilegis (Ibidem, fol. 69 v.). Sobre aquest jueu, vegeu: F. BAER, *Die Juden in christlichen Spanien*, Berlin 1929, pàgines 442-443.

res; els aliers a 5 lliures i 13 sous²³. La quantitat total pagada a aquesta gent pujà de 7.000 a 7.500 lliures.

Si bé no sabem el nombre de persones que anava en tota l'esquadra, podem, no obstant, deduir-lo més o menys recordant que tres de les seves galeres, les "Santa Eulàlia", "Santa Coloma" i "Sant Antoni", serien segurament les del mateix nom que anaren en l'armada de Bernat de Cabrera de 1354 aplegada contra Castella i de la qual tenim una descripció en el Reg. 1541 de l'ACA. Llavors anaven en les esmentades galeres 180, 174 i 120 remers respectivament. A més, cada galera portava ordinàriament capità o patró, còmit, sotacòmit, escrivà, calafat, mestre d'aixa, mestre remolar, trompeta, barber i altres persones. Com a gent d'armes anirien també en la nostra armada de 30 a 40 ballesters per galera. Sabem que hi anava també el notari N'Andreu Balaguer, alguns músics i els ambaixadors. És a dir, que en conjunt hi anirien de 2.000 a 2.500 persones²⁴.

MESTRES D'AIXA, CALAFATS I ALTRES LABORANTS

Les despeses es refereixen principalment a les galeres reparades a Barcelona. És, però, segur que, almenys en part, foren reparades al port d'aquesta ciutat les quatre enviades a Mallorca i València. El rei demanà, per als treballs de l'armament a Barcelona, 20 bons calafats de Mallorca i altres 15 de Tortosa.

En partides de diverses dates dintre el trimestre d'estiu trobem en el compte del Cardona 1.179 lliures per a pagar els jornals de mestres d'aixa, calafats, remolars, boters, serradors i altres laborants²⁵. Per a ferrers i claus hi ha una partida de 110 lliures i part d'una altra de 150.

²³ ACA, Reg. 1404, fol. 88. — ARP, 2307, compte del Çacosta. En el llibre 2345, plec 1 del mateix ARP hi ha les pagues de quasi tots els membres d'una esquadra, de l'any 1366, que foren contractats per quatre mesos. Són aquestes: Còmit, 32 lliures; sotacòmit, 15; notxer, 11; ballester, 9; proer, 9; alier, 8 ll. 10 sous; espatller 7 ll. 10 sous; cruiller 7 lliures; remer 5 ll. 10 sous.

²⁴ Capmany, diu que, per terme mig, anava en cada galera grossa una tripulació de 240 persones. En les galeres sotils una sexta part menys, vol. 3, p. 52.

²⁵ En el llibre 2345, plec 2 del ARP hi ha un detallat compte de la paga de jornals a mestres d'aixa, fusters, ferrers, etc., pel treball d'algunes setmanes en la construcció d'una galera nova. És certament dels

FORNIMENTS DIVERSOS

Partides amb barreja d'objectes que seria llarg de detallar són aquestes:

600	lliures	per a àncores, rossons, pega, sèu, estopa, banderes, penons i tendals.
100	lliures	per a arbres, antenes, timons.
150	"	per a claus, fusta, estopa, pega.
55	"	per a fusta.
27	"	per a sèu per espalmar.
308	"	per a cotó, veles, fustes.
600	"	per exàrcies i veles.
265	"	per a cànem.

ARMES

En diverses partides tenim, en conjunt, 1.775 lliures, destinades a la paga de capellines, cuirasses, dards, llances, pavesos, viratons, etc. Una altra partida de 1.600 lliures pagada a genovesos podria també ésser a causa de la compra d'armes.

En la galera "Santa Marta", segons l'inventari, foren carregades, entre altres, aquestes armes:

41	capellines	noves genoveses.
62	pavesos	nous de compra ²⁶ .
28	pavesos	nous.
6000	viratons	en 12 caixes.
2	ronçoles	noves.

PANÀTICA

La provisió de bescuit per a tot el viatge donà no poca feina. El veguer i batlle de Girona rebien, a 17 de juny, ordre de

temps de la nostra armada, puix hi entren alguns dels mateixos personatges. Així diu:

A Domingo Blascho, mestre d'axa, per sos jornals de 5 jorns a 5 sous per jorn, 25 sous.

Item a ell mateix per pa e beure de 5 jorns a raó de 5 diners per jorn, 2 sous i diner.

Item a Bn. Riba per sos jornals... a raó de 3 sous per jorn, 15 sous.

Item a ell mateix per pa e beure 2 sous.

El primer mestre d'aixa cobrava 5 sous per dia; altres, 3; altres, 2 sous. Els fadrins cobraven 18 diners i 12 diners per dia. Els fusters 2 sous 4 diners, o 2 sous, per dia. Els mestres remolars 3 o 2 i mig per jorn. Per pa i beure tots cobraven, a més, 5 diners.

²⁸ Les capellines i els pavesos (escuts) es pagaven a 15 sous per unitat.

deixar portar a Sant Feliu de Guíxols el forment necessari per al bescuit²⁷. A Mallorca havien estat encomanats 1.000 quintars de bescuit i, com al 9 d'agost encara no estaven llestos, el rei, tot queixant-se'n, disposava que es prengués el bescuit ja fet que es trobés en altres vaixells i que més tard els fos retornat del que es faria²⁸. En total es varen carregar uns 5.500 quintars de bescuit.

El bescuit ordinari, o bru, fou pagat a 20 sous el quintar a Barcelona i a 19 sous, el de Mallorca. Es pastaren també 20 quintars de bescuit blanc o especial, pagat a 32 sous el quintar.

El bescuit bru anava en sacs, el bescuit blanc en sàrries. Per a servir-lo trobem que a una de les galeres havien estat donades "2 coffes grans de donar pa" i "4 coffes mijanes".

Anotem algunes petites despeses d'embalatges, carregament i transport del bescuit:

Item per 6 sàrries en que foren meses 6 quintars de bescuit blanc, tramesos per barcha a Cadaquès, a rahó de 1 sol. 4 diners per sàrria, 8 sous. — Item costaren de cusir les dites sàrries, a rahó de 1 diner obl., 2 sol.

Item que costa estibar, pesar, portar a mar 20 quintars de bescuit blanc, a rahó de 6 diners per quintar, 10 sol. — Item que foren dats a un barquer lo qual mes les sàrries en la barcha..., 6 diners.

Item costaren 8 cabaces les quals serviren a descarregar e pesar lo dit bescuit, lo qual vench de Mallorca, a rahó de 6 diners per cabaç, 4 sol. 6 diners.

Item costaren jonchs per cusir les dites sàrries en que's reculien lo dit bescuit, axí en terra com en mar. 5 sol.

Item foren dats a diversos bastays per mudar saques en diversos forns on reculien bescuit, 2 sol. — Item que foren dats a diverses barques de les galees a tornar aquelles en terra, 2 sol. — Item costaren d'adobar les dites saques entre mans e fil, 3 sous 8 diners.

Item una corda la qual serví per pasar (pesar) lo dit bescuit, 10 diners.

Per 40 saques per recullir bescuit, a rahó de 3 sol. 10 diners per saque, 7 lliures 14 sous 4 diners. — A Simó Perafita per altres 40 saques, a rahó de 4 sous, 8 lliures.

A G. Almugave e sos companyons bastays per port de 1705

²⁷ ACA, Reg. 1404, fol. 92. Carta de l'11 de juny.

²⁸ Ibidem, fol. 106.

quintars de bescuyt bru, e per ensequar aquell e portar a mar, a rahó de 3 diners per quintar, 31 lliures.

A'n Bn. de Campdargila, patró de leny, per 190 quintars de bescuyt e 30 lliures que ha portat a rahó de 12 diners per quintar, ço és, de la ciutat de Mallorches a Barna., 9 lliures 10 sol.

Item a T. Steva, patró de barcha de Sent Feliu, per 100 quintars de bescuyt que ha portat a la dita rahó, 5 lliures.

BANDERES, TENDES, TABALS, CORNAMUSA

Segons Capmany al temps de Pere III "cada galera gruesa llevaba tres banderas, una larga y dos quadras: pero la capitana levaba además otras tres banderas iguales con las armas del almirante o Capitán General; prerrogativa muy señalada de estos dos oficios en la marina antigua". En el nostre inventari (recordem que en general només parla dels objectes nous) veiem que una de les galeres rebé:

- 1 bandera larga reyal d'estamenya.
- 1 bandera d'estamenya a senyal de cart.
- 2 panons reyal de quart nous.
- 1 panó nou de quart a senyal de cart.

La galera "Santa Maria" rebia:

- 1 bandera a senyal de mossèn Olfo (l'almirall).
- 1 bandera larga reyal.
- 2 panons de quart a senyal de la senyora reyna.

La galera "Santa Coloma" portaria:

- 1 bandera larga nova d'estamenya a senyal de mossèn N'Olfo.
- 1 bandera larga nova d'estamenya a senyal de Ripoll (el visalmirall de València).
- 1 panó de quart nou reyal.
- 1 panó de quart a senyal de pol.

També consta que portaven la bandera llarga a senyal de mossèn Olfo les galeres "Sant Gabriel" i "Sant Antoni", i és clar que la portarien totes les altres.

A la galera "Santa Maria" fou lliurada:

- 1 tendà de drap vermell, fornida de portes e folrada de drap blau, ab 1 senyal de poll a cada part.

Entre els instruments de música portava la galera "Santa Eulàlia" dos timbals i una cornamusa:

Item lliuré a'n G Renau, tabaler, 2 cubertes de tabals de drap vermell ab cayrons reysals.

I cuberta de cornamusa de drap vermell.

En els comptes del Cardona hi ha una partida de 118 lliures "que restaren a pagar a Ramon Granell e a'n Berenguer Gombau, ciutadans de Barna., per banderes, 6 tendals, panons de quarter, panons de quarter, panons de trast e altres coses". També part d'altra partida de 600 lliures anava destinada a banderes, penons i tendals. Altra partida de 68 lliures a'n Armengoll Corredor, de Barna, "per 11 draps obs de 4 tendals de les galeres"²⁹. El rei, el 6 de juliol, escrivia a València "nos farem ací dar tenda a la nostra galera appellada Santa Coloma, que és sotil, e penons de trompeta car penons de juglar no és acostumat de dar a galea sotil".

LLIBRES DE COMPTES, ESCRIPTURES

Per les partides fins ara transcrits ja es pot veure com es portaven especificats en els més petits detalls els comptes de l'expedició. No hi podien, doncs, mancar les dels llibres per als tals comptes. Així trobem:

²⁹ En el llibre 2346, plec 10, de l'ARP hi ha els comptes detallats de les banderes i penons per a una esquadra. Els comptes foren presentats per Bn. Gombau i B. Granell a Huguet de Cardona, escrivà de la tresoreria reial, les mateixes persones, doncs, del nostre compte. Sembla però que es tracta de l'esquadra de 1364 del vescomte de Cardona.

Foren lliurades 77 banderes d'estamenya (a senyal reyal, de *calra*, de vice-almirall) a raó de 8 canes de Barcelona per bandera. També 92 penons d'estamenya a raó de 4 canes i 2 pams per penó, i 1 estendard de 60 canes. En total 1142 canes d'estamenya. Endemés hi havia 3 banderes i 4 penons de cendat i alguns tendals i cobertes.

P. de Thous havia entregat 12 penons de trompes e de trompeta e de cornamusa, d'ells 4 ab senyal de *cort*, 4 ab senyal de *cabra* i 4 ab senyal dels capitans e del visalmirall. També 3 banderes. Per a fer els senyals, es gastà seda que costava 7 sous l'unça:

Item costa la seda a cusir los panons ab senyal de cort, 2 onces, [de seda], 14 sous.

Item costa la ceda a cusir los panons ab senyal de cabra, 1 onça 3 quarts, 12 sous 9 drs.

Item costa la ceda... ab senyal de visalmirall qui foren 3 quarts, 5 sous 3 drs.

Item costa la ceda en la bandera del vezcomte de Cardona a obs de cusir 1 onça e 1 quart, 8 sous 9 drs.

Item per la colga de la dita bandera, ço es lo drap, 2 sous.

A Mahir,³⁰ jueu de Barna.: Per 1 libre comú de la forma major ab cubertes de pergami en que ha dos mans de paper e ab fahedures d'aquell, 12 sous barc. — Item per 2 llibres verts de dates en que ha dos mans de paper e ab fahedures, 16 sous. — Item per 1 libre ab cubertes de pergami en lo qual registrant los alberans en Francesch Bisbal et en aquell entraren 2 mans de paper e ab fahedures de dit libre, 5 sol. — Item 6 mans de paper a rahó de 1 sol. 6 diners per ma, fa 8 sous.

Per 27 àpoches de bescuyt que'n F. Vilardell ha liurat, 1 lliura 7 sous. — Item per 2 àpoches, 2 sous. — Item per 1 àpocha, 1 sou.

Al notari G. Muntmany per alguns encartaments pels diners que Joan Janer prestà al senyor rei per les galeres, 2 lliures 15 sous.

CORREUS

Poden tenir cert interès per a conèixer l'organització o l'actuació dels correus al segle XIV aquestes dades:

A'n B. Cirer, hoste de correus de la ciutat de Barcelona, ab alberà de la senyora reyna, scrit en Barna. a 21 dies d'agost de 1370 les quantitats contengudes les quals ha pagades als correus deiús scrits qui són stats tramesos per affers de les dites galeres, segons es segueix:

Primerament que dona a'n Matheuet, correu, per un viatge que féu de Barna. a València en 4 dies, 4 lliures 8 sous. (La mateixa quantitat a G. Bronquets i a Llorenç d'Agramunt per altres viatges iguals.)

Item a'n Llorenç d'Agramunt per un viatge que féu de Barna. a Sent Feliu de Guíxols e a Colliure, 2 lliures 4 sous. — Item a B. Dez Pon per un viatge de Barna. a València per ses jornades, e estech 13 dies entre anar e venir e aportar resposta, que, a rahó de 3 sol. 6 diners cascadia, fan 2 lliures 5 sous 6 diners. — Item a'n P. López per un viatge que féu de Barna. a Colliure en un dia e mig, 3 lliures 6 sous. — Item per un viatge que féu de Barna. a Blanes e a Sent Feliu de Guíxols en un jorn, hora per hora, 1 lliura 2 sous. — Item a'n Lop per un viatge de Barna. a Tarragona en 1 dia, hora per hora, 1 lliura 2 sous.

³⁰ Entre els molts jueus de nom Mahir que cita Baer a *Die Juden in christlichen Spanien*, no hem sabut identificar aquest.

Item a'n Johan Scuder per un viatge de Barna. a València en 3 dies, 2 lliures, e tornat en altres tres dies.

A Berenguer Cirer, hoste de correus, per correu a València en 3 jorns a Jafuda Alatzar, e tornà en 5 jorns, 6 lliures.

Item a Jacme Xebron, correu de Nisa, qui fo tramés per lo noble capità al sant para, 12 florins. E asó'm menà lo senyor Capità que'ls li pagués encontinent a ii. de setembre al port d'Olius (del compte de Çacosta).

A Pascual Dez Puig, porter de la reina, per anar a Morella axí en una cavalcadura e moço pel fet de les galeres, 4 lliures 15 sous 4 diners.— A Vicens Ballester per portar moneda a València (hi portava 500 lliures), 3 lliures.— A Johan Codonyà per portar moneda a Tarragona a R. B. de Montoliu, 5 lliures.

CANVIS, INTERESSOS

Si bé algunes quantitats de diner foren enviades per mitjà de missatgers o correus, altres ho foren per via de canvi. Així foren remeses a Mallorca al juny 275 lliures barceloneses.

Potser és més interessant anotar el tant per cent d'interès de les quantitats que el rei prengué en préstecs. Mentre que per a préstecs a curt terme es pagà un interès de 2'50 % al mes (6 diners per lliura), tractant-se de sumes importants a llarg terme l'interès no passava gaire del 7 % anual. Pels 110.000 sous (5.500 lliures) que el jueu Jafuda Alatzar, segons havem dit (vegeu nota 22) prestava al rei, aquest li concedia 8.000 sous perpetuals.

Primerament 7 lliures 4 sous los quals se són desevensades en aquell cambi que feren açí los honrats Bng. de Reelat e en P. de Marguens ab en C. Galí, mercader de Barna. d'aquells 228 reys d'or de Mallorches que feren complir en la ciutat de Mallorches a'n Bn. Bellloch, comissari per lo senyor rey.

Item en Johan de Perpenyà per lo present cambi que percase et per altre cambi que féu de 500 florins a'n Anthoni de Canelles, 6 sol. Et que's perderen en alguns florins que reebí comptans de'n Bn. Oliver, 1 florí que és 11 sol.

Per diversos mogubells a rahó de 6 diners per lliura lo mes, 266 lliures 5 sous.

Lloguer a tres mesos de la galera Sant Antoni a B. Marquet, 247 lliures.

Per fi Huguet de Cardona pagà 1.650 lliures degudes a genovesos (segurament per preu d'armes), 27 lliures per a un dels missatgers enviats al Sant Pare i 207 lliures al clavari Çacosta per a despeses durant el viatge.

DESPESES DURANT EL VIATGE

Com ja havem notat, en el llibre 2.307 plec 3 de l'ARP hi ha el compte de les pagues fetes pel clavari Çacosta durant el viatge de les galeres. El total fou de 207 lliures, la mateixa quantitat que el clavari havia rebut de l'Huguet de Cardona. En primer lloc hi ha les despeses particulars de cada una de les galeres. Bona part són pagues a galiots que a darrera hora foren presos i embarcats per força a Barcelona i a Cadaqués per a completar el nombre necessari a cada galera. Després segueix una relació completa de les menudes despeses comunes a tota l'esquadra, de la qual transcrivim alguns fragments:

Missions comunes e despeses fetes per menut per mi Tomàs Ça Costa, clavari de la benaventurada armada de 10 galees de que és capità lo molt noble N'Olfo de Proxida per lo molt alt monsenyor lo rey d'Aragó:

Primerament costà un libre en Barna. lo die que partim en que és continuat lo dit comte, 7 sous.

Item costaren barques a Barna. a barcajar mi, com feya aspatxar e carregar lo bescuyt, entre 4 dies, per diverses partides, 8 sous. — Item costà una barca qui'm[portà] en les galeas per regonéixer quant pa havien entre totes levat, e asó per manament del senyor rey, lo dia que partim, 1 sou. Item costaren dissapte (a Cadaqués) 3 leuts qui bercajaren lo senyor capità e l'algutzir e mi per fer espagar les galeas e axó tot lo dia, 3 sous 10 diners. — Item dicmenge costaren 3 leuts qui bercajaren lo senyor capità e mi e l'algutzir per fer espagar les obres de les dites galees qui espalmaren, 3 sous 3 diners. — Item costà la barcha qui levà dues bercades d'aygua a mossén en Bng. de Ripoll mentre costajava la sua galea e l'adobava en lo dit loch de Cadaqués, e açó per tal com la xurma no-y podia anar sens perill de fugir, 1 sou 8 diners.

Item costaren los bastays que portaren e reculliren e en-sacaren 26 quintars de bescuyt en la galera de'n Bn. Meresa al loch de Sent Feliu, 1 sou 6 dins. Item pagué en Johan Carbonell del loch de Cadaqués qui mes 50 barrils d'aygua a la galea de'n Merquet per peril de no fugir los galiots, 1 sou 6 diners.

Item costà mig quintar de seu... per fer compliment a la galea del capità a qui falia, com espalmà, ab 12 diners que costà de picar, 26 sous. — Item pagué a'n Johan de Cabra, scrivà de la galea de'n Merquet, per 1 gerra d'oli que compré a Massela ops de les lances de la galea, qui costà 8 sous 8 diners.

Item pagué al cònsol de Massela 10 florins d'or de Florensa de manament de mossén lo capità, e asó per tal com és dret del dit cònsol que per cascuna galea qui entra al port de Massela ell n'a un florí de Florensa per consolatge, e asó fo a xxv. del mes de setembre en l'any m. ccc. lxx., qu'és a rahó de 15 sol. florí, munta 150 sol.

El viatge de les galeres

Com ja havem dit, el rei Pere l'II de juny començava a donar disposicions per a l'armament de les deu galeres. Pocs dies abans, sens dubte, hauria rebut la demanda de part dels ambaixadors del papa Urbà V. Les galeres devien estar llestes per tot el mes de juliol perquè a primers de setembre ja fossin al port de Corneto a disposició del pontífex.

Si bé el rei havia ja escrit al papa que podia comptar amb seguretat amb les galeres demanades, aquest tornaria a preguntar que no li manquessin per la data fixada. Per això el monarca, el 9 de juliol, escriu de nou a Urbà V, repetint-li que compliria sense falla amb la seva oferta, que les galeres estarien al seu servei al temps designat ³¹.

³¹ Sanctissime pater: licet iam beatitudini vestre scripsimus manu nostra quod illas decem galeas per nuncios vestros a nobis petitas eidem Sanctitati certo tempore transmitteremus, tamen, ut credat e firmo eadem Sanctitas quod hec per nos, ut sibi reseratum fuit, per efectum operis complebuntur, iterum Beatitudini vestre notum facimus per presentes quod dictas decem galeas, ut convenit, armatas tempore designato ad vestri servicium infallibiliter habebitis, Domino concedente. Almam personam vestram conservare dignetur Altissimus... Barchne. nona die iulij m.ccc. septuagesimo. — ACA, Reg. 1230, fol. 1v.

Certament que al rei no li sobraria pas temps per a poder cumplir amb la paraula donada. Al darrer de juliol encara no hi havia a Barcelona cap de les galeres de València, Mallorca i Tarragona, i per això el rei, per a donar pressa als uns i als altres, no té inconvenient d'escriure'ls tot mancant a la veritat. En efecte, a 29 d'aquest mes diu als de València que ja estan al port de Barcelona les galeres de Mallorca i Tarragona; però al mateix dia escriu als de Mallorca una carta semblant i a aquests els fa present que ja són al port de la capital les galeres de València³². Per altra part el primer d'agost tramet N'Averçó amb una de les galeres armades a Barcelona per a recollir la de Tarragona i les de València, segurament amb l'ordre de que les prenguéss tal com estessin, que ja acabarien de proveir-les a Barcelona³³. Sabem també que encara el 9 d'agost, el rei escrivia als de Mallorca que sortissin amb les galeres sense esperar que estés llest tot el bescuit que allí es feia³⁴.

Per fi, a mig agost estarien ja reunides a Barcelona totes les galeres, exceptuada potser la de Sant Feliu de Guíxols.

El clavari Tomàs Çacosta ens diu que sortiren d'ací el dia 19³⁵. En realitat no devien sortir fins el dia 20, puix el mateix Çacosta anota que aquest dia rebia de "l'onrat Huguet Cardona a la lecuna"³⁶ prop Barcelona 377 florins 9 sous. Et açò fo dimarts a 20 dies agost l'any 1370".

L'esquadra, que potser passà per Sant Feliu de Guíxols per recollir la galera "Santa Coloma", ja era a Cadaqués el dia 23. Aquí, com veiem pels comptes del Çacosta, es recolliren alguns remers (presos per força) i es feren algunes provisions d'aigua, séu, etc. Sortiren el dia 25, diumenge, i, entrant potser també a Colliure, es trobaven al 2 de setembre al port d'Olius (*Dolius*, en el text) que ens és desconegut³⁷. Podríem pensar que aquest port es trobaria prop de Niça, puix des d'ell fou enviat al papa "Jaume Xebon, correu de Niça", segurament per a comunicar-li que arribarien aviat a Corneto, on el pontífex de-

³² ACA, Reg. 1404, fol. 103.

³³ Ibidem.

³⁴ Vide supra, pàg. 9.

³⁵ En començar el compte sovint esmentat, ARP, 2307,3.

³⁶ "la lecuna" segurament el port de Barcelona.

³⁷ Olius, podríem pensar en Ollioules, entre Toulon i Niça, però no és conegut com a port i per altra part ens sembla massa lluny de Corneto.

via embarcar. Aquest s'embarcà efectivament el dia 5 de setembre en aquest port ³⁸.

L'esquadra papal formada per unes 34 naus féu el viatge evitant de tocar ports italians i, si bé entrà en el de Gènova, no baixà pas a terra i arribà al port de Marsella el dia 16 de setembre ³⁹. Durant el viatge, almenys en part, el papa pujaria personalment a la galera catalana "Santa Maria" ⁴⁰, cosa que reberia com un gran honor el rei Pere ⁴¹.

El papa entrà vuit dies després a Avinyó ⁴². Les deu galeres catalanes restaren a Marsella fins al dia 25, segons veiem en els comptes del clavari Çacosta. Després, bona part d'elles anaren a Sardenya i Sicília, on les trobem durant el mes d'octubre.

L'ambaixada

El rei enviava, com ambaixadors amb l'esquadra, el noble Berenguer Carroç, comte de Quirra, i mossèn Ramon Peguera, majordom de la reina. Aquesta en nom del seu espòs i seu donava a aquest ambaixador 15 cartes de recomanació per als cardenals de la cúria ⁴³.

³⁸ CHAILLAN, p. 202.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Això sembla desprendre's de què en els capítols (vegeu apènd., pàgina 20) es diu que el rei ha fet una galera nova per a que hi pugui el papa, i anys més tard, el 1376, es parla d'aquesta galera com la del papa Urbà (*Anal. Sac. Tarrac.* 6, 1930, p. 150) i també del que es diu en la nota 41, que segueix.

⁴¹ ACA, Reg. 1227, fol. 117. Pere III feia donar gràcies al papa perquè aquest no s'havia volgut servir d'algunes galeres de Gènova: "Quant és al fet de les galeres de P. de Grimeran i altres de Jénova que'l Pare Sant ha desusat, fets-li'n gràcies moltes de part nostra, dient-li que açó és cosa que torna a nos en profit o en be." Carta al seu ambaixador a Avinyó, del 26 octubre.

⁴² CHAILLAN, l. c.

⁴³ Les cartes eren d'aquesta forma: "Reverende pater: Serenissimus dominus rex, vir et dominus noster carissimus, et nos pro quibusdam negotiis dicti domini regis et nostris apud sanctissimum dominum papam et vos ac alios habinos cardinales, amicos nostros, e vestigio destinamus nobilem et dilectos Berengarium Carroci, comitem Quirre, et Raymundum de Peguera, maiordomum nostrum, quibus aliqua vestre Paternitati oremus referenda commisimus. Quare Paternitatem eandem summo precamur affectu quatenus habentes ipsos, nostro respectu, favorabiliter commendatos, velitis hiis que ipsi vel alter eorum vobis ex parte nostra retulerint dare fidem, eaque per effectum operis adimplere, nam perinde vobis merito assurgemus ad grates. Datum Barchne. xii. die augusti anno a Nat. Domini m.ccc.lxx.

Simili forma fuerunt facte xv. littere sine subscriptionibus et traditae dicto Raymundo de Peguera. ACA, Reg. 1579, fol. 65r.

Els reis, com es comprèn, en paga del servei fet al papa amb l'oferta de les galeres, demanaven al pontífex per mitjà dels ambaixadors algunes concessions i privilegis de caràcter econòmic i polític i també gràcies espirituals, com es pot veure en els capítols que publiquem a continuació.

Pere III, en aquest cas, amb una delicadesa de conducta que contrasta notablement amb el cinisme en la forma de les demandes que presentà pocs anys després en enviar altres galeres a Gregori XI ⁴⁴, fa en els susdits capítols una distinció entre les peticions a fer abans o després de què s'embarqui el pontífex. Abans només han de presentar-li excuses perquè ni ell ni cap dels seus fills no han pogut anar amb l'esquadra, com hauria estat el seu desig, i invitar-lo a que desembarqui en un port del seu regne. A tot estirar, si sembla oportú als ambaixadors, podran també demanar al Sant Pare que doni al rei "l'ofici de capità e de senyaler, segons que l'havia el rei en Jacme".

Totes les altres demandes no les havien de fer els ambaixadors fins que el papa fos deixat en terra, allà on ell volgués. És a dir, que el monarca amb gran noblesa no volia que semblés interessada l'oferta de les galeres.

Entre les demandes, com es pot veure, hi ha la remissió d'alguns tributs pel feu de Sardenya, la concessió de *dècimes* eclesiàstiques per cinc anys, el traspàs a l'Orde de Montesa d'algunes cases dels Ordes de Calatrava i Uclés frontereres amb Castella, el canvi d'algunes possessions amb el jutge d'Arborea i l'Orde de l'Hospital, totes de caràcter econòmic o polític ⁴⁵.

Privilegis de caràcter eclesiàstic o espiritual: eren la creació d'un cardenal natural de la terra, la concessió de mitra i insígnies bisbals a l'abat de Poblet, algunes dispenses matrimonials i facultats extraordinàries als capellans de la cort per a absoldre de reservats episcopals i per a celebrar en llocs subjectes a entredit.

No ens entretindrem a parlar d'aquestes demandes, ja que

⁴⁴ Vegeu el meu treball sobre aquestes galeres a *Anal. Sac. Tarrac.* 6 (1930) 154, doc. 16 b.

⁴⁵ Per a tractar d'aquestes qüestions i especialment de la referent al jutge d'Arborea, el rei, ja arribat el papa a Avinyó, hi enviava un altre ambaixador, home de lleis, el notable jurista Francesc Romà. Però la Cúria romana d'Avinyó s'oposà a què fos enviat, li negà el *placet* que diríem ara. Romà que havia marxat amb altres capítols per a les negociacions, en ésser a Perpinyà, rebé ordre d'esperar. ACA, Reg. 1227, fols. 133 i 119.

algunes exigirien un llarg capítol especial, cosa que seria fugir del nostre tema. Només insistirem en la primera, que està íntimament lligada amb el viatge del papa .

El rei, i molt especialment la reina desigen que el Sant Pare, en desembarcar o després, vagi a allotjar-se per un temps en alguna ciutat o castell del seu regne, com diuen en una carta als seus ambaixadors: “e açó pendrien los dits senyor rei e reyna en gràcia special, e specialment la dita senyora reyna qui ha gran affecció que una vegada lo pogués veure personalment e fer-li (al papa) reverència” ⁴⁶.

Urbà V sembla que estava disposat a complaure en aquest punt els sobirans catalans. Poc després d'arribat a Avinyó, a primers d'octubre, manifestava desigs de traslladar-se a Perpinyà, potser també perquè a Avinyó hi hauria alguna epidèmia. En efecte, el rei, ja el 18 d'octubre, coneixia aquest desig, puix escriu així a un dels ambaixadors: “Item a açó que deits, que si'ls morts s'estenien a Avinyó et eren passades a Perpenyà, que lo Sant Pare diu que se'n vendria a Perpenyà, digats que açó hauriem nos a gran plaer e a gran honor, per ço com mostraria la bona afecció que entenem que ell nos ha. E de continent que ell hi fos, nos e la reyna e nostres fills iríem llà per fer-li reverència...” ⁴⁶. I encara alguns dies més tard, el 26 del mateix mes, tornava a escriure: “A açó que dehits que'l Sant Pare té girada la cara a venir en nostra terra, digats-li, quant loch haja, que d'açó hauriem nos gran plaer e que, axí en jaquir-li aquell loch que ell vulla com en fer tots sos plaers e serveys, som prests e aparellats...” ⁴⁷.

Malauradament ben aviat, pel novembre, el papa se sentí greument malalt i, després d'una llarga i exemplar preparació cristiana, moria santament el 19 del següent desembre ⁴⁸.

JOSEP VIVES, Prev.

⁴⁶ ACA, Reg. 1230, fol. 76. Carta de 18 octubre, de Montblanch.

⁴⁷ ACA, Reg. 1227, fol. 176v.-177.

⁴⁸ CHAILLAN, p. 202-204.

Apèndix

Capítols per a l'ambaixada que el rei Pere III envià a Urbà V amb les deu galeres ofertes al Papa pel seu viatge de retorn a Avinyó.

(hoc est originale)

Ordena lo senyor rey que en aquestes galees que van al pare sant¹ vagen per missagers de part del senyor rey al pare sant¹ lo comte de Quirra² e mossèn Ramon de Peguera, los quals serveen la forma següent³. *Vidit secretarius.*

Primerament com sien davant lo pare sant¹, la reverència acostumada feta, li diguen com lo senyor rey e la senyora reyna e lo senyor duch se comanen en gràcia de la sua sanctetat, e que lo senyor rey e la senyora reyna li envien les galees segons que la sua sanctetat lus havia fet saber, e que li plàcia que li vulla fer aquesta honor que puyg en la galea que'l senyor rey li ha feta fer nova. *Vidit secretarius.*

Item li diguen que lo senyor rey havia acordat que per mils mostrar la afecció que ha a la sua sanctetat lo dit senyor rey per acompanyar-lo devia pujar en les dites galees e anar a ell, o en cas que ell no-y pogués anar hi entenia a trametre lo duch, son fill primogènit. E aço lo dit senyor rey no ha pogut fer⁴ per ço com lo rey Enrich de Castella ha estat alcun temps en les fronteres d'Aragó ab ses companyes⁵ et s'apparella per fer guerra al senyor rei. E lo senyor rey se apparella de defendre se'n, per que lo dit senyor rey ne lo senyor duch no poden partir de lur terra per los perills que se'n pogren seguir, ne lo senyor rey no pogra fer pujar lo senyor infant en Martí en les dites galees car fora perill de sa persona per la pocha edat que ha, per que plàcia a la sua sanctetat que'ls haja per escusats car la i. dels dessus nomenats no hi va. E si lo papa los parlava del fet del rey don Enrich, recopten-li les ingratituds e desconexences que'l dit rey ha fetes e fa al senyor rey, de les quals lo dit mossèn R. de Peguera és

¹ *deia, esborrat*: senyor papa.

² *tatrat*: lo vezcomte de Cardona.

³ *tatrat*: e si lo vezcomte de Cardona no y anava sia missager ab lo dit mossèn R. de Peguera lo comte de Quirra.

⁴ *tatrat*: per ço com mossèn Bertran... ab tota sa campanya devia passar per son regne e de fet ho ha fet.

⁵ *tatrat*: E segons los ardits que'l dit senyor rey havia lo dit rey Enrich estava aquí aplegat per assetiar Molina.

ja informat e procuren-se'n traslat de les escriptures que fan per aquest fet. *Vidit secretarius.*

Item que li diguen, abans que lo dit pare sant entre en la mar, que lo senyor rey e la senyora reyna lo supliquen que plagués a la sua sanctetat, com sia deçà, que volgués pendra terra e exir en ço del lur [regne]. E açó pendrien los dits senyor rey e reyna en gràcia special, e specialment la dita senyora reyna, qui ha gran afecció que una vegada lo pogués personalment veure e fer-li reverència. E en cas que'ls dits missatgers veessen que'l senyor papa donàs a açó orella, oferissen-li les coses que mossèn R. de Peguera li oferí l'altra vegada que hi fo, ço és, de liurar-li aquell loch que ell volgués a en aquella manera que a ell plagués. *Vidit secretarius.*

Item en cas que'l pare sant atorgàs que volgués venir en la terra del senyor rey, los dits missatgers, com pus cuytadament fer se pogués per mar e per terra, açó faessen saber al senyor rey, per ço que lo dit senyor pogués fer apparellar lo loch on lo senyor papa pendria ne volria estar. *Vidit secretarius.*

Item ⁶ en la mar o en terra o llâ on serà ben vist als dits missatgers supliquen al pare sant de part del senyor rey que, pus que'l dit senyor s'és assenyalat de fer-li aquest servey davant tots altres reys, que per senyal d'aquest servey don al dit senyor rey l'offici de capità e de senyaler, segons que'l havia lo rey en Jacme, avi del senyor rey. E, si fer ho poden, que sia perpetual dita donació. E, com als fer no pu[xen], que sia aquell major temps que puxen a tot lo temps de vida del senyor rey ⁶.

Item vol e mana lo senyor rey que los dits missatgers de neguns altres afers del món al dit sanct pare no facen paraula de part del dit senyor, si donchs lo papa no'ls ne demanava, fins que'l hagen posat deçà lâ on li plàcia. E com l'agen posat deçà, serven la forma següent. *Vidit secretarius.*

Primerament pus lo papa sia lâ on li plàcia e no haia mester les dites galees, ab voluntat e licència sua, les dites galees se'n tornen; e romanguen ab ell per missatgers per promoure los afers del senyor rey lo dit comte de Quirra e mossèn R. de Peguera e d'ací los serà tramès i. savi. E primerament e abans de totes coses li parlen del fet de Serdenya, e escusen perquè lo senyor rey no ha trameses sos missatgers en Roma mentre hi eren aquells del jutge d'Arborea...

Item li supliquen que tot ço que'l senyor rey li deu per lo trahut de Serdenya de temps passat li vulla lexar...

⁶ Tot aquest paragraf hi fou afegit posteriorment i després tatxat.

Ací sia posat lo capítol de la dispensació de la senyora infanta dona Lionor.

Item suppliquen al dit sant pare de part del senyor rey que sia sa mercè que ell li vulla fer i. cardenal de sos naturals. E que li plàcia que aquest sia lo bisbe de València⁷ o lo bisbe de Leyda⁸ o l'archebisbe de Saragoça⁹. E si al sant pare plahia fer la gràcia tan complida que volgués elegir aquell que al senyor rey més placeria, diguen que el senyor rey pendria major plaer que fos lo bisbe de València per lo deure de sanch que ha amb ell. *Vidit secretarius.*

Item suppliquen al senyor papa que volgués unir e ajustar la terra que'l orde de Calatrava e d'Uclés han en son regne al orde de Muntesa...

Item suppliquen los dits missatgers per la dispensació de la infanta dona Elionor ab lo rey de Portugal e si el senyor papa hi feya dificultat rahonen-li lo fet segons que'l dit mossèn R. de Peguera n'és informat. *Vidit secretarius.*

Item... que vulla atorgar al dit senyor rey les dècimes dellà mar e deçà mar a v. anys, o a més si més poran. E aquest capítol finen abans de totes coses.

Item li suppliquen que li plàcia atorgar al senyor duch e al senyor infant en Martí, e en special al dit senyor duch, semblant gràcia que'l senyor rey ha d'oyr lo divinal ofici en temps d'entredit la qual gràcia o privilegi hagué lo senyor rey de papa Innocent¹⁰, e porten-se'n trenslat d'aquell, e sia dat a mossèn Ramon de Peguera, de la gràcia que'l senyor rey ha. *Vidit secretarius.*

Item com lo senyor rey haja privilegi de papa Innocent que los capellans de casa sua puguen absolve de cas bisbal als seus domèstics... li plàcia ampliar lo dit privilegi...

Item li suppliquen que vulla atorgar a l'abat de Poblet qui és e qui per temps sia que puga portar mitra e totes altres insígnies bisbals.

Item... que li plàcia d'atorgar al senyor rey llicència d'aytantes naus com puxen d'anar en Alexandria. E com per lo senyor rey haver no les puxen, demanen-les per Barcelona e per València.

⁷ Jaume d'Aragó.

⁸ Romeu de Cescomes.

⁹ Llop Fernàndez de Luna.

¹⁰ A l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conserva la butlla concedint aquest privilegi. És del 5 de gener de 1355 (Butlles d'Inocenci VI, n. 17). El que no sabríem explicar és que precisament també es conserva una butlla del papa Urbà V, del 9 de gener de l'any 1369, concedint aquesta mateixa gràcia al duc de Girona, o sia a l'infant D. Joan (butlles d'Urbà V, n. 3).

Item... que en cas que la senyora infanta esposa del senyor duch vingue en la terra del senyor rey en temps que no fossen núpcies, que, açó no contrastant, se puxa lo matrimoni del senyor duch e d'ella fer en faç de sancta esgleya, axí com si era temps de núpcies. E semblant concessió faça per lo matrimoni del senyor infant en Martí. E axí mateix que sia feta menció que, no contrastant l'entredit que és en Perpenyà, los dits matrimonis se puxen fer solemnement en fas de sta. esgleya, axí com se pertany.

Item, com pus sàviament poran, diguen al pare sant que lo senyor rey, veent les grans rebellions que'l jutge d'Arborea li ha fetes e fa e veent que tan tost que li'n ha perdonada una se torna a altra axí que'l senyor rey no li cal estar en als, ha pensat que'l jutge d'Arborea profitosament poria cambiar ab l'orde del Espital e poria pendre la terra que'l dit Espital ha en Itàlia e que'l Espital hagués ço que'l dit jutge ha en Serdenya e lavors lo senyor rey tenria la illa en pau e seria profit de la esgleya, car son feu se'n melloraria, e axí matex del senyor rey qui hauria la dita illa pacíficament, e del dit jutge qui deu pensar que'l senyor rey no li porà tots temps perdonar les errades que ha fets e fa vers ell ans hi haurà un jorn a provehir segons que's pertany a la sua reyal magestat: Rex Petrus.

Dominus rex mandavit mihi, Bn. Michaelis.

Arxiu de la Corona d'Aragó, Reg. 1240, fol. 101-104. Aquest document sense data es troba en aquest registre, en el qual quasi tots els documents són dels anys 1373-1374. No hi ha cap dubte, però, que és del mes d'agost del 1370.

LA CORONA D'ARAGÓ I EL COMENÇAMENT DE LES ANUALITATS PAPALS

Els fruits del primer any (*fructus primi anni*) dels beneficis eclesiàstics vacants, durant molts segles, foren destinats a finalitats diverses, fins que, finalment, la Cúria romana se'n va emparar. De les circumstàncies que ho varen portar se n'ha tractat diferents vegades¹. La utilització dels materials que es troben en l'Arxiu de la Corona d'Aragó² permet dir alguna cosa més per l'esclariment d'aquesta matèria.

Hem de fer memòria de les mesures financeres dels senyors temporals d'aquell temps, els quals es preocupaven, no pas amb displicència, dels ingressos de l'Església. Així com Henric III d'Anglaterra havia rebut les anualitats de totes les seves terres com a subsidi per a envair Nàpols, així el rei Pere III d'Aragó, d'una manera violent va disposar per a la caixa de l'Estat dels ingressos dels benifets vacants durant la guerra que tingué, alguns anys després, per raó de Sicília amb França i el Papa³. El seu successor Alfons III, és cert que consentí que els bisbes, amb el permís del Papa, es retiresin els fruits de la primera anualitat; els carregava, però, les costes de les llargues negociacions de pau⁴. Les coses van entrar en un nou període en el regnat de Jaume II el qual va succeir en el regne al seu germà Alfons III en 1291. Bonifaci VIII atorgà a Felip el Bell els fruits del primer any de tots els benifets menors vacants de totes les terres del seu regne. En aixecar-se, per aquest motiu, una queixa general va establir una

¹ KIRSCH, J. P., *Die päpstlichen Annaten in Deutschland während des 14. Jahrhunderts*, 1903, p. 9 ss. — HALLER, J., *Papsttum und Kirchenreform*, I, 1903, p. 50 ss. — GÖLLER, E., *Die Einnahmen des apostolischen Kammer unter Johann XXII*, 1910, p. 81 ss. — Vegeu la restant bibliografia en el treball de GÖLLER.

² ACA = Arxiu de la Corona de Aragó de Barcelona.

³ Cfr. VINCKE, J., *Staat und Kirche in Katalonien und Aragon*, I, 1931, p. 142-143.

⁴ Ibidem, p. 145. Cfr. també el meu treball: *Els comtes reis de Barcelona i els "servitia" papals vers el 1300 a Anal. Sac. Tarrac.*, 7 (1931), p. 342.

limitació al seu privilegi⁵. Emperò, ja havia despertat l'ambició de Jaume II. En el borrador d'una instrucció a un ambaixador, que Finke fixa a la tardor de l'any 1297, i que tracta de trobar els mitjans econòmics per la guerra contra Sicília, escriu: "Item quod concedantur sibi redditus et proven-tus primi anni ecclesiasticorum beneficiorum vacantium in terra sua, sicut concessum est regi Francie"⁶. Quina fos la fi d'aquestes negociacions no ho sabem.

Durant les guerres contra Sicília la lluita amb els moros va passar a segon terme. En 1309 Jaume II va creure oportú renovar la tradició de la seva casa i del seu poble amb la presa d'Almeria. Els pressupostos per aquesta guerra representaven una suma fabulosa. El bisbe Pons de Lleida i Bernat de Fonollar havien de demanar al Papa el permís de posar un impost sobre el patrimoni eclesiàstic i, tal com diuen en llur relació del 26 de febrer i 5 de març d'aquell any, van proposar al Papa Climent V el tributar una dècima de vuit anys de tots els fruits i també els fruits dels benifets vacants durant cinc anyades⁷. El Papa va accedir, almenys en part, als desigs del rei. Coneixem els plens poders d'aquesta concessió, atorgada cap als finals de la tardor del mateix any, als bisbes del regne de Jaume II. Aquesta concessió dispensava els prelats i aquells clergues que, sense haver estat ordenats, posseïen una parròquia, o la posseïrien dintre dels tres anys següents, de rebre les ordres durant cinc anys, cas que cedissin els *fructus primi anni* al rei per a la guerra contra els moros⁸.

Mentre els bisbes i els reis es discutien, com en un campionat, les anyades, madurava en la cúria romana el pla d'assegurar-se'n una part. El primer Papa que va portar a l'execució aquest pla va ésser, com ha provat Göller, Climent V. Ja en els primers anys del seu papat — la data no és coneguda — es va reservar per ell els fruits del primer any de tots els benifets d'Anglaterra que vacarien dintre tres anys. Aquest fet provocà la indignació dels magnats d'Anglaterra i trobà l'oposició del Concili de Vienne. Sembla que havia comanat de recollir tots

⁵ DIGARD, G., *Les registres de Boniface VIII*, n. 2889.

⁶ FINKE, H., *Acta Aragonensia*, I, p. 41.

⁷ Ibidem. II, p. 767; III, p. 196.

⁸ *Regestum Clementis papae V*, ed. cura monachorum OSB., 1884 ss., n. 5095.

els ingressos anyals d'Anglaterra que vacarien dintre tres anys. La cridòria que es va aixecar no el va privar de mantenir les seves exigències, en tant que atenyia l'Anglaterra, sembla, però, que no les va fer extensives a altres països i, en el cobrar aquestes quantitats a Anglaterra, va aconsellar paciència. La mort el va sorprendre abans que hagués pogut informar-se del compte final ⁹.

Joan XXII, al cap de poc d'haver estat elegit Papa, ja rebia la petició de diferents prínceps per tal que els atorgués els *fructus primi anni*. Sis dies després de la seva coronació concedia les anyades al príncep Carles de Valois ¹⁰ i al cap de pocs dies les concedia a Felip el Llarg ¹¹, regent de la corona francesa. No gaire més tard el rei d'Anglaterra rebia la meitat de les anyades, juntament amb la dècima de la creuada imposada pel Concili de Vienne ¹².

En aquestes condicions el Papa abandonà la seva reserva. Pel 8 de desembre de 1316 es reservava per tres anys el producte del primer any de les vacants de les esglésies de la majoria de les províncies eclesiàstiques i diòcesis exemptes. Els dos prínceps francesos les havien obtingut per quatre anys ¹³. Les diòcesis de Catalunya, València i Aragó hi eren compreses. N'eren exceptuats els grans prelatats (arquebisbes, bisbes i abats regulars), els beneficis que no arribaven a produir sis marcs de plata, els beneficis vacants per permuta; igualment les distribucions quotidianes als canonges i les capellanies que s'havien fundat per aniversaris i altres fins determinats. Les fundacions que devenien vacants varies vegades durant l'any solament devien tributar l'anyada una vegada. La collecta de l'anualitat, emperò, no es recollia com en temps del Papat de Climent V, el qual arreplegava el producte de tota l'anualitat, sinó que a voluntat dels collectors era treta o bé de la quantitat de la qual era pagada la dècima eclesiàstica, o bé de la part sobre-

⁹ GÖLLER, *Die Einnahmen*, &c. p. 85. — HALLER, *Papsttum und Kirchenreform*, p. 51-52.

¹⁰ Al 11 de setembre de 1316. MOLLAT, G., *Jean XXII. Lettres communes des papes d'Avignon*, 1904 ss., n. 960.

¹¹ Al 14 de setembre. Ibidem, n. 1011. Cfr. també: COULON, A., *Jean XXII. Lettres secrètes et curiales relatives à la France*, 1906, ns. 23, 27, 29-30.

¹² BLISS, *Calendar of entries in the papal registers relating to the Great Britain and Ireland*, I. *Papal letters*, 1893 ss., vol. II, p. 138-139.

¹³ MOLLAT, *Jean XXII*, n. 4934 ss.

ra ¹⁴. Göller creu amb raó que es tracta, poca diferència, de la meitat dels ingressos totals de l'any ¹⁵.

El cobrament d'aquests *fructus primi anni* en les terres de la Confederació aragonesa era confiat a Hugo de Mirabello i a Gerald Danglars, els quals, en aquelles circumstàncies, liquidaven en aquelles terres altres afers econòmics, per comanda del Papa ¹⁶. Al primer de maig de 1319 Joan XXII confirma als dos nuncis l'haver rebut 7.452 florins i 76 diners de plata, import de les anualitats ¹⁷.

Naturalment, aquesta quantitat era solament una part de les anualitats, tota vegada que el plaç de replega encara no era finit. Aquests resultats incitaven de nou al rei a utilitzar per ell aquesta font d'ingressos de les fundacions. Va fer la proposta d'una manera elegant. Recollia les anualitats per a la campanya contra la mitja lluna en les terres frontereres ¹⁸. Va voler, emperò, posar-hi mà d'una manera massa radical, tota vegada que demanava un consentiment per a la durada de deu anys. Pel que sabem, la petició no va ésser presa en consideració, potser perquè feia molt poc que l'havia fet precedir de la petició d'una dècima per a envair la Sardènia, empresa que no tenia pas la simpatia de Joan XXII.

L'import dels ingressos de les anualitats en les terres de la Confederació aragonesa ens és conegut pels rebuts dels registres papals. No hi havia pas una reserva general. La cobrança es feia a base d'una reserva especial, per la qual solament estaven afectats certs beneficis, especialment aquells que vacaven a la Cúria. A l'any 1324 les anualitats de les províncies de Saragossa, Tarragona i Mallorca donaren més de 5.000 lliures barceloneses ¹⁹. La comptaduria de Vidal de Vilanova

¹⁴ C. 2. *Extravag. Joh XXII, de electione et electi pot.*, l.

¹⁵ *Die Einnahmen*, p. 80. Que la dècima no era de tot el producte de les prebendes ho manifesta el que amb el temps no augmentés, tot i haver millorat aquestes prebendes. Per això Alfons IV (1327-1336), sobre una concessió de la dècima, deia: "alias concessio esset valde modica, et est certum quod a tempore dicte taxationis antique redditus ipsi sunt plurimum augmentati", ACA. Reg. 562. f. 200.

¹⁶ Cfr. VINCKE, *Staat und Kirche*, I, p. 191 ss.

¹⁷ GÖLLER, *Die Einnahmen*, p. 635.

¹⁸ Instrucció de primer d'agost de 1324 a l'infant Pere: "Item que atorgàs als enantaments dels moros los benifets ecclesiàstics vagants per tota la terra del senyor rey a x. anys." ACA. Reg. 338, f. 154.

¹⁹ GÖLLER, *Die Einnahmen*, p. 615-166.

de Montalbà feia en 1326 tramesa de 2.000 florins i molt aviat s'havien de pagar les anualitats de la rica pabordia de Tarra-gona ²⁰.

Pel 1.er de març de 1329 Joan XXII repetia la reserva dels *fructis primi anni* de les prebendes que s'havien de proveir o que vacarien dintre els tres anys propvinents ²². Ara el rei tornava a donar senyals de vida. Al 27 d'agost del mateix any enviava al Papa el seu conseller Blasi Maça de Vergua i el seu guardasegells Garcia Pèrez de Carrió per tal de demanar, per un període de deu anys, els fruits dels beneficis vacants. L'objectiu era la guerra contra Granada ²³. Semblant cosa es registra en la instrucció del conseller reial Bernard Jordà d'Illa, el qual l'any següent empenia el camí de la Cúria amb el fi de demanar l'import dels beneficis vacants durant l'espai d'una anyada ²⁴. I al cap de poc ²⁵ Guillem Richer, arcedià de Santa Engràcia de Saragosa i canceller de Joan d'Aragó, patriarca d'Alessandria havia de tractar del mateix afer: havia d'obtenir un any d'indulgència pels clergues que prendrien part en la lluita contra els moros i hi morissin ²⁶.

Joan XXII, qui en aquesta avinentesa es mostrava disposat a atorgar una dècima ²⁷, va preferir recollir les anualitats per ell. Es va servir del mestre P. de Remolins per a collector a l'arxidiòcesi de Saragossa ²⁸. Al final de l'any 1330 ²⁹ podia certificar l'haver rebut la quantitat de 10.000 florins de les terres catalano-aragoneses, a la qual s'hi afegiren rebuts per una quantitat superior a 1.610 florins ³⁰.

La necessitat de diner per a finançar l'empresa planejada

²⁰ Ibidem, p. 523.

²¹ Ibidem, p. 423.

²² Ibidem, p. 90-91.

²³ ACA, Reg. 562, f. 93. El to de la súplica és significatiu; no es tracta, però, naturalment aquí, com en altres llocs, del producte dels beneficis durant deu anys, sinó tan solament dels *fructus primi anni* d'aquells beneficis que quedessin vacants els deu anys següents.

²⁴ Instrucció de 14 de juliol de 1330. Ibidem, f. 106 ss

²⁵ Richer feia el viatge cap a Avinyó amb cartes de recomanació, del rei, de 7 d'agost de 1330.

²⁶ L'any d'indulgència tornava a entendre's aquí en el sentit antic: Els clergues de referència podrien disposar per testament dels rèdits de l'any següent a llur mort.

²⁷ Privilegi de 2 de maig de 1330. ACA, Reg. 541, f. 104.

²⁸ Any 1330. Ibidem, Reg. 437, f. 285.

²⁹ Rebut de 30 desembre de 1330. GÖLLER, *Die Einnahmen*, p. 636.

³⁰ Rebuts de 19 febrer i 26 abril de 1331. Ibidem, p. 636,627.

contra Granada donava avinentesa al rei per a reclamar l'auxili de Felip VI de França, el qual declarà voler emprendre una creuada i, per aquesta raó, disfrutava de gran influència prop del Papa. El rei Alfons desitjava obtenir, per la seva mediació, una millora de les condicions de la dècima i una prolongació, per un any, de les entrades de les fundacions vacants ³¹.

Ço que va aconseguir no ho sabríem dir. Els registres papals dels darrers anys del pontificat de Joan XXII que falten per a publicar deixen esperar qualche notícia sobre el particular. Cosa certa és que aquest papa no va parar fins a l'hora de la seva mort de cercar nous mitjans per a la seva molt sol·licitada caixa del producte de les fundacions vacants. Pocs mesos abans de la seva mort s'ingresaven a la cambra papal 1.629 lliures i sou i 10 diners de monedes barceloneses dels *fructuum beneficiorum vacantium* ³². Benet XII va continuar les actuacions del seu antecessor en ço que a les anualitats fa referència.

L'evolució assenyalada des del començament de les anualitats papals deixa entreveure clarament la influència variada entre el procedir dels reis i del Papa. Sovint s'ha fet referència a la influència exercida per l'administració de les finances papals en els procediments financers dels senyors temporals. Al contrari, també la pràctica dels senyors temporals influeix donant iniciatives a la cambra apostòlica ³³. Göller mostrà l'estreta relació entre el dret de regalia i els *servitia* papals ³⁴. Però també les anualitats papals ens donen un magnífic exemple. Esdevingueren una espècie de contribució papal ³⁵ el començament i evolució de les quals s'ha d'atribuir, en gran part, a les pràctiques dels reis. Les múltiples queixes dels senyors temporals sobre el particular no ens han d'enganyar. I sota aquest aspecte no cal oblidar entre les cases regnants la de Barcelona-Aragó.

JOAN VINCKE
trad. d'A. GRIERA

³¹ ACA, Reg. 562, f. 200.

³² Rebut de 25 agost de 1334 GÖLLER, *Die Einnahmen*, p. 383.

³³ GÖLLER, E. *Die Einnahmen der apost. Kammer unter Benedikt XII*, 1920, p. 215 (de l'any 1337), 218 (de 1338), 221 (de 1339), 228 (de 1340).

³⁴ *Die Einnahmen unter Johann XXII*, p. 29.

³⁵ Cfr. KIRSCH, J. P., *Die Annaten und ihre Verwaltung in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts a Hist. Jahrbuch*, 9 (1888), p. 300 ss.
— IMBART DE LA TOUR, P., *Les origines de la réforme*, II, 1909, p. 27 ss.

TRASPÀS I SEBOLLIMENT DEL BISBE ELECTE D'ELNA, FREDERIC CORNET

En l'episcopologi d'Elna de Puiggarí¹ es llegeix que Frederic Cornet, prevere de Barcelona, doctor en Dret canònic, inquisidor general del regne de València, fou nomenat bisbe d'Elna amb butlla de 13 de febrer de 1617², que el 23 de juny prengué per procurador possessió de la seva seu, prestà jurament el 24 i morí a Barcelona el 25 del mateix mes i any.

Montsalvatje³ afegeix a aquestes dades que, en ésser Cornet nomenat bisbe d'Elna, era inquisidor del regne de Múrcia. A més fa constar que el seu Vicari General fou Salvador Riffos, qui, és de creure, seria el Riffos al qual, segons el document que després publicarem, el senyor Francesc Cornet devia 1.000 lliures. Aquest Vicari General, a 29 de juny de l'any esmentat, presentà un requeriment al subcollector de la Cambra apostòlica per tal que saldés les despeses de l'expedició de les butlles, l'import de les quals era de 24.409 rals. El mateix Montsalvatje copia encara de Roig sobre aquest bisbe ço que segueix: "Aprés la mort de immortal memòria lo dit don Francisco de Vera⁴, per lo Senyor Déu fonch feta electió de bisbe de la present ciutat don Frederic Cornet, en drets doctor, qui a las oras era inquisidor de Múrcia, regno de València, lo qual era home molt docte hi intelligent. Y se sperava de ell avia de componre tots los plets y questions són en lo present bisbat a cerca la translatió⁵. Lo qual prengué possessió son procurador en Perpinyà la vigília de Sant Joan de juny de 1617. Sols se vegé ab possessió dos dies, en la present ciutat no'l coneguérám, pus Déu no li donà lloch en lo de pendra possessió ni fonch con-

¹ M. PUIGGARÍ, *Catalogue biographique des évêques d'Elne*, Perpinyà, 1842.

² GAMS, *Series episcoporum*, p. 600, esmenta la data del nomenament però no la de la mort.

³ F. MONSALVATJE, *El obispado de Elna*, t. 2, p. 76.

⁴ Mort en 1616. GAMS, *l. c.*, qui no dona ni el mes ni el dia.

⁵ De la translatió del bisbat d'Elna a Perpinyà, feta en 1602, GAMS, *l. c.*

sagrat, pus morí lo dia de Sant Joan en Barcelona. Déu lo tinga en lo cel, pus nos llevà tan bon pastor”.

Un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó ens assabenta que el duc d'Albuquerque, arran de la mort del bisbe d'Elna Francesc de Vera, presentà nòmina a Sa Majestat el rei d'Espanya Felip II, qui no va admetre cap de les persones contingudes en la mateixa i va elegir el doctor Cornet. Aquest, en lletra datada a Múrcia el 28 d'octubre de 1616, regraciava el rei pel nomenament ⁶.

En altres documents del mateix arxiu hem trobat que el doctor Cornet havia estat arcedià del Llobregat o del Besós, o tal vegada dels dos llocs, puix el virrei de Catalunya, duc d'Albuquerque, en la nòmina que, a 29 d'octubre de 1616, presentà a Sa Majestat, diu: “Haviendo V. Md. hecho merced el obispado de Elna al Dr. Fadrique Cornet, queda vaco el arcedianato de Llobregat que él tenía...”. En canvi el Dr. Miquel de Calba i de Valseca demanà per al seu fill la vacant deixada pel doctor Cornet amb aquestes paraules: “...con la promoción y elección del inquisidor Cornet a obispo de Elna vaca el arcedianato de Besós...” ⁷.

Dades més importants sobre el bisbe Cornet ens dóna un manuscrit del nostre arxiu particular. És un manuscrit de 173 fulls, amb numeració romana, rel·ligat en pergamí, escrit per Jaume Massart, d'Igualada. Era el llibre dels seus comptes, però entre aquests hi inserí algunes notes ben curioses, una de les quals fa referència al traspàs i honres fúnebres del nostre bisbe. Diu així:

«Lo dia arribà lo Sr. don Phederich Cornet, bisbe de Elna, del consell de Sa Majestat.»

“Air diumenge als 11 de juny 1617 arribà lo inquisidor Cornet, elet bisbe de Barcelona (sic), a les nou horas de nit y fou Nostre Senyor servit que sent vinguts a consegrar-lo lo Sr. bisbe de Urgell don [Bernat] Salbà ⁸ y lo Sr. bisbe de Lleyda don Francisco Virgili ab lo Sr. bisbe de Barcelona don Luys Sans, se enmaletí diyous a la nit, que comptàvem als 22 de juny, de unas camarillas y donant-li

⁶ ACA, Secretariat de Catalunya, lligall 359.

⁷ ACA, Secretariat de Catalunya, lligall 361.

⁸ Bernardus de Salvà, franciscà, bisbe d'Urgell, 1610-1620. GAMS, l. c., p. 85.

lo mal en febre contínua, lo diumenge, als 25 de juny 1617, a la matinada, féu testament en poder del discret Gaspar Monserrat Xemallau, notari públich de Barcelona, y a les set se confessà, a les vuyt y mitya rebé, de St. Just, lo Santíssim Sagrament de la Eucharistia y a las nou y deu lo stremuntia- ren, a las sinch de la tarda fou Nostre Senyor servit de aportar-se'l-ne en la santa glòria. Dimats, a 27, fou soterrat, ab acistèntia dels 3 bisbes, en Sta. Maria de la Mar, en la capella de St. Climent, 25 covéns, 50 atxes, digué la missa lo ardiaca Navell y predicà lo prior Serrano del Carme”⁹.

Massart, no content amb aquesta nota, escriví una més detallada descripció, que comença en el foli 45, del mateix suc- cés i és com segueix:

«Vinguda del Sr. don Phederich Cornet, Bisbe de Elna, de Múrcia.»

“Diumenge, que comptàvem als 11 de juny any de la nativitat del Senyor de mil cisséns y desset, arribà en esta ciutat de Barcelona lo molt Iltre. Sor don Phederich Cornet, elet bisbe de Elna, del Consell de Sa Magestat, a las nou horas de la nit y trobà ya en Barcelona a monsenyor de Urgell, don [Bernat] Salbà; y dissapta, a 18 de juny, arribà [a] Barcelona, també per la consecratió, lo Sor. bisbe de Lleyda, don Francisco Virgili, y en companhia del molt Iltre. Sor. don Luys Sans, bisbe de Barcelona, avian los tres bisbes de consecrar a monsenyor de Elna, don Phederich Cornet, y fou Nostre Senyor servit que, sent vinguts per una gran festa de la consecratió, se trobaren per las funerà- rias; per quant, diyous que comptàvem a 22 de juny 1617, en la nit se despertà dient tenia una dolorra de ventrell, la qual lo divendres, 23 de juny, li donà en cambres y febra contínua y dissapta ya se trobà més cansat y passà molt mala nit. Lo diumenge de- matí ya los metges lo donaren per mort. Feren-li fer testament, lo qual féu y fermà dit dia de diu- menge, 25 de juny 1617, en poder de M.^o Gaspar Monserrat Xamellau, notari públich de Barcelona, y la maleltia li donà tant poch lloch que sols digué

⁹ Llibre de notes de Jaume Massart, ms., fol. 43.

al dit Xamellau, donant-li un testament tenia fet en Múrcia, y li digué que'l reduís al stat present, posant la jornada de Barcelona dia y any y marmessors los que posave en lo testament de Múrcia, acceptat al licenciado Marc que'l féu posar en lo darrer testament, no stant en lo primer no-y fos, y roduy algunas cosas. Y luego confessà y, tras de aver confessat, rebé lo Santíssim Sagrament de la Eucharistia a las vuit de la matinada, y a las nou, immediatament, li aportaren lo sagrament de la Extremunió, y a las sinch de la tarda y diumenge 25 de juny donà la ànima a Nostre Senyor, la qual entench stà gossant de Nostre Senyor en lo cel.

«Mort del molt lltre. Sr. don Phederich Cornet, bisbe d'Elna, del Consell de Sa Magestat.»

Contar jo aquí la mudança de la casa dels Cornet, lo llanto que féu en ser molt, los plòs y plants y lantos dels patges que aportava de Múrcia, no u poria significar; lo struendo y strèpit que féu luego en Barcelona, y lo endemà per tota Catalunya no's pot sinó imaginar; en punt fou tota casa plena de cavalleria, de religiossos, de paréns, amichs y de gent que, sens ser ni paréns ni amichs ni coneguts, se l'astimaven vivament, de un succés tan gran, al fin, volgué u Nostre Senyor y de tot se li ha de dar gràtias.

«Enterro y acompayament del cos del molt lltre. Sor. don Phederich Cornet, bisbe de Elna, per los tres bisbes de Barcelona, Lleyda y Urgell.»

Dimarts, a 27 de juny de 1617, a les nou de la matinada, anaven totas las Ordes en casa los Ss. Cornet hont stave lo cos de monsenyor de Elna, que stava en una sala, dins una caxa, ab un tumulto gran, ab un strado de velut morat, als peus un missal ubert y al cap una mitra blanca, alta, de sobra de un coixí de vellut morat. Vingudes totas las Religions (accepto capuchins, descalsos y dominicos) axí com venian feyen una ensolta general y baxavan baix; luego bingueren los Sors. bisbes: primer lo bisbe de Barcelona, luego lo de Lleyda y últimament lo de Urgell; y després vingueren la parròchia de Sta. Maria de la Mar, hont se enterrà, y la iglésia o parròchia de St. Just, hont morí; y, a la que stavan per a baxar los bisbes y lo dol, y agué una gran contienda entre los deutes: en què Luís de Boxadors no volgué pèndrer lo lloc tercer, ni anar darrera de D. Francisco d'Oms y que si no li daven loch des-

prés del Sr. F. Cornet, que ell se'l pendria, y per no sercar qüestió lo Sr. F. Oms lo deixà posar devant, dant-li son lloch. Després de aquesta castió ni agué dos de altres: que don Andreu Marlez volgué pendre lo lloch de F. Oms, dient que ell era lo parent més propinch y que tenia ell més parentiu ab lo bisbe de Elna don Phederich Cornet que no ell. Al fin los cavallers que allí se trobaren lo aparearen de aquella rahó y que no tenia rahó ninguna; no obstant axò se alsà, andolat com stava, y possant-se devant dels bisbes demanà licència per a parlar ab lo Sr. Cornet y li digué sa pretentió y que u dexassen en mans de cavallers. Lo Sr. Cornet digué que una cosa tan clara com aquella no la volia él possar en mans de cavallers, puix aquell lloch no era seu sinó de son nebot F. Oms. Al fin lo don Andreu Marlez no volgué anar al dol sinó que restà en casa y axí se alsaren los andolats. Y don F.^{co} Gilabert volia anar y presseir a don Joan Burgues y lo Burgues no li donà lloch.

Y axí comensaren a cridar lo cos dient: devots confreres del cos pretiós de Hyesuchrist, diran un *pater noster* y una *Ave Maria* per la ànima del moltltre. Sr. don Phederich Cornet, bisbe de Elna, del consell de Sa Magestat; y comensant de anar los covéns, que eren 25, ab sinquanta atxes, isqueren de casa de la Devallada de Viladecols y per devant St. Just, la Degaria, Devallada de la Pressó per la Bòria, plaça de la Llana, capella de Mercús, la calle de Moncada davant Sta. Maria, y entraren per lo portal mayor més prop de la font, dit lo Portal dels Bastaxos, amb aquest orde: Isqueren de casa lo Sr. Cornet anant devant los 25 covéns y després lo clero, part de ell després les religions, aportant tant los frares com capellans un siri de sera groga cadahú en las mans; luego lo cos y tras d'ell la família del bisbe d'Elna. Aportava lo Sr. F. Cornet, germà del Sr. bisbe d'Elna, lo dol, aportant-lo a mà dreita lo Sr. bisbe de Barcelona y Sr. bisbe de Lleyda, don Francisco Virgili, a mà squerra.

Lo segon endolat, tras del Sr. Cornet, ere lo Sr. Luys Boxadós, aportavan-lo al mig y a mà dreita

lo Sr. bisbe de Urgel don [Bernat] Salbà y a mà squera lo Sr. regent Salbà, regent del present principat de Catalunya.

Lo tercer lloch aportava lo Sr. F. Oms, nebot carnal del Sr. bisbe de Elna, don Phederich Cornet, aportant-lo est al mig; a mà dreta lo abat Aymerich y don Juan Burguez y Desso, a mà esquerra.

Lo quart lloch de andolat aportava lo Sr. F. Tamarit, aportant-lo al mig y a mà dreta lo canonge Pere Pau Cassador de la seu de Barcelona y don Gispert de Guimerà y de Papiol.

Lo quint lloch aportava lo comanador... Boxadors, fill de Luys de Boxadors, germà segon, per star malalt en lo llit lo Sr. . . . Boxadors germà mayor; aportavan-lo al mig y a mà dreta lo canonge Mityans de Lleyda, y a mà esquerra don Francisco Gilabert, y tras d'ells lo acompanyament de andolats, y ab aquest concert aportant a cada atxa las armas del Sr. bisbe de Elna con sus quatre quartos. y al tumulto tot enrollat lo docer o strado de armas del Sr. bisbe d'Elna.

Arribaren per lo lloch tinch dit en Sta. Maria de la Mar ahont, entrant per lo portal major, posaren lo cos del Sr. bisbe en un tumulto alt, al cor, enrollat de sinquanta atxes grogues, y los Sors. bisbes a la banda dreta del cor entrant y tras d'ells los andolats ab los que'ls acompanyaven entremesclats en las cadiras. Comensà's la missa ab cant de orgue: digué la missa lo ardiaca de Sta. Maria, lo ardiaca Navel; predicà lo molt Rnt. pare fray Serrano, prior del Carme, predicà muy bien. Acabada la missa se alsaren los Srs. bisbes y acompanyaren lo cos fins devant de la capella de St. Climent, ahont tenen la capella los de la casa dels Sors. Cornets, que és la primera capella de Sta. Maria entrant a mà dreta per lo portal major de Santa Maria, dit lo Portal dels Bastaxos, y dar lo compliment a la sepultura, lo clero féu acatament als bisbes y los bisbes se despediren, a la porta, dels andolats, per ser tart, una hora o més, y cada bisbe se'n anà en sa casa ab un cotxo, y los andolats ab altre y se'n anaren en ses cases.

Los consellés de la ciutat de Barcelona (Aroles,

Sorribes, Codina, Oller y Ferrer) lo dia antes de la sepultura resolgueren de assistir a la sepultura d'esta manera: que los Srs. bisbes ordenassen lo que fossen servits, sols los ho dassen ab un paper scrit. Resolgué's que al Sr. Cornet que era cap de lo dol lo aportàs lo bisbe de Barcelona a mà dreta al mig lo endolat y al lado izquierdo lo conseller en cap. Al segon endolat lo Sr. Luís de Boxadós aportavan lo bisbe de Lleyda a mà dreta y lo conseller segon a mà esquerra. Al tercer endolat, lo Sr. F. d'Oms, lo bisbe de Urgell y conseller ters, y al quart endolat prenesin los dos consellers, serrant lo dol y després tota la cavalleria y gent que acompanyaven avian de star assentats d'esta manera: *los bisbes primers, després los consellers y luego los andolats*¹⁰; axí com corrian per lo camí interposat lo bisbe lo andolat primer y lo conseller y axí los altres, y aquí van rompre lo marro y se desacordaren atento que los Sors. bisbes Sans, Virgili y Salbà volgueren star junts y los consellers perquè no-y agués exemplar que los endolats tinguessen loch y preminència de mà dreta y per a què no u poguessen traurer en consequència endolats ni cavallers ninguns, no y anaren los Sors. de consellers de la present ciutat de Barcelona.

Aquest és stat lo succés del molt Iltre. Sor. don Phederich Cornet, bisbe de Elna, del consell de Sa Magestat, de edat de 63 anys y quatra messos. Aquest és aquel gran jurista y en tal nom tingut; aquest és aquell deffensor de la pàtria que per ella patí innmerables treballs; fou proveït per la Magestat del Rey Phelip, nostre senyor, en inquisidor de València (h)aont stigué vuyt anys y de aquí fou proveït per inquisidor de Múrcia ahont stigué nou anys y al cap d'ells lo provey lo Rey Phelip nostre senyor per a prelat y bisbe de Elna, de cuya provissió tingueren tant de contento los de la ciutat de Múrcia que, sabent-ho a las vuyt de la matinada, a la tarda féu la ciutat alimàrias; los cavallers coragueren atxes y rodaren la inquisición, fent los majors aplausus de festa que si fos natural de la matexa ciutat, y, volent fer los cavallers no sé què festes, fou necessari los digués lo

¹⁰ L'escrit en cursiva és borrat a l'original.

Sr. bisbe Cornet que'ls suplicava: no se ysiessen màs fiestas, que aquello bastava. La ciutat anà ab los consellers y consell a bisitar-lo, a dar-li la norabona y a offerir-li los dinés per las bullas y tot quant agués menester y lo matex feia la ciutat de Cartagena.

Conten los criats que antes de ser elegit en bisbe de Elna, sent inquisidor de Múrcia, arribà un gran astròlech y volgué alsar figura sobre d'ell y diu que, alsada figura, digué: que allava en su figura que el Sr. inquisidor Cornet le abía Su Magestad del rey Phelippe nuestro Sr. de proveer en un opispado y que ocho o diés días antes de ser ja opispo consagrado, o diés días después se abía de morir. Rigueren-se de la figura, los criats; però com veren lo succés stigueren tots pasmats en aver vist un exemplar alls ulls del que's pot aguardar de aquest món. Plega a Nostre Senyor lo aya trobat en stament de gràtia. Amen.

Està divent lo Sr. F. Cornet 4.500 ll., so és, 1.500 ll. a Luís de Boxadors, 1.500 ll. a F.^{co} d'Oms son nebot, 1.000 ll. al Sr. Riffos y 500 ll. al Sr. Augustí Cornet de Igualada".

El dia 1.er de juliol el virei de Catalunya, duc d'Albuquerque, escriví a Sa Majestat que "el inquisidor Cornet, electo obispo de Elna, murió seis días ha, dos o tres antes de su consagración y después de haber recibido las bulas", que pel llarg temps que la seu d'Elna estava vacant era convenient no dilatar la proposició dels subjectes que se li oferien per aquesta vacant, i proposà a Sa Majestat els següents:

D. Ramon de Yborra, canonge i sacrista de Barna.
Fr. Joan de Valençuela, ex-abat de Montserrat, i en aquesta data abat de N. S.^{ra} de Balvanera.

D. Jusepe Ferruz, degà de Solsona.

Fr. Melchor Soler d'Armendaris, Visitador de la ordre del Carme, i D. F.^{co} de Eril, germà del comte d'Eril ¹¹.

Fou designat el primer, D. Ramon d'Iborra.

JOAN SERRA I VILARÓ, Prev.

¹¹ ACA, Secretariat de Catalunya, lligall 359.

DIPLOMATARI DE SANT RAMON DE PENYAFORT

NOUS DOCUMENTS

I

L'any passat vàrem donar a *Vida Cristiana*¹ notícia de quatre documents inèdits, sobre Sant Ramon de Penyafort, que trobarem a l'arxiu del monestir de Santa Anna, conservat al Museu diocesà del Seminari Conciliar de Barcelona. Els ANALECTA SACRA TARRACONENSIA havien publicat en 1929² una sèrie de 36 documents sobre el gran canonista català, formant un diplomatari. Per això la Redacció d'aquesta revista ens ha demanat amablement que volguéssim donar a llum en aquest present volum el text íntegre d'aquells quatre documents, els quals podrien formar el primer apèndix del diplomatari esmentat. Accedint amb molt de gust a tan afectuosa invitació, ens plau de reproduir aquí aquells documents inèdits, podent encara afegir-n'hi un cinquè que hem trobat posteriorment.

No creiem necessari fer, pel nostre compte, comentaris sobre la intervenció de Sant Ramon en els assumptes objecte dels tals documents. Ells vénen a confirmar una vegada més la gran autoritat de què gaudia el sant a la seva terra com a conseller en tots els negocis difícils. Esmentem aquella frase tan justa de *medicus animarum* que li aplica el doc. n.º 5.

En el mateix arxiu de Santa Anna, fons de Santa Eulàlia del Camp, hi ha un índex de 34 folis que conté, entre altres coses, un necrologi del monestir amb lletra de les darreries del segle XIII. Al fol. 13 s'hi llegeix aquesta referència la qual creiem que serà oportú de reproduir aquí:

¹ *Documents inèdits sobre Sant Ramon de Penyafort*, a *Vida Cristiana*, 18 (1931) 296-300.

² VALLS I TABERNER, F., *Diplomatari de Sant Ramon de Penyafort*, *Anal. Sac. Tarrac.* 5 (1929) 249-304.

“viii. idus (ianuarii). Obiit Beatrix de Faro, comfratrissa nostra, et Bernardus de Pausis, pater Bernardi de Pausis, canonici regularis, et frater Raymundus de Pennaforti, de ordine predicatorum, anno Domini mcclxxxiii.”

Si aquesta referència fos exacta, Sant Ramon hauria mort al gener de 1374. Però, com que tenim una butlla de 13 d'agost de 1274³, en la qual el papa Gregori X encomana a Sant Ramon la decisió d'una controvèrsia entre mercedaris i frame-nors, ço que prova l'esmentada referència és que aviat hi hagué dubtes sobre l'any de la seva mort.

1

Barcelona, 22 juliol 1249.

Ulric de Biula, mercader, rep de mans de Pere de Poses, prior del monestir de Santa Anna de Barcelona, i a presència de Sant Ramon de Penyafort, un subsidi de l'Església romana.

Sit notum omnibus quod ego Hulricus de Biula, mercator, confiteor et recognosco tibi fratri Petro de Posis et aliis fratribus domus sancte Anne barchinonensis Sanctissimi Sepulcri, vos michi tradidisse mandato domini vicensis episcopi et magistri Petri de Vicco vario, nuncii domini pape, in presencia fratris Raymundi de Penaforti, de ordine fratrum predicatorum, vigintii tres libras et mediam inter Barchinone et Mlgn. (?), qui denarii sunt de subsidio ecclesie Romane, unde, renunciando exceptioni non numerate et non recepte pecunie, confiteor me bene paccatum de istis xxiii. libris et media ad mei voluntatem. Actum est hoc xi. kalendas augusti anno domini mccxl. nono. Sig~~X~~num Hulrici de Biula qui hoc concedo et firmo. Huius rei sunt testes A. Ferrer de Sparagera et Gerardus Marcer.

Sig~~X~~num Guillelmi Rosselli, notarii barchinonensis, qui hoc scripsit et clausit die et anno quo supra.

Arxiu del monestir de Santa Anna. Fons: Santa Anna. Documents del segle XIII, priorat de Simó. Museu Diocesà de Barcelona.

³ *Anal. Sac. Tarrac.*, l. c., pp. 299-300.

2

Barcelona, 4 juliol 1255.

Ermesenda, abadessa, i el concent de Sant Pere de les Puelles de Barcelona venen a Berenguer de Prats uns masos amb llicència del papa, i de consell, voluntat i a presència de Sant Ramon de Penyafort.

Sit omnibus notum quod cum nos Ermessendis, dei gratia abbatissa cenobii Sancti Petri Barchinone, et conventus nobis comisus licentiam a domino papa habeamus ut honores et possessiones quas nostrum cenobium habet longineas vendere valeamus, itaque, quia pretium quod ex ipsis habebitur cum consilio fratris Raimundi de Penna forti, de ordine fratrum predicatorum, in aliis utilioribus honoribus et possessionibus ipsi nostro cenobio convertamus de licentia domini pape et consilio et voluntate dicti fratris Raimundi de Penna forti, nobis in hoc consiliarii assignati, vendimus tibi Berengario de Pratis, et tuis, et cui velis, totum dominium et ius quod nos habemus vel habere debemus in manso de colle de Corregono et in manso de Becho Ardito, cum omnibus suis tenedonibus cultis et heremis, et hominibus et feminabus qui in eis sunt et fuerint, quos nostrum cenobium per liberum et franchum alodium habet in comitatu Barchinone et parrochia Sancte Marie de Boxados, mansum de Corregono, et in parrochia de Castro Tayato mansum de Becho Ardito. Iam dictum itaque dominium et ius in dictis mansis nobis competens cum omnibus suis tenedonibus, cultis et heremis, et arboribus diversorum generum, et exit. et introit. suis, et pertinencis, et hominibus et feminabus qui in eis sunt et fuerint, censibus, usaticis, placitis, stacamentis, firmanentis, laudimiis, inventionibus sive trobis, et generaliter cum omnibus locis, iuribus, vocibus et accionibus realibus et personalibus, directis, vel omnibus aliis in predictis mansis et suis tenedonibus nobis et nostro cenobio competentibus et competere debentibus, aliquomodo, causa vel ratione, vendimus per nos et successores nostros per liberum et franchum alodium tibi, dicto Berengario de Pratis et tuis et cui velis, et ut melius dici potest vel intelligi ad tuum tuorumque salvamentum et bonum intellectum, nos, extrahentes hoc de nostro nostroque iure divino et posse, eadem in tuum tuorumque ius et dominium mitimus et transferamus irrevocabiliter. Inducentes te et tuos inde cum hoc publico instrumento, ubique

et perpetuo valituro, in corporalem possessionem pleno iure, tamquam in rem tuam propiam, ad habendum et semper per franchum alodium possidendum, et ad omnem tuam tuorumque voluntatem libere faciendam, absque ullo nostro et successorum nostrorum vinculo et retentu. Per hanc autem venditionem recepimus a te octingentos solios monete curribilis Barchinon. ex qua valet marcha(m) argenti lxxxviii solios, quos, renuntiando exceptione non numerate et non recepte pecunie, fatemur habuisse et de ipsis propositum emendi habemus alios honores et possessiones magis propinquiores et utiliores dicto nostro cenobio quam erant mansi supradicti. Et est actum quod dicti mansi fuerunt longo tempore et legitime subastati et, cum multi emptores ad emendum ipsos accessissent, non fuit aliqua persona que tantum in eis daret cum tu dedisti. Quare damus et relaxamus tibi et tuis, si quid hec que tibi vendimus plus valerent aut valuerint, pretio predicto. Insuper promittimus tibi et tuis teneri ex hac venditione de firma et legali eviccione contra omnes personas, remittendo tibi et tuis ex pacto et necessitate denuntiationis, obligantes tibi et tuis per his firmiter complendis et atendendis omnia bona mobilia et immobilia dicti nostri cenobii in quibus melius accipere volueritis sine vestro dampno. Sicque credatur tibi et tuis super predictis plano vobis et absque placito et sacramento ac testibus. Et renunciamus scienter et consulte omni iuri cano meo et civili, scripto et non scripto sive consuetudinario pro nobis in hoc facientibus, preterea istam venditionem tibi facimus sub ista condicione, quod non sit licitum tibi vel tuis successoribus dictos duos mansos vel homines ibidem inhabitantes vendere sive dare vel quocumque modo alienare militibus vel dominibus ipsorum. Set si venditioni ex eis facere volueritis, vendatis vel alienetis eos eviccione aut hominibus domini regis exceptis tunc militibus.

Actum est hoc iiii. nonas iulii anno Domini millesimo cc. quinquagesimo quinto. Sig~~num~~ Ermessendis, Dei gratia abbatise monasterii Sancti Petri, qui hoc firmo. Sig~~num~~ Agnetis de Monte Cluso, priorisse Sancti Petri. Sig~~num~~ Brunisendis, deo date. Sig~~num~~ Elicsendis de Vinalibus, deo date. Sig~~num~~ Berengaria de Lauro, deo date. Sig~~num~~ Constancia de Vilar, deo date. Sig~~num~~ Ermesendis de Frexaneto, deo date. Sig~~num~~ Blanca de Merles, deo date. Sig~~num~~ Elicsendis de Rosanis. Sig~~num~~ Sancione de Rosanis. Sig~~num~~ Saure de Carreyano. Sig~~num~~ Saurius Burgete. Sig~~num~~ Marie de Poliniano. Sig~~num~~ Gualde de Valleforti. Sig~~num~~ Gualde de Pulcro visu. Sig~~num~~ Elicsendis de Casoles. Sig~~num~~ Elicssendis de Sancto Licerio.

Sig✠num Saurine de Vilafrancha. Sig✠num Brunissendis de Sancto Cipriano. Sig✠num Sibile de Villafrancha. Sig✠num Gue-
ralde de Belbey. Sig✠num Marchensie de Cervelione. Sig✠num
Saurine de Olzeto. Sig✠num Romie de Vilafrancha. Sig✠num
Alamande Durfortis, sanctimonialium, nos omnes qui hoc lauda-
mus et firmamus.

Testes huius rei sunt Bernardus Radulfi, Raimundus de Pala-
tio et Helias de Calidis. Sig✠num Petrii de Termino, notarii pu-
blici Barchinone, qui hec scripsit et clausit de voluntate etiam ex-
pressa dicti fratris Raimundi de Penna forti, qui, cum manu pro-
pria non firmaret, et voluit ut de eius consensu fieret mentio in
hac conclusione, cum literis irasis et emendatis in linea vi. in duo-
bus locis, in primo loco ubi scribit *sive trobis* et in secundo ubi
scribitur, *omnibus aliis*, die et anno prefixit.

Arxiu del monestir de Santa Anna. Fons: Varis. Documents del se-
gle XIII. Sant Pere de les Puelles. Museu Diocesà de Barcelona. Còpia de
l'any 1262. A aquest copista es deuran les greus errades de llatí d'aquest
document.

3

Barcelona, 28 abril 1264.

*Berenguer de Vic, d'una part, i Antic, prior de Santa Eulàlia del
Camp de Barcelona i convent, de l'altra, es comprometen a ac-
ceptar l'arbitratge dels canonges barcelonins Pere i Pascual Ar-
bert, de consell de Sant Ramon de Penyafort.*

Sit omnibus manifestum quod ego Berengarius de Vico, no-
mine proprio et nomine Perete, sororis mee, ex una parte, et nos
Antiquus, prior domus Sancte Eulalie de Campo barchinonensis,
et conventus eiusdem domus, ex altera, compremittimus in vos Pe-
trum Arberti et Paschalem Arberti, fratres canonicos barchino-
nenses, tamquam in arbitratore et laudatores atque amicabiles
compositores a nobis comuniter electos, sub pena quinquaginta mo-
rabitinorum ab utraque parte vobis promissa, quod quidquid vos
inter nos dixeritis laudando, ordinando, componendo et transigen-
do de consilio fratris Raimundi de Pennaforti de ordine fratrum
predicatorum supra petitionem quam ego Berengarius moveo con-
tra vos dictum priorem et conventum ratione capelle et hospitalis
Berengarii de Caneto, quondam defuncti, servabimus et habebi-
mus illud ratum sub dicta pena quinquaginta morabitinorum sine

omni apellatione et contradictione. Ita quod pars que noluerit ad-
 quiescere dictis et ordinatione vestre incidat in penam predictam
 et vos detis pignora ipsius partis alteri parti qui adqueverit dictis
 et ordinationi vestre. Promitimus insuper vobis quod tornabimus
 in posse vestro pignora mobilia tenenda, valentia quinquaginta mo-
 rabitinos, quandocumque et quociescumque a vobis fuerimus re-
 quisiti. Promitimus etiam vobis sub dicta pena quod supra pre-
 dictis procedemus de plano, sine diffugio et malicia, et comparebi-
 mus diebus et horis a vobis nobis assignatis. Pro predictis autem
 complendis obligo vobis ego dictus Berengarius de Vico omnia
 bona mea mobilia et immobilia, et nos dictus prior et conventus
 obligamus vobis perpredictis omnibus omnia bona nostre domus
 Sancte Eulalie de Campo quecumque sint et ubicumque. Actum
 est hoc quarto kalendas maii anno domini millesimo cc. sexage-
 simo quarto. Testes huius rei sunt Petrus Ferrari, filius Arnaldi
 Ferrari de Apiaria et Arnaldus Ferre, filius Guillelmi Ferre.
 Sig✠num Berengarii de Vico predicti qui hiis suscribo. Ego An-
 tiquus, prior Ste. Eulalie, suscribo✠. Ego Petrus Raimundi sus-
 cribo. Sig✠num Petri de Granullariis, canonici regularis. Sig✠num
 Guillelmi Mathei, presb. et canonici. Sig✠num Gerardi de Rubio-
 ne, canonici regularis. Ego Bernardus de Pausys, canonicus regu-
 laris, suscribo. Ego Gerardi de Olorda, canonicus regularis. Sig✠
 num Petri de Serriano, canonici regularis.

Sig✠num Petri Marci, notarii publici Barchinone, qui hec
 scripsit et clausit die et anno quo supra.

Arxiu del monestir de Santa Anna. Fons: Santa Eulàlia del Camp. Do-
 cuments del segle XIII, priorat d'Antic. Museu Diocesà de Barcelona.

4

Barcelona, 20 juliol 1265.

*Antic, prior de Santa Eulàlia del Camp, atorga, a presència de
 Sant Ramon de Penyafort, que Saurina i el seu difunt marit
 Bertran de Sales, benefactors del dit convent, tinguin parti-
 cipació en algunes misses i altres sufragis o bones obres.*

Sit omnibus notum quod cum Bertrandus de Salis, olim def-
 functus, dimisit duo millia solios ad institutionem unius presbiteri
 in domo Sancte Eulalie de Campo, quos quidem duo milia solios
 domus praedicta recepit, sicut apparet per publicum instrumentum,
 cum de institutione ipsius sacerdotis non constaret, domina Sau-

rina, uxor[e] quondam Berengarii Gerardi ac sorore dicti Bertrandi et Antico, priore dicte domus, per se et aliis de conventu eiusdem in presencia fratris Raymundi de Penna forti personaliter constitutis, de voluntate praedictorum, talis fuit ordinatio subsequuta, quod anima dicti Bertrandi et parentum suorum specialiter recipiatur ad participationem illius misse et omnium orationum quae celebrantur et fiunt cotidie in missa que in eadem domo mane post primam ibidem per defunctis in conventu celebratur, et in aliis etiam missis quae per defunctis celebrabuntur in conventu hora tertie, cum cessante impedimento legitimo missas per defunctis in predicta hora et in predicto conventu contigit celebrari. Si vero impedimentum legitimum subeset quod in predicta hora tertie missa per defunctis non possit celebrari, ebdomadarius qui in ipsa septimana celebrabitur die jovis et die sabbati orationem specialem secreto: *Deus cui proprium est* per anima dicti Bertrandi et parentum suorum dicat. Item recipiatur etiam anima dicti Bertrandi et parentum suorum generaliter ad omnia beneficia missarum, orationum, helemosinarum, vigiliarum, afflictionum et quorumlibet etiam suffragiorum divinorum quod ullo unquam tempore in dicta domo fient. Quapropter ego domina Saurina predicta, habita deliberatione et tractatu cum Petro Ferrarii, filio quondam Raymundi Ferrarii, manumissoris dicti Bertrandi, predictam ordinationem per me et omnes succesores meos laudo, approbo et confirmo. Ad hoc nos Anticus, prior, cum consensu, voluntate et comuni aprobatione totius conventus domus predictae laudantes et aprobantes predictam ordinationem per nos et omnes succesores nostros recipimus animam dicti Bertrandi de Salis et domine Saurine et omnium parentum suorum ad participationem predictarum missarum quae specialiter et generaliter in conventu nostro celebrabuntur et omnium etiam suffragiorum divinorum, sicut superius continetur. Et quia recognoscimus a dicta domina Saurina multa beneficia utilia ipsius domus recepisse, facientes sibi gratiam specialem, ordinamus de comuni consensu et aprobatione capituli nostri ut presbiter qui pro tempore exivit ad absolvendum cimiterium claustrum veniat supra tumulos dicti Bertrandi et Guilelmi de Salis, fratris sui, et oratione speciali decantata absolvat animas eorumdem. Actum est hoc xiii. kalendas augusti anno domini mclx. quinto. Sig^{num} domine Saurine predictae. Sig^{num} Petri Ferrarii, nos qui hoc concedimus. Ego Anticus, prior Sancte Eulalie, subscribo[✕]. Sig^{num} Guilelmi, presb. et canonici. Sig^{num} Bernardi Bemundi, canonici. Sig^{num} Petri de Granullariis, canonici regularis. Ego Petrus Bemundi, canonicus, subscribo. Ego

Bernardus de Pausis, canonicus regularis, subscribo. Sig~~num~~num Geraudi de Olorda, canonici. Sig~~num~~num Iacobi Geraudi, testis. Testes huius rei sunt Deusdedit de Columbario, presbiter, Petrus Raimundi, presbiter, et Bernardus Gerardi. Sig~~num~~num Mathei Lupeti, notarii publici barchinonensis qui hoc scripsit et clausit cum literis appositis in xiiii. linea ubi dicitur, *pro*, die et anno prefixis.

Arxiu del monestir de Santa Anna. Fons: Santa Eulàlia del Camp. Documents del segle XIII, priorat d'Antic. Museu Diocesà de Barcelona.

5

Barcelona, 15 miag 1270.

Guillem de Soler i Ermesenda de Cases, de la diòcesi de Vic, després d'haver consultat alguns altres clergues, obtenen de Sant Ramon de Penyafort, metge d'ànimes, l'anulació de llur matrimoni celebrat amb impediment ocult d'afinitat.

Sit notum omnibus quia cum nos Guillelmus de Solerio, de parochia Sancte Eugenie de Relato in vicense diocesi, et Ermessendis de Casis, de parochia Sancti Marcialis de Relato in eadem diocesi, compareremus coram Petro de Pirariis, domini barchinonensis episcopi officiali, dicentes ei et proponentes quod matrimonium illicitum fuerat inter nos contractum, supra quo, iusta ratione, querebamus inter nos divortium celebrari et ad invicem alter ab altero separari. Dictus Petrus de Pirariis, intendens circa alia negocia, comisit dictum negocium Guillelmo de Caneto, rectori ecclesie Sancti Iacobi in Barchinona, ut de ipso cognosceret et secundum iuris ordinem terminaret. Qui Guillelmus de Caneto, auditis nostris confessionibus et diligenter veritate ipsius negotii inquisita, inter quod ego dicta Ermessendis eidem in foro anime et sub virtute iuramenti confessa fui quod ante dictum matrimonium inter me et dictum Guillelmum de Solerio contractum nulla etiam inter nos ingratitudine incurrente, non carnali copula subsecuta, cognoveram carnaliter Raymundum de Solerio, olim fratrem dicti Guillelmi de Solerio cum eo me pariter comiscendo, pronuntiavit idem Guillelmus de Caneto, ut sibi de iure visum fuit, cum non constaret sibi de predictis a me confessis nec quod novissem carnaliter Raymundum de Solerio supradictum, quod matrimonium staret firmum et stabilis inter nos, quia matrimonium erat, sed quod nunquam esset inter nos carnali copula subsecuta. Nos enim melius consilium inyentes et postulantes affectuose rationem tanti

facinoris supradicti in dicto matrimonio divorcium celebrari, currimus ad fratrem Petrum de Albareta, de ordine fratrum penitencie, qui, prius audita confessione nostra, remisit nos ad fratrem Raymundum de Penna forti, medicum animarum, et confitentes ei omnia et singula supradicta, contrito corde et oculis lacrimosis, et videns ac perpendens nos unanimes stare dictis et confessionibus nostris, nullo odio sive ingratitude inter nos ut predicatur incurrente, pronunciavit de iure in dicto illicito matrimonio divorcium celebrari et quod essemus alter ab altero separati, nulla unquam inter nos carnali copula subsequenda. Nos enim adquiescentes dictis et sententie iamdicti domini fratris Raymundi de Penna forti, secundum quod nobis vissum est bene de iure pronunciantis, et quia in hoc casu et similibus est ei potestas a summo pontifice atributa, gratis et bono animo cum testimonio huius publici instrumenti, solvimus et deffinimus ad invicem inter nos alter alteri in posse et presencia dicti fratris Petri de Albareta, de licencia et mandato dicti fratris Raymundi de Penna forti, omnes petitiones, questiones et demandas, si quis possemus unquam facere, proponere vel movere supra dicto illicito matrimonio, si fas est dicere matrimonium, quod non concedimus. Sicque supra predictis alter ab altero nunquam possit peti, appellari, demandari vel in eamdem trahi sive in aliquo conveniri, nobis supra his perpetuum silencium imponendo. Ad maiorem autem securitatem nobis habendam, iuramus in animabus nostris per Deum et eius sancta iiii. evangelia predicta atendere et complere, et quod numquam contra dictam solutionem, diffinitionem veniemus, nec aliquam personam venire faciemus, consenciemus vel permittemus. Ego siquidem dicta Ermessendis confiteor et recognosco tibi dicto Guillelmo de Solerio quod habui et recepi a te quamdam parvam quantitatem pecunie que ratione dotis mee a me vel per me recepisti, renunciando exceptioni peccunie non recepte. Actum est hoc xv. kalendas iunii anno domini millesimo cc. septuagesimo. Sig~~num~~num Guillelmi de Solerio, sig~~num~~num Ermessendis de Casis, predictorum, qui hoc laudamus, firmamus et iuramus. Testes huius rei sunt, Arnaldus Rocherii et filius eius Arnaldus, ac Augustus de Speluncis. Sig~~num~~num Bernardi de Candrita, notarii publici barchinonensis, qui hoc scribi fecit et clausit die et anno prefixis.

Arxiu del monestir de Santa Anna. Fons: Frares de la Penitència de Jesucrist (segle XIII). Museu Diocesà de Barcelona.

LLUÍS FELIU, diaca.

II

En el ja esmentat diplomatarí publicat en els ANALECTA de 1930, p. 251, es parlava de tres lletres de Sant Ramon de Penyafort, adreçades a les monges de Sant Esteve de Gormaz, conservades al convent de religioses dominicanes de Caleruega (prov. de Burgos). Una d'elles pogué ja ésser publicada, però de les altres dues sols se'n donava un curt extracte. Darrerament ha estat publicat pel P. Eduard Martínez un important volum que conté la col·lecció diplomàtica¹ d'aquest convent de Caleruega, col·lecció acompanyada de nombrosos facsímils. D'ella reproduïm, degudament autoritzats, el text de les dues susdites lletres i el d'altres dues referents també a Sant Ramon de Penyafort.

Hem d'advertir que en la transcripció ens havem apartat de les normes que consigna en el pròleg el P. Martínez, adoptant les que seguim correntment en els volums d'"Analecta". Per altra banda, com que els documents n.º 7 i 8 van acompanyats, en el volum, dels respectius facsímils, hem seguit en ells, naturalment, el text dels dits facsímils, corregint algunes errades d'impremta i de transcripció que apareixen en el text de la col·lecció esmentada.

6

Barcelona, 24 març 1261.

Sant Ramon de Penyafort anuncia a la priora i monges de Santa Maria de Castro, de Sant Esteve de Gormaz, que tenia comissió de Fra Umbert, mestre general de l'Orde, de què averigués si aquell convent havia o no estat rebut sota el govern dels dominicans, i que havia delegat per a dita comissió a Fra Roderic d'Atiença.

Venerabilibus et dilectis in Christo Domine Tode Martinez, priorise, et sororibus monasterii sancte Marie de Castro quod dici-

¹ Colección diplomática del real convento de Santo Domingo de Caleruega, por el P. FR. EDUARDO MARTÍNEZ, O. P. Vergara, edit. de "El Santísimo Rosario", 1931, 4.º, 448 pàgs., 57 facsímils.

tur sancti Stephani de Gormaz, Oxomensis diocesis, frater Raimundus de Pennaforti. Salutem cum reverencia debita et devota. Noveritis me recepissee litteras Magistri nostri ordinis in hunc modum: (*Ací la carta del Vble. Humbert. Vegeu doc. 8.*)

Harum igitur litterarum auctoritate consulo et volo quod privilegia et litteras, si quas forte a Domino papa, vel a beato Dominico, sive ab aliquo vel aliquibus successoribus suis obtinuistis aliquando, dilecto in Christo fratri Ruderico de Attencia, cui super hoc vices meas commissi, ostendere studeatis, significando eciam sibi quidquid ad declarandam cum veritate pretencionem vestram bono modo poteritis, et insuper nomina fratrum per quorum inquisitionem instructus, beneplacitum magistri Ordinis adimplere valeam, iusta suarum continenciam litterarum, ad Dei et animarum salutem. Orate pro me peccatore.

Datum Barchinone in vigilia Anunciacionis beate Virginis anno Domini m. cc. l. xi.

Arxiu del convent de monges dominicanes de Caleruega, doc. original. Caixó 12, n.º 61. Publicada en *Colección diplomática*, n.º 223.

7

Sant Esteve de Gormaz, 24 maig 1262.

La priora i convent de Sant Esteve de Gormaz diuen a Sant Ramon de Penyafort que Fra Roderic d'Atiença havia complert la comissió que li fou encomanada i que totes les monges estan dispstes a sotmetre's en tot a l'Orde dominicana.

Reverendo et in Iesuchristo karissimo patri fratri Raimundo de Pennaforti priorissa et conventus totus sororum sancte Marie Castri sancti Stephani de Gormaz se ipsas in obediencia prompta in domino Iesuchristo.

Veniens ad nos, ancillas Christi et sancti ordinis fratrum predicatorum, frater Rodericus de Attencia, venerabilis pater, gerens vices Reverendi patris fratris Humberti, magistri Ordinis, et vestras, inter plura que inquisitione sollerti qualiter ordo predicatorum actenus se de nobis intromiserat, requisivit, hec questio a qualibet sigillatim et personaliter fuit facta, utrum, scilicet, sustineremus includi et vellemus subici constitutionibus Reverendi patris magistri ordinis et ordinationi prioris provincialis Hispanie, que facte sunt, et in posterum sunt future. Igitur, cum questio hec, ut diximus, a qualibet sigillatim diligenti indagine fuit facta, omnes et

singule uno ore et voluntate unanimi consensimus, et in antea consentimus, nos velle hec et omnia que sanctus ordo predicatorum, secundum Deum, imposuerit devotis mentibus subportare.

In cuius rei testimonium literam hanc vobis, patri et, post deum et magistrum Ordinis, spei nostre, transmisimus vice singularum subscriptionum sigilli conventus nostri robore consignatam. Plura alia que a nobis circa factum istud requisita et inventa fuerunt vobis nota faciet frater Rudericus, pater venerabilis memoratus, quibus per omnia adhibeatis fidem, tanquam si nos vobis personaliter diceremus. Incolumen et nostri in bonum memorem conservet vos semper Dominus Iesuschristus. Amen. Orate pro nobis ancillis Christi et vestris.

Datum apud sanctum Stephanum, die Translationis sanctis patris nostri Dominici, anno Domini m. cc. l. x. secundo.

Arxiu de Caleruega, ibidem. *Colección diplomática*, facsímil pàg. 295.

8

Barcelona, 10 juny 1362.

Sant Ramon de Penyafort intima a Fra Garcia, provincial dels dominicans a Espanya, que s'encarregui del govern del convent de Gormaz, que ja havia estat rebut en l'Orde pel fundador Sant Domènec, pels seus successors i pel papa Gregori IX. Insereix alguns documents sobre aquest assumpte.

Reverendo et carissimo patri in Christo fratri G., priori fratrum ordinis predicatorum in Yspania, Fr. R. de Pennaforti in eodem ordine minimus. Salutem cum reverencia debita et devota. Reverende Paternitati vestre duxi presentibus intimandum me recepisse litteras magistri ordinis in hac forma:

“Reverendo patri fratri Raimundo de Pennaforti de ordine fratrum predicatorum, frater Humbertus, eiusdem ordinis servus inutilis, salutem in omnium Salvatore. Cum dicatur fuisse dubium multis temporibus utrum monasterium sancte Marie de Castro, quod dicitur sancti Stephani, Oxomensis dyocesis, esset vere sub ordinis nostri cura et ex tali dubio posset incurrere dapna multa, nos volentes dubietatem huiusmodi per declaracionem debitam in lucem prodire et finem dampnis imponere supradictis, rogamus Paternitatem vestram quatenus, consideratis diligenter illis que super huius-

modi nobis scripta sunt, que vobis sub sigillo nostro clausa duximus transmitenda, necnon et aliis, si qua audistis vel audituri estis pertinentia ad predicta, advocatis aliquibus discretis fratribus de quibus vobis videbitur expedire, decernatis utrum propter illa debeamus habere conscienciam quod predictum monasterium per aliquem magistrum Ordinis receptum fuerit ad Ordinis curam, vel auctoritate pape alicuius eidem cure commissum. Quod si repereritis quod huiusmodi conscienciam oporteat nos habere, mandamus vobis et volumus quod priori provinciali Hispanie, seu vices eius gerenti, iniungatis ex parte nostra, quod predicti monasterii curam gerat, secundum quod de aliis monasteriis sub cura Ordinis degentibus, in quibus fratres non commorantur, alibi geri solet; dummodo cum pace diocesani hoc fieri possit, et priorissa et sorores unanimiter, primo per suas litteras quas nobis mitti volumus, protestentur quod volunt servare constitutiones compilatas a nobis et alias ordinationes quas magistri vel priores provinciales, qui pro tempore fuerint, eisdem duxerint imponendas.

Ut autem cura predicta plenius, si necesse fuerit, instrui valeatis, ordinamus per presentes quod omnes fratres vobis dicere veritatem, quam sciunt, de pertinentibus ad predicta teneantur, si a vobis fuerint requisiti. Quod autem super hiis fuerit ordinatum nobis per vestras litteras intimetis tempore opportuno.

Datum Viterbi anno Domini m. cc. lxi. feria quinta post festum sancte Agate, virginis."

Cum autem ego debilis et infirmus non possem accedere personaliter ad monasterium antedictum vel ad alias partes Hyspanie, nec sorores aut priores et fratres de partibus tam longinquis ad me vocare pro inquisitione huiusmodi facienda, comissi eam, auctoritate magistri Ordinis mihi concessa, dilecto in Christo fratri Ruderico de Atencia, scribens eadem auctoritate prioribus et aliis fratribus quos dictus frater Rudericus super hoc duxerit requirendos, quod puram et simplicem dicerent veritatem. Cumque ipse frater R., receptis litteris nostris, ad monasterium predictarum sororum cum aliquibus discretis fratribus personaliter accessisset, fecit diligentem inquisitionem ab ipsis sororibus super universis et singulis que continebantur in forma predictarum litterarum Magistri, et postmodum in capitulo provinciali, quod in anno presenti fuit celebratum Zamore, inquisivit super eisdem a prioribus universis et aliis discretis et antiquis fratribus in eodem capitulo congregatis diligenter ac solícite veritatem; qua inventa, prout inveniri potuit, tam a sororibus quam a prioribus et fratribus antedictis, misit mihi

testimonia et consilia vicarii et deffinitorum ipsius capituli qui mihi scripserunt in hunc modum:

“Reverendo in Christo patri fratri Raymundo de Pennaforti: frater Petrus Aprilis, vicarius provincialis, et deffinitores capituli provincialis Zamore celebrati debitam reverenciam cum salute. Noverit vestra Paternitas quod, omnibus prioribus et pluribus aliis fratribus antiquioribus in provinciali capitulo congregatis, et auditis illis que frater Rudericus de Attencia de mandato vestro inquisiverat tam a sororibus quam a fratribus diligenter super negotio dominarum vel sororum sancti Stephani de Gormaz, auditis etiam que frater P. Alfonsi, qui nobiscum in capitulo presens erat, nobis presentibus protulit, que omnia frater R. de Attencia plenius scribit vobis, una sententia, pari concordia omnibus visum fuit quod debebant ad curam ordinis nostri pertinere, et quod hactenus circa eas non modicum est neglectum, et quod hactenus multa dampna tam in temporalibus quam in spiritualibus passe sunt occasione Ordinis minus iuste. Quare Paternitati vestre consilimus et etiam supplicamus quatenus auctoritate vobis a Magistro comissa mandetis priori provinciali Hispanie ut ipsarum sicut aliarum sororum Ordinis simpliciter curam gerat, precipue cum omnes fere fratres de conversacione, de fama, de subieccione ipsarum ad ordinem laudabile testimonium perhibeant veritati. Valete semper. Commendo me oracionibus vestris.

Datum Zamore in capitulo provinciali, xiv. kal. iulii.”

In eundem modum, verbo ad verbum, paucis verbis mutatis, set nihil quantum ad substanciam, scripserunt michi prior noster Barchinonensis, Ilerdensis, Maioricensis et Terrachonensis. Dictus quoque frater de Attencia, inquisitor, scripsit mihi plenarie totum processum suum et inquisicionem quam fecerat. Consilium, insuper, suum et causas multas ac circunstancias ad commisum sibi negocium pertinentes, prout invenire potuit, tam fratrum testimonio quam sororum, processum vero predictum et testimonia, causas etiam inductivas et circunstancias antedictas atque comissionem Magistri sub sigillis, prout michi missa sunt, retineo ad cautelam, reservans ea dictis sororibus ad confirmandas suas consciencias ac serenandas pro futuro tempore ad cautelam, et ut mitam universa et singula, tempore oportuno, ad magistrum Ordinis, prout ipse in litteris quas michi super hoc destinavit, voluit et expressit.

Cum igitur vicarius, deffinitores, priores alique fratres discreti et antiqui, tam in capitulo provinciali quam in domo nostra, quorum consilium requisivi, omnes propterea qui per inquisicionem

predictam et etiam alias per seipsos intellexerunt unanimiter, et concorditer testificentur et dicant, quod minus iuste egit Ordo hac-
tenus cum prefatis sororibus, non habendo curam de ipsis atque
solicitudinem debitam, et propter hoc exponendo eas multis et mag-
nis laboribus periculis et expensis, ego consentiens cum eis ex hiis
que acta sunt et inventa, et sequens consilium eorumdem, dico et
protestor, quod quantum intelligere valeo et humana fragilitas nos-
se sinit, universis diligenter pensatis, magister Ordinis potest et
debet formare sibi conscienciam quod predictum monasterium so-
rorum sancti Stephani, tam a beato Dominico in principio, quam
postmodum a magistro Iordano et tercio a magistro Ioanne fuit
receptum ad curam Ordinis, et quod auctoritate Domini pape Gre-
gorii fuit cura eiusdem monasterii priori provinciali Hyspanie co-
missa.

Auctoritate igitur magistri Ordinis et mandato, ego, de patien-
cia et benignitate vestra confisus, salva in omnibus reverencia vobis
debita, iniungo vobis ex parte ipsius magistri Ordinis, quod pre-
fati monasterii sancti Stephani de Guarmas curam geratis, secun-
dum quod de aliis monasteriis sub cura Ordinis degentibus, in qui-
bus fratres non commorantur, alibi geri solet.

Datum Barchinone iv. idus iunii.

Arxiu de Caleruega, ibidem. *Colección diplomática*, facsímil p. 298-99.

9

Burgos, 1.er setembre 1362 (?).

Fra Garcia, provincial dels dominicans a Espanya, comunica a les monges de Gormaz que, seguint el manament de Sant Ramon de Penyafort, les rep de bon grat sota el seu govern.

Venerabilibus atque dilectis in Christo religiosis sororibus, prio-
risse monasterii sancte Marie Castri Sti. Stephani de Gormaz, dio-
cesis Oxomensis, totique eiusdem loci conventui: frater Garcia, or-
dinis predicatorum in Hispanie servus indignus, salutem in Domino
Deo nostro Iesuchristo, filio Virginis gloriose. Noveritis nos a
venerabili patre fratre Raimundo de Pennaforti accepisse litteras
in hunc modum...

Nos igitur commissione et iniunctione venerabilis supradicti pa-
tris, Raimundi de Pennaforti, immo magistri ordinis nostri, non
tam simpliciter quam libenter obedire volentes, eadem auctoritate

magistri Ordinis vos omnes presentes pariter et futuras sub cura et regimine ordinis nostri suscipimus, parati vobis tanquam veris membris ordinis nostri, visitacionem, correpcionem et instruccionem inpendere salutarem secundum nostri ordinis instituta et ministrare salutaria ecclesiastica sacramenta, tam per nos, quam per alios fratres idoneos, temporibus oportunis. Vos autem, carissime, ex quo de cetero ex iniuncta nobis obediencia de vobis debemus curam gerere pastorem, et in extremo examine pro vobis coram districto iudice reddere rationem, attente rogamus et exhortamus in Domino Iesuchristo, quatenus ambuletis Deo digne sinceris passibus caritatis, et taliter circa religionis observanciam sancta conversacio vestra resplendeat quod Deo cedat ad gloriam, vobis ad meritum et salutem, nobis et Ordini ad consolacionem et gaudium, et ceteris proximis ad exemplum. Valete et orate pro nobis.

Data Burgis calendis septembris.

Arxiu de Caleruega, ibidem. *Colección diplomática*, n.º 227.

INVENTARI DE BÉNS MOBLES DE L'INFANTA JOANA

L'inventari que segueix es conserva en un lligall de l'Arxiu de Perpinyà, que conté, ultra aquest, altres documents referents al mateix heretatge de la infanta Joana, comtessa d'Empúries, i a altres afers pertocant dita casa comtal. Fan la seva descripció Alart i Brutails en el seu *Inventaire sommaire des Archives Départementales... Pyrénées orientales*¹.

Del manuscrit no cal afegir més; però caldrà afegir unes dades de la vida de la Infanta. Era filla de Pere III i de la seva primera muller Maria de Navarra: diu la Crònica: "E... haguem de la dita reyna quatre infants, ço és, tres filles e un fill. E les dues filles majors foren maridades, ço és la una..., e l'altra filla que hac nom dona Joana fo collocada de matrimoni ab lo comte de Empòries, cosin germà"². I en altre lloc: "En aquest temps mateix donam nostra filla segona que haguem de la primera muller, apellada Joana, al comte de Ampurias, com li fos morta la muller, infanta de Sicília apellada Blancha, qui jau en les menoretas de Barcelona"³.

El matrimoni es va celebrar a Barcelona el 10 de febrer de 1373⁴. Abans, en 1369, el seu pare va voler maridar-la amb Pere de Castella i amb Eduard d'Anglaterra⁵, però els trac-

¹ ALART et BRUTAILS: *Inventaire sommaire des Archives Départementales* redigé par — archivistes. *Pyrénées Orientales*, serie B. Tome Ier Paris 1886, pàg. 197. B. 194 (registre). En fol., 92, f. pap., lat. et cat. 1336-1412. Comtessa d'Empuries. "...enquête faite a l'instance de l'Infante Jeanne, fille du roi Pierre III et espouse de Jean Ier, comte d'Empories, sur la valeur des revenus de Clayra et de Saint Laurent de la Salanca, depuis que ces lieux appartiennent a André de Fonollet, vicomte d'Ille et de Canet: inventaire des meubles, livres, vêtements et autres effets de l'Infante-comtesse Jeanne, trouvés a Castelló d'Empories dans la maison de P. Gibern: transaction entre les deux fils de l'Infante..."

² *Crònica del rei d'Aragó en Pere IV*. Barcelona, 1885, pàg. 70.

³ Id., id., pàg. 287.

⁴ F. MONSALVATJE. *Los condes de Ampurias vindicados*. Olot, 1917, pàgina 195. E. A. SCHMID, *Geschichte Aragoniens im Mittelalter*. Leipzig, 1828, p. 303. ULLA DEIBEL, *La Reyna Elionor de Sicília (Sobiranes de Catalunya)*. Barcelona, 1928, p. 382.

⁵ PRÓSPERO DE BOFARULL. *Los condes de Barcelona vindicados*. Barcelona, 1836, pàg. 274.

tes no tingueren terme, i el seu matrimoni amb Joan, comte d'Empúries, va regir el destí de la seva vida obscura.

Amb el seu marit la veiem intervenir en les lluites dels darrers anys de la vida de Pere III. Atacà el comte d'Empúries a Bernat d'Orriols, parent de la reina Sibília; i aquesta guerra feudal va prendre un caràcter internacional pels ajuts que el comte va cercar entre els senyors de França, quan el rei es va decantar per d'Orriols. Tot això embrancat amb les qüestions familiars de la casa reial.

Sembla que la Infanta va voler intervenir entre el seu marit i el seu pare, i que va tenir una entrevista a Figueres amb aquest. I, segons cert autor, en aquesta entrevista el rei Pere va deixar-se dur per la ira ⁶.

Tot seguit moria: mesos abans testà a Barcelona (12-VIII-1384) ⁷. Va tenir dos fills Joan i Pere; tots dos heretaren el comtat, el primer a la mort del seu pare, el segon, a la mort de l'hereu.

De la seva vida poc més sabia dir.

XAVIER DE SALAS

AQUEST ES LO INVENTARI, LO QUAL VOLCH E MANA ESSER FET PER LOS HONRATS MICER BARNAT SCRUS E BERENGUER FABRE DE ALS-GUNS BENS MOBLES DE LA SENYORA INFANTA DONA JOHANA, DE BONA MEMORIA, COMTESSA D'AMPURIES, LOS QUALS FOREN ATROBATS EN L'ALBERCH D'EN P. GIBERN, PREVERE DE CASTELLO LOS QUALS BENS SÓN AQUESTS QUI'S SEGUEXEN, E LOS QUALS O PARTIDA FOREN STIMATS PER EN JOHAN BORRELL, BERTHOMEU BERNICH E P. CASES, PEYLER DE LA VILA DE CASTEYLO, AXÍ CON SE SEGUEX *:

Primerament, i. curtapeu de zettonni blau ab manegues folrades de senda vert. Fo stimat, 6 flo.

Item, i. manto e una semarreta del dit zetoni, en que ha audes obres de perles qui'n son levades. Foren stimats, 6 flo.

Item, i. curtapeu de melines morades ab rivet d'arminis; i. mantonet del dit drap, folrat de tafatan vert. Foren stimats, 25 flo.

Item, una gonela de drap leyhonat, sens manegues, folrada de pels de squena de coniylls, 2 flo. mig.

⁶ PELLA Y FORGAS, *Historia del Ampurdán*, pàg. 558.

⁷ P. DE BOFARULL, *Los condes de Barcelona vindicados*, pàg. 274.

* En aquesta edició hem respectat l'ortografia del ms., puntuant-lo, i, segons indicacions d'A. S. T., canviant les xifres romanes, en que estaven escrites les valoracions dels béns, en xifres aràbigues.

- Item, i. mantonet de drap morat de malines, 3 flo.
- Item, una opa de drap leonat de malines, 4 flo.
- Item, i. curtapeu de drap burell florenti ab river de pells de vayr
veyls, e i. mantonet d'aquel matex drap, 10 flo.
- Item, una polanda del dit drap burell, 6 flo.
- Item, un curtapeu de drap de grana, menys de rivet, 8 flo.
- Item, una gonela de garança de melines vermayles, 5 flo.
- Item, una gonela de drap morat sens manegues, 3 flo.
- Item, una polanda de drap de garança de malines vermayles, fol-
rada de verner (?) de vays, 35 flo.
- Item, i. mantonet de drap ferrer folrat de dosçes de vays, 12 flo.
- Item, i. manto de cavalcar de çetoni blau, 20 flo.
- Item, una pell d'arminis veyls, 6 flo.
- Item, una xopa de drap leonat, folrada de vays blanchs veyls,
10 flo.
- Item, i. lansom çurlian de ii. teles amples, ab los caps obrats de seda
vermeyla e negra, 10 flo.
- Item, ii. tovailes françesses d'estopa qui's tenen obrades de coton,
4 flo.
- Item, unes tovailes franceses de canem de iiiii. canes e miga, 5 flo.
- Item, i. tovaïlola blancha de lin de iii. canes, 1 flo. mig.
- Item, unes tovailes françesses de iii. canes, 4 flo.
- Item, unes altres tovailes de iii. canes e miga, 4 flo.
- Item, unes tovailes de iii. canes e miga, 1 flo. mig.
- Item, unes tovailes françesses, qui's tenen, e son ix. canes, 15 flo.
- Item, unes tovailes françesses de iii. canes e miga, 5 flo.
- Item, un pareyl de lansom ab randes de v. teles, e an de larch ii. ca-
nes e miga, 12 flo.
- Item, i. altre pareyl de lansom ab randa de seda blancha per les
ores e en lo mig, cascun lansom de ii. teles de drap ampler, e an
de larch dues canes e miga, 20 flo.
- Item, i. lansom de ii. teles de drap ampler ab randa en lo mig, 5 flo.
- Item, altre lansom oldan, 1 flo.
- Item, i. pareyl de coxinets brodats per les ores d'aur e de seda, e
çon de tzettonni blanch, 15 flo.
- Item, unes tovaïloles de iiiii. canes justes, 2 flo.
- Item, i. cubertor de drap de çeda, e les ores son de sendat vermeyl
e folrat de tela verda, 60 flo.
- Item, altre cubertor de drap d'aur, 10 flo.
- Item, altre cubertor de drap d'aur, 35 flo.
- Item, altre cubertor de drap d'aur qui jau en violat ab ores de
tafatan vermeyl listat folrat de tela blava, 80 flo.

- Item, iiii. secretaris de paret, 8 flo.
- Item, ii. coxins de drap d'aur e de velut vermeyl ab daus.
- Item, iii. coxins de velut vermeyl aldans.
- Item, ii. almafrexes vermeyls.
- Item, v. cuxins de velut vert.
- Item, una fort richa cambra de velut vert ab senyals del rey d'Aragó e de la Infanta, e les cortines corredisses son de tafatan vert barrat d'aur. E lo cubertor de velut vert de la dita obra.
- Item, una caxa en que stan les dites cortines e cubertor.
- Item, iiii. resçells verts ab senyals d'Aragó e de la Infanta.
- Item, ii. coxins de velut vermeyl obrats d'aur de glans de perles.
- Item, ii. coxins d'atzetonnei blau obrats d'aur ab ii. angels embocats ab senyals de la senyora Infanta.
- Item, iiii. restels reyalis oldans.
- Item, iiii. cubertes vermeyles de senyal reyal.
- Item, vii. lengues de çerps encastades en laiton morisch ab son stog de cuhir.
- Item, i. libre de diverses Oficis illuminat d'aur ab ii. ta[n]cados d'argent daurat.
- Item, altre libre d'Ofici de Madona Santa Maria, ab cubertes vermeyles.
- Item, i. bancal auclan (sic) contrafet de vays, stimat, 2 flo.
- Item, una vanoha enbotonada de cotonina, de iiii. teles, stimada, 35 flo.
- Item, una altra vanoha feta d'ondes, 30 flo.
- Item, i. pareyl de lansols, cascun de iii. teles de drap ample, 12 flo.
- Item, altre pareyl de lansols, cascun de v. teles de drap ample, 25 flo.
- Item, altre pareyl de lansols ab randa al mig, e a cascun camp d'ençeyls de ii. teles (?) de drap ample, 18 flo.
- Item, i. lansol de iii. teles de drap ample, 6 flo.
- Item, i. peça de drap de lin ample, qui son vii. canes, 7 flo.
- Item, i. march e unes balanças, ab l'estog, 1 flo.
- Item, ii. pareyls de manegues de camisa d'alcañora, 2 flo.
- Item, ii. alfardes o vells e vi. raspasçells de seda, 3 flo.
- Item, i. sanaster ab i. poch d'argent, e iiii. aguyles d'argent e iiii. perles.
- Item, i. pinta de vori, 1 flo.
- Item, i. cofret en que stan les dites manegues, e alfardes, e raspasçells, e altres dites coses.
- Item, una correja d'argent ab plicans d'argent d'aurats esmaltats ab perxe vert.
- Item, iii. correges de seda ab caps d'argent daurats.

- Item, i. coffre en que ha alguns vells e rappassels e altres joyetes, en que stan les dites correes.
- Item, i. coffret en que ha una creu d'argent, e an del fust de la Vera Creu, e en algun tronget (?) menut, e anells de coure ab peres de vidre, alguns patenostres e altres menudaries de poca valor.
- Item, i. cofret obrat de laiton morisch en lo qual fou atrobada una alcandora obrada d'aur, e una altra obrada de seda, e iii. pescetes de drap ab listes de çeda per fer manegues d'alcandora.
- Item, altre coffret tot forrat en que stan i. tros de drap ab fuyles d'aur en que ha perles en xliiii. cuyles.
- Item, una tovaylola obrada d'obres morisques de çeda negra.
- Item, unes manegues d'arzettonni blau, folrades de tafatan vert.
- Item, unes altres manegues de drap de seda de pampolat vermeyl, folrades de tafatan vert.
- Item, i. cordon de seda vermeyla e d'aur ab vi. botons de perles.
- Item, altre cordon de seda blava e d'aur ab vi. botons e canons de perles.
- Item, i. camisa fronzida ab randa de seda t[r]enada.
- Item, altra camisa obrada d'aur en lo cos.
- Item, una altra camisa fort bela obrada d'aur en lo cos e en les manegues.
- Item, una concha d'aram stimada, 1 flo.
- Item, ii. bascons, 2 flo.
- Item, i. refredador morisch, 5 flo.
- Item, una concha gran d'aram ab iii. peus, 12 flo.
- Item, una peroleta, 1 flo.
- Item, una perolla, 2 flo.
- Item, una concha gran d'aram sens pergues, 10 flo.
- Item, i. coffret petit en que ha algunes obres d'aur pintades sens perles.
- Item, altre coffret ab una capseta en que ha una branqueta de corall ab argent e alguns anells e troces d'argent ab algunes obres, ab alguna algandora, e ab i. manto de la Infanta, blanch, brodat d'aur e de seda, e ab i. barret de lana de pex.
- Item, i. libre de pergamín apelat Flors Sanctorum, ab cubertes.
- Item, i. coffret folrat en que havia viii. mocados obrats de fill d'aur e de çeda, stimats, 8 flo.
- Item, una tovaylola blanca sembrada d'obres de fil d'aur e de çeda d'Agnus Dei, flocada en los caps de seda vermeyla, 2 flo. mig.
- Item, una tovaylola blancha obrada d'obres de seda vermeyla e negra flocada de flocs blanchs, flo. mig.

- Item, ii. troçes de drap de lin obrats en los caps de fill d'aur e de çeda, 1 flo.
- Item, i. pareyl de manegues d'alcandora obrades de fill d'aur e de seda, 1 flo. mig.
- Item, una tovaylola de seda, obrada en los caps de obra morisca de fill d'aur, 4 flo.
- Item, una tovaylola de drap de lin obrada de fil d'aur e de seda, 2 flo.
- Item, altra tovaylola de drap de lin blancha obrada de seda, 1 flo.
- Item, i. pareyl de manegues de seda d'alcandora ab una lista ampla de seda, 2 flo.
- Item, una tovaylola de drap de lin obrada de fill d'aur e de seda, flocada en cascun cap de seda vermeyla e verda, 3 flo.
- Item, i. manil de drap de lin obrat en les ores de seda negra e vermeyla, 1 flo.
- Item, una tovaylola blancha de drap de lin, brodada en cascun cap de seda vermeyla, 1 flo.
- Item, i. murter de coure ab la man, 2 flo. mig.
- Item, ii. camises de drap de lin blanques, 2 flo.
- Item, una roda de mig vays oldana, 1 flo.
- Item, i. tauler de taules e d'escachs, ab scach e taules, ab l'estog de cuhir.
- Item, uns sobresenyals de cavall, de senyal comtal ab cascavells.
- Item, una caxeta ab arneses de falcons.
- Item, unes correjades de vori.
- Item, i. libre de paper ab cubertes blanques, qui comensa: Cap de saviesa.
- Item, i. libre de pergamin de na (sic).
- Item, altre libre de pergamin apelat Almenac.
- Item, i. perfumador de lauton, 1 flo.
- Item, i. libret de pergamin de les virtuts de la sposicion moral dels fills d'Irrael.¹
- Item, i. calfador petit de scalfar lit.
- Item, i. libre de paper ab cobertes verdes apelat: De vicis e virtuts.
- Item, una almussa bisbal obrada de fill d'aur e de seda.
- Item, altra almussa de seda blancha.
- Item, una tovaylola blancha flocada en cascun cap de flochs blanch[s], 1 flo.
- Item, una tovaylola blancha, en lo mig loc e en los caps obrada

¹ Podria ésser el text que existeix al Ms. 6291 de la Bib. Nac. de Madrid. Vide: DOMÍNGUEZ BORDONA, J., *Catálogo de Manuscritos catalanes de la Biblioteca Nacional*, Madrid, 1931, p. 58.

- de seda vermeyla e negra, e en los caps flocada de flocs de seda vermeyla, 1 flo.
- Item, altra tovaylola obrada de fill de seda e d'aur, flocada en cascun cap de seda vermeyla e verda, 3 flo.
- Item, altra tovaylola blancha stimada, flo. mig.
- Item, altra tovaylola blancha, flo. mig.
- Item, altra tovaylola oblada (sic) de seda, 1 flo. mig.
- Item, altra tovaylola blancha, obrada en cascun cap de seda vermeyla, 1 flo.
- Item, una cuberta de lin obrada de fill d'or e de sseda.
- Item, unes cordes de fill d'aur e de seda, 1 flo.
- Item, un cordó de seda verda.
- Item, una camisa blancha ab cordes de seda negra, 1 flo.
- Item, una alcandora blanca ab trena d'aur e de çeda blava en lo cabes.
- Item, ii. troçets de sanastre de fill d'aur.
- Item, i. tros de drap morat de malines.
- Item, i. lansol squinsat, stimat, 1 flo.
- Item, unes tovayles squinsades, 1 flo.
- Item, uns altres tovaylons, flo. mig.
- Item, ii. mostradors obrats d'aur e de çeda, 2 flo.
- Item, i. cofret petit de vori barrat de lauton ab pedres de vmy (?), 1 flo.
- Item, altre cofret petit de vori, flo. mig.
- Item, i. teuler de scachs petit.
- Item, una sela de drap d'aur vert ab senyal comtals e de la senyora, e fren e pitral esmaltats.
- Item, altra sela de drap d'aur veyla ab pitral.
- Item, una sela de preset vermeyl.
- Item, i. teuler petit de scachs.
- Item, i. murter de coure petit ab la man, 2 flo.
- Item, i. cubertor petit de velut blau e de drap de seda folrat de tela verda, e ha i^a. cana de larch e vi. palms d'ample, 1 flo.
- Item, i. oratori de Madona Santa Maria.
- Item, altre oratori de Madona Santa Maria e del Crucifix, ab la cuberta de fust pintada.
- Item, i. reliquiari de cristayl gornit d'argent, per les ores daurat, que dins lo dit reliquiari ha caxetes petites en que ha reliquies.
- Item, unes Ores de Madona Santa Maria, ab cuberta vermeyla ab letras d'aur.
- Item, i. libre d'Orden de cavalés.
- Item, i. libre françés ab cubertes vermeyles.

- Item, una sela mulari de cuhir vermeyl, 4 flo.
- Item, i. fren ab esmalts ab senyals de la senyora Infanta.
- Item, altre fren de dona ab flocadura, ab esmalts de S (sic).
- Item, una candelera nielada buyda.
- Item, una cuberta de sela de dona, de drap de grana folrada de tela verda ab trepes.
- Item, una seleta de ferre plegadissa.
- Item, i. peroll d'aran ab ançes de ferre.
- Item, una pana e i. cassa (sic).
- Item, i. scalfador poc d'aram.
- Item, una ola gran d'aram, una pala de ferre e i. cusson d'aram ab lo mantin de ferre.
- Item, i. foger de ferre.
- Item, ii. fogues de ferre.
- Item, i. calfador gran d'aram.
- Item, ii. gabies de fust.
- Item, iii. seles de dona ab trepes vermeyles de poca valor.
- Item, i. fogueret petit de ferre.
- Item, unes tovayles françeses de iii. canes e miga, 2 flor.
- Item, altres tovayles sutils de iii. canes e miga, 1 flo. mig.
- Item, altres ab listes blaves sutils de una cana e miga, flo. mig.
- Item, xv. cofferres ferrats scusirats de diverses pels, 45 flo.
- Item, i. caxa d'albre blanch, 2 flo.
- Item, i. pali d'alesa (?) de drap de seda qui jau en vermell foldrat de tela verda.
- Item, i. drap de paret d'altar apelat sitial, de drap de seda morisch e de velut vert e ab les ores de tafatan vert folrat de tela verda.
- Item, una casula de drap d'aur qui jau en vermeyl, folrada de tafatan vert.
- Item, stola e maniple del dit drap.
- Item, una camisa romana blancha ab sandalies d'aur.
- Item, i. samit blanch ab la ora d'aur e de seda.
- Item, unes tovayles d'altar obrades en los caps de seda vermeyla.
- Item, i. tros de drap blanch de lin d'altar.
- Item, i. gran tros de fust apelat lignum alohe.
- Item, una pessa de drap d'aur per fer fresedures e casules.
- Item, i. resçell blau e vermeyl, gran e larch.
- Item, i. ast de ferre.
- Item, i. taula plegadissa.
- Item, uns ferres de fornells.
- Item, i. cofre en que ha una samarra de drap vert de vernin.
- Item, caperon de dona de velut leyonat ab rubran d'aur.

- Item, i. caperon de dona de drap vermeyl de melines ab fres d'aur.
 Item, altre caperon de dona de drap vert de malines.
 Item, altre caperon de dona de drap morat de malines.
 Item, i. caperon de dona de velut vermeyl ab senastre ample d'aur per les ores.
 Item, i. corporal de drap blau.
 Item, iii. lancets de drap de lin dobles.
 Item, i. trosset de drap de seda pampolat que ha lo camp vermeyl.
 Item, una cana de sanastre d'aur.
 Item, una corregeta d'argent de poca valor.
 Item, una altra cana de sanastre d'aur.
 Item, iii. pareyls de pocins (?) daurats.
 Item, i. altre coffre ferrat en que ha diverses palis e ornaments d'altar, e una creu negra de banús.
 Item, i. gran cubertor de lit de drap de grana, cubert de pells de veys blanch.

Factum fuit dictum inventarium per dictos venerabiles fratrem Bn. Scrucii et Berengarii Febrerii, mandato dicti domini comitis, die sexta februarii, anno a Nativitatis Domini m.ccc.lxxx quinto. Presentibus testibus Michael Cursavini, ville Castilionis, et Garcia Miranda, de domo dicte Domine Infantis, presente me Dalmacio Jasperti, notarius Castilionis, qui ipsum inventarium recepi et manu propria scripsi die et anno et presentibus testibus supradictis.

Postea vero die sabbati xxv. februarii, anno a Nativitatis Domini predicti, fuit aperta per dictos superius nominatos, fratrem Bn. Scrucii et Berengarii Febrerii, in presencia mei dicti notarii et testes predictorum, quedam ceca (?) dicte domine Infantis que fuit inventa in hospicio dicti Petri Giberni, in qua fuerunt reperta bona mobilia sequentia:

- Primerament, una caldereta d'argent poca, sens ança.
 Item, ii. poms d'ambre, la hun gornit de perles e pedres, e l'altre gornit d'or de obra morisca.
 Item, ii. botons d'argent d'ambre daurats.
 Item, vi. botons d'ambre gornits d'argent d'obra morisca.
 Item, i. saler d'argent daurat esmaltat ab son peu d'argent daurat esmaltat, ab iii. branques de coral, ab dues lengues de çerp.
 Item, i. mantonet de drap d'aur, e es lo camp blau asace (?) sens foldadures.
 Item, i. curtapeu de drap d'aur morisch, e i. mantonet del drap matex sens folradura.

Item, i. curtapeu e i. mantonet de drap d'aur, es lo camp blau sens folradura.

Item, i. curtapeu e mantonet de velut vermeyl sens folradura.

Subsequenter die veneris xxiiii. marcii anno predicto. Inven-
runt in dicto hospicio dicti P. Giberni:

Primo, i. pareyl de linsols de drap de lin ab les ores llanes e ver-
meyls.

Item, ii. tovayloles redones obrades ab folradura de seda vermeyla
abtes a donar comfits.

Item, una tovaylola obrada d'aur ab flocadura de seda morada.

Item, altra tovaylola blanca ab flocadura blanca.

Item, una creu d'argent daurada ab crucifix sens peu, car lo peu
es en Barchinona en penyora.

Item, iiii. recoldaos de mosaquis de çaser buyts, e ii. blaus, e ii.
vermeyls obrats d'obra morischa.

Item, una roda comploda de pells d'arminis.

Item, i. quanter d'aram.

Item, iii. candelobres de ferre de tenir stadals qui cremen de nits.

Item, i. calfador d'aram brescat per scalfar lit.

Item, unes bonetes de cuhir abtes a portar argent per cami.

Item, una scala de fust plegadissa.

Item, ii. ventayls de ploma de pahon.

UNA VERSIÓ GREGA DE NOU ESCRITS D'ARNAU DE VILANOVA

El fil d'unes recerques sobre Ramon Martí m'ha conduït, aquest hivern darrer, a una bona troballa. El coteig d'una cita referent a un suposat deixeble provençal del nostre gran apologeta del segle XIIIe em portà a consultar el volum XX de l'*Histoire littéraire de la France*, on fou inclosa l'any 1842 una notícia bio-bibliogràfica del dominic Ramon de Meüillon¹. L'erudit francès Victor Le Clerc, autor de l'article, acull l'atribució, no massa segura, al seu biografiat d'una sèrie d'opuscles teològics dels quals només se'n coneixia un manuscrit amb el text grec, traslladat probablement d'un original llatí perdut. És en el començament d'un d'aquests opuscles que l'autor es confessa deixeble de Ramon Martí en els següents termes: "Sovint he desitjat, caríssim pare, que la llavor de la llengua hebrea, sembrada en el jardí del meu cor per l'ensenyament zelós de fra Ramon Martí..."². Vaig entrar en sospita al comprovar que la declaració coincideix a la lletra amb una altra d'Arnau de Vilanova al principi del *Tetragrammaton*, un opuscle en el qual Arnau es proposa declarar el misteri de la Trinitat. Justament la frase atribuïda al dominic provençal consta en una obra de títol i assumpte idèntics³. Posat sobre la pista, no vaig tardar a averiguar que els nou opuscles atribuïts hipotèticament a Ramon de Meüillon eren, en realitat, originals d'Arnau de Vilanova. La coincidència dels títols amb els dels escrits coneguts d'Arnau i una pila d'altres circumstàncies no permeten ni l'ombra d'un dubte.

D'aquest còdex grec, tant interessant per a la història de la nostra cultura, en posseïm notícies que daten de principis

¹ En el t. 20, p. 252-266.

² «Πλεονάκις ἐπεθύμησα, μακαριώτατε πάτερ, ἵνα τὸ σπέρμα τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης...» Ibidem, p. 263.

³ Compareu aquest *incipit* amb el llatí: "Pluries affectavi, karissime pater, ut semen illud hebraice lingue, quod zelus religionis patris R[aymundi] Martini..." Publicat per FINKE, *Aus den Tagen Bonifaz VIII*. Münster i W. 1902, p.cxxvii - cxxviii.

del segle XVIII. Havia pertangut a un bisbe de Metz, bibliòfil refinat, qui reuní un bell lot de manuscrits grecs a la seva biblioteca, de la qual Montfaucon en publicà el catàleg en 1715⁴. En el núm. 379 del catàleg està inventariat el còdex susdit. Amb altres llibres fou llegat a l'abadia de Saint Germain des Près, vora París, on el veieren Quétif i Échard, els coneguts bibliògrafs de l'Orde dominicà, qui en donaren una notícia parcial en l'article de la seva obra dedicat a Ramon Martí⁵. L'any 1794, durant les invasions estrangeres motivades per la Revolució francesa, el còdex fou portat a Rússia. Eduard de Muralt l'inventarià amb el núm. 20 en el seu Catàleg de la Biblioteca Imperial de Sant Petersburg, que edità l'any 1840⁶. La notícia continguda en aquest catàleg, que no he trobat a Barcelona, és la darrera, que jo sàpiga; cal suposar, però, que el còdex no s'haurà mogut de la biblioteca estatal russa en els setanta anys darrers.

Segons la descripció, bastant acurada, que en donaren Montfaucon i Muralt, el còdex forma un sol volum de pergamí in-8.º, integrat per 222 folis de 23 ratlles.

Veus aquí el seu contingut:

1. Fol. 1-17: Un tractat sense títol, que ve a ésser una mena d'exposició de la vida cristiana.

Le premier, qui est sans titre, comme le second et le quatrième, et qui est écrit, comme ils le sont tous, dans un grec assez souvent défiguré par des locutions latines, est une sorte d'exposition de la vie chrétienne. *Agitur hic*, dit Montfaucon, *de modo vivendi christiane*. *Incipit*: Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἐπιθυμοῦσιν εἰδέναι. — Il se cite lui même, et renvoie au second ouvrage sur la charité, et au troisième, sur la vie spirituelle. Il en indique un autre qui ne se trouve pas dans le manuscrit, ἡ βίβλος τῆς ἱερουργίας καὶ ἐλεημοσύνης, le livre ou le sermon des œuvres pieuses et de l'aumône. (*Hist. litt.*, t. 20, p. 261).

2. Fol. 18-50: Altre opuscle sense títol, que tracta de la caritat i dels seus quinze signes.

⁴ MONTFAUCON, B. DE, *Bibliotheca Coisliniana*, París 1715, p. 585.

⁵ QUÉTIF ET ÉCHARD, *Scriptores ord. Praed.*, t. I, p. 937-938.

⁶ *Catalogus codd. bibliothecae publicae*, St. Pétersb. 1840, col. 24-25, citat en *Hist. litt. de la France*, vol. 20, p. 261.

Le second ouvrage, adressé à des moines et à des religieuses, et dédié à un abbé, a pour sujet la charité chrétienne et ses quinze signes. *Inc.*: Αἰνετὸς καὶ εὐχάριστος εἴη ὁ ἡμέτερος θς κς ις χς.— Il cite un autre de ses sermons, sur les sept esprits malfaisants; ἡ βίβλος τῶν ἐπτὰ πνευμάτων τῶν κακούργων. (Ibidem, p. 262).

3. Fol. 51-72: Sinopsi de la vida espiritual.

Le troisième a pour titre: Σύνοψις βίου πνευματικοῦ. *Inc.*: Πάντες ἐκεῖνοι οἱ θέλουσι ποιῆσαι βίον πνευματικόν. (Ibidem).

4. Fol. 72-81: Un discours ascétique, també sense títol, al qual precedeix un pròleg i on l'autor conta la visió d'una abadessa.

Autre discours ascétique, sans titre, précédé d'un prologue. L'auteur raconte ensuite la vision d'une abbesse, *Inc.*: Θύγατερ. (Ibidem).

5. Fol. 81^v.-107: Diàleg didàctic sobre els elements de la fe catòlica.

“Dialogue didactique sur les éléments de la foi catholique”. Le traducteur avait dit, d'après son texte et la croyance de l'Eglise latine, que le Saint-Esprit procède du Fils; une autre main, fidèle au schisme grec, a ensuite gratté ces mots. (Ibidem, p. 263).

6. Fol. 107^v.-112: Objecions contra allò que abans ha estat dit.

“Objections contre ce qui vient d'être dit.” (Ἀντιλογία κατὰ τῶν εἰρημένων). Ce sont trois réponses a ceux qui prétendent que l'Ecriture Sainte ne doit être lue ni par les enfants ni par les laïques. *Inc.*: Δοκεῖ μοι αὐθάδεια καὶ εὐήθεια. (Ibidem).

7. Fol. 113-173: Filosofia catòlica i divina... a la Santa Assemblea dels Romans.

“La philosophie catholique et divine, fournissant le moyen d'anéantir les russes du grand Antechrist et de tous ses membres; discours adressé a la sainte assemblée des Romains.” (Ibidem).

8. Fol. 173^v.-184: Regles per discernir els vers i els falsos profetes.

“Règles pour discerner les vrais et les faux prophètes”.
Au fol. 171^v, l’auteur s’adresse a son abbé. (Ibidem).

9. Fol. 185-222: Tetragrammaton.

“Homélie sur la signification du mot de quatre lettres, tant en hébreu qu’en latin, pour l’explication du mystère de la Trinité; a frère Pierre du Puget” (Ibidem).

Montfaucon res no diu sobre qui pugui ésser l’autor d’aquests nou escrits teològics. Quétif i Échard els posen com anònims; observen, però, que el darrer de tots apareix datat al castell de Meiüllon, d’on fou originari en el segle XIIIe un illustre germà d’Orde, encara que no creuen que cap dominic sigui l’autor dels tals opuscles. A Mr. de Muralt el cegà el sentiment de pàtria; i sobre la lleu indicació objectiva dels biògrafs dominicans forjà la hipòtesi que Ramon de Meiüllon era l’autor del recull. Le Clerc es limità a repetir l’atribució en la *Histoire littéraire de la France*⁷.

La descoberta posterior d’un conjunt d’obres teològiques d’Arnau de Vilanova en el còdex 3824 de la Biblioteca Vaticana, del que en donà un detalladíssim extracte Menéndez Pelayo⁸ i en publicà varies peces més tard H. Finke⁹, permet identificar fàcilment el contingut del còdex grec de Leningrad, integrat sense cap mena de dubte per nou obres d’Arnau.

Quatre dels tractats del còdex grec, els núms. 5.7.8.9 coincideixen amb altres tants del còdex de la Vaticana, els 2.8.2.10 segons l’ordre de la llista dels tractats d’aquest còdex publicada per Finke, que porten aquests títols: 3: *Dialogus de elementis catholice fidei*. 8: *Philosophia catholica et divina*. 10: *Eulogium*. 2: *Allocutio super significatione nominis thettagrammaton*¹⁰.

Resten cinc peces que no figuren en l’esmentat còdex de la Vaticana, però que podem encara identificar més o menys bé

⁷ Vol. citat, p. 262-266.

⁸ MENÉNDEZ Y PELAYO, M., *Hist. de los Heterodoxos esp.*, 2.ª ed., t. 3, Madrid 1918, p. 195.

⁹ *Aus den Tagen Bonifaz VIII*, p. CXVII-CXXI.

¹⁰ FINKE, I. C., p. CXVII-CXVIII.

per altres notícies. Els tractats 1.2.3.4 coincideixen, a jutjar pels assumptes i pels *incipit*, amb quatre dels escrits d'Arnau que foren condemnats per sentència de l'any 1316 a Tarragona.

1. El primer tractat correspon al que en la sentència de Tarragona és citat en novè lloc pel seu *incipit*: *Per ço car molts desigen saber oyr ço que yo vag denuncian...*¹¹

2. El segon és el tractat *Ad priorissam vel de caritate*, que la sentència posa en quart lloc amb el seu *inc.*: *Beneyt et loat sia de Jesu Crist...*¹²

3. El tercer és la *Informació dels beguins*, dita també *Lliçó de Narbona*, que a la sentència apareix en tercer lloc i comença: *Tots aquells qui volen fer vida spiritual...*¹³

4. El quart sembla correspondre's amb el que en la sentència ocupa el primer lloc, titulat *De humanitate et patientia Iesuchristi*, i començava així: *Filla, si la amor natural...*¹⁴

Dels tractats primer i quart el text original és desconegut. Així mateix estigueren perduts el tractat *De la caritat* i la *Lliçó de Narbona* fins que en 1886 Tocco¹⁵ els descobrí, juntament amb un tercer escrit, en versió italiana; el veritable abast de la troballa el precisà, però, Ramon d'Alòs en una dissertació de l'any 1930 a l'Acadèmia de Bones Lletres¹⁶. A més de la versió italiana d'aquestes dues obres, coneixerem ara la versió grega, i encara el text català de la *Lliçó de Narbona*, que Mossèn Betí descobrí en un manuscrit de Morella i ha estat publicat per R. d'Alòs¹⁷.

6. Resta només incerta la identificació del tractat sisè, que és evidentment un escrit de polèmica i pel seu tema recorda tot seguit la topada d'Arnau amb els teòlegs de la Universitat de París en els anys 1299 i 1300. Qui sap si aquest escrit correspon a un, totalment perdut, que Hauréau registrà en el núm. CXVIII de la seva llista d'obres d'Arnau amb el títol *Res-*

¹¹ MENÉNDEZ Y PELAYO, obra cit., p. CXXVII. Compareu aquest *incipit* i els següents amb els de la versió grega transcrits abans.

¹² Obra cit., p. CXXVI.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, p. CXXV.

¹⁵ Tocco, F., *Due opuscoli inediti di Arnaldo da Vilanova* a Arch. Storico Italiano 18 (1886) 459-460.

¹⁶ Comunicació llegida a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona en la sessió del dia 11 de juny de 1930.

¹⁷ El text català de la "*Informatio Beguinorum vel Lectio Narbonae*" d'A. de Vilanova a Festgabe Finke, Münster i W. 1925, p. 189-199.

*ponsiones ad arg. et oppositiones doct. parisiensium*¹⁸, prenent la menció de Nicolàs Antonio. No és exacte que aquest bibliògraf ometi citar-ne manuscrit, com afirma Hauréau: ans bé, diu que es trobava, amb altres tres obres d'Arnau, en un còdex que posseïen els PP. Carmelitans de Santa Maria Traspontina de Roma¹⁹. El seu veritable títol era *Responsiones* a seques. Finke²⁰ sembla donar a entendre que aquest tractat és idèntic a la segona part del *De adventu Antichristi*, que comença: *Doctores Parisienses...*²¹ El cert és, però, que l'incipit del text grec no s'avé amb aquest començament, ni tampoc l'explicit amb l'acabament. Gairebé podem assegurar que és un altre escrit relacionat amb la mateixa polèmica o, potser, amb les polèmiques posteriors contra els dominics catalans o provençals. Caldria, per esbrinar-ho, conèixer al menys el seu text sencer.

El còdex grec dels escrits d'Arnau ens proporciona, per tant, dues o tres obres perdudes, a més de les altres sis o set ja conegudes en l'original llatí o català o en versió italiana. Conté també la cita d'altres escrits no trobats d'Arnau: d'un llibre o sermó sobre les obres piadoses i l'almoïna²², que és esmentat a la sentència de Tarragona, i d'un tractat sobre els set esperits malèfics²³, l'existència del qual m'era desconeguda. L'ordre dels tractats dins del còdex no és el cronològic; la *Filosofia catòlica* i l'*Eulogi* son posteriors de deu anys, com ha demostrat Diepgen²⁴, al *Tetragrammaton* que figura en últim lloc. La data de 1292 que consta en l'explicit d'aquesta darrera obra, no pot ésser, doncs, admesa avui com la de tots els escrits del còdex, contra el que creié Montfaucon; la majoria d'ells foren compostos per Arnau en la primera desena del segle XIVe.

Per les escasses dades del còdex grec obtingudes a través dels catàlegs, podem afirmar que fou executat sobre un manuscrit llatí més perfecte que el de la Vaticana, en el qual no costa gaire d'advertir-hi deficiències; així, per exemple, al dominic gironí Puigcercós l'anomena, en la *Denunciatio*, Bartomeu en

¹⁸ *Hist. litt. de la France*, vol. 28, p. 122.

¹⁹ NICOLÁS ANTONIO, *Bib. Hispana Vetus*, vol. 2, p. 118, col. 2.

²⁰ FINKE, obra cit., p. CLIX.

²¹ DIEPGEN, *Arnald von Villanova als Politiker und Laientheologe (Abh. zur mittl. und neuen Geschichte*, Heft. 9. Berlin 1909), p. 23, nota.

²² Vide supra, tractat 1.

²³ Vide supra, tractat 2.

²⁴ DIEPGEN, obra cit., p. 32.33.

lloc de Bernat ²⁵, com és el seu nom veritable i com l'anomena el mateix Arnau en altres escrits. El text del manuscrit grec és correctíssim i fins conté alguna dada nova interessant, que no conté el text llatí, i és la destinació del tractat *Tetragrammaton* a fra Pere Puget. El nom m'és desconegut; però, tractant-se d'una època de la vida d'Arnau en què mantenia encara relacions cordialíssimes amb els dominics i atenent a la inspiració del tractat que per la seva factura i assumpte pertany a l'escola de Ramon Martí, no és gens aventurat de suposar que Pere Puget era també un dominic català, amic d'Arnau.

La data d'aquesta versió grega dels escrits teològics d'Arnau pot situar-se amb bastanta probabilitat entre els anys 1303 i 1316. Ja hem dit que la data anterior de 1292 val només pel *Tetragrammaton* i que dos tractats, al menys, dels continguts en el còdex foren compostos pels anys 1302 i 1303. Per altra banda, cal tenir en compte que el còdex conté part dels escrits condemnats a Tàrragona l'any 1316; i es fa difícil de creure que, després d'haver manat l'Inquisició lliurar-ne els exemplars per destruir-los, hi hagués algú amb prou pit per editar-ne una versió en altre llengua. Jo encara m'atreveria a cenyir més la data entre 1305, en què fou composta la *Lliçó de Narbona* segons parer de Diepgen ²⁶, i 1311, en què morí Arnau. M'inclino a creure que fou el mateix Arnau qui en vida ordenà el trasllat dels seus opuscles, portat del seu incansable afany proselitista; la traducció pogué encarregar-la a algun erudit occidental o, tal volta, a algun oriental vingut a Occident. Crec mancada de fonament la hipòtesi de Le Clerc ²⁷ que la traducció tingués per finalitat contribuir a l'aproximació de les Esglésies grega i llatina; si així fos, no es comprendria que una mà posterior a la del traductor, de segur amb el bon desig de no impedir la difusió dels escrits, hagués gratat el passatge on Arnau afirma, en el *Diàleg sobre els elements de la fe*, que l'Esperit Sant procedeix del Fill, contra la creença de l'Església grega ²⁸. Més aviat jo cercaria el motiu d'aquesta versió grega en el desig d'Arnau d'aprofitar la dominació catalana a Atenes per una més ampla divulgació dels seus escrits. Per una

²⁵ Cfr. MENÉNDEZ Y PELAYO, l. c., p. 200, nota 1.

²⁶ DIEPGEN, obra cit., p. 44, nota 2.

²⁷ *Hist. litt.*, vol. cit., p. 265.

²⁸ Vide supra, tractat 5.

carta del rei Jaume II, que Rubió i Lluch donà a conèixer en els *Documents per la història de la cultura catalana mig-eval*²⁹, sabem que Arnau mantingué excel·lents relacions amb els monjos del monestir grec del Mont Athos, a favor del quals intercedí per evitar-los les molèsties de la guerra. Em semblaria naturalíssim que Arnau hagués aprofitat aquesta relació per donar a conèixer als seus amics d'Orient un recull dels seus escrits i que n'hagués encarregat la versió grega per enviar-la a aquelles terres. Em limito a apuntar la hipòtesi.

I ara en això, com en el demés, els nostres erudits tenen la paraula.

JOAQUIM CARRERAS I ARTAU

²⁹ Vol. I, doc. XXXVI.

UN NOU SERMÓ DE SANT BERNAT

El ms. 53 de Sant Cugat conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, conté, endemés d'algunes peces patrístiques prou conegudes¹, un sermó atribuït a Sant Bernat que no havem trobat entre les obres publicades d'aquest Sant Pare i que per ésser molt curt publiquem aquí com una nota d'arxiu.

El manuscrit² té 48 folis útils, sense numeració antiga, de 248 × 110 mm., amb lletra del segle XIV fins al foli 45 en què acaben els tractats llargs i ja coneguts. Els tres darrers folis, 46-48, que quedarien en blanc, foren omplerts per una mà posterior, segurament ja del segle XV, amb altres peces molt curtes que podrien ésser inèdites. Per la primera, un sermó atribuït a Sant Bernat, quasi ho podríem assegurar. Per les altres dues peces que segueixen no havem fet les recerques que caldria, però, encara que ja fossin conegudes, no estarà de més publicar-les aquí, per la connexió que tenen amb el sermó esmentat.

El sermó sobre l'excel·lència de la dignitat sacerdotal, tant per l'assumpte com per l'estil, no desdiria pas de la ploma del gran predicador. No gosariem, però, afirmar-ho, encara que l'atribució que en fa el manuscrit sia tan explícita, puix com és sabut, són nombrosos els sermons no autèntics atribuïts a Sant Bernat. Compareu, pel tema, la *Instructio sacerdotis*, cap. VIII-X (PL, 184, 784-788).

Segueix una bella *prosa* en quartetes rimades i després una lletra, millor dit un fragment de lletra, d'un Sant Honorat,

¹ Les peces són aquestes:

Fol. 1-19, *Epist.* "Multifaries multisque modis" (PL, 22, 239-281).

Fol. 19-23: *Ep. S. Aug. ad Cirillum* "Gloriosissime" (PL, 22, 281-289).

Fol. 23-38: *Ep. S. Cirilli ad S. Aug.* "Illius sequi" (Ibidem, 289-326).

Fol. 38-43: *Liber S. Ambr. de conflictu vitiorum* "Apostolica" (PL, 17, 1149-1168).

Fol. 43-45: *Sermo S. Aug. de continentia* "Duo sunt" (PL, 38, 235-241).

² D'aquest manuscrit en donarà una descripció detallada el "Catàleg de manuscrits de Sant Cugat del Vallès" que prepara el Dr. Francisco Mi-quel, qui ens ha donat les dades per a publicar aquests textos.

que no havem trobat en Migne entre els pocs escrits que es poden atribuir a autors que portin aquest nom. Acaba el manuscrit, sense *explicit* amb una sentència de Sant Hilari.

J. V.

SERMO BTI. BERNARDI DE OFFICIO SACERDOTALI

Veneranda sacerdotum dignitas in quorum manibus Dei Filius velut in utero Virginis incarnatur. O felices si sacerdotaliter vixeritis. O celeste misterium quod per vos Pater et Filius et Spiritus Sanctus tam mirabiliter operatur super tam ineffabili misterio vestro quod uno eodemque momento idem Deus qui presidet in celo manibus vestris est in sacrificio. Celum miratur, horrescit infernus, contremescit dyabolus, reveretur quamplurimum angelica celsitudo. Quid retribuam Domino, ut taceam, de omnibus que retribuit michi pro tam singulari dono sacerdoti inpenso quod est datum optimum et donum perfectum, verbi gracia: Qui creavit me sine me, creatur mediante me, et Ille qui ex nichilo cuncta creavit sine me, si fas est dicere, dedit michi creare se. O venerabilium sanctitudo manuum. O felix exercitium ubi Christus tractat Christum, sacerdos Dei Filium cuius delicie sunt esse cum filiis hominum. O sacerdotes, attendite, maior est dignitas vobis collata quam que angelis qui id adorant quod vos conficitis, nec ipsi conficere possunt. O altitudo sapientie Dei. O ineffabilis clemencia Salvatoris, quod datum non est angelis concessum est homini. Sacerdos hoc sacramentum ineffabile conficit, angelus conficienti sibi quasi famulus assistit.

O quam venerabile quamque gloriosum quamque insigne fuit apud antiquos nomen sacerdotis. Sed hodie, quid abiectius^a eo?, quid vilius? O sacerdotes, si anima cuiuslibet iusti sedes Dei est, multo magis sedes et templum Dei esse debetis mundum et immaculatum. Si sepulcrum eius gloriosum est in quo corpus eius iacuit exanime, gloriosa et digniora esse debent corpora vestra que a morte suscitatus cotidie elegit sibi hospicium Filius Dei. Si beata sunt ubera que parvulus sucxit, ita debet esse os vestrum quod carnem eius sumit et sanguinem suggit. Carnes, ergo, vestras cum timore eius configite et vobis diligenter providete ne lingua loquendo que vocat de celo Filium loquatur contra Dominum, et manus que intinguntur sanguine Christi poluantur sanguine peccati.

^a Objectius *cod.*

PROSA

O viri mirabiles, sacerdotes Dei,
precones Altissimi, lucerneque Dei,
caritatis radio fulgentes et (e)spei,
auribus percipite verba oris mei.

5 Vos in sanctuario deo deservitis,
vos vocavit palmites Christus, vera vitis,
cavete ne steriles aut inanes sitis,
sicut vero stipite vivere velitis.

10 Vos estis catholice legis protectores,
sal terre, lux hominum, omnium pastores,
muri domus Israel, morum correctores,
iudices ecclesie, gentium doctores.

Si cedat protectio legis, lex labetur;
si sal evanuerit, in quo salietur?
15 nisi lux appareat, via nescietur;
nec, si pastor vigilet, ovile frangetur.

Vos cepistis vineam Dei procurare
quam doctrine rivulis debetis rigare,
spinas atque tribulos procul [e]stirpare
20 ut radices fidei possint germinare.

Vos estis in area boves tritantes,
prudenter a palea grana separantes,
vos habent pro speculo legem ignorantès,
layci qui fragiles sunt et inconstantes.

25 Quidquid vident layci vobis displicere
dicunt proculdubio sibi non licere,
quidquid vos in opere vident adimplere
credunt esse licitum et culpa carere.

Cum pastores omnium sitis constituti,
30 non estote desides, sicut canes muti,
vobis non deficiant latratus acuti,
lupus rapax invidet omnium saluti.

35 Grex fidelis triplici cibo sustinetur,
corpore dominico quo salus augetur,
sermonis compendio quod diserte detur,
mundano cibario ne periclitetur.

5 Deo] ideo *cod.* 6 vocant *cod.*

7 inane scitis *cod.* 9 catholicice *cod.*

10 lux mundi scripserat prius *aman.* 20 possit *cod.*

Quibus vos tenemini vestris predicare,
set qui, quibus, qualiter, ubi, quando, quare
debetis sollicitè preconsiderare
ne quis in officio dicat vos errare.

40

Spectat ad officium vestre dignitatis
gratie potentibus dona dare gratis;
sed, si cuyquam fidei munera vendatis,
incursuros gignei (?) lepram vos sciatis.

Gratis Eucharistiam plebi ministrare,
gratis confitemini, gratis baptizate;
secundum Apostolum, cun[c]tis gratis date,
solum id quod fuerit vestrum asservate.

45

Vestra conversatio sit religiosa,
munda consciencia, vita virtuosa,
regularis habitus mensque graciosa,
nulla vos cohinquet labes criminosa.

50

Nullus fastus deprimat signum vestre mentis,
gravisque intuitus habitu sit testis,
nichil vos illaqueat curis inhonestis
quibus claves tradite regni sint celestis.

55

Esto brevilooqui ne vos ad reatum
pertrahat loquacitas, nutrix vanitatum;
verbum quod proponitis sit abbreviatum;
nam in multiloquio non deest peccatum.

60

Estote benivoli, sobrii, prudentes,
iusti, casti, simplices, pii, pacientes,
hospitantes, humiles, subditos docentes,
consolantes miseros, pravos corrigentes.

Utinam sit gerere curam pastorem
ut possitis ducere vitam spiritualem,
ut, cum exueritis clamidem carnalem,
induat vos Dominus stolam eternalem.

65

Amen.

44 gignei *forsan pro Giezi.* 66 educere *cod.*

EPISTOLA BEATI HONORATI AD PRELATOS

Eris itaque principibus ad correccionem, plebibus ad erudicionem, afflictis ad solacium, nocentibus ad terrorem, errantibus ad direccionem, clericis ad erudicionem, superbis ad humilitatem, humilibus ad tutelam.

Sis humilis, non vilis; dignus, non presumens; mundus ut sordes diluas alienas; in novam innocentiam reformatus, suscipiens incrementa ad dandam salutis scienciam plebi Dei. Sis, queso, compositus ad mores, fervidus in dilectione, mansuetus in societate, stabilis in proposito, fortis in penitencia, pronus ad concordiam, rigidus ad censuram. In iudiciis rectus, in loquendo modestus, in iubendo discretus, in dispositione industris, in agendo strenuus, in auxilio sollicitus, in consiliis fidus, in responsionibus circumspectus.

Exibe te moribus devotum, minoribus blandum, equalibus socium, rigidum superbis. Fuge detractores et detraccionibus, nisi certificatus fueris, non moveberis. Benignum te redde humilibus, penitentibus misericordem, inflexibilem obstinatis.

YLARIUS.¹

Proprium est ecclesie ut tunc vincat, cum affligitur; tunc intelligat, cum arguitur; tunc segura sit, cum sola relinquitur; tunc obtineat, cum superata videtur.

¹ Aquest pensament és certament de Sant Hilari, del lib. VII, 4, *De Trinitate*. En MIGNE, *PL*, 10, 202 es dona així: "Hoc enim Ecclesiae proprium est, ut tunc vincat, cum laeditur, tunc intelligatur, cum arguitur, tunc obtineat, cum deseritur."

RECENSIONS

M. GRABMANN. — *Der lateinische Averroismus des 13. Jahrhunderts und seine Stellung zur christlichen Weltanschauung. Mitteilungen aus ungedruckten Ethikkomentaren. Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften; Phil. - Hist. Abteil.* 1931, Heft. 2, 86 p.

L'activitat de l'illustre Prof. M. Grabmann — i, en general, de tota l'escola catòlica alemanya — en la investigació documentada dels problemes de la filosofia medieval es torna a manifestar palesament en la monografia que recensionem. És pot dir que arreu en les biblioteques d'Europa hom hi fa una campanya de metòdics sondeigs i escorcolls, per tal de donar novament a la llum els textos manuscrits que ens poden oferir una nova i més integral visió de la filosofia de l'Edat Mitjana. La tasca a fer és verament feixuga, i el Prof. Grabmann destaca com un dels capdavanter. Quasi tots els anys ens dona noves de les seves lluminoses descobertes en les més diverses biblioteques europees, des de les d'Espanya a les d'Alemanya. En el treball d'avui, els descobriments han estat orientats i presentats en un pla o punt de vista ben concret: Significació ètica de l'averroisme llatí, valorada i corroborada a base de les noves troballes documentals.

Primerament s'estudia l'averroisme llatí a base de la condemna feta, pel bisbe de París Stephanus Tempier (1270 i 1277), d'una llista de proposicions donades com aristotèliques i averroístiques. Una sèrie d'aquestes proposicions són de caràcter ètic, com per ex.: No hi ha estat més perfecte que el de filòsof; el filòsof és l'únic posseïdor de la saviesa; la suprema virtut consisteix en la virtut intel·lectual, i per ella hom aconsegueix tota la felicitat possible; la felicitat és cosa d'aquesta vida, no de l'altra; la felicitat no depèn de Déu, sinó de l'home. La castedat no és virtut; la fornicació entre cèlibs no és pecat; la pobresa impossibilita la virtut, etc.

L'heterodòxia d'aquest averroisme ètic s'estudia després a través de les impugnacions de St. Bonaventura, Albert el Magne,

St. Tomàs, del beat Ramon Lull, etc., i hom veu com l'aspecte ètic no era més que una derivació de l'aspecte metafísic de l'averroisme; el monopsiquisme, la unitat numèrica d'ànima humana, l'eternitat del món, la negació de la providència de Déu, etc., i hom constata com la manera, ben poc digna, d'encobrir aquesta heterodòxia era acudir a l'expedient de les dues veritats: la filosòfica i la teològica, o sia, en realitat de veritat, la filosòfica.

Després s'estudia l'averroisme ètic en les obres dels seus primers corifeus: Siger de Brabant i Boeci Dacià. Per l'estudi de Siger de Brabant es val l'autor, a més de l'obra clàssica de Mandonnet, de les noves troballes fetes a la Península Hispànica pel jove i docte Prof. F. Stegmüller. La posició antropocèntrica i intel·lectualista es fa ben evident. La perfecció de l'home i la seva felicitat prové sols del coneixement i consideració de la primera causa, de l'*ens primum* (per aquests noms es ve a substituir el nom de Déu). I vegi's com s'argumentava passant del terreny de la Metafísica al de l'Ètica, per tal de provar que la felicitat depenia directament de l'home: De l'ésser que és u no en pot provenir sinó el que és u; com sia que la felicitat és una nova adquisició; doncs, ella no pot provenir de l'ésser que és u.

Tenint present que aquest averroisme ètic s'havia de trobar en els Comentaris que els mestres en arts feien a l'Ètica d'Aristòtil, Grabmann ha fet una sèrie de recerques sistemàtiques en mss. que contenen Comentaris d'aquesta classe, encara desconeguts. Per l'època de bona part dels que presenta — segle XIII —, llurs afirmacions bé pogueren servir de base a la condemnaió de París. Dos dels Comentaris que presenta són anònims, un tercer és d'Egidi d'Orleans, i un quart és d'Antoni de Parma. En tots ells hom hi veu ben palès aquell averroisme ètic, en pugna oberta amb el cristianisme; en tots ells hom hi rastreja aquell manlleu a la metafísica d'Aristòtil — amb forçada interpretació — per tal d'excloure Déu com a causa directa de la felicitat: Déu no pot ésser causa de res de nou i, per tant, tampoc pot ésser-ho de la felicitat. Tot el que esdevé en aquest món, inclòs l'acte volitiu, depèn del moviment de les esferes.

Després de l'estudi d'aquests comentaristes averroístics, Grabmann contraposa els comentaris dels principals mestres de l'escolàstica ortodoxa: Albert el Gran, St. Tomàs — el qual procura palliar la forçada interpretació que els averroistes llatins feien de l'ètica d'Aristòtil —, el nostre Guiu de Terrena, etc., tots els quals refusen les tesis antropocèntriques i deterministes dels averroistes llatins, i harmonitzen molt bé la causalitat de Déu com a *causa prima*, amb la causalitat humana com a *causa propinqua*.

Per fi, al final del treball s'escateixen les derivacions socials i populars d'aquest averroisme ètic ensenyat pels Mestres de la Facultat d'arts. Contra la suposició feta de què no transcendí, l'autor prova com derivà vers les distintes classes socials: la literatura, la vida escolar — el ms. 109 de Ripoll ens presenta un exemple del que eren els manuals escolars —, l'ambient de les Corts, la difusió que tingué la teoria dels tres impostors.

En felicitar l'autor pel seu treball, fem vots per tal de saludar prompte l'aparició d'altres suggerents monografies que ens anuncia.

J. MILLÀS VALLICROSA

DR. D. JOAQUÍN CARRERAS Y ARTAU. — *La doctrina de los universales en Juan Duns Scot*. — Vich, editorial Seráfica. 1931, 56 páginas.

La contribución a la historia de la lógica en el siglo XIII, que en la presente monografía nos ofrece el autor, estudiando con la maestría del especialista, la doctrina de los universales de Duns Scot, es triplemente valiosa. Primero por no ser el trabajo una pura recopilación de textos, sino presentarnos los datos históricos envueltos en su ambiente propio: las indicaciones sobre la génesis histórica del tratado, la posición de Duns Scot sobre los problemas de la lógica "vetus" y "nova", nos permiten ver el punto de partida y la orientación personal de Scot respecto del medio científico que le rodeaba. En segundo lugar, la elección de las cuestiones ha sido hecha con todo cuidado, sin pasar por alto puntos fundamentales, sin romper el hilo sutil de la continuidad lógica del pensamiento de Scot a través de las variadas facetas de cuestión tan complicada; la ciencia del universal, la unidad de la obra de Porfirio, naturaleza de los universales, su clasificación, doctrinas sobre el género, especie, diferencia, propio y accidente, son los naturales cuadros de estudio que el autor ha rellenado esmeradamente con las correspondientes doctrinas de Duns Scot, dejándonos saborear la finura de entendimiento del doctor sutil al fijar condiciones y aspectos y aquilatar definiciones clásicas. Y, finalmente, no dudamos que el presente estudio contribuirá a deshacer algunos prejuicios infundados sobre el realismo exagerado que tan ligeramente atribuyen a Scot ciertos manuales de filosofía, poco escrupulosos en punto a crítica histórica.

No es solamente este trabajo una monografía histórica: hay en él sus buenas páginas, deliberadamente escritas, de filosofía de la historia. El marco histórico inmediato de la cuestión estudiada es a su vez realzado por el más amplio de las corrientes generales del pensamiento filosófico que a través de Duns Scot llegan hasta nosotros: la historia de la cuestión en su aspecto personal de doctrina de un autor siglos ha fenecido, no es el fin del presente trabajo, es un medio para ofrecer a los lectores “un autor y una época situados ante un grupo de problemas filosóficos”.

DR. TOMÀS CARRERAS I ARTAU. — *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya i cinc assaigs sobre l'actitud filosòfica*. — Barcelona, llib. Catalònia, 1931, 267 pàgs.

Dos partes encierra la obra del ilustre profesor de la universidad de Barcelona, suficientemente autónomas y más que sobradamente importantes para que hagamos párrafo aparte, que sea como marco humilde de cada una de ellas.

La primera “Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya” (p. 1-95) no es una simple introducción histórica, con el correspondiente desfile de autores, enumeración de sus obras, orden cronológico de la aparición de ellas, breve resumen de sus ideas fundamentales... Es todo eso y algo más capital y no menos interesante para la cultura y porvenir filosófico de un pueblo en pleno resurgimiento. Es una evocación del pasado filosófico que se continúa en una psicología de la mentalidad filosófica colectiva propia de Cataluña, para terminar con una pedagogía de orientación que en sus líneas directivas generales perpetúe la posición y manera racial de enfocar y tratar los grandes problemas de la filosofía. El plan se levanta muy por encima del de simple historiador para entrar en los dominios de la psicología colectiva y en los más difíciles de la interpretación filosófica del pensamiento de un pueblo.

La empresa no es fácil: entre los mismos catalanes no faltan quienes ante su conciencia filosófica piensan deber negar la existencia de una actitud filosófica matizada de los caracteres raciales propios de Cataluña: no ha habido sino pensadores sueltos, con tendencias divergentes, que no permiten descubrir el conjunto de líneas concordantes que sea como el retrato esquemático y sutil del alma filosófica catalana; tal vez ni la misma mentalidad de tales hombres ilustres era genuinamente catalana. El autor, delicadamente, sin in-

temperancias patrióticas, ha conseguido, según nos parece lealmente, ponerse en el punto de vista propio para descubrir la manera propia, nacional de Cataluña, de vivir la filosofía.

Comienza estableciendo dos afirmaciones básicas: que los ideales colectivos de un pueblo civilizado están sujetos a renovación y que el desarrollo de la actividad filosófica responde siempre a motivos de carácter pragmático. Sólo se trata, pues, de estudiar cuáles son esos ideales colectivos del pueblo catalán, y si las renovaciones que imponen los siglos y las circunstancias han dejado siempre subsistir su especificidad, sus móviles característicos y a qué motivos especiales de carácter pragmático ha reaccionado vitalmente el alma de Cataluña.

Para ello es menester estudiar las grandes figuras nacionales bajo muchos puntos de vista: mirada la obra de Llull bajo su solo aspecto lógico-enciclopedista (como se ha hecho preferentemente) parece no tener nada común con los trabajos de Ramón Martí y Turmeda y muy poco con los de Sibiuda, Pedro de Aragón. Eiximenis, Eimerich: la figura de Luis Vives como humanista (y casi siempre lejos de su patria) poco tiene que ver con Balmes y Llorens. Y con todo, estudiadas estas grandes figuras nacionales en el conjunto de sus obras, en los móviles propulsores, en su psicología individual, en el ambiente de la época, no es difícil descubrir un perfil común, una actitud filosófica de la raza que en ellos, como en natural espejo, se descubriría. Los abundantes datos que nos presenta el autor permiten afirmar: 1) que las actividades filosóficas de las grandes figuras catalanas han venido a luz como natural prolongación y exigencia de las circunstancias históricas y psicológicas del medio y del individuo: la especulación filosófica es para la raza catalana, no una exigencia directa, sino una reacción de la vida superior ordenada a fines sociales, religiosos, individuales: bajo este aspecto los trabajos todos, aun los más abstrusos de Llull, se dan las manos con los de Turmeda, Ramón Martí, Sibiuda, Llorens, Balmes, Eimerich, Eiximenis: la religión, el amor difusivo, la apologética, la expansión espiritual de las grandes ideas cristianas, reconocen iguales móviles profundos que la filosofía de Balmes y Llorens. Una filosofía, una visión del universo, hecha por una raza para quien filosofar es ante todo una reacción de la vida superior ante la realidad, ha de ser producto de una función particular del entendimiento, función en que el ver se subordine al obrar, en que la finalidad sintetice la intuición, tal es el "seny". En Llull, Martí, Turmeda, Sibiuda, la finalidad, la acción, siempre reales, siempre sobre altas necesidades vitales, no eran otras que el sentido reli-

gioso, tan impregnado en el ambiente del tiempo: éste es el centro en que convergen sus actividades filosóficas más subidas: la filosofía política de Pedro de Aragón, Eiximenis, Eimerich nació de necesidades del medio social, como una reacción de defensa: el "seny", el sentido de la realidad, reaccionaba en el orden intelectual con sus productos característicos, una filosofía, sí, pero enderezada a los altos fines de la vida superior. En Vives, Llorens y Balmes la filosofía no es sino una reacción del "seny" en cuanto facultad intelectual ante el caos de ideas y desorientación filosófica de su tiempo: Balmes, como dice muy atinadamente el autor, es el verdadero escritor de la contrarevolución. Nos hallamos ante un apologeta, pero de apología filosófica. Mas siempre, tanto en la apologética teológica, como en la filosófica, nos encontramos el "seny" reaccionando intelectualmente ante peligros y necesidades concretas de la vida espiritual: 2) Pero el "seny" no es un matiz del alma catalana puramente práctico, tiene sus puntos de crítica moderada, como medio de asentar más seguramente el pie en la realidad maciza: la crítica de los grandes hombres de Cataluña no es propiamente demolidora: critican Balmes y Llorens y Vives, para hallar una sólida base a la actividad intelectual: el "seny" se interesa por la psicología, por la mística vivida: reacciona al ambiente internacional sin perder sus características. Estas y mil otras ideas nos ha sugerido la lectura del libro del ilustre profesor: ideas que él, modestamente, delicadamente, como temiendo que caigan sobre él alabanzas demasiado claras de Cataluña, ha dejado las saque el lector por su cuenta. Claro que para que al lector le salten a la vista, es menester presentar mil facetas de la actividad literaria, moral, social de las grandes figuras históricas de Cataluña. Y aquí radica el defecto de las opiniones contrarias; miraban unilateralmente el problema.

No se diferencian, pues (y terminemos este punto con una impresión global) las razas "prácticas" de las "idealistas" en que unas suban más que otras en el dominio filosófico especulativo; sino en que las primeras, la ascensión intelectual a las altas cumbres ha de venir como reacción a las grandes necesidades y estímulos de la vida real superior: y en las segundas, el filosofar es una necesidad interna, un impulso originario hacia arriba, que al menor choque se desvela y remonta el vuelo, sin acordarse ya más, como el águila, del breve trozo de tierra de que partieron. Pero si en éstas la ascensión es rápida, el peligro de caída es mayor, y caídas, el levantamiento es mucho más difícil: en las segundas, la gran dificultad de un resurgimiento filosófico está en poner al alma colectiva ante reactivos reales adecuados: en ellas la filosofía ha de llegar a ser

necesidad vital para renacer. ¿Cuáles serán estos reactivos del “seny” que conduzcan a una filosofía nacional acomodada al presente? El Dr. Carreras no responde explícitamente: practica la pedagogía de la alusión: toda la segunda parte de su libro, creemos que no es sino respuesta a esta pregunta: ¿bajo qué condiciones será posible que el “seny” florezca en una filosofía con matices propios? ¿Cuál debe ser la actitud filosófica de Cataluña ante los problemas actuales de la filosofía? Los medios y prevenciones, llenas de finos detalles e indicaciones, que componen el primer ensayo sobre la actitud filosófica — el arte de filosofar — el lugar destacado que da al diálogo, al estudio del mito, de los refranes, del lenguaje en sus mil formas, las observaciones antinadas de psicólogo al tratar en el 2.º ensayo sobre los diversos tipos de filósofos, presentando en el 4.º un tipo, Javier Llorens y Barba, como auténticamente catalán, al lado de otros que se desvían de la actitud filosófica natural al “seny”, nos parece estar ante todo ordenado todo ello y obtener su pleno valor si se endereza a desvelar y formar filósofos con el matiz propio y tradicional de Cataluña. Ni el modelo elegido, ni algunos de los medios que trae en el primer ensayo (y perdónenos la libertad, el ilustre profesor y amigo) se adaptarían tan ajustadamente a la actitud natural y de máximo rendimiento en otras partes. Con todo, la inmensa mayoría de sus observaciones sobre la actitud filosófica son de valor y aplicación universal. El insistir más en unos que en otros en la obra presente, puede provenir de dos causas: una, el público a quien va enderezada, el matiz filosófico propio del autor que se quiere despertar por sus propios y naturales medios: y otra, el mismo sentido filosófico racial que espontáneamente vibra y se siente excitado a profundizar los grandes problemas de la filosofía al estímulo de determinados medios, concretos, vivos: que en otros pasarían a estímulos secundarios.

Que la obra del ilustre profesor barcelonés contribuya a un resurgimiento filosófico de Cataluña con sus propios matices, que den a la unidad filosófica fundamental, la variedad hermosa de la vida psíquica del alma catalana.

DAVID GARCÍA, C. M. F.

Colegio de filosofía de Solsona (Lérida), febrero de 1932.

Studi di Antichità Cristiana, publicati per cura del PONTIFICIO ISTITUTO DI ARCHEOLOGIA CRISTIANA di Roma:

1. GIOVENALE, G. B., *Il batistero Lateranense*. Roma 1930, 146 pàgs., 88 figures i 2 làmines en colors.
2. BULLETTI, E., *Itinerarium Urbis Romae di Fra Mariano de Firenze, O. F. M.*, amb introducció i notes ilustrades de—. Roma 1931, 252 pàgs.
3. REPOND, J., *Les secrets de la draperie antique. De l'himation grec au pallium romain*. Roma 1931, 156 pàgs., 136 gravats.
4. VIELLIARD, R., *Les origines du Titre de Saint-Martin aux Monts à Rome*. Roma 1931, 134 pàgs., 66 gravats, 2 plànols.

1. A compte del Pontifici Institut d'Arqueologia Cristiana es publiquen una sèrie d'estudis d'investigació científica sobre els monuments de l'antiguitat cristiana, el primer dels quals està destinat a fer conèixer els resultats obtinguts en l'excavació del baptisteri de Sant Joan de Laterà, aixecat en terrenys i parets de la casa imperial cedida per Constantí a l'Església. L'autor d'aquest estudi, amb el carnet de l'excavació a les mans i amb l'ajuda de bones fotografies, ens precisa com anteriorment al baptisteri constantinià ja hi existí un lloc especial per administrar el sagrament de la regeneració per l'aigua, sobre el qual vingué edificat en època constantiniana un solemne baptisteri del qual dóna referències arquitectòniques de gran interès. Tots aquests monuments anteriors desaparegueren en gran part per deixar lloc a un baptisteri més ufanós, elevat pel papa Sixte III (432-440), que és el que avui es conserva en la seva principal ossamenta, després d'haver sofert modificacions accidentals que no li alteren la fesomia característica. El monument, interessant per si mateix, per la seva cronologia i pel lligam estret que té amb la disciplina litúrgica de la Roma papal, resta força esclarit amb les noves aportacions científiques, ben documentades i raonades.

2. El segon llibre d'estudi publicat pel mateix Institut dóna a conèixer un *Itinerarium urbis Romae* medieval de fra Mariano da Firenze, publicat amb una introducció i notes ilustratives pel P. Enric Bulletti. Totes les qüestions agitades entorn de la topografia medieval romana són d'un interès màxim per a precisar i localitzar els monuments clàssics i cristians, subsistents en gran part entre les construccions modernes. Aquest nou itinerari per les seves dades

farà bona companyia als altres ja coneguts i sempre ajudarà en les recerques de localització, no sempre fàcils d'obtenir amb seguretat.

3. En el tercer estudi, Mr. Repond fa un anàlisi de la himació grega fins al palli romà, amb l'ajuda de l'estatuària clàssica que va des del Partenon fins a les innombrables figures de caràcter sagrat que emplenen les davanteres dels sarcòfags cristians. Per ésser el palli una de les peces de vestuari que més acceptació tingueren com indument i com a significat entre els cristians, des dels quals ha evolucionat per romandre com un símbol d'ús litúrgic, es fa interessant una visió de conjunt que reporti a la seva ascendència grega, com a drap d'ús ordinari en la vida civil pública i domèstica que els grecs sabien portar amb dignitat i traça. L'autor fa un estudi detingut de la manera com s'abillava aquesta peça d'abric sobre les túniques, després de descriure'ns-el minuciosament en les seves variants i dimensions. Sempre amb els models clàssics al davant, estableix set tipus diversos de portar-lo, segons les disposicions dels plegueigs de la draperia, caiguda sempre amb gràcia i art sobre els vestits. Cada grup comporta petites variants segons siguin els detalls independents o participants de les modalitats pròpies dels altres tipus. Així arriba a un estudi final sobre les *orants* cristianes, gairebé els darrers exemplars que el conserven en la indumentària i que tant ajuden a l'estètica de les figuracions humanes, sovint mal interpretat pels artistes d'èpoques posteriors que l'expressen sense haver-lo viscut sobre els models vivents segons les bones regles de l'art.

4. La tesi de R. Vielliard al Pontifici Institut d'Arqueologia de Roma, forma el quart estudi de les seves publicacions, dedicat a esclarir els orígens i vicissituds històriques i monumentals del *títol* de Sant Martí als Monts de Roma, com a lloc primitiu d'un centre litúrgic de culte que comença abans de Constantí i perdura fins al segle IX, per arribar molt damnificat i abandonat fins als nostres temps. L'interès d'aquest treball consisteix en haver trobat i identificat una gran casa romana de la primera meitat del segle III, la qual fou creada juntament amb una gran sala central coberta a volta, sostinguda per pilastres, precisament en un indret on consta que, anteriorment a la pau constantiniana, es fundà un centre de culte cristià, que precisament degué motivar la seva construcció. Del fundador prengué el nom de *titulus Equitii*. L'edifici, resolt arquitectònicament en l'aparença externa segons els models de les construccions urbanes, està profundament perjudicat en obtenir la sala

central per les reunions, a la qual vénen supeditades les altres cambres secundàries, un petit soterrani per magatzems d'administració i un pis superior per l'habitació dels clergues que el servien. En ell segurament estigué adscrit Silvestre abans d'ésser el papa afavorit per Constantí, que la llegenda més tard hi localitzà amb una veneració especial quan els títols eren dedicats als sants. Aquest indret de culte no sofrí transformacions radicals; solament fou adaptat a millors exigències sota el pontificat del papa Simmac (498-514), que, amb tot, no el desafectà de la seva servitud primitiva, puix que abans es decidí construir al costat una basílica diversa, dedicada a Sant Martí de Tours. Una més gran modificació li vingué sota el papa Sergi, a la fi del segle VIII, que transformà radicalment des dels fonaments la basílica de Sant Martí i l'antic títol fou adaptat a monestir, conservant la sala encara com a lloc de reunió i amb caràcter sagrat, que fou revestit de composicions pictòriques. Altres modificacions posteriors, especialment al segle XIII, són assenyalades i descrites minuciosament. El treball consciencios de R. Vielliard obre unes grans perspectives en la coneixença de l'organització dels primitius centres de cultes cristià a Roma, i aporta unes dades molt lluminoses per arribar a les solucions exactes de la manera pràctica com aquelles es realitzaren anteriorment a l'època que els cristians pogueren disposar del favor imperial amb l'ajuda de l'erari i dels seus arquitectes en la creació de les basíliques constantinianes.

E. JUNYENT

SUMARI

	<u>Pàgs.</u>
L'ARQUEBISBE DE SARAGOSSA, CANCELLER DE PERE III, per <i>J. Rius Serra, Prev.</i>	1
GALERES CATALANES ENVIADES AL PAPA URBÀ V, per <i>J. Vi-</i> <i>ves, Prev.</i>	63
LA CORONA D'ARAGÓ I EL COMENÇAMENT DE LES ANUALITATS PAPALS, per <i>J. Vincke</i>	87
TRASPÀS I SEBOLLIMENT DEL BISBE ELECTE D'ELNA, FRE- DERIC CORNET, per <i>J. Serra Vilaró, Prev.</i>	93
DIPLOMATARI DE SANT RAMON DE PENYAFORT (NOUS DO- CUMENTS), per <i>Ll. Felin, diaca.</i>	101
L'INVENTARI DE BÉNS MOBLES DE LA INFANTA JOANA, per <i>Xavier de Salas.</i>	117
UNA VERSIÓ GREGA DE NOU ESCRITS D'ARNAU DE VILANOVA, per <i>J. Carreras i Artau</i>	127
NOTES D'ARXIU: UN NOU SERMÓ DE SANT BERNAT	135

RECENSIONS:

<i>M. Grabmann, Der lateinische Averroismus des 13.</i> <i>Jarhunderts (J. Millàs)</i>	141
<i>Dr. D. Joaquín Carreras y Artau, La doctrina de los</i> <i>universales en Juan Duns Scot (D. Garcia)</i>	143
<i>Dr. Tomàs Carreras i Artau, Introducció a la història del</i> <i>pensament filosòfic a Catalunya (D. Garcia)</i> . .	144
<i>Studi di Antichità Cristiana per cura del Pont. Ist. di</i> <i>Arch. Cristiana (E. Junyent)</i>	148

AMB LLICÈNCIA ECLESIASTICA

BIBLIOGRAFIA HISPÀNICA
DE
CIÈNCIES HISTÒRICO-ECLESIASTIQUES

Fasc. V, 1932

BIBLIOGRAFIA DE 1931

Bibliografia Hispànica de Ciències Històrico-Eclesiàstiques

Any 1931

Dirigida i redactada pel

R. DR. JOSEP VIVES, Prev.

Bibliotecari de la BIBLIOTECA BALMES

Col·laboradors :

- R. DR. JOSEP CASANELLES, de l'«Obra del Sant Evangeli»
R. P. DAVID GARCÍA, prof. del Col·legi de Filosofia de Solsona.
R. DR. JOSEP RIUS, de la Biblioteca Vaticana
R. DR. RAMON ROQUER, prof. auxiliar de la Universitat de Barcelona.
R. DR. JOAN VINCKE, Privat-dozent de la Universitat de Friburg de Brisgòvia.

Aquesta bibliografia vol ressenyar:

- A) Tots els treballs (llibres, fulletons i articles de revista) publicats a Espanya i que reuneixin aquestes tres condicions: *tema religiós o eclesiàstic, científics o d'investigació, de fons històric.*
B) Els principals treballs publicats a l'estranger que reuneixin les esmentades condicions i a més siguin de temes hispànics.

Per això, en general, hem exclòs d'aquesta bibliografia els treballs de divulgació, encara que siguin importants, així com també els purament especulatius o pràctics.

INDICACIONS

Els noms dels autors van davant de tot. Segueix el títol del treball en *cursiva* i després el nom de la revista en la qual està publicat (amb indicació del volum, any i pàgines), tot entre [...]; o bé el lloc de l'edició, any i pàgines. si es tracta de llibres. Tot seguit es dóna, el més sovint, el resum del treball, de caràcter objectiu i no pas crític.

Els resums redactats per algun dels col·laboradors porten el nom d'aquest al final de la notícia. Els altres han estat redactats pel Dr. Josep Vives.

|| ex: serveix per indicar que nosaltres no hem vist el treball original, sinó que la notícia està presa de la revista que segueix (1).

(1) En aquest cas, com es comprèn, ens hem d'accontentar amb reproduir les indicacions bibliogràfiques, no sempre completes, com desitjaríem, sinó tal com les trobem en les cites. Vegeu a la fi la llista de les revistes citades.

SUMARI

AUTORS	5
Aetheria. — Sant Agustí. — Alfons X. — P. Aliaga. — Alvaro Pelayo. — Ambrós de Morales. — Argote de Molina. — Arias Montano. — Arnau de Vilanova. — Arriaga. — Arxiprest d'Hita. — Aureoli. — Balmes. — Bàñez. — Belarmino. — Sant Bernard. — El Brocense. — Calderón. — Camóens. — Fr. Cascales. — Comellas. — P. Cordeses. — Donoso Cortés. — Eiximenis. — Feijóo. — Sant Francesc de Sales. — Garcilaso. — Góngora. — P. González. — Gonzalo de Illescas. — Gonzalo de Ocaña. — Gracián. — L. de Granada. — Sant Gregori. — Guevara. — Guiu Terrena. — Sant Ignasi. — Sant Isidor. — P. Isla. — Ituren. — Josep a Spiritu Sancto. — Sant Joan de la Creu. — Joan Manuel. — Joan de Sant Tomàs. — Lope de Vega. — Luis de León. — Lull. — Malón de Chaide. — Menéndez i Pelayo. — Navarrus. — Nebrija. — Oliva. — Orosi. — Osuna. — F. de Pertusa. — Sant Pere d'Alcàntara. — Petrus Hispanus. — Sant Raimond de Penyafort. — P. Rodríguez. — Rubió. — Salmerón. — Sarmiento. — P. Scio. — J. M. Scot. — M. Scot. — Sebastià d'Aragó. — Servet. — Sibiude. — D. de Soto. — P. de Soto. — Suárez. — Santa Teresa. — Sant Tomàs. — Vincentius hispanus. — Vicens de Lerins. — Sant Vicens Ferrer. — Virgili. — Vitoria. — Vives. Anònims. — Grups. — Àrabs, hebreus. — Història literària. Vària Núms. 3039-3306	
BIBLIOTEQUES I ARXIUS	40
Bibliografia i bibliologia (catàlegs de llibreter). — Incunables i velles edicions. — Arxius (manuscrits, documents). Núms. 3307-3402	
HISTÒRIA	52
Cròniques. — Documentació. — Història eclesiàstica. — Espanya a Amèrica. — Missions. — Ordes religiosos. — Catedrals, esglésies. — Ciutats. — Universitats, collegis. — Història de la Ciència. — Vària Núms. 3403-3739	
ART, ARQUEOLOGIA	89
Obres generals (ciutats, monuments). — Romà. — Romànic. — Àrab. — Arquitectura. — Escultura. — Iconografia. — Pintura. — Arts menors Núms. 3740-3925	
LITÚRGIA, HAGIOGRAFIA	109
Litúrgia (pietat mariana). — Música. — Folklore religiós. — Hagiografia Núms. 3926-4030	
INSTITUCIONS JURÍDIQUES	122
Núms. 4031-4101	
FILOSOFIA	130
Núms. 4102-4129	
TEOLOGIA	134
Teologia — Ascètica i mística (Exercicis). Núms. 4130-4177.	
BÍBLICA	140
Núms. 4178-4230	
SUPLEMENT	146
Llista d'autors i de revistes 150	

AUTORS

Aetheria

3039. - Ziegler, J., *Die Peregrinatio Aetheriae und das Onomastikon des Eusebius* [Biblica 12(1931)70-84]. — Etèria en el seu famós viatge portaria, a més de la “Bíblia” i “Onomastikon” d’Eusebi segons la traducció de Sant Jeroni.

3040. - Ziegler, J., *Die Peregrinatio Aetheriae und die heilige Schrift* [Biblica 12(1931)162-198]. — Sobre el text de la Bíblia que portaria Etèria per al seu viatge. Seria un text de la Vetus latina, però cap dels que donen els mss. que coneixem.

3041. - Gómez Ledo, A., *Unha esqurtora galega do século IV* [Logos 1931, n. 4 y ss.]. — Sobre la “Peregrinatio Aetheriac”.

Agustí, Sant

3042. - Blanco Soto, P., *Bibliotheca Agustiniana* [Archivo Agust. 35(1931)161-163]. — Anunci de la publicació de la bibliografia, senzilla ordenació alfabètica dels llibres i articles que han parlat de Sant Agustí. — [Rius.

3043. - Blanco Soto, P., *Bibliografía Agustiniana* [Archivo Agust. 35(1931)307-318, 456-472; 36(1931)112-148, 310-320 i 464-478]. — Cronologia dels escrits de S. Agustí (120), escrits apòcrifs o atribuïts al sant, i descripció dels manuscrits que es troben en les diferents biblioteques, ordenada per matèries. — [Rius.

3044. - González, R., *Bibliografía Agustiniana del Centenario* [Rel. y Cultura 15(1931)461-509]. — Lista que comprende 574 números de los trabajos publicados con motivo del centenario agustiniano en libros, fascículos o revistas.

3045. - Cuervo, M., *Boletín de Literatura Agustiniana*. I: *Trabajos en forma de libro*. II: *Otros trabajos en artículos de revistas* [Ciencia tomista 43(1931)209-243]. — Amb ocasió del centenari agustinianà la bibliografia del sant d’Hipona augmentà considerablement. L’A. analitza les publicacions que han aparegut amb motiu de la susdita avinentesa. En espanyol registra només la pastoral de l’arquebisbe de Santiago sobre *La Gracia según San Agustín*. — [Rius.

3046. - Sánchez, J., *El hijo de tantas lágrimas* [Rel. y Cultura 13(1931)4-32, 161-180]. — Discurso leído en el colegio del Escorial, sobre San Agustín.

3047. - Concetti, N., *De Aurelii Augustini adolescentis concubinitu* [Rel. y Cultura 15(1931)359-364]. — S'ha de prestar fe a Agustí en les seves "Confessions" ja parlant a favor seu, ja en contra en el punt referent als pecats carnals. Explicació dels passatges principals.

3048. - Fabo de María, P., *San Agustín joven*. Madrid, Ed. Voluntad, 1931, 8.º 432 pàgs.

3049. - Llovera, J. M., *Confessions de Sant Agustí*. Barcelona, Lluís Gili, ed., 562-I, XII pàgs. — Traducció catalana amb abundoses notes.

3050-51. - San Agustín, t. I: *Festividades*. t. II: *Instrucción pastoral* (Los grandes maestros de la predicación, vols. IV-V). Madrid, ed. Razón y Fe 1930-1931, 8.º, 334 y 272 pàgs. Edición preparada por el P. Quintín Pérez. Traducción y notas de Fr. Amador del Fueyo.

3052. - García de la Fuente, A., *Una traducción inédita castellana de "La Ciudad de Dios" de San Agustín* [Rel. y Cultura 15(1931)275-284]. — Los códices del Escorial a. 1. 8 y a. 1. 9 del segundo tercio del siglo XV contienen una buena traducción castellana, del año 1434, de "La Ciudad de Dios". Su autor Gómez García del Castillo parece era un capellán de la reina D.ª María de Aragón. Son de un valor positivo los comentarios que se hacen de cada capítulo sobre el contenido de los mismos. Seguramente se habla de estos códices en el inventario de Isabel la Católica publicado por Clemencín.

3053. - Rio, M. del, *El Cristo místico y la comunión de los Santos, según San Agustín* [Rel. y Cultura 15(1931)402-460]. — La doctrina agustiniana relativa al Cristo místico, fundada naturalmente en la divina Revelación y, sobre todo, en los Evangelios y en las Epístolas de San Pablo, es tan acabada y completa, que, después de San Agustín, parece que no se ha dicho nada nuevo sustancial acerca de este gran misterio. Largo estudio de este tema.

3054. - Martínez Núñez, Z., *Las profundas doctrinas de San Agustín sobre la gracia y las grandes necesidades espirituales de la Sociedad contemporánea*. Carta pastoral. Compostela, Imp. del Seminario Central 1931, 4.º, 94 pàgs. || ex: Rel. y Cultura 13(1931)466.

3055. - Martínez Núñez, Z., *Las profundas doctrinas de San Agustín sobre la gracia y las grandes necesidades espirituales de la sociedad contemporánea* [Rel. y Cultura 15(1931)11-88]. — S. Agustí és, amb raó, anomenat el Doctor de la gràcia. Per això l'autor creu útil d'ex-

posar les doctrines agustinianes sobre la gràcia des d'un punt de vista pràctic, acomodat a les necessitats dels temps presents. Detalla documentadament el procés Sant Agustí-Pelagi. Com Agustí incidí en el semipelagianisme i se n'alliberà. Sant Agustí és un optimista amb la gràcia de Crist. Concilia la gràcia amb la llibertat basant-se en la manera com Déu governa. — [Roquer.

3056. - Negrete, E., *La realeza de Cristo según San Agustín* [Rel. y Cultura 14(1931)171-178, 331-350]. — Cristo Creador, Cristo Redentor, Cristo Libertador es nuestro rey. Exposición de la doctrina sobre la realeza de Cristo, especialmente según la palabra auténtica, fresca, ágil, fecunda y persuasiva del obispo de Hipona.

3057. - Lama, M. de, *San Agustín y el Amor Misericordioso* [Vida sobrenatural 21(1931)371-378]. — San Agustín fué el resplandor de la caridad, el destello de la Verdad-Amor. La doctrina del Amor misericordioso está casi expresamente tratada en los 16 primeros capítulos de su obra "Meditaciones y soliloquios".

3058. - Vega, A. C., *Antecedentes Histórico-Genésicos de la Filosofía de San Agustín* [Rel. y Cultura 13(1931)50-71]. — En aquest article s'analitza l'escepticisme agustinian, conseqüència fatal de la seva evolució ideològica i moral. D'una banda la confusió contradictòria dels filòsofs; per altra part la influència enorme exercida per Ciceró en el seu esperit expliquen abastament el seu antidogmatisme. L'escepticisme agustinian, malgrat la universalitat implicada en algunes frases, no és ni absolut ni universal i àdhuc durà poc temps. — [Roquer.

3059. - Capánaga, V., *En torno a la Filosofía Agustiniana* [Rel. y Cultura 13(1931)233-247]. — Assaig de la teologia de l'acció. La moició divina és doble. La providència segueix i governa les coses de diferent manera segons que gaudeixin de llibertat o no. Les coses no lliures són regides per lleis necessàries, diverses segons la naturalesa inorgànica o orgànica d'aquelles. L'home i els éssers lliures en general es regeixen per la llei natural: *ratio vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari iubens, perturbari vetans*. La llei ofereix a la voluntat una valor i un impuls. Sant Agustí, en veritat, és el precursor llunyà de la moderna teoria dels valors. — [Roquer.

3060. - Capánaga, V., *Hacia una apologética personal según la mente de San Agustín* [Rel. y Cultura 15(1931)187-199, 321-38]. — Subjectivitat vigorosa de la teologia y filosofia de San Agustín que le hace tan moderno. Tendencia neo-romántica o intuicionista de la filosofía religiosa o apologética moderna. Analogías entre la obra tan moderna de J. Rivière, "*A la trace de Dieu*" y la apologética agustiniana. Examen de la obra de Rivière y su comparación con las "Confesiones" de San Agustín.

3061. - Marcos del Rio, F., *El compuesto humano según San Agustín* [Rel. y Cultura 13(1931)191-205; 14(1931)31-39, 351-362; 16

(1931)73-93,161-186,339-363]. — L'home — diu Sant Agustí — és un compost de cos, ànima i esperit, si bé l'ànima i esperit s'identifiquen. Després de la missió de l'ànima i del cos, aquella queda *corporada* i aquest *animat*. L'ànima atorga al cos: l'ésser, l'essència, la subsistència, la forma, el moviment, la vida. Cal no confondre l'ànima amb les seves potències. L'home és sociable *rationis societate*, per tant no voluntarista. L'ordre moral exigeix la llibertat com atribut de l'ànima. — [Roquer.

3062. - Vega, A. C., *¿Defendió San Agustín la "animación mediata" del cuerpo humano?* [Rel. y Cultura 15(1931)345-358]. — Per provar que Sant Agustí és partidari de la infusió mediata, o sigui després d'una evolució del fetus, de l'ànima racional, s'alleguen textos apòcrifs i autèntics. Els primers, evidentment res poden provar; quant als segons cal dir que, ben mirat el context i comparats amb d'altres, es demostra que Sant Agustí mai no fou partidari de l'animació mediata, *expressis verbis*, si bé sembla que s'hi inclinava vehementment. — [Roquer.

3063. - Negrete, E., *Los derroteros de la Fe* [Rel. y Cultura 15(1931)365-401]. — Els ensenyaments de Sant Agustí pertocant la direcció dels esperits cap a Déu són un reflex de la pròpia vida. El P. Negrete, biogràficament, segueix les fases de la vida del Sant i n'extreu reflexions de conformitat amb les doctrines del mateix Sant Agustí. La gràcia, l'oració, la humilitat i la puresa de cor són els viaransys que condueixen l'home a Déu. — [Roquer.

3064. - Vélez, P. M., *El Número Agustiniano* [Rel. y Cultura 15(1931)139-196]. — En el VI llibre "De musica" Sant Agustí demostra que el ritme i harmonia de les arts ens condueixen al nombre i harmonia eterna, a Déu. És clar que el nombre es pren ací en sentit *qualitatiu* i transcendental, no, com és costum, en sentit *quantitatiu*. *Qualitativament* el nombre és la forma, la idea i la raó eterna i suprema de les coses. Allò que és millor és més gran. El nombre és quelcom més que una funció matemàtica; és també sinònim d'ordre, ritme, proporció, harmonia, idea, acte, forma, energia, llei, perfecció i bellesa. Es nota una reminiscència pitagòrica en la interpretació allegòrica dels nombres perfectes, imperfectes i plusquamperfectes. Veiem — diu Sant Agustí — el nombre en les coses, en l'ànima i en Déu, en proporció a l'ordre intrínsec o extrínsec de les respectives essències. Finalment exposa l'articulista la fonamentació del sistema decimal en Sant Agustí com a incident de la teoria de la música i de la poesia. — [Roquer.

3065. - Fernández, A., *La evolución cosmogónica y biológica según San Agustín* [Rel. y Cultura 15(1931)215-237]. — Sant Agustí rebutja l'eternitat de la matèria contra Lucreci, i la divinitat d'ella. Per tant, té origen per creació. Ara bé: Déu no creà d'antuvi el món polimòrfic tal com el contemplem avui, sinó que va infondre a la matèria les *rationes seminales* que eren les virtuts o potències es-

pecificadors en el temps. Aquestes raons seminals no radicaren, al principi, en la matèria orgànica. L'home, quant al cos, segueix la llei general de l'evolució animal. L'ànima, però, exigeix una creació especial en cada cas. — [Roquer.

3066. - Ugarte de Ercilla, E., *El platonismo de San Agustín* [Razón y Fe 95(1931)365-378;96(1931)182-189 continua].

3067. - Capánaga, V., *La doctrina agustiniana sobre la intuición* [Rel. y Cultura 15(1931)89-109]. — Ningú, abans de Sant Agustí, no s'havia preocupat de la interiorització de la vida com a punt de partença de la investigació filosòfica. Amb la doctrina de la intuïció intel·lectual s'avança de moltes centúries la perspectiva filosòfica mundial. Els elements estructurals de la intuïció són tres: l'objecte, el sentit, i la unió d'ambdós. Unió immediata, no discursiva. La intuïció intel·lectual no necessita la *species impressa*. Els objectes de la intuïció intel·lectual són: a) objectes del pensament i b) els actes de les dues potències o energies de l'ànima, v. gr. desitjos i sentiments. La intuïció del pensament per si mateix s'anomena reflexió. En la intuïció intel·lectual es fonamenta tota certesa científica. La fe és resol en última instància en una intuïció. — [Roquer.

3068. - Mayordomo, V., *La Fisiología nerviosa y San Agustín* [Razón y Fe 94(1931)114-123]. — Comentario a dos textos del libro 7 del "*De Genesi ad litteram*" (cap. 13 y 18: PL, 34,362.363) sobre la estrecha relación que existe entre los sentidos y el sistema nervioso.

3069. - Alvarez, L., *Doctrina social de San Agustín* [Rel. y Cultura 13(1931)348-366;15(1931)197-214,348,366]. — Exposa les doctrines de Sant Agustí sobre el dret de testar i el dret d'heredar íntimament connectats amb el de propietat. Sembla que el dret de fer testament no és — almenys en la forma absoluta — de llei natural. L'últim article és un corollari de la doctrina general de *restitutione*. Condemna el Sant l'abús de les riqueses, la prodigalitat, com l'avarícia. Anatematitza el frau i l'afany immoderat de guany. — [Roquer.

3070. - Pinta Llorente, M. de la, *El Pensamiento Histórico de San Agustín* [Archivo Agust. 35(1931)338-344]. — L'A. estudia el pensament històric del Doctor d'Hipona a través de la "*Ciutat de Déu*". confrontant-lo amb altres concepcions (Orosi i Salvià) i remarcant la influència que ha tingut en el temps. — [Rius.

3071. — Noguer, N., *Otra vez San Agustín y el castigo de los herejes* [Razón y Fe 95(1931)138-145]. — Sobre si San Agustín afirmà que la Iglesia tenia el derecho a imponer la pena capital por el crimen de herejía. Controversia con el P. Vélez (Rel. y Cultura, marzo 1931).

3072. - Rodríguez, C., *El alma virgiliana de San Agustín* [Rel. y Cultura 13(1931)87-104,396-417;14(1931)218-238,376-392]. — Continuació i conclusió del treball ja ressenyat en n. 2098.

3073. - Rodríguez, C., *El magisterio literario de San Agustín y la poesía de Virgilio en la Edad Media* [Rel. y Cultura 15(1931)110-138]. — Consideraciones generales sobre el humanismo en la Edad Media: Boecio, Casiodoro, Alcuino, Isidoro, etc. Toda la corriente del verdadero humanismo, que, fundida ya con el dogma cristiano, circula entre las epístolas de Casiodoro y los tercetos de la divina Comedia, nace, como de fuente principal, de las obras del doctor africano. San Agustín influyó en los escritores nacionales planteando y resolviendo de una manera definitiva el pleito secular entre el cristianismo y la sabiduría pagana.

3074. - Pérez, Q., *El primer hombre moderno* [Razón y Fe 95(1931)146-162, 213-223]. — La “*Ciudad de Dios*”, “*Las Confesiones*” y el sermulario de San Agustín obras modernas por ser hijas del espíritu que nunca envejece. El estilo de Agustín y sus causas. Estilo de los sermones, fuentes que lo alimentan, causas que lo engendran y en cierta manera lo justifican.

3075. - García, F., *El retorno a San Agustín* [Rel. y Cultura 15(1931)307-344]. — Sant Agustí ha estat sempre actual. Seria una profanació creure que torna a estar de moda. La característica de l'home complet és la integració de pensament i acció; i això precisament trobem en el colós d'Hipona. Per això no és meravella que cada avançada de civilització reconegui com un dels seus dirigents a Sant Agustí. Des de l'albada de la filosofia patristica fins a Brentano i els moderns fenomenòlegs; des de la concepció clàssica fins a la romàntica de la vida Sant Agustí presideix la marxa ascendent de la humanitat. Per això Gemelli ha parlat d'un *agustinisme etern*. — [Roquer.

3076. - Capánaga, V., *Lecciones de San Agustín*. Madrid, Librería Religiosa de G. Molina, 130 p. — Colección de 29 cortos ensayos sobre variados temas, según las ideas de San Agustín || ex: Archivo agust. 36(1931)459-460.

3077. - Pérez, Q., *San Agustín, predicador, pintado por si mismo* [Razón y Fe 94(1931)226-241, 324-344]. — Principales rasgos del orador africano según las numerosas alusiones esparcidas en sus sermones.

Alfons X (Cfr. n. 3731)

3078. - Margeli, A., *Las Cántigas de Alfonso X, el Sabio* [Rev. eclesiástica 3(1931)176-197]. — Exposició de la notació en colors i la seva aplicació, seguint el sistema mensuralista de l'Edat mitjana, a les cànigues del rei savi, que compara amb tonades de *jota* aragonesa. — Rius.

3079. - Domínguez Bordona, J., *El “libro de los juicios de las estrellas” traducido para Alfonso el Sabio* [Rev. Bib. Arch. Museo 8(1931)171-176]. — Nota descriptiva del ms. 3065 de la Bib. Nacional que contiene esta traducción de R. Jehudah Mosca. El ms. es del año 1239. Reproducción fotográfica de una página.

3080. - Feldhaus, F. M., *Die Uhren des Königs Alfons X von Spanien* [Dte. Uhrmacher Zeitung 54(1930)612-618]. — Notes sobre la cultura del segle XIII. 4 gravats. || ex: Ibero-Amer. Archiv. 4(1930) Beilage 5.

Aliaga

3081. - Canal, M., *El P. Luis Aliaga y las controversias teológicas* [Arch. fratrum Praedicatorum 1(1931)107-157]. — Actuació del P. Aliaga, confessor de Felip III, en les qüestions de “*Auxiliis*” i de la “Immaculada Concepció”, segons la documentació de l'Arxiu de l'Orde Dominicà i de la Biblioteca i Arxiu Vaticans. — [Rius.

Alvaro Pelayo

3082. — Iung, N., *Un Franciscain théologien du pouvoir pontifical au XIV siècle: Alvaro Pelayo*. París, Vrin 1931, 8.º, II-243, pp. (L'Eglise et l'État au Moyen-Age, t. 3). Alvaro Pelayo, nat a Galícia en 1280, passà a la Penitenciària de Roma amb Joan XXII, fou bisbe de Silves (Portugal) i autor del “*De statu et planctu ecclesiae*” i altres obres. Les seves doctrines sobre les relacions entre el poder espiritual i el temporal || ex: Rev. Sciences rel. 11(1931)641-43.

3083. - Lecler, J., *Sur les théories politiques d'Alvaro Pelayo* [Rech. Science rel. 21(1931)582-588]. Examen y crítica detallada de la tesi de N. Iung (Cr. n. anterior) sobre Alvaro Pelayo. Alvaro s'ha de posar entre els defensors de la teoria teocràtica, com Egidi de Roma.

Ambrós de Morales

3084. - Cirot, G., *De auctoribus ab Ambrosio de Morales adhibitis ad scribendam historiam, praesertim de Sebastiano, Sampiro, Isidoro “el de Beja”* [Estudios eruditos 2(1930)135-152]. — Referències en la “Crònica General de España” d'Ambrós de Morales a les cròniques antigues que utilitzà; discussió i aclaració d'aquestes referències.

Argote de Molina

3085. - Sanvisenti, B., *Il “Discurso” di Argote de Molina* [Rendiconti del R. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere, vol. 61, fasc. 11-15, 1928]. — Argote de Molina en el seu “Discurso” comentari del “*Conde Lucanor*” de Juan Manuel, volia establir la prioritat de la poesia espanyola sobre la de les altres nacions neolatines. L'autor mostra el valor absolutament negatiu del “Discurso” || ex: Aevum 5(1931) 103-104.

Arias Montano

3086. - Morales, L., *Arias Montano y Apolonio de Tiame en la leyenda* [Bol. Univ. Madrid 3(1931)186-189]. — Leyenda de Arias Montano conservada en la tradición oral, de que interpretó una vez lo que decían los pájaros. Nota sacada de un trabajo en preparación.

Arnau de Vilanova

3087. - Soler i Pla, J., *Història de la Filosofia catalana* [Criterion 5(1931)62-72]. — Comença un estudi sobre el mestre Arnau de Vilanova, descrivint acuradament les circumstàncies històriques i científiques del seu temps. — [García.

3088. - Palma, G. B., "*Thesaurus pauperum*" di Arnaldo di Villanova, in dialetto siciliano, in un codice del sec. XIV [Aevum 5(1931)401-478]. — El "*Thesaurus pauperum*" en dialecte sicilià es troba en un còdex de la "*Biblioteca Comunale*" de Palerm, sign. 2 Qq E 22, de lletra del s. XIV. Transcripció del text complet d'aquest llibre de receptes amb notes de llengua i un registre de mots dialectals.

Arriaga

3089. - Eschweiler, K., *Roderico de Arriaga*, S. J. [Spanische Forschungen 3(1931)253-285]. — L'autor havia mostrat [Ibidem 1(1929)251-325] que l'escolàstica dels jesuïtes espanyols, cap al 1620, havia envaït quasi totes les universitats alemanyes. Podria posar-se la qüestió de com influiria aquesta escolàstica *barroca* en la filosofia moderna de Descartes, Spinoza, etc. L'autor estudia aquí la personalitat d'Arriaga que fou professor durant 40 anys a la Universitat de Praga (1626-1667).

Arxiprest d'Hita

3090. - Richardson, H. B., *An etymological Vocabulary to the "Libro de buen amor" of Juan Ruiz, Arcipreste de Hita*. New Haven-London, H. Milford 1930, 252 p. — Vocabulari de la famosa obra de l'arxiprest d'Hita, basat en el ms. de Salamanca, segons l'edició de Ducamin, Toulouse 1901, amb algunes variants. Els mots van acompanyats de l'etimologia i de la interpretació anglesa. A la fi llista de paraules aràbigues i llatines usades per l'arxiprest.

3091. - Neuvonen, E. K., *El pasaje bilingüe de Juan Ruiz* [Neuphil. Mitteil 32(1931)86-92]. — Sobre uns mots àrabs de les estrofes 1508-1512 del "*Libro de buen Amor*".

3092. - Castro Guisasola, F., *Una laguna del "Libro del buen amor"* [Rev. Bib. Arch. Museo 7(1930)124-130]. — Laguna entre las coplas 765 y 766. Faltan unas seis quartetas en el código S. Suplementos propuestos. Castro intenta completar la fábula acéfala del "*Libro del buen Amor*" que se podría titular "*El lobo que estornudó e imaginó un buen agüero*."

Aureoli

3093. - Pelster, F., *Estudios sobre la transmisión manuscrita de algunas obras de Pedro Aureoli*, O. F. M. (†1322) [Est. ecles. 10(1931)449-474]. — II. La edición del primer libro y su dedicatoria a Juan XXII. Manuscritos de este libro (de ellos cinco no anotados por Valois). Edición crítica provisional de la dedicatoria que se halla en 4 manus-

critos. III. La transmisión de los tres últimos libros del Comentario de las Sentencias. Manuscritos, algunos no citados por Valois. IV. Resultados: Aureoli sería originario de Cahors y no de Quercy. Otros resultados referentes a las obras de Aureoli.

Balmes

3094. - Miquel d'Esplugues, P., *Balmes vist des de les seves posicions "errònies"* [Criterion 5(1931)217-237]. — Les afinitats de Balmes amb Descartes, Kant, Jacobi i l'escola escocesa són juxtaposicions: millor, superacions. Una filosofia de base — seny comú — el preservà de desviacions. Com a qualitats personals del filòsof enumera: temperament genialment equilibrat; llevat tomista; seny racial. [García.

3094 a. - Casanovas, I., *Balmes. La seva vida, el seu temps, les seves obres*. Barcelona, Bib. Balmes 1932,3 vols.: LVI-568,828 i 844 pàgs. (Bib. Històrica de la Bib. Balmes, sèrie II, vols. 4-6). — Complement de les *Obras completas* de Balmes, publicades per la mateixa biblioteca en 1925. Els dos primers volums, de caràcter biogràfic, es divideixen en quatre llibres. 1. Balmes estudiant, fins a la sortida de la Universitat de Cervera en 1835. — 2. Vida oculta de Balmes, autoeducació intel·lectual i moral i formació de l'escriptor. — 3. Cicle apologetic i social. — 4. Cicle polític i filosòfic. En el volum tercer, de documents balmesians, es publiquen les cartes rebudes i escrites per En Balmes, l'epistolari del germà de Balmes i dues sèries de documents. Riquíssims índexs en cada volum.

Báñez

3095. - Beltrán de Heredia, V., *Vindicando la memoria del Maestro Fr. Domingo Báñez* [Ciencia Tomista 43(1931)193-199]. — Resposta de l'A. a dos articles de l'agustinià P. Vélez, publicats a *Religión y Cultura* 13(1931)105-127, 206-231, vindicant el triomf del P. Báñez en les oposicions a una càtedra de la Universitat de Salamanca. — [Rius.

Belarmino

3096. - Teixidor, L., *San Roberto Belarmino, Doctor y Ejemplo* [Razón y Fe 97(1931)289-306]. — Semejanza y gran parecido de Belarmino con las figuras más brillantes del coro de Doctores de la Iglesia.

3097. - Hernández, E., *Las fuentes principales del opúsculo Belarminiano "De ascensione mentis in Deum per scalas rerum creaturarum"* [Est. ecles. 10(1931)235-243]. — Relaciones del "De ascensione" con el "Itinerarium mentis" de San Buenaventura. Belarmino lo tomó como idea primera y fecunda de una meditación abundante y jugosa sobre el libro de las criaturas. Comparación con el opúsculo de San Bernardo "De consideratione ad Eugenium III". De él pudo aprove-

char Belarmino algunas ideas sobre los dotes y oficios de las jerarquías angélicas.

3098. - Goenaga, J., *A Causa de S. Roberto Belarmino e os seus contraditores* [Brotéria 13(1931)143-157]. — Contradictors de la canonització de Belarmí des dels temps d'Urbà VIIIe als temps moderns. La causa principal de l'oposició fou que Belarmí fos jesuïta.

3099. - Goenaga, J., *La oposición a la Causa de Belarmino* [Razón y Fe 96(1931)319-337]. — El principal defecto de Belarmino fué su condición de Jesuïta. Recuento de las personas, gestos y actitudes de los que en el decurso de tres siglos se opusieron a la canonización de Belarmino.

3100. - Baldor, D., *Belarmino y el Extremo Oriente* [Siglo Misiones 28(1931)1-8,65-74]. — Relaciones de Belarmino con el jesuïta Roberto de Nobili, quien para convertir las clases de la India se hizo bramán, adoptando sus vestidos y costumbres que él creía indiferentes. Acusado de dar escándalo, interviene Belarmino y Roma que aprueban su conducta. Notas documentadas de una conferencia.

3101. - Butrón, J., *El problema del Oriente ante Belarmino* [Siglo Misiones 28(1931)161-165,225-229,300-304]. — Intervención de Belarmino en asuntos de las iglesias eslavas. La coronación de Demetrio, emperador de Rusia en 1604. Intervención en la iglesia servia y en la iglesia griega.

3102. - Pérez Goyena, A., *Un maestro español de San Roberto Belarmino* [Est. ecles. 10(1931)222-234]. — Noticias biográficas sobre el P. Pedro Parra, nacido en Sanlúcar la Mayor (Sevilla) en 1551, profesor, en el Colegio romano, de San Roberto Belarmino. Su intervención en la corrección de la Vulgata, en la legislación de la enseñanza escolar, y en la "*Ratio studiorum*". Sus escritos.

3103. - Teixidor, L., *El B. Belarmino en la cuestión del origen inmediato de la autoridad civil en los Príncipes, Reyes o Presidentes de República* [Est. ecles. 10(1931)200-221]. — Según Belarmino la autoridad civil, en quien la ejerce y posee de ordinario, no es inmediatamente de derecho divino, sino mediatamente: «Prínceps, ut talis, non habet virtutem, neque auctoritatem, nisi humanam qualem populus dare possit». La defensa de Suárez de la doctrina de Belarmino. Impugnación de Liberatore.

3104. - Hellín, J. M., *Determinación negativa en el B. Belarmino* [Est. ecles. 10(1931)161-199]. — Opiniones sobre la determinación de la voluntad y doctrina de Belarmino sobre la determinación negativa, juicio último práctico. Concilia el concurso previo eficaz con la libertad por medio de la determinación negativa, pero no hace intervenir a ésta para conciliar la gracia eficaz con la libertad. Fuentes de la teoría belarminiana. Críticas antiguas (fué mal recibida por Molina, Bastida, Suárez y otros). Imitadores modernos.

Bernard, Sant

3105. - San Bernardo, Abad de Claraval, *Obras completas*, traducidas del latín con notas aclaratorias y precedidas de la vida del Santo por el P. Jaime Pons, S. I. — Tomo V. *Epistolario*. Barcelona, Rafael Casulleras, 1929, 4.º, 838 p. || Razón y Fe 94(1931)87-88.

Brocense, El

3106. - Navarro Funes, A., *La teoría de las formas gramaticales según el Brocense* [Bol. Univ. Granada 1(1929) núms. 5-6, p. 3-56]. — Enseñanzas del Brocense en el l. 1.º de su "*Minerva*" y relación de sus teorías con las de los filósofos de su época, principalmente J. C. Escalígero, representante de la tendencia *formulista*, y Gerardo J. Vossio partidario del procedimiento empírico. Comparación de las doctrinas de F. Sánchez (el Brocense) con los resultados de las investigaciones modernas.

Calderón

3107. - Bauer, H., *Z. Werners Beziehungen zu Calderon*. Dissert. Wien 1928 || ex: Jahresbericht dte. Lit. 8(1931)187.

3108. - Petzet, E., *Eine unbekante Arbeit Platten-Hallermunde zu Calderon* [Platten-Archiv. 3(1928) || ex: Jahresbericht dte. Lit. 8(1931) 205].

3109. - Faulhaber, Card. Erzb., *Zum 250 Todestag Calderons. Der Meistersänger der Bibel in der Weltliteratur* [Schönere Zukunft 6 (1931)792-793]. — Calderon fou un cavaller de Santiago. La teologia i especialment la Bíblia en la seva poesia.

3110. - Kralik, R. v., *Calderon und Calderon Renaissance in unseren Tagen* [Schön. Zukunft 6(1931)793-794]. — Elogi de Calderon i dels seus "autos sacramentals" en Goethe, Wagner. Calderon en les representacions actuals.

3111. - Fey, E., *Calderon und Shakespeare* [Neuphil Monatsschrift 1(1930)469-472].

3112. — Gürster, E., *Pedro Calderon de la Barca* [Die Voche 33 (1931) n. 25 p. X-XI] || ex: Ibero-Amer. Archiv. 5(1931) Bibl. 6.

3113. - Hiller, R., *Calderons Weltbedeutung* [Der Gral 25(1931)842-45]. — Notes biogràfiques i literàries amb motiu del centenari.

3114. - Froberger, J., *Zu Calderons Todestag* [Die Bucherwelt 28 (1931)190-192] || ex: Ibero-Amer. Archiv. 5(1931) Bibl. 6.

3115. - Krauss, W., *Calderon als religiöser Dichter. Betrachtungen zu seinen 250 Todestag* [Der Kuntswart 44(1931)490-500]. — Nota biogràfica sobre Calderon i els seus autos en relació amb les disputes teològiques i místiques del seu temps, especialment amb la controvèrsia "*De auxiliis*".

3116. - Calderón de la Barca, *Das Leben ein Traum*. trad. alemanya de "La Vida es sueño" por C. A. West. Saarlonis 1931, 88 p. 8.º || ex: Deutsche Nationalbibliographie A.(1931)26 Voche, n. 276.

3117. - Wolff, L., *Spielet Calderons geistliche Festspiele?* [Allg. Rundschau 28(1931)327-28].

Camóens (Cfr. n. 3129)

3118. - Schneider, R., *Das Leiden des Camoes oder Untergang und Vollendung der portugiesischen Macht*. Hellerau, J. Hegner, 1930, 8.º 242 pàgs. || Rev. Hist. eccles., 27(1931)117.

3119. - Correa de Silva, C. E., *Ensaio sobre os latinismos dos "Lusiadas"* [Instituto 81(1931)247-263]. — Substantius, adjectius, verbs i altres expressions.

Cascales

3120. - Cascales, Fr., *Cartas filológicas*, t. I, ed. García Soriano (Clásicos castellanos, 103). Madrid, Espasa-Calpe 1930, 160,268 páginas || ex: Rev. Hist. eccles., 27(1931)303*.

Comellas

3121. - Sarri, J., *Les directrius filosòfiques d'Antoni Comellas i Cluet*, Prev. [Criterion 5(1931)175-185, 255-266, 383-393]. — I: Comelles, com a concreció de les seves dues profundes direccions, recés i estudi. II: Els precursors. III: Teoria de l'ideal. IV: L'home. V: La llei triàdica. VI: El problema de la ciència. Corol·laris, la investigació, transfiguració mental. — [Garcia.

Cordeses

3122. - Dudon, P., *Les idées du P. Antonio Cordeses sur l'oraison* [Rev. Asc. Myst. 12(1931)97-115]. — Exposició de la controvèrsia sobre l'oració afectiva entre el provincial de Toledo P. Cordeses i el P. Antoni Ramiro. Aquest suposava que l'oració afectiva, tal com la predicava Cordeses, era contrària a l'esperit de Sant Ignasi i acudí a Roma. Intervenció del general de l'Orde P. Mercurian, qui declarà que els jesuïtes no coneixien altra escola autèntica d'oració que la del llibre dels Exercicis. El P. Cordeses se sotmeté de bon grat. Continua.

Donoso Cortés

3123. - Schmitt, C., *Donoso Cortés. Su posición en la historia de la filosofía del Estado europea* (Conferencias centro int. intel. germano-español n. 27). Madrid 1930, 16 p. — Reconoce a Donoso Cortés una gran intuición política a pesar de sus defectos como pensador.

Eiximenis

3124. - Norbert d'Ordal, P., *El Príncep segons Eiximenis*. Miscel·lània Patxot (1931)317-332]. — Idees d'Eiximenis en la seva immen-

sa obra el *Crestià* especialment en el Dotzè en la part *Regiment de la cosa pública* sobre: origen de l'autoritat, el príncep i els vassalls, necessitat de Consellers i del Parlament, de la licitud del tiranicidi.

3125. - Martí de Barcelona, P., *L'Església i l'Estat segons Francesc Eiximenis* [Criterion 5(1931)325-338]. — En la primera part d'aquest estudi, que continuarà, exposa els precedents o *vell problema de filosofia política*, des dels primers temps del cristianisme en què l'Església lluità per la llibertat fins a la teoria teocràtica. Examen especial de la doctrina de Gil de Roma i Marsili de Pàdua.

Feijóo

3126. - Carballo Calero, R., *Como vía a Aristóteles o Pae Feijóo* [Archivos Sem. Est. galegos 5(1930)235-259]. — Ordena y acopla las muchas cosas que aparecen en el "Teatro crítico" y "Cartas" de Feijóo sobre Aristóteles. Después de algunas consideraciones generales, trata de estos puntos: Metafísica, lógica, psicología, ética, cosmología y física, ciencias naturales, varia.

Francesc de Sales

3127. - San Francisco de Sales, *Cartas espirituales*. Versión española por Juan Gutiérrez Gili. 2 vols. Barcelona, Ed. Litúrg. esp. 1930, 8.º, VII-400 y 365 págs.

3128. - Henry-Coüannier, M., *San Francisco de Sales. Su vida y sus amistades*. Traducción española por Juan Gutiérrez Gili. Barcelona, Ed. Litúrg. esp. 1930, 8.º, 498 págs.

Garcilaso

3129. - Valbuena Prat, A., *Camoes y Garcilaso* [Estudios eruditos 2(1930)469-478]. — Camoens imitador de Garcilaso.

3130. - Ruiz, D., *Virgilio y Garcilaso* [Est. franciscans 43(1931)36-46] Anotaciones a la Égloga: I: "El dulce lamentar de dos pastores". La poesía de Garcilaso no es respecto a la del gran vate mantuano «tapiz flamenco mirado por el revés», aunque de grado puede confesarse que está toda ella recamada de perlas y oro virgilianos.

Góngora

3131. - C[anal] M., *Un códice de la Biblioteca Vaticana con poesías de Góngora*. Roma, 1931, 32 p. — Descripció del Ms. Barberini 3475 de la Bib. Vaticana i publicació de les poesies inèdites o no incloses en la publicació de Foulché, per haver aquest autor cregut que no eren de Góngora. — [Rius.

3132. - C[anal] M., *Poesías inéditas de D. Luis de Góngora a la muerte de Don Rodrigo Calderón según una copia de la época existente en la Bib. Vaticana*. Roma, 1931, 12 p. — Transcripció literal del còdex 4 del fons "Ottoboniano" n.º 2730 de la Bib. Vaticana, precedida d'una curta introducció. — [Rius.

González

3133. - Sánchez, M., *El Padre Ceferino* [Ciencia Tomista 43(1931) 289-309]. — La data del centenari del naixement del P. C. González és commemorada estudiant les seves obres filosòfiques, posant abans de relleu els corrents de la filosofia del s. XIX a Europa i, principalment, a Espanya. — [Rius.

Gonzalo de Illescas

3134. - Pfandl, L., *Gonzalo de Illescas und die älteste spanische Papstgeschichte* [Spanische Forschungen 3(1931)21-54]. — “Historia pontifical y católica” de Gonzalo de Illescas que comprende 239 pontificados hasta el año 1676. Bibliografía, ediciones de cada una de sus 6 partes. Notas biográficas sobre el autor. Objetivo apologético y ético-popular de la obra. División, método histórico, arte de la narración.

Gonzalo de Ocaña

3135. - Millares, C., *Fray Gonzalo de Ocaña, escritor del siglo XV* [Bol. Univ. Madrid 3(1931)157]. — Notas biográficas sobre las obras de Fray Gonzalo: traducción de los “*Diálogos de San Gregorio*”, manuscritos conservados y ediciones (una incunable de 1494 que aún no había sido descrita detalladamente); “*Vida y pasión de N. S. Jesucristo*”, “*Historia de las festividades*”, etc.; versión del “*Libre dels Àngels*” de Eiximenis, manuscritos y ediciones.

Gracián

3136. - Eguía Ruiz, C., *La formación escolar y religiosa de Baltasar Gracián. Nuevos datos biográficos* [Bol. Acad. Esp. 18(1931) 160-176]. — Datos sobre la patria, Belmonte, su noviciado en Tarra-gona y sus maestros; sus estudios de Artes o Filosofía en Calata-yud; los de teología en Zaragoza, sus compañeros de estudio.

3137. - Parga y Pondal, S., *Marcial en la preceptiva de Baltasar Gracián* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1930)219-247]. — Examina el “Agudeza y arte de ingenio” de Gracián para hacer resaltar la predilección de este autor por su paisano Marcial. En apéndice las 56 citas que en aquel libro se hacen del poeta latino.

3138. - Brachfeld, O., *Note sur la fortune de Gracian en Hongrie* [Bull. Hisp. 33(1931)331-335]. — Edicions de l'obra “*El Cortesano*” de Gracián a Hongria.

Granada, L. de

3139. - Granada, L. de, *Guía de pecadores* Edición, prólogo y notas de M. Martínez Burgos (Clásicos castellanos, núm. 97). Madrid, Ediciones de “La Lectura” 1929, 8.º, 303 págs. || Razón y Fe 94(1931) 379.

Gregori, Sant

3140. - Sant Gregori, *Diàlegs*, Vol. I. A cura de Mn. Jaume Bofarull. Barcelona. Ed. Barcino (Col·lecció els Nostres Clàssics, 31-32), 1931, 12.º 272 pàgs. Edició de la traducció catalana anònima de l'obra de Sant Gregori segons un manuscrit del 1340 de la Bib. Provincial de Tarragona. El llenguatge és tan arcaic que sembla que ha d'ésser anterior al de la còpia del manuscrit.

Guevara

3141. - Thomas, H., *The English translations of Guevara's works* [Estudios eruditos 2(1930)565-582]. — Les traduccions angleses de les obres del bisbe de Mondoñedo, Antoni de Guevara.

Guiu Terrena

3142. - Xiberta, B., *Idees jurídiques del Mestre Guiu Terrena* [Miscel·lània Patxot (1931)171-195]. — El gran Comentari de Terrena a la *Concordia discordantium Canonum* de Gracià, si bé és una il·lustració històrica o ampliació teològica conté escampades un cert nombre d'idees que mereixen l'atenció dels juristes. Exposició d'algunes d'aquestes idees sobre: el concepte de llei, l'esclavitud, la propietat privada, la coacció del heretges i dels infidels. Transcripció dels textos corresponents.

Ignasi, Sant (Cfr.: n. 3233 i Hagiografia, Exercicis).

3143. - Hollis, C., *S. Ignatius*. Londres, Sheed & Ward, 1931, 8.º, 287 p. — Suggeritiu estudi sobre el fundador de la Companyia de Jesús i les directrius principals de l'obra del Sant: l'extensió de l'amor de Déu; el propagar la cultura no com un fi, sinó com un mitjà; motius de la missió pedagògica de la Companyia, etc. — [Rius.

3144. - Bernoville, G., *S. Ignace de Loyola*. Bruges, Desclée et De Brouwer, 1930, 16.º, 40 p. et fig. || ex: Rev. Hist. éccles. 27(1931) 444*.

Isidor, Sant

3145. - Vera, F., *San Isidoro matemático* [Erud. ibero-ultram. 2 (1931)1-22]. — Transcribe unos capítulos de la traducción castellana de las *Etimologías* de S. Isidoro que se conserva en El Escorial, ms. h. l. 13, de los siglos XIV-XV, con abundantes notas y referencias a la edición latina de Lindsay. Anota los mss. de esta obra, algunos no utilizados por el editor inglés. 1 facsímil.

Isla

3146. - Isla, F., de, *Fray Gerundio. Selección, dos tomos* (Biblioteca de Clásicos Ajenos, XVII y XVIII). — Madrid, "Razón y Fe" 1931, 8.º, 190 y 200 pp. || ex: Razón y Fe 97(1931)288.

Ituren

3147. - Pérez Goyena, A., *Un eximio teólogo y escritor navarro. Tomás de Ituren* [Rev. int. Est. vascos 22(1931)16-33]. — Datos biográficos de este jesuita (1577-1630) según una historia manuscrita del Colegio de Alcalá, del P. Alonso Esquerra (1600-1633), añadiendo unas notas sobre sus obras y escritos. Comentarios a la Suma (con seudónimo), su rehabilitación de Casiano, su enseñanza sobre la reviviscencia de los méritos llevada a la Inquisición. El hagiógrafo, varias cartas necrológicas no citadas por Sommervogel. Su discípulo el misionero e historiador de Etiopía P. Pedro Páez.

Ioseph a Spiritu Sancto

3148. - Fr. A. a S Paulo, *Cursus theologiae mystico scholasticae in sex tomos divisus auctore P. Fr. Ioseph a Spiritu Sancto, carm. ex-calc. Congreg. Hispaniae Generalis* [Carmelitana (1931) págs. 131-ss]. — Continuació de la publicació d'aquesta obra en fascicles, com a suplement dels *Anal. Ord. Carm. disc.*

Joan de la Creu

3149. - Domínguez Berrueta, J., *Un Cántico a lo divino*. Vida y Pensamiento de San Juan de la Cruz. Barcelona, Araluce 1930, 4.º, 221 págs. || ex: Rel. y Cultura 13(1931)147.

3150. - Philippe, A., *Le point central de la doctrine de Saint Jean de la Croix*. — Paris, ed. Doctrine et Verité 1929, 89 págs. || ex: Bib. Bleiblat th. Lit. 10(1931) n. 2808.

3151. - Baruzi, J., *Saint Jean de la Croix et le problème de l'expérience mystique*, París, F. Alcan 1930, 8.º, xxix-740 págs. || ex: Rev. de Synthèse 1(1931)150.

3152. - Maritain, J., *Saint Jean de la Croix praticien de la contemplation* [Études carm. 16(1931,1)62-109]. — Sant Joan és el gran doctor del saber incommunicable, com Sant Tomàs ho és del comunicable. Examen d'alguns aspectes de la doctrina espiritual de Sant Joan de la Creu en relació amb la de Sant Tomàs.

3153. - S. Juan de la Cruz, *Obras editadas y anotadas por el P. Silverio de Santa Teresa CD. t. IV: Llama de amor viva. Cautelas. Avisos. Cartas. Poesías*. — V: *Procesos de Beatificación y Canonización*. Burgos, Monte Carmelo, 1931, 8.º 2 vols. de xcvi-456 et xviii-505 p. || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)253.

3154. - Santo Giovanni della Croce; *Opere*. Tradotte in italiano a cura dell'ordine dei Carmelitani scalzi. Vol. III: *Viva fiamma d'amore; cautele; arvisi e massime spirituali; lettere spirituali*. Milano, casa ed. Lega Eucaristica 1929, 16.º 231 págs. || ex: Bib. Bleiblat th. Lit. 10(1931) n. 2490.

3155. - Eugenio de S. José, *El Cántico espiritual* [Monte Carmelo 32(1931)301-309] || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)255.

3156. - Lajeunie, E., *Les "feux" du Cantique Spirituel* [Vie spirituelle 26(1931)276-285]. — Comentari laudatori de l'excel·lent edició de Dom Chevalier (Cfr. n. 2184).

3157. - Eugenio de S. José, *La Subida del Monte Carmelo* [Monte Carmelo 32(1931)167-175, 207-215] || ex: Rev. Asc. Mys. 12(1931)255.

3158. - Marcelo del Niño Jesús, *El Tomismo de San Juan de la Cruz*. Burgos, Tip. de "El Monte Carmelo" 1930, 8.º, x-204 pp. — Estudià el sant com a filòsof, la seva formació i ambient teològic, sosté l'A, que S. Joan no és platònic, ni baconià, ni eclèctic, filosòficament, sinó tomista. — [Rius.

3159. - Reypens, L., *Ruusbroec en Juan de la Cruz* [Ons geestelijke leven 5(1931)143-185] || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)252.

Joan Manuel

3160. - Giménez Soler, A., *El "Libro de las Armas" de Don Juan Manuel* [Universidad 8(1931)483-516]. — Edición con notas críticas de este libro casi inédito, pero de los más interesantes y de los menos conocidos, por ser su fondo histórico. Es una monografía de historia del s. XIII referida a la vida familiar del autor.

Joan de S. Tomàs

3161. - Jean de Saint Thomas: *Introduction a la Theologie de Saint Thomas*. Trad. et notes de M. Benoit Lavaud O. P. París, A. Blot 1928, 8.º, VIII-475 p. Traducció de l'*Isagoge ad theologiam divi Thomae*, de Joan de Sant Tomàs || ex: Z. Asz. Mystik 6(1931)287.

3162. - Jean de Saint-Thomas, *Les dons du Saint-Esprit*. Trad. de R. Maritain, préf. du P. Garrigou-Lagrange. Juvisy, Edit. du Cerf 1930, 8.º, 317 pàgs. || ex: Rev. Hist. écclès. 27(1931)70*.

Lope de Vega

3163. - Altschul, A., *Lope de Vega als Liriker* [Z. roman. Philol. 51. (1931)76-94]. — La lírica de Lope de Vega. Divisió en dotze grups de les poesies i obres en vers de Lope, segons la forma mètrica.

Luis de Granada (Vide: Granada, L. de)

Luis de León

3164. - Llobera, J., *Proyecto de una edición crítica de las versiones poéticas de Fray Luis de León* [Rel. y Cultura 13(1931)72-86 y ns. ss.]. — Traducció dels llibres I-II de les geòrgiques de Virgili feta per fr. Lluís de Lleó amb les variants i notes del P. Llobera. — [Rius.

3165. - Onís, V. de, *Luis de León. De los nombres de Cristo*. t. II, 2.ª ed. (Clásicos castellanos t. 33). Madrid, Edit. La lectura 1931, 8.^o283 pàgs. || ex: Rev. Hist. éccles. 27(1931)414*.

3166. - Vélez, P. M., *Algunas observaciones al libro de Aubrey F. G. Bell sobre Fr. Luís de León* [Rel. y Cultura 13(1931)105-127, 206-231, 367-395]. — Notes i observacions als capítols IX-XIV del llibre de A. Bell, per a contribuir a millorar una futura biografia del poeta agustiní. De passada fa polèmica, principalment amb els PP. Getino i Beltran de Heredia. — [Rius.

3167. - Bell, F. G. Aubrey, *Notas acerca de algunas observaciones a mi libro sobre Fr. Luis de León* [Rel. y Cultura 14(1931)116-123]. — Resposta de Bell a les observacions fetes al seu llibre sobre Fr. Lluís de Lleó pel P. Vélez. — [Rius.

3168. - Vélez, P. M., *Breve comentario a las notas de Mr. Bell* [Rel. y Cultura 14(1931)239-247]. — A les observacions al llibre de Bell sobre Fr. Lluís de Lleó respongué el mateix Bell i ara el P. Vélez replica. — [Rius.

Lull

3169. - Fajarnés, E., *Diez y seis cartas de los jurados de Mallorca sobre la vida y milagros del beato R. Lull* (s. XVII) [Rev. Menorca 24 (1929)364-377]. — Cartes dels anys 1606-1626, extreïdes del *Llibre de lletres missives dels Jurats* de l'Arxiu General històric de Mallorca. Sobre gràcies rebudes i sobre l'aprovació del culte de Lull.

3170. - Avinyó, J., *L'heterodòxia lulliana, encara?* [Criterion 5(1931)166-174]. — Defensa de R. Lull, explicant el sentit de les seves pretensions de provar els misteris amb raons necessàries i demostracions naturals; sentit tot diferent de l'usual a les escoles. — [García.

3171. - Ripert, E., *Ramon Lull, Héros du mysticisme méditerranéen*. Sud Magazine (Num. especial sur les Baléares, IV année, n.º 57, avril 1931, pp. 14-15. Amb una il·lustració, reproducció del gravat de París, 1645) || ex: Boll. Soc. Arq. lulliana 23(1931)410.

3172. - Samuel ab Algaïda, *Christologia Lulliana seu de motivo incarnationis doctrina Bti. Raymundi Lull* [Collectanea franciscana 1(1931)145-183]. — L'autor no intenta pròpiament exposar la teoria de Lull sobre aquesta controvèrsia, sinó més aviat recollir els textos dispersos i alguns fins ara desconeguts de Lull sobre l'Encarnació. Dels textos es podrà deduir que Lull fou un defensor acèrrim de la posterior sentència de Duns Scot. Precedeix un recull de textos de l'Escritura, Sants Pares i Doctors que favoreixen la doctrina de Lull.

3173. - Wohlhaupter, E., *Ramon Lull und die Rechtswissenschaft* [Ernst Mayer Festschrift (1932)169-202]. — El treball enumera primerament els escrits jurídics del gran català i examina la seva posició

en la ciència del Dret, ja primitiva, ja posterior. La conclusió és que la influència de Lull és particularment decisiva en els Postglossadors. Vincke.

3174. - Alós-Moner, R. d', *Idees lul·lianes de comunitat universal* [Miscel·lània Patxot (1931)35-47]. — Pla de comunitat universal presa en sentit religiós d'acord amb les idees místiques de l'autor, però amb un aspecte polític al mateix temps, que es llegeix ben estructurat en el llibre quart de *Blanquerna*. El papa i quinze cardenals formant una mena de *Societat de les Nacions*.

3175. - Andreu de Palma de Mallorca, Fr., *La doctrina jurídica i el sistema de dret internacional de Mestre Ramon Lull* [Miscel·lània Patxot (1931)407-432]. — Obres i fragments d'obres de Lull que tracten dels sistemes jurídics, diverses rames del Dret i pedagogia jurídica. La doctrina de Lull sobre aquests temes i especialment sobre el problema internacional.

3176. - Andreu de Palma de Mallorca, P., *Les idees jurídiques lul·lianes* [Est. franciscans 43(1931)177-189]. — Fragments d'una obra en publicació. Les especialitats jurídico-canòniques de Lull en l'"*Arbre apostolical*" i en el sistema jurídico-social de *Blanquerna*.

Malón de Chaide

3177. - Malon de Chaide, *La Conversión de la Magdalena*, t. I. Ed. del P. Félix García (Clásicos castellanos). Madrid, La Lectura 1930, 16.º, 290 pàgs. || ex: Rev. Hist. écles. 27(1931)40*.

Menéndez i Pelayo

3178. - Diego G., *Menéndez y Pelayo y la historia de la poesía española hasta el siglo XIX. Conferencia* [Bol. Bib. Men. Pelayo 13 (1931)115-139]. — Estudios y juicios de Menéndez Pelayo sobre las obras poéticas, especialmente sobre las de Góngora.

Navarrus

3179. - Bibliophilus, *Navarrus* [Jus pont. 11(1931)201-207, cum tabula]. — Sobre la vida i obres de Martí d'Azpilcueta (1493-1586) professor a Tolosa, Salamanca, Coïmbra, qui passà a Roma en 1567 per a defensar la causa de Carranza. Llista dels seus escrits, que continuarà.

Nebrija

3180. - Rodríguez Aniceto, C., *Reforma del arte de Antonio de Lebrija* [Hom. Artigas 1(1931)226-245]. — Historia de la reforma del "*Arte de Nebrija*" para la gramática latina, su influjo en el "*Minerva*" del Brocense, uno de los libros más conocidos en Europa.

Oliva

3181. - Nolasco d'El Molar, P., *Notes sobre alguns escrits de l'abat Oliva* (971?-1046) [Est. franciscans 43(1931)281-286]. — Conferència.

Oliba predicador, escriptor d'epístoles i poeta. Examen dels seus pocs escrits (Migne *PL*, 142,591-600 principalment).

Orosi

3182. - Klotz, A., *Beiträge zur Analyse des geographischen Kapitels im Geschichtswerk des Orosius* [Charisteria 1930, p. 120-130].

Osuna

3183. - François d'Osuna, *Le troisième Abecedaire spirituel* [Orient 15(1931)259-272]. — Traducció francesa del tractat de Francisco de Osuna. Tractat II.^è, caps. 3 i 4.

3184. - Fr. Fidele, *Le second abecedaire* [Orient 15(1931)420-429]. — Estudi ascètic d'aquest tractat de Francesc d'Osuna. Continuació d'articles anteriors.

Pertusa

3185. - Sanchis Sivera, J., *Un libro de teología del siglo XV, escrito en valenciano* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1930)267-283]. — Notas biogràfiques de Francisco de Pertusa, que no era, como se ha dicho, sacerdote, sino seglar y autor del largo tratado de teología llamado "Lo Pertusa", ejemplar de la Biblioteca de la catedral de Valencia. Es un compendio de teología, lleno de cuestiones dialécticas y metafísicas: De fide e sciència, De Déu Creador, De Trinitat, De potència divinal, De la sciència divinal, De gràcia, De la voluntat, De incarnatione, De peccat original, De resurreccione generali. Transcripción de algunos fragmentos.

Pere d'Alcàntara, Sant

3186. - P. Michel Ange, *Le centenaire du Traité de saint Pierre d'Alcantara* [Orient 15(1931)176-238;354-401]. — Llarga discussió sobre la prioritat entre els dos llibres del mateix títol de Sant Pere d'Alcàntara i Lluís de Granada "Tratado de la oración". L'autor defensa la prioritat del de Sant Pere d'Alcàntara.

3187. - P. Michel-Ange, *Editions connues du Traité de l'Oraison de Saint Pierre d'Alcantara* [Orient 15(1931)239-258;402-419 continua]. — Descripció de les edicions del llibre esmentat, núms. 113 a 162, segles XVI-XVII. Els 112 ns. primers foren descrits en números anteriors de la mateixa revista.

Petrus hispanus

3188. - Simonin, H. D., *Les "Summulae logicales" de Petrus Hispanus* [Archives d'Hist. doctr. et litt. du Moyen Age 5(1930)267-278]. — Reprèn la qüestió de: qui és el Petrus Hispanus, autor de l'obra, i creu que l'opinió corrent que fou Joan XXI haurà d'ésser corregida. Sembla que fou un dominicà castellà, Pere Alphonsi i que fou com-

posada en 1313. Arguments externs de Nicolás Antonio i Échard (qui neguen que el Petrus Hispanus fos el papa, però no creuen que fos un dominicà) i arguments interns.

Raimond de Penyafort

3189. - L. F., *Documents inédits sobre Sant Raimond de Penyafort* [Vida Cristiana 18(1931)296-300]. — Nota de quatre documents inèdits sobre Sant Raimond de Penyafort de l'Arxiu de Santa Anna de Barcelona i que després han estat publicats sencers en *An. Sacra Tarr.* (1932).

Rodríguez

3190. - Stracke, A., *Over Rodríguez in de Nederlanden* [Ons geestelijke leven 5(1931)244-247] || ex: *Rev. Asc. Myst* 12(1931)255.

Rubió

3191. - Rubert, C., *Fr. Guillermo Rubió, O. F. M.* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)161-176, 321-340]. — Doctrines filosòfiques de Rubió sobre l'existència, unitat i infinitat de Déu, estudiant, a més, les fonts de la seva doctrina (Escot, Joan Bassols, Ockam, etc.). — [Rius.

3192. — Farré, Ll. M., *La concepció immaculada de la Verge, segons Fr. Guillem Rubió, O. F. M.* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)95-138]. — El pecat original segons Rubió, *reatus* no pecat. És desconegut l'adversari contra qui lluitava Rubió en aquest punt. Raons en contra i a favor de la Immaculada. Si bé deixeble de Scot, Rubió dona més força a les raons contra la Immaculada, però creu que no s'ha d'afirmar amb pertinàcia que la Verge fou concebuda en *reatus original*. Transcripció de la qüestió: *Utrum b. Virgo fuerit in peccato originali concepta* del seu *Liber Sententiarum*, ed. de París de 1518.

Salmeron

3193. - Dudon, P., *Sur un texte inédit de Salmeron* (1562) [Gregorianum 11(1930)410-417]. — El P. Alonso en el llibre "*El sacrificio de la última cena del Señor*" addueix una memòria inèdita amb una llista d'autoritats patristiques, adreçada al Concili de Trento, insinuant que podria ésser de Salmeron. El P. Dudon prova que efectivament és així.

Sarmiento

3194. - Álamo, J. de, *La educación de los niños*. Folleto inédito del sabio benedictino Fray Martín de Sarmiento [Rev. Arch. Bib. Museos 35(1931)67-82, 281-301]. — Edición de este trabajo inédito del Padre Sarmiento que, sin ser de lo más notable de sus obras, tiene gran interés. En él expone lo que debía reformarse en la enseñanza en el s. XVII, tal como la enseñanza artificial y el lamentable memorismo, recomendando en cambio el estudio de la naturaleza, los paseos escolares,

la educaci3n f3sica y patri3tica, la supresi3n de castigos corporales, la asistencia a funciones y procesiones de importancia y la visita a f3bricas y laboratorios.

3195. - J. P., *Escritos religiosos del P. Sarmiento* [Bol. r. Acad. Esp. 18(1931)118-135]. — Conclusi3n de la serie de art3culos sobre la bibliograf3a de Sarmiento.

Scio

3196. - Entrambasaguas, J. de, *El Padre Scio de San Miguel, obispo de Segovia* [Bol. Univ. Madrid 2(1930)341 ss.] — Reproducci3n de 15 documentos reales referentes al nombramiento y toma de posesi3n del obispado de Segovia en favor del Padre Scio (años 1795-1796).

Scot, J. D.

3197. - Carreras, J., *La doctrina de los universales en Juan Duns Scot* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)5-29,209-233]. — A base del tractat "*Super universalia Porphyrii quaestiones acutissimae*" estudia l'A. els universals en general, i els cinc universals en particular: *gènere, espècie, diferència, propi i accident*, delimitant una sèrie de problemes centrals en la lògica del s. XIII i presentant un esb3s de la soluci3 donada per Scot. — [Rius.

Scot, M.

3198. - Haskins, Ch. H., *Michael Scot in Spain* [Estudios eruditos 2(1930)129-134]. — Scot, escocès de naixença, adquirí a Espanya els seus coneixements d'aràbic i potser d'hebreu i també els de filosofia, astronomia i hist3ria natural, que després desenrotllà en la cort de Frederic II. Traduccions que féu a Espanya (anys 1217-1220).

Sebastià d'Arag3

3199. - Grabmann, M., *Mitteilungen aus Münchner Handschriften über unbekante Philosophen der Artistenfakultät* [Festschrift Leidinger (1930)73-83]. — En el cod. lat. 14246 de Munich, fol. 125-132, hi ha un interessant tractat de Sebastià d'Arag3, mestre a la Facultat d'Arts de Par3s (s. XIV) sobre la matemàtica: possibilitat, assumpte de la ciència matemàtica, índole abstracta dels objectes matemàtics i la seva relaci3 amb les qualitats sensibles, el moviment, la quantitat, el nombre, la magnitud, la dimensi3, etc. 26 qüestions amb comentaris d'altres mestres i altres 4 qüestions preses per Teobald d'Ancona de les ensenyances de Sebastià d'Arag3.

Servet

3200. - Castro y Calvo, J. M., *Contribuci3n al estudio de Miguel Servet y de su obra "Syrruporum"* [Universidad 8(1931)797-850,977-1030]. — Notas biogràficas documentadas sobre la patria de Servet, su familia, sus ascendientes, sacadas principalmente de los Archivos de

protocolos. Su padre era notario de Villanueva de Sigena. Viajes y vasta cultura de Servet; sus estudios, sus relaciones con sabios y heterodoxos extranjeros. Su obra terapéutica "Syruporum". Reproducción de varios grabados antiguos. Continua.

Sibiude

3201. - Montserrat, C., *La Teologia natural de Ramon de Sibiude* [Criterion 5(1931)238-248]. — Versió de Cebrià Montserrat. Títols, 17 (producció de l'ésser creat), -18 (creació sense necessitat de part de Déu), -19 (producció en el temps), -20 (dependència de l'ésser creat envers Déu), -21 (fi de la creació), -22 (comparació entre els dos éssers), -23 (comparació del món amb el seu no-res), -24 (l'ésser de Déu com el sol: el creat com la lluna). — [Garcia.

Soto, D. de

3202. - Beltrán de Heredia, V., *El Maestro Domingo Francisco de Soto en la Universidad de Alcalá* [Ciencia Tomista 43(1931)367-373, 44(1931)28-52]. — Reconstrucció històrica de la vida de Soto en el període anterior a l'ingrés a la religió dels PP. predicadors: Estudis a Alcalà, estada a París, retorn a Alcalà i ingrés al col·legi de Sant Ildefons, càtedra d'arts i vida de col·legial i agitacions internes al susdit col·legi. — [Rius.

3203. - Domingo de Soto, Fr., *Deliberación de la Causa de los Pobres*. Introducción del P. Luis Getino. Vergara, Tip. de "El Santísimo Rosario" 1926, 8.º, XIX-132 p. — Escrito presentado a Felipe II por Soto en defensa de los pobres: De los pobres extranjeros, de los peregrinos a Santiago. Del precepto de la limosna. Del examen de la vida y costumbres de los pobres. Acusaciones que se hacen contra los pobres.

Soto, P. de

3204. - Carro, V. D., *El Maestro Fr. Pedro de Soto, O. P.* (Confesor de Carlos V) y *Las Controversias Político-Teológicas en el siglo XVI* Tomo I: *Actuación político-religiosa de Soto* (Biblioteca de Teólogos españoles, vol. I). Salamanca, Convento de San Esteban 1931, 4.º, xxii-402 págs. — Comprende el primer volumen de esta importante obra: Nota histórica sobre la patria de Soto (Alcalá). Entrada y actuación en la Orden de Santo Domingo, en España y en Alemania especialmente en Dilinga. Su vuelta a España e intervención en favor de Carranza, en el famoso proceso. Soto, confesor de Carlos V, a quien acompaña en las guerras de Francia, en Alemania contra los protestantes. Soto en Italia. Deja de ser confesor de Carlos V y pasa a Inglaterra. Soto en la Universidad de Oxford. Soto en el Concilio de Trento. Relaciones de Soto con la Compañía de Jesús de la que se constituye defensor. Santidad de Soto. Transcripción de 46 documentos, de varios archivos españoles y extranjeros, índice onomástico y 4 láminas (una carta con firma autógrafa y tres grabados de la edición alemana del Catecismo de Soto, Augsburgo 1556).

Suárez

3205. - Santeler, J., *Die Lehre von der Analogie des Seins* [Z. kath. Theol. 55(1931)1-43]. — Analogia de l'èsser, especialment segons Suárez. Polèmica amb articles del P. Manser a *Divus Thomas*, diversos articles dels anys 1928-1929.

3206. - Manser, G. M., *Nochmals: Die Analogielehre des Franz Suarez. Antwort an P. Santeler*, S. J. [*Divus Thomas* 9(1931)223-231]. — Resposta a l'article de Santeler. Cfr. n. anterior.

Teresa, Santa

3207. - Aguilar, M., *Santa Teresa de Jesús. Obras completas*. Estudio preliminar de L. Santullano. Madrid, Espasa 1930, 8.º, xxiv-1400 || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)253.

3208. - Thérèse de Jesus, Ste., *Les fondations*, t. VI i VII de les *Oeuvres complètes*, trad. del P. Gregoire de St. Joseph. Paris, Desclée 1930 i 1931, 352 i 341 pàgs. || ex: Rev. des Lectures 19(1931)317.

3209. - Marie Claire de Jesús, Soeur, *Sainte Thérèse de Jésus. Le Coeur de Sainte Thérèse, apôtre de l'oraison*. Avec préface du Chanoine Caeymaex. Anvers, Van Uylen Frères 1929, 132 pàgs. [ex: Bib. Bleiblat th. Lit. 10(1931) n. 2761.

3210. - Saudreau, A., *Enseñanzas de las dos Santas Teresas* [Vida sobrenatural 21(1931)151-162]. — Parangón entre "El Camino de perfección" de la Santa Doctora y la "Pequeña Senda" de la Santa de Lisieux.

3211. - Hoornaert, R., *Santa Teresa in her writings. Traslated by* Rev. J. Leonard. London, Sheed et Ward 1931. — Traducció anglesa de l'obra "*Sainte Thérèse écrivain*" || ex: Downs. Rev. 49(1931)556-557.

3212. - Sister M. Monica, *A strange true story of Teresa of Jesus* [Placidian 5(1928)26-39]. — Primeres dificultats de Santa Teresa i intervenció del cel per a resoldre-les. Breus notes històriques.

Tomàs, Sant

3213. - Buonpensiere, H., *Commentaria in I. P. Summae Theologicae S. Thomae Aquinatis, O. P.* — A.Q. XXVII ad Q. XLIII (*De Deo Trino*). Vergarae, Typ. Ephem. "El Santísimo Rosario" 1930, 4.º, viii-608 pàgs.

3214. - Ameal, J., *Vitória do Tomismo* [Nação Port. serie 6, t. 2 (sense any) 145-155]. — Inanitat dels sistemes de filosofia moderns per a reemplaçar el tomisme que en allò essencial perdurarà sempre.

3215. - Jansens, E., *Le coutume, source formelle de droit, d'après S. Thomas d'Aquin et d'après Suarez* [Rev. Thomiste (1931)681-728]. — Teoria dels dos teòlegs i comparació amb la doctrina del "*Codex ju-*

ris canon." actual sobre el *costum* com font de dret || ex: R. Sciences phil. théol. 20(1931)888.

3216. - Getino, L., *Regimiento de Príncipes de Santo Tomás de Aquino, seguido de la Gobernación de los Judíos por el mismo Santo*. Edición, introducción y notas. Valencia (Biblioteca de Tomistas Españoles, vol. V) 1931, 4.º XLII-280 p. — Edición esmerada de la traducción castellana contenida en el código III, t. 3 del Escorial, de principios del s. XV. En la introducción se trata de la autenticidad de la obra de Santo Tomás (los dos últimos libros no son del Santo), de su contenido y de otras obras castellanas bordando el mismo tema. Examen del contenido del opúsculo "*De regimine Iudaeorum*".

3217. - Teixidor, L., *Algo acerca del pecado original y de la concupiscencia, según Santo Tomás* [Est. ecles. 10(1931)364-384]. — Precisión del sentido de algunos pasajes de Santo Tomás en que se define el pecado de origen con la frase hecha: privación de la justicia original. Dificultades que ofrecen acerca del constitutivo del pecado y de la relación del mismo con la concupiscencia. Artículo complementario de otro, del mismo autor.

3218. - Dotres, F. J., *Santo Tomás de Aquino y las leyes* [Rev. Ciencias jur. soc. 13(1930)303-355, 421-484; 14(1931)137-175, 274-308, 439-477, 593-506, 593-628]. — Estudio detallado del contenido del "*Tratado de las leyes*" de la "*Suma teológica*" de Santo Tomás. Las dos notas que sobresalen en el concepto del Santo Doctor son: la ley es algo de la razón práctica y para el bien común. Introducción sobre la vida, personalidad y obras de Santo Tomás.

3219. - Palacio, J. M., *Las formas de gobierno según la doctrina Tomista* [Ciencia Tomista 43(1931)310-332]. — El llibre de Romero Otazo: "*Sentido democrático de la doctrina política de Santo Tomás*", mou la ploma de l'autor per a posar en el seu lloc la puresa de les doctrines del Dr. Angèlic sobre les formes de Govern. Examina primer el valor de les fonts per a l'estudi de la política tomista i formula la tesi primera sobre la licitud moral de totes les formes de govern. — [Rius.

3220. - Tascón, T., *Las diversiones, según la doctrina de Santo Tomás* [Rev. Clero Leonés 6(1931)179-183, 367-373]. — Necesidad y moralidad de las diversiones, según Santo Tomás.

Vincentius hispanus

3221. - Oesterle, G., *De Commentario Vincentii hispani ad Canones Concilii Lateranensis IV* (1215) auct. F. Gillmann [Jus pont. 11(1931)122-24]. — Llarg comentari favorable dels estudis de Gillmann publicats a *Archiv f. kath Kirchenrecht* (Cfr. ns. 2279-80).

Vicens de Lerins

3222. - Madoz, J., *¿Contra quién escribió San Vicente de Lerins su "Conmonitorio"?* [Est. ecles. 10(1931)3-34]. — I. El "Conmonito-

rio" revela un autor semipelagiano. Medio ambiente y circunstancias en que se escribió el libro. Comparación de algunos pasajes con textos semipelagianos emparentados. — 2. El monje de Lerins combate con su libro la doctrina agustiniana de la predestinación. Textos de aquella obra que lo prueban. Interpretación semipelagiana de la "Epístola" de Celestino a los obispos de las Galias.

Vicens Ferrer, Sant

3223. - Scheeben, H. Chr., *Das geistliche Leben (Vinzenz Ferrer)*. Alberto Magnus Verlag (Dominikanisches Geistesleben, vol. 6). Vida de Sant Vicens Ferrer || ex: Rev. Thomiste 14(1931)586.

3224. - Johannet, R., *S. Vincent Ferrier*, 1350-1419. Bruges, Desclée et De Brouwer 1930, 16.º, 52 pp. et fig. || ex: Rev. Hist. éccles. 27(1931) 337*.

3225. - San Vicente Ferrer, *Sermón del Viernes de la Cruz*. Introducción y notas del P. Fr. Maximiliano Canal, Salamanca, Establecimiento tip. de Calatrava, 1927, 8.º, 100 p. — El sermón se halla en el ms. P. 130 de la Bib. Nacional. Verdadera joya de la reciente lengua castellana. Su conservación parece se debe a Fr. Juan López. El traductor debió hacer su oficio sobre un original del glorioso predicador. El sermón es completo y no un resumen, como la mayor parte de los que se atribuyen al santo. La traducción es de principios del siglo XV.

Virgili

3226. - Balcells, J., *Virgili i la fusió afectiva amb la naturalesa* [Est. franciscans 43(1931)47-52].

3227. - Bordoy-Torrents, P. M., *El vers primer de l'Egloga primera de Virgili* [Est. franciscans 43(1931)23-35]. — Anàlisi de cada u dels mots del "Titire tu patulae recubans sub tegmine fagi".

Vitoria (Cfr. n. 3234)

3228. - Tischleder, P., *Die Bedeutung des Franciscus von Vitoria für die Wissenschaft des Völkerrechtes* [Ethik und Leben. Festschrift Mausbach (1931) p. 90-106]. — Personalitat i caràcter científic de Vitòria. Concepte de Vitòria sobre el *jus gentium* i sobre el dret internacional que ell comença a precisar. La comunitat dels pobles com a fonament del dret internacional. La sobirania dels pobles o estats, oposició a un Estat universal. Aplicació pràctica d'aquestes idees. Vitòria i el dret de guerra.

3229. - Francisco de Vitòria, *Comentarios a la Secunda secundae de Santo Tomás*. — Edición preparada por el R. P. Vicente Beltrán de Heredia, O. P. tomo I: *De Fide et Spe* (qq. 1-22). (Salamanca), (Biblioteca de Teólogos españoles, vol. 2) 1932, 4.º, XLVIII-380 págs.. — Se reproducen en este tomo las lecciones de Vitoria sobre las primeras

ventidós cuestiones de la “*Secunda Secundae*” de la “*Summa*”. Se sigue el códice 43 de la Bib. Univ. de Salamanca, escrito por el discípulo de Vitoria, Francisco Trigo, que es, sin duda, el mejor. Las lecciones fueron dadas en tres cursos a partir del 1534. Algunas son debidas a sustitutos en la cátedra: lic. San Martín, Domingo de Soto y, quizá, Andrés de la Vega. En la notable introducción se trata: del valor pedagógico y decisión doctrinal de las enseñanzas de Vitoria; del método y forma de su enseñanza; de los datos autobiográficos que se consiguen en estas lecciones; de la labor del copista Francisco Trigo y, por fin, del método seguido en la edición. Índices de: *Allegationes operum S. Thomae, Corporis juris canonici, y personarum et locorum*.

3230. - Barcía y Trelles, C., *Francisco de Vitoria y el Derecho internacional* [Unitas 10(1931)279-94]. — Primera conferència donada a la Universitat de St. Tomàs de Manila, revindicant a Vitòria d'haver estat el primer que tracta d'aquesta forma de dret. — [Rius.

3231. - Beltrán de Heredia, V., *Colección de dictámenes inéditos de Fr. Francisco de Vitoria* [Ciencia Tomista 43(1931)27-50, 169-180]. — L'A, publica, traient-los de diversos arxius, 8 cartes de Vitòria, 2 de Cano i 1 de Diego de Vitòria, respostes a diferents consultes que se li feien sobre beneficis (pluralitat, aplicació d'ells a fins diferents, testaments, etc.) — [Rius.

3232. - Vargas Ugarte, R., *Fray Francisco de Vitoria y el derecho a la conquista de América* [Bol. Inst. Inv. hist. 1(1930)29-44]. — Comentarios a la doctrina de Vitoria en sus tres *Relectiones*.

Vives

3233. - Dudon, P., *La rencontre d'Ignace de Loyola avec Luis Vivès à Bruges (1528-1530)* [Estudios eruditos 2(1930)153-162]. — Si bé en els escrits de Sant Ignasi, de L. Vives no consta que ambdós personatges tinguessin una entrevista a Bruges, es pot donar com a certa pels testimonis orals de Maluenda i el mateix Sant Ignasi, que recullí Polanco.

3234. - Getino, L., *Vitoria y Vives: Sus relaciones personales y doctrinales* [Cultura valenciana 6(1931). Annales 1-30]. — Conferencia. Elogio que hace Vives de Vitoria en una carta dirigida a Erasmo, documento básico sobre las relaciones entre ellos. Convivencia de Vives y Vitoria en París durante cinco años (1509-1514). La tertulia de españoles en la embajada. Publicaciones de los españoles residentes en París (60 obras). El nominalismo, sus exageraciones y coincidencia de Vives y Vitoria en combatirlo.

3235. - Carreres i Artau, T., *La Filosofía de Joan Lluís Vives* [Cultura valenciana 6(1931) Annales 33-41]. — Extret de l'obra “Introducció a la Història del pensament filosòfic a Catalunya” (Cfr. n. 4102). El fons renaixentista. Els seus lligams amb la tradició intel·lectual i filosòfica catalana. La doctrina del sentit comú de Vives.

3236. - Daniel de Molins de Rei, P., *Doctrina de Lluís Vives sobre la injustícia de la guerra* [Miscel·lània Patxot (1931)339-362]. — Pacifisme a ultrança de Lluís Vives en el seu tractat *Concordia et discordia* amb el seu complement natural *De Pacificacione*. Vives es va anticipar massa al seu temps i els seus contemporanis no el podien comprendre.

3237. - Nolasac d'El Molar, P., *El Comentari de J. L. Vives sobre les "Bucòliques" de Virgili* [Est. franciscans 43(1931)5-22]. — Aspectes del comentari: la interpretació literal i la interpretació simbòlica.

3238. - Ludovicus Vives, *Scenes of school and college life in latin dialogues*. Ed. by W. H. D. Rouse (lingua latina). Oxford, Clarendon Press 1931, 135 pàg. || ex: Amer. Journ. of Philology 52(1931)203.

Anònims

3239. - Bruyne, D. De, *Un document de la controverse adoptianiste en Espagne vers l'an 800* [Rev. Hist. éccles. 27(1931)307-311]. — Els mss. 4 i 19 de la Biblioteca de Monte Cassino, ja descrits moltes vegades, provenen d'Espanya on estarien junts a la fi del segle vuitè. Contenen tractats de Sant Ambròs i de Sant Agustí. Especialment interessants les notes polèmiques dels marges, en lletra visigòtica. De Bruyne les torna a reproduir, ordenant-les i aclarint-les. Les notes són d'un adopcionista i van adreçades contra un Ibinhamdon, segurament un bisbe que porta un nom àrab.

3240. - Torres, M., *Una olvidada autobiografía visigótica del siglo VII* [Spanische Forschungen 3(1931)439-449]. — Se trata de la autobiografía de S. Valerio, el abad del monasterio de S. Pedro de Montes, el que escribió la famosa carta sobre la peregrinación de Egeria. Valor de esta autobiografía.

3241. - Martí de Barcelona, P., *Un opuscle del Pseudo-Beda, traduït al català* [Est. franciscans 43(1931)338-353]. — Transcripció del text: *Menera de contemplar en la Passió de Nostre Senyor Jhesu-christ segons les VII hores del jorn* que resulta ésser una traducció del Pseudo-Beda. Es troba en un quadern del s. XV a la Biblioteca dels Caputxins de Sarrià. Altres dues còpies que existien d'aquest tractat que donaren lloc a atribuir-lo a Fra Hug de Digna.

3242. - Albareda, A. M., *Llibre d'amorettes, atribuït a un ermità de Montserrat del segle XVe*. — Monestir de Montserrat 1930, 128 p. (Místics de Montserrat, vol. 5). — Edició d'aquest tractat místic anònim escrit o bé traduït al català al s. XV. Introducció sobre l'autor, obra, filiació espiritual de l'obra. La lectura de l'obra fa recordar els màxims escriptors benedictins des d'Anselm de Contorbery a Lluís de Blois. Text, un xic modernitzat, tret del manuscrit de la Biblioteca del Palau de Barcelona.

Grups

3243. - Goñi, B., *A la luz del Angélico y de S. Basilio. Los clásicos latinos y la Predicación* [Rev. ecles. 3(1931)552-70]. — Un llibret del Dr. J. Albizu "Práctica de la Predicación" dona ocasió a l'A. per espigar en diferents autors i sobretot en Sant Tomàs i Sant Basili, textos que demostren la utilitat de l'estudi dels clàssics als Seminaris, contra l'opinió sostinguda pel Dr. A. — [Rius.

3244. - Pelster, F., *Zur Geschichte der Schule von Salamanca* [Gregorianum 12(1931)303-313]. — Examen i crítica dels darrers treballs sobre l'escola de Salamanca: cardenal Ehrle, Stegmüller, Beltrán de Heredia, Carro.

3244 a. - Stegmüller, F., *Zur Literaturgeschichte der Salmatizenser Schule* [Theol. Revue 29(1930)55-59]. — Recensió amb molt nombroses anotacions que perfeccionen el catàleg de "Los manuscritos de los Teólogos de la Escuela Salmantina" publicat per Beltran d'Herèdia (Cfr. n. 2299).

3245. - Stegmüller, F., *Gratia sanans* [Augustinus-Festschrift (1930)395-409]. — Trata de la suerte del augustinismo en la escuela de Salamanca y muestra como estos teólogos, desde Vitoria hasta Báñez se diferenciaron del tomismo. — [Vincke.

3246. - Canal, M., *Los manuscritos vaticanos de los teólogos Salmantinos del s. XVI* [Angelicum 8(1931)527-42]. — La traducció del llibre del P. Ehrle que porta aquest títol dona ocasió al P. dominicà citat, per escatir algunes afirmacions del llibre i completar altres biografies del mateix treball. — [Rius.

3246 a. - Stegmüller, F., *Die spanischen Handschriften der Salmantiner Theologen* [Theol. Revue 30(1931)361-365]. — Anotacions a l'obra d'Ehrle (cfr. n. 2298). Afegeix una llista d'una vintena de manuscrits del fons Ottob. lat. de la Bib. Vaticana que contenen altres tractats de teòlegs de Salamanca.

3247. - Stegmüller, F., *Zur Literaturgeschichte der Philosophie und Theologie an den Universitäten Evora und Coimbra im XVI. Jahrhundert* [Spanische Forschungen 3(1931)385-438]. — Mestres de filosofia i teologia a les Universitats portugueses d'Evora i Coimbra al segle XVI. Notícies resumides sobre cada una de les càtedres amb indicació dels manuscrits en què es conserven els escrits dels professors. Important catàleg dels manuscrits de la Bib. nacional de Lisboa, de la Universitat de Coimbra i de les públiques d'Evora i Braga.

3248. - Agustín de Corniero, *Capuchinos precursores del P. Bartolomé Barberis en el estudio de San Buenaventura* [Collectanea franciscana 1(1931)184-214,360-374]. — Entre los precursores hay el P. Pedro Trigoso (1525-1593), de Calatayud, que se propuso ordenar

todos los escritos de San Buenaventura según el orden y método de la *Suma* de S. Tomás.

Arabs, hebreus (Cfr. ns. 3300-3304.4099)

3249. - Krackovskij, E. I., *Un demi-siècle d'études arabes en Espagne* [Memoires du Comité des Orientalistes, Leningrad 4(1930)].

3250. - Bladière, R., *Un pionnier de la culture arabe orientale en Espagne au Xe siècle: Saïd de Bagdad* [Hespéris 10(1930)15-36]. — Biografía i producció de Saïd, el filòleg, nascut a Mossul vers 950, educat a Bagdad i arribat a Andalusia vers el 990. Per la seva cultura entrà a la Cort d'Almansur. Moria a Sicília en 1025. — [Rius.

3251. - Barjau F., *Un poeta hebreo del siglo XI* [Bol. r. Acad. Buenas Letras 14(1929)98-105]. — L'A. perfila l'obra i la figura del jueu Ben Gabirol. — [Rius.

3252. - Asín Palacios, M., *De la mystique d'Abenarabi. Les états, les demeures et les charismes* [Rev. Asc. Myst. 12(1931)29-43]. — Capítol del llibre "El Islam Cristianizado". Hi exposa la doctrina espiritual de l'escriptor àrab de Múrcia del s. XIII, Abernarabi, mostrant que algunes teories i mètodes d'ascètica cristiana tenen els orígens en la musulmana.

3253. - González Palencia, A., *El "Catálogo de las ciencias", de Alfarrabi* [Inv. y Progreso 5(1931)20-21]. — Se encuentra este catálogo en el ms. núm. 446 árabe del Escorial del año 1310. Detalle del contenido de esta importante obra, utilizada por Gundisalvo, pero en una versión latina menos completa.

3254. - Levy, R., *The astrological works of Abraham Ibn Ezra*. Baltimore i París, Les Presses Univ. de France 1927, 172 p. — Estudi literari i lingüístic amb referència especial a l'antiga traducció francesa de Hagin || ex: Philol. Quarterly 10(1931)222-223.

3255. - Magalhães Basto, A. de, *Nova contribuição documental para a biografia de Uriel da Costa* [Instituto 81(1931)425-465]. — Documents amb facsímils sobre Uriel (descendent de jueus). Notes sobre la seva família i jueus que portaven el mateix cognom.

3256. - Hisàm Ibn al-Kalbi et Muhammad Ibn al-A'rabi, *Les Livres des chevaux publiés d'après le manuscrit de l'Escorial Ar. 1705 par G. Levi della Vida*. Publications de la Fondation "De Goeje" n. 8, Leyde 1928, 8.º LIV-141 p., 3 planches || ex: Monde Oriental 22(1928)521.

3257. - Camacho, J. M., *Rabí Yonâ ben Gannach. La segunda mitad del "Sefer Hahaxua" versión hebreaica de su "Kitab At-tasui'a" por Salomón bar Yosef ben Ayyub* [Bol. r. Acad. bellas Letras Córdoba 8 (1929) 23-74]. — Noticias bio-bibliográficas sobre el gramático ben Gannach, seguidas del texto de referencia y del original hebreo.

3258. - Krenkow, F., *Deux nouveaux manuscrits arabes sur l'Espagne musulmane acquis par le Musée Britannique* [Hespéris 10(1930) 1-5]. — Són els mss.: Ar. 7940 que conté els vols. IV-V d'un diccionari biogràfic, escrit en caràcters llatins, i el Ar. 8674, últim volum de la cèlebre *Ihata* de Lisan ad-Din Ibn al Hatib, copiat l'any 825. [Rius.

3259. - Anderson, A. R., *The arabic "History of Dulcarnain" and the ethiopian "History of Alexander"* [Speculum 6(1931)434-445]. — Redaccions i derivacions de la llegenda d'Alexandre "Historia de preliis". Notes literàries amb motiu de l'edició de E. García Gómez: *Un texto árabe occidental*. Cfr. n. 1583.

3260. - Asín M., *El "Libro de los animales" de Chaid* [Bol. Univ. Madrid 1(1920)526-541; 2(1930)22 ss.]. — Traducció de algunos pasajes escogidos de la obra citada.

3261. - García Gómez, E., *Poetas Musulmanes Cordobeses* [Bol. r. Acad. bellas Artes Córdoba 8(1929)145-176].

3262. - Gaster, M., *Eliezer Cresces and his Bet Zebul, the Bible References in Talmud and Midras* [Hebrew Union College Annual 6 (1929)277-296] || ex: Bib. Bleiblat th.Lit. 9(1929)6640.

3263. - Asín, M., *Dos filósofos de la Córdoba de los Califas. Abenmasarra y Abenahazam* [Bol. r. Acad. bellas Letras Córdoba 8(1929)7-20]. — Semblanzas de estos dos filósofos, representante el primero de la corriente neoplatónica, de matiz místico (s. IX), y el otro de la corriente aristotélica, refractaria a todo misticismo (s. XI).

3264. - Abubequer de Tortosa, *Lámpara de los príncipes*. Trad. española de M. Alarcón. Madrid, Instituto de Valencia de Don Juan, 2 vol. 1930-31, 4.º, LXIII-437 y 546 p. || ex: Bol. Acad. Esp. 18(1931)472.

3265. - Rudy, H., *Amatus Lusitanus* [Archeion 13(1931)424-439]. — Amatus, nascut a Coimbra en 1511, en temps de persecució contra els jueus, fou batejat, però educat després entre jueus com ell ho era. Estudià medicina a Salamanca i, com marrà, hagué de sortir després d'Espanya i viatjà per Europa, residint especialment a Itàlia. Morí a Salònica en 1568. Obra científica i d'investigació d'Amatus.

Història literària

3266. - García Silvestre, M., *Història Sumària de la literatura catalana*. — Pròleg i bibliografia de Manuel de Montoliu. Barcelona, Ed. Balmes, S. A., Publicacions de l'Oficina romànica, 1932, 8.º, xvii-424 pàgines. — Resum metòdic i ben documentat de la història de la literatura catalana.

3267. - Cortés, N. A., *Resumen de historia de la literatura española*. 2.ª ed. Valladolid, Colegio de Santiago 1930, 8.º, xvii-192 || ex: Rev. Hist. éccles. 27(1931)223*.

3268. - Artigas, M., *Apuntes taquigráficos de Historia crítica de la literatura española, tomados al Sr. Profesor Dr. Menéndez Pelayo* [Bol. Bib. Menéndez Pelayo 13(1931)1-16,97-114,194-206,288-308]. — Concluye la serie de artículos (Cfr. n. 2361).

3269. - Forjaz de Sampaio, A., *História da Literatura Portuguesa ilustrada*. Lisboa 1931, Livrarias Aillaud e Bertrand fasc. 28 32p. || ex: Brotéria 13(1931)264.

3270. - García F., *Información literaria* [Rel. y Cultura 16 (1931) 423-441]. — Ressenya cinematogràfica, però crítica, de producció literària de l'any 1931, no solament original sinó també traduïda. — [Rius.

3271. - Bell, F. G. A., *Notes on the Spanish Renaissance* [Rev. Hisp. 80(1930)319-652]. — Llarg estudi sobre la història i caràcters de la Renaixença a Espanya. Entre els nou capítols en què es divideix, el més interessant per a la història religiosa és el cap. 6: *La Renaixença i la Contra-Reforma* (p. 528-563).

3272. - Eguía Ruiz, C., *Poetas y versistas latinos de nuestra raza* [Razón y Fe 96(1931)162-181]. — Rápida ojeada sobre los autores hispanos que cultivaron el latín desde los tiempos romanos, edad media y renacimiento hasta nuestros días.

3273. - Boussagol, G., *Anthologie de la Littérature espagnole des débuts à nos jours*. Paris, Delagrave 1930, LII-369 p. (Collection Pallas).

3274. - Díaz-Jiménez y Molleda, E., *Escritores españoles del s. X al XVI* (Biblioteca de ensayos, t. XII). Madrid, Edit. Paez 1929, 8.º, 246 p. || ex: Rev. Hist. éccles. 26(1930)8*.

3275. - Crescini, V., *Esempio di "endiadi" nel poema del Cid* [Studi med. 3(1930)317]. — Mitja dotzena de versos del Cid, com aquest: *Yo ruego a Dios e al Padre spirital* (v. 300), podrien fer pensar en una locució herètica. És una forma retòrica.

3276. - Ellery Leonard, W., *La métrica del Cid* [Rev. Arch. Bib. Museos 35(1931)195-210,302-328].

3277. - Hämel, A., *Das älteste Drama vom Conde Fernán González* [Estudios eruditos 2(1930)383-396]. — Drama de Lope de Vega sobre Fernán González i la poesia popular antiga.

3278. - Penzol, P., *Las traducciones del "Calila e Dimna"* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)201-216]. — Algunos aspectos literarios y artísticos del *Calila e Dimna* en las traducciones castellanas.

3279. - Söderhjelm, W., *Die "Disciplina clericalis" in Italia* [Neuphil. Mitteil. 32(1931)1-7]. — Influència dels contes de *Disc. clericalis*

en autors italians, entre ells Boccaccio, ja directament, ja per mitjà d'altres obres.

3280. - Nunes, S. S., *Cantigas de Martim Codax, presumido jogar do século XIII*. Porto, Imprensa Portuguesa 1931 || ex: Logos (1931), n. 8, 16.

3281. - Rodríguez Aniceto, C., *El poema latino "Prefacio de Almería"* [Bol. Bib. Men. Pelayo 13(1931)140-175]. — Edición crítica de este poema, ya editado por Flórez y por Sandóval, según siete manuscritos, y traducción que de dicho poema se hace en el ms. F. 155-150 de la Bib. Nacional.

3282. - Daniel de Molins de Rei, P., *Notes sobre la "Lletra caiguda del Cel"* [Est. franciscans 43(1931)53-94]. — Història de la famosa lletra, des del segle VI, que sembla d'origen occidental. Les recensions occidentals i orientals. Gràfic de mútua dependència de les versions catalanes i llurs dependències més o menys accentuades. Transcripció a sis columnes d'aquestes versions catalanes.

3283. - Nemesio, V., *Algunos aspectos de prosa medieval* [Instituto 80(1930)637-654; 81(1931)135-146]. — Especialment la prosa medieval en la "Crónica de João I" de Ferrão Lopes.

3284. - D. S., *El santo Grial en Aragón, La demanda y el Folklore. Identificación y localización. Concordancias históricas* [Aragón 7(1931) enero y núms. siguientes].

3285. - Tallgren-Tuulio, O. J., *Passages de Pero Guillén de Segovia remontant a Lucain* [Neuphil. Mitteil. 32(1931)58-61]. — Pero Guillén en su *Gaya* (1471), que va a ser editado, entre otras citas clásicas tiene dos de Lucano (I,1-4; I,363-374) que examina al autor. Probablemente no las sacó del poema original, sino de una traducción castellana, Ms. 10805 de la Bib. Nac. de Madrid.

3286. - Figuerido, F. de, *A epica portuguesa no século XVI* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)23-69].

3287. - Martí Grajales, F., *Bio-bibliografía de Guillem de Castro* [Anales Centro Cultura val. 4(1931)171-220]. — Notas biográficas con transcripción de varios documentos sobre el famoso dramaturgo. Lista y ediciones de sus obras.

3288. - Bach y Rita, P., *The works of Pere Torroella*. Washington, Inst. de las Españas, 1930. — L'obra poètica d'aquest autor català del s. XV. Reproducció de textos || ex: Rev. Cat. 14(1931)262-263.

3289. - Sorrento, L., *I "Trionfi" del Petrarca "a lo divino" e l'allegoria religiosa negli "Autos"* [Estudios eruditos 2(1931)397-436]. — Relacions entre els "Trionfi" del Petrarca i els "autos a lo divino" espanyols. Examen especial de la col·lecció *Aucto de los Triunfos de Petrarca*, publicada per Léo Rouanet.

3290. - Lanckoronska, M., *Sonette aus dem Spanischen* [Neue schweizer Rundschau 24(1931)309-311]. — Traducció alemanya de 4 sonets de Cetina, Vadillo i Quevedo.

3291. - Entrambasaguas y Peña, J. de, *Una familia de ingenios. Los Ramírez de Prado* [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)59-83, 261-267]. — Continua (Cfr. n. 2314).

3292. - Figueredo, F. de, *Do gothico e das Cathedraes na litteratura portuguesa: Apontamentos criticos* [Estudios eruditos 2(1930)583-600]. — Les catedrals gòtiques en la literatura portuguesa, especialment en el temps dels romàntics (Garret, Herculano).

3293. - Stelzmann, A., *La conquista de la Tierra Santa* [Roman. Forschungen 45(1931)114-144]. — Peça teatral missional del s. XVIII, a Mèxic, obra segurament d'un missioner. Introducció comparant-la amb els autos sacramentals, i text || ex: Lit. Zentralblatt Deuts. 82(1931)836.

3294. - Hernández Sanz, F., *Historia de la invenció de nostra Señora del Thoro, en forma de comedia* [Rev. Menorca 26(1931)215-249]. — Comèdia anònima trobada en un plec de paper, probablement de les darreries del s. XVIII. Té per tema la llegenda de l'aparició de la Verge d'El Toro (Althor, Menorca) tal com la dóna la història de Fra Jordà. Notes històriques i text.

3295. - Ibarra y Ruiz, P., *Lo Misteri d'Elig*. Manual del curioso espectador de la representación de la famosa fiesta, compuesto para que sirva de guía y claro conocimiento. Primera edición en su más antigua Consueta. Autores escogidos: D. Gaspar Soler Chacón, del texto lemosín; D. Claudiano Phelipe Perpiñán, de la traducción. Alicante, Imp. "Lucentum" 1929, 48 págs., 15 cms. || ex: Cult. valenciana 5(1930) 244-245.

3296. - Ibarra, E., *Las oposiciones*. Comedia de Colegio anónima e inédita del s. XVI refundida. Madrid, imp. Sàez hnos. 1931, 24 p. — Entretenimiento literario con que los escolares de las antiguas Universidades festejaban las Pascuas y los días de Carnaval.

3297. - Hatzfeld, H., *La expresión de "lo santo" en el lenguaje poético del romanticismo español* [Anuari Of. romànica 2(1929)271-336]. — Problema de las expresiones poéticas de "lo santo" en la lírica de los pueblos románicos. El lenguaje sagrado de la poesía romántica en España: 1. Poetas centralmente religiosos: Juan Arolas, Gertrudis Gómez de Avellaneda, Zorrilla (como más importantes, seguidos de otros). 2. Poetas periféricamente religiosos: Alberto Lista, Gabriel García de Tassara, Esteban Echevarría, duque de Rivas. Gil y Carrasco, Campoamor. Hartzenbusch, etc. La estilística religiosa de los románticos españoles consiste esencialmente en una continuación de las formas perifásticas del neo-clasicismo francés-italiano españolizado. Estas formas están animadas por reminiscencias de las metáforas de los místi-

cos espanyols y alcanzan su más alto valor trascendente por medio del reflejo de Dios-naturaleza en el sentido del romanticismo francés y germano, aunque también en este punto tiene buena parte el pasado místico nacional.

3298. - Hatzfeld, H., *La expresión de "lo santo" en el lenguaje poético de los románticos portugueses y catalanes*. Anuari Of. romànica 3(1930)271-330. — Sólo se estudian en este volumen los románticos portugueses: 1. Poetas centralmente religiosos: Alexandre Herculano, Soares de Passos, João de Lemos. 2. Poetas periféricamente religiosos: Almeida Garrett, João de Deus, Antero Tarquinio de Quental. Conclusión: el lenguaje del romanticismo portugués, 1.º es el de una literatura típicamente romántica en el sentido europeo-ingles, francés, alemán; predomina la metáfora sobre la metonimia. 2.º, es típicamente lírico en el sentido nacional portugués.

Vària

3299. - Voretzsch, K., *Die spanische Sprache und Literatur in der deutschen Romanistik der Frühzeit* [Estudios eruditos 2(1930)319-358]. — Hispanistes alemanys dels segles XVIII-XIX. La seva obra. Investigacions lingüístiques. Cursos a les Universitats alemanyes sobre llengua i literatura hispànica.

3300. - Asín Palacios, M., *El Islam cristianizado. Estudio del "Sufismo" a través de las obras de Abenarabi de Murcia*. Madrid, ed. Plutarco 1931, 4.º, 543 págs. — Després d'estudiar la vida: educació i viatges d'Abenarabi, passa a exposar les seves doctrines ascètiques: vida conventual, noviciat, virtuts monàstiques, examen de consciència, cant religiós, oració de soledat. Filiació d'aquestes doctrines, quasi sempre cristiana, i coteig amb les doctrines dels místics i ascetes espanyols del segle d'or. Clou l'estudi un capítol-resum dels caràcters de l'espiritualitat d'Abenarabi, i on es registra el paral·lisme de la direcció mística de les dues escoles: musulmana *xadilí* i cristiana que a finals de l'Edat Mitjana i principis de la Moderna apareixen a Espanya i al Marroc. Segueixen els textos traduïts i els índexs || ex: Est. Univ. cat. 16(1931)199-201.

3301. - Erckmann, R., *Der Einfluss der arabisch-spanischen Kultur auf die Entwicklung des Minnesangs* [Dte. Vierteljahrschrift f. Lit. Geist. 9(1931)240-284]. — Estudia detalladament les dues oposades teories sobre l'origen de la música dels *Minnesingers*, de Burdac [ibidem, 1(1925)253-333] i de Scheludko [Arch. Romanicum 12(1928)30-127] i conclou que decididament no és acceptable la tesi de Burdac de què la cultura hispano-aràbiga sigui l'única font dels *Minnesingers*. Que en aquesta música influí la religiosa antiga i medieval, i, secundàriament, tant a França com després independentment a Alemanya, també la corrent hispano aràbiga.

3302. - González Palencia, A., *El Islam y el Occidente* [Rev. Arch. Bib. Museos 35(1931)211-279]. — Discurso de entrada en la Academia de la Historia. Precede el discurso de Asín Palacios en que se expone la labor científica del nuevo académico. El Sr. González Palencia intenta dar en síntesis la estadística escueta de la deuda que la Europa del medioevo, la civilización cristiana occidental, tiene contraída para con la cultura islámica, tocando estos puntos: la toponimia, el vocabulario, instituciones y arte mudéjar, en España. Para la influencia en toda Europa: animales (lanas, gusano de seda), flores (tulipán), café, industrias (jabón, azúcar), papel, arte, juegos (ajedrez), caza, medicina, alquimia, matemáticas y astronomía, aviación (intentos de aparatos voladores en s. IX y XI), geografía, brújula, instrucciones náuticas, excavaciones arqueológicas, novelística, épica, lírica, filosofía, la Escolástica, Dante, teología.

3303. - Grandgent, C. H., *Islam and Dante* [Studi med. 3(1930) 1-5]. — Comentari a la tesi del llibre de Asín Palacios. Algunes semblances entre el Dant i Abenarabi s'expliquen més aviat per un origen comú.

3304. - Asín, M., *Islam and the Divine Comedy*. Translated and abridged by Harold Sanderland. London 1926, xxv-296 p. — Traducció anglesa de la coneguda obra d'Asín || ex: Litteris 7(1930)130-132.

3305. - Corthis, A., *Peregrinaciones por España. Santiago de Compostela, Salamanca, Toledo, Zaragoza*. Trad. J. Ramos. Madrid, Ediciones literarias 1931, 8.º, 207 p. y figs. || ex: Rev. Hist. écl. 27(1931) 443*.

3306. - Werner, E., *Zwei Spanienreisende aus Deutschland um die Mitte des XVI. Jahrhunderts* [Estudios eruditos 2(1930)275-283]. — Notes dels viatges de J. Köler de Nuremberg (1534) i B. Khevenhüller de Steiermark(1559) a Espanya.

BIBLIOTEQUES I ARXIUS

Bibliografia i bibliologia

3307. - *Bibliografia* de la *Revista de Filología española*. — Da la ficha bibliogràfica de las obras y artículos de lengua y literatura española con algunas secciones complementarias de historia política y religiosa, instituciones, cultura científica, arqueología y arte. Tienen las notas una numeración seguida que llega al 23701 en el fasc. 2 del tomo 18(1931).

3308. - Vives, J., i Aramon, R., *Bibliografia de llengua i literatura catalana* [An. Of. romànica 2(1929)353-375, 3(1930)351-412]. — Bibliografia redactada per l'estil de la present "Bibliografia hispànica" però sobre llengua i literatura catalanes. Van resumits 438 treballs.

3309. - Greif, W., *Spanische* (Bibliographie) [Dte. Phil-blatt 38 (1930)644-648] || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)189.

3310. - Bertran i Pijoan, Ll., *Els llibres de l'any 1930* [Par. cristiana 13(1931)114-134]. — Revista dels llibres impresos a Catalunya l'any 1930, classificats per matèries.

3311. - Toda y Güell, E., *Bibliografia espanyola d'Italia dels orígens de la impremta fins a l'any 1900*. Castell de S. Miquel d'Escornalbou. t. III: M-R (ns. 3008-4507)1929,VIII-532 pàgs. t. IV: S-Z (ns. 4508-6046)1930,VIII-532 p. t. V: Índexs de Ceremonias reys, d'autors, de títols, de llibreters i impressors, de llochs, 1931,302 p. Amb abundosa il·lustració en tots els volums.

3312. - Sanchis Sivera, J., *Bibliología valenciana* (siglos XV, XVI y XVII) [Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)89-122]. — Introducción de la imprenta en Valencia. Catálogo de incunables valencianos. Comercio de los libros de imprenta. Provisión real de 1485 sobre el derecho de peaje de los libros impresos. Los libreros. La librería como arte. Compañía de libreros establecida en 1588. Catálogo de libreros desde 1481 con notas históricas documentales: unos 70 nombres.

3313. - P. F. de R., *Bibliografia, genealogia i heràldica* [Rev. Centre Lectura 11(1930)213-215]. — Sobre obres del canonge de Lleida doctor Francisco de Segarra i Baldrich, segle XVII, i notes sobre la seva família. Làmina suplement amb un gravat retrat del canonge i altra amb les portades de les obres.

3314. - Amat Calderón, E., *Los libreros de Madrid en el siglo XVII* [Bol. Univ. Madrid 3(1931)190-198]. — Notas históricas. Aprovecha especialmente la rica "Bibliografía madrileña" de Cristóbal Pérez Pastor, tomo que publicará la Academia de la Historia en sus *Memorias*, t. XIII.

3315. - Cuesta, L., *Los orígenes de la Biblioteca de la universitaria de Santiago* [Bol. Univ. Santiago n. 4(1930)3-28]. — Transcripción de 14 documentos (s. XVI-XIX) sobre la organización, compra y conservación de libros y reglamentación de la biblioteca de Santiago, con una breve introducción histórica.

3316. - Fernández Pérez, J., *La antigua Biblioteca provincial de Orense. Su índice* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)192-195, 236-237,257-258]. — Índice de 1858 de esta extinguida biblioteca. Abundan las obras religiosas de los siglos XVI-XVIII.

3317. - García López, S., *Catálogos de las Bibliotecas universitaria y provincial (Santa Cruz) de Valladolid*. III: *Catálogo de la sección universitaria*. Valladolid, Casa Social Católica, 1930,8.º,303 p. || ex: Rev. Hist. eccl. 27(1931)7*.

3318. - Bustamante, J. M.^a de, *Catálogos de la Biblioteca "América". I. Catálogo alfabético de autores de obras de más de 200 páginas* [Bol. Univ. Santiago (1930-1931) apéndice, 81 p.].

3319. - Bustamante, J. M., *Catálogo general alfabético de autores de la biblioteca del Dr. Lago*. Santiago de Compostela, tip. El Eco Franciscano 1930, xvi-527 págs. Biblioteca del arzobispo de Santiago Manuel Lago (†1925). Obras de ciencias religiosas, lingüística, filología, historia y ciencias naturales.

3320. - Ganga, G., *Lista de obras de autores españoles de la Bib. de la Universidad Carolina de Praga* [Bol. Acad. Hist. 98(1931) 770-794]. — Lista por orden alfabético de autores.

3321. - *Catálogo bibliográfico de la Sala de Consulta del Colegio de San Francisco Javier, de la Compañía de Jesús de Oña* (Burgos). Bilbao, Ed. "El Mensajero del Corazón de Jesús" 1930, 4.º xii-176 págs. || ex: Razón y Fe 94(1931)381.

3322. - Baig Baños, A., *Descripción del catálogo bibliográfico de la sección de Cervantes de la Bibl. nacional*. Madrid, Impr. municipal 1931, 4.º, 25 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)390*.

Catàlegs de llibreter

3323. - Porté J., *El bibliòfil català*. Butlletí de llibres escollits, núm. 13. Barcelona, 1931, 24 p. — Catàleg de llibreter. Hi ha anotats 5 antifonaris manuscrits del segle XVI i 14 incunables.

3324. - Molina, G., *Boletín bibliográfico de unos cuantos libros antiguos, raros y curiosos, incunables, manuscritos*. Madrid, 1930, 64 págs. 18 facs. || ex: Bol. Inst. Inv. hist. 12(1931)385.

3325. - *Catálogo de obras científicas de la Librería Internacional de Romo*. — Fascículo II. — Parte primera: *Arquitectura*. — *Obras públicas*. — *Construcción*. Madrid, 1931, 8.º 40 págs. || Bibl. gen. esp. 9(1931)102.

3326. - Vindel, F., *Manual gráfico-descriptivo del bibliófilo hispano-americano, 1475-1850*. T. VII. Prol. de P. S. Rodríguez. Madrid, J. Góngora 1931, 4.º 372 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)389*.

3327. - Vindel, F., *Catálogo de libros raros y curiosos que serán subastados, procedentes de la librería Babra*. Barcelona 1931, 82 páginas y 282 láminas. Catálogo de obras varias. Comprende 550 números, se da la portada de 282 libros en láminas.

3328. - *Catálogo del Tesoro de la Librería Vetusta*. Tomo II. Madrid, Tip. A. Fontana, 1931, 4.º, 195 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)102.

Incunables, velles edicions

3329. - Bruner Prieto, F., *La xilografía precursora de la tipografía* [Rev. Ateneo, Jerez de la Frontera, n. 55] || ex: Rev. Centro Est. extr. 5(1931)329.

3330. - López, A., *Impresores de Monterrey en el siglo XV* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)238-44]. — Sobre la monografía de I. P. (Cfr. n. 3332). Rectificación de algunas aserciones. Ejemplares del misal y noticias sobre los impresores Gonzalo Rodrigo de la Pasera y Juan de Pons. Otros incunables de Monterrey según Haebler.

3331. - Miquel y Planas, R., *El incunable barcelonés de 1468 (Gramática de B. Mates)*. Reproducción en facsímile. Barcelona. Real Academia de Buenas Letras, 1930, 56 págs. de introducción y 116 páginas de texto. — Reproducción del primer incunable barcelonés y español si la data de 1468 es auténtica. Miguel y Planas defiende esta data, basándose en la disposición tipográfica del incunable, contra tantos bibliógrafos que la rechazan.

3332. - I. P., *Monografía del Misal incunable que existe en la Sala Capitular de la Catedral de Orense* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)180-192]. — Descripción detallada de este misal impreso y su comparación con un misal manuscrito de 1423. Rectificación de la descripción hecha por el Sr. Bedoya.

3333. - Hergueta, D., *Los incunables burgaleses* [Bol. Com. Mon. Burgos 9(1930)105-113] || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)189.

3334. - González Palencia, A., *Libros incunables y raros de la Biblioteca Diocesana Conquense* [Bol. Univ. Madrid (1931) n. 14, p. 321-350]. — Notas bibliográficas sobre 76 incunables del Seminario Conciliar de Cuenca con abundantes ilustraciones. — [Vincke.

3335. - Zarco Cuevas, J., *La primera edición de unas poesías latinas y españolas de Vicente Espinel* [Bol. r. Acad. Esp. 18(1931)91-101]. — De un libro rarísimo "*Descrizione de l'Edificio e di tutto l'apparato con le cerimonie pertinenti a l'exequie de la Serenissima D. Anna d'Austria, regina di Spagna, celebrata ne la chiesa maggior di Milano, a di VI di settembre MCLXXXI.*"

3336. - Guasp y Pou, F., *La antigüedad de la imprenta Guasp*. — Datos históricos, bibliografía y reseña del acto celebrado el día 19 de marzo de este año 1931. Palma de Mallorca, Imp. Guasp, 1931, folleto de 70 páginas y 11 láminas aparte, cinco de ellas reproducciones de portadas de obras impresas en la cuatrocentenaria casa en los años 1583, 1584, 1589 y 1625 || ex: Hormiga de Oro (1931)[90].

3337. - García de Quevedo, E., *Libros burgaleses de Memorias y noticias*. Burgos, imp. Monte Carmelo 1931. — Noticias sacadas de tres manuscritos inéditos de: 1607-1610 anónimo; 1654 de José de Arriaga, y de 1808-1837 por Marcos Palomer, todos con noticias de sucesos varios || ex: Bol. Soc. Esp. Exc. 39(1931)311.

3338. - Calvete de Estrella, J. C., *El felicísimo viaje del muy alto y muy poderoso príncipe Don Felipe*, tomos I y II. Santander, Aldús, S. A. Tipográfica 1930,4.º,xvi-497 y 495 págs., (Sociedad de Bibliófilos españoles. Segunda época. Vol. VIII) || ex: Bibl. gen. esp. 9 (1931)4.

3339. - Martorell Téllez-Girón, *Anales de Madrid de León Pinelo. Reinado de Felipe III, años 1598-1621*. Edición y estudio crítico del ms. 1255 de la Bib. Nacional. Madrid, imp. E. Mestre 1931,492 p. || Bol. Acad. Hist. 98(1931)639-641.

3340. - Urquijo, J. de, *Notas de Bibliografía Vasca*. XVI: "El latino de repente" de Lorenzo Palmyreno, impreso en Bilbao, en 1583 [Rev. int. Est. Vascos 22(1931)585-587]. — Portada de esta rara edición, que posee el autor, y nota bibliográfica.

3341. - Armstrong, J. de, *La historia de la Isla de Menorca, publ. en Londres en 1752 y 1756*. Trad. esp. de J. J. Vidal y Mir, y S. Sapiña. Mahón, M. Sintés Rotger 1930,8.º,xix-241 p., p., 4 láminas 1 plano || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)41*.

3342. - Rodríguez Moñino, A. R., *Dos notas más para la tipografía xericense del siglo XVII* [Rev. Ateneo, Jerez de la Frontera 6(1929)49-50] || ex: Rev. Filol. esp. 16(1929)307.

3343. - *Tratado de vida e martirio dos cinco mártires de Marrocos, texto arcaico reimpresso de harmonia com o único exemplar conhecido*, con uma introdução, notas e índice de Antonio Gomes da Rocha Mahadil. Coimbra, Imp. de Universidad 1928,8.º,xlviii-153. — Reimpressió de l'edició introbable de 1568 || ex: Rev. Hist. franciscaine 8(1931)108.

3344. - Huarte, J. M. de, *Hace tres siglos...* Escrito histórico de las fiestas celebradas en Pamplona en honra de San Fermín, en 1628, por D. Francisco de Aguilar y Prado [Bol. Com. Mon. Navarra 2(1928)121-141]. — Reproducción de este texto curioso. Fiestas populares. Apéndice bibliográfico de otros opúsculos de Aguilar.

3345. - Pérez Goyena, A., *Un escrito curioso del P. Tirso González Santalla* [Est. ecles. 10(1931)287-291]. — Es el *De infallibilitate Romani Pontificis in definiendis fidei et morum controversiis extra Concilium Generale et non expectato Ecclesiae consensu contra recentes hujus infallibilis impugnatores tractatus theologicus*. Roma 1689.

3346. - Foulché-Delbosc, R., *Un voyage en Espagne au début du règne de Charles II* [Estudios eruditos 2(1930)285-300]. — Reimpressió d'una part, referent a Espanya, d'un llibre molt rar: *Lettres galantes et de voyage*. París 1671.

Arxius

3347. - Nunemaker, J. H., *Some medieval spanish terms of writing and illumination* [Speculum 5(1930)420-24]. — Pedres del "Lapidari" de

Alfons X i textos que les expliquen referents al seu ús en l'escriptura i en la pintura.

3348. - Haskins, C. H., *Orleanese Formularies in a manuscript at Tarragona* [Speculum 5(1930)411-420]. — Manuscrit n. 6 de la Biblioteca provincial de Tarragona. Descripció detallada de dos formularis, el primer d'un mestre Rennerius, i l'altre de cartes de procedència d'Orleans.

3349. - Fajarnés, E., *Fundación del Archivo general histórico de Mallorca. Su reglamento y sus primeros archiveros* (s. XVI al XVIII). [Rev. Menorca 26(1931)250-261 continua]. — Transcripción de 6 documentos referentes al tema.

3350. - Sierra Corella, A., *El archivo municipal de Toledo. Estudio y relación de sus fondos*. [Bol. Acad. Hist. 98(1931)665-769]. — Larga descripció de los fondos de este archivo: Catálogos, becerros, documentos, etc. Un capítulo, págs. 707-715, relativo a libros procedentes de iglesias y conventos (s. XV-XVII).

3351. - Sanxo, P. A., y Peña y Gelabert, V. y A. M.^a, *Memoria sobre los Archivos de Baleares no incorporados* [Boll. Soc. arq. Iuliana 23(1930-31)251-271, 307-316]. — Formación, organización y clasificación de los fondos actuales de los Archivos: del Real Patrimonio de Mallorca, de Protocolos del distrito notarial de Palma, Archivo Capitular de la Seo de Mallorca, de la Audiencia Territorial de Baleares, de la Diputación Provincial. Archivos municipales de Palma, Binisalem, Artá, La Puebla, Manacor, Inca, Alcudia, Sineu, Felanitx, Montuiri, Soller, Lluchmajor, Mahón, Ciudadela, Alayor.

3352-53. - Raguer, T., *L'arxiu de Sant Pere* (de Ripoll) [Scriptorium 8(1930) sept. 2-4 i ns. ss. 1930-1931]. — Notes històriques sobre l'arxiu parroquial, biblioteca i museu de Ripoll i el llur contingut. A l'arxiu hi ha uns 400 pergamins, molts documents administratius i de plets i uns manuscrits dels preveres Josep Tutllo i Dom Portusach del segle XVIII, d'interès històric. També un missal del s. XVI-XVII: "Sanctorale totius anni secundum ritum et consuetudinem ecclesiae Sancti Eudaldi". A la biblioteca hi ha dos missals impresos de 1574 i 1609.

3354. - Torre Revello, J., *El Archivo General de Indias de Sevilla*. Buenos Ayres (Inst. Inv. hist., Facultad de Fil. y Letras, n. 50) 1930, 216 págs. — Historia y clasificación de los fondos del Archivo. En la primera parte: orígenes y reseña histórica del edificio, papeles indios y creación del archivo. En la segunda parte clasificación en 14 secciones.

3355. - Floriano, A., *Catálogo del Archivo histórico de la diputación provincial de Teruel* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1930)317-352, 380-408]. — Es el archivo de la antigua comunidad, importante, como del todo desconocido, para la historia de ésta. 1: Catálogo cronológico

con la descripción completa del documento y su extracto. 2. Índice de materias agrupadas en secciones. Lista de nombres geográficos y tabla de nombres propios (s. XIII-XVII).

3356. - Ibarra, E., Arsenio de Izaga, G., *Catálogo del Archivo de Lope de Soria, embajador del emperador Carlos V* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)363-416]. — Catálogo con 264 números, entre ellos 115 cartas de Carlos V, algunas de su hermano el infante D. Fernando (ms. 116-144) y los restantes números, de diversas procedencias.

3357. - Sierra Corella, A., *Ligeras noticias sobre el archivo y la librería gótica de la catedral de Oviedo* [Rev. Arch. Bib. Museos 34 (1930)123-140]. — Transcribe un "Índice alfabético de los dos libros pertenecientes a la antigua Librería Gótica de la santa iglesia de Oviedo" redactado en 1860. Predominan los libros teológicos, apologéticos y filosóficos, algunos de Derecho civil y canónico, y digno de especial mención el "De sanitatis conservatione" de Arnaldo de Vilanova. Preceden unas notas sobre códices y documentos que se guardan en el archivo de aquella catedral. Facsímil de la bula del papa Juan (812), controvertida.

Manuscripts

3358. - Valls Taberner, F., *Codices manuscritos de Ripoll* [Rev. Arch. Bib. Museos 35(1931)5-15, 139-175]. — Publica el interesante "Catálogo de los códices manuscritos que en virtud de la Real Orden de 20 nov. 1822" remitió al Archivo de la Corona de Aragón el monasterio de Ripoll. Hizo este catálogo Bofarull y en una columna anota los códices que se perdieron en la quema de 1835 que habían sido devueltos a aquel monasterio. Estos eran unos sesenta códices, entre ellos y como más importantes algunos manuscritos bíblicos de los siglos VIII-XI, cuya descripción somera se da en el catálogo.

3359. - Whitehill, W. M., J. Pérez de Urbel. *Los manuscritos del Real Monasterio de Santo Domingo de Silos*. Madrid, tip. "Revista de Archivos" 1930, 85 p. y 11 facs. de manuscritos. — Descripción dels 19 manuscrits de Silos || ex: Opus Dei 5(1931) Sup. bibl. 48.

3360. - Tyson, M., *The spanish manuscripts in the John Rylands library* [Bull. J. Rylands Lib. 16(1932)188-199]. — Descripción de 25 manuscrits espanyols, especialment cròniques i escrits històrics d'Esteve de Garibay, historiògraf de Felip II. Precedeixen unes notes interessants sobre manuscrits visigòtics que es conserven en aquella biblioteca.

3361. - Bertini, G. M., *Codici spagnuoli in Torino* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)649-654]. — Descripción de dos manuscrits anònims, un amb notes sobre epigrafia i numismàtica (del s. XVIII), hi ha una descripción de la collecció de numismàtica de J. Simons, mort a Tarragona, i altre amb notes nobiliàries, entre les quals algunes sobre Colom (ms. del segle XVI).

3362. - Bohigas, P., *El repertori de manuscrits catalans de la Fundació Patxot* [Est. univ. catalans 15(1930)197-230]. — Continuació del treball (Cfr. n. 2417). Descriu els mss. històrics, diversos i literaris de la Bib. Nationale de París. Amb gran amplitud els esp. 11, 13 i 147, i més sumàriament els altres. Dos fotogravats dels mss. esp. 13, i lat. 6652. — [Rius.

3363. - Gómez, E., *Catálogo de los Manuscritos de escritores dominicos en la Universidad de Oxford* [Ciencia Tomista 44(1931)53-68]. — Descripció de 23 mss. d'autors dominicans existents en la Bib. Bodleiana d'Oxford. Remarcarem el Bodl. 670, s. XIII, que conté la *Summa de Matrimonio et de Poenitentia* de Sant Ramon de Penyafort, i el Bodl. 675 del mateix s. XIII amb la *Summa de Matrimonio* del mateix autor. — [Rius.

3364. - Alves, F. M. *Catálogo dos manuscritos de Simancas respeitantes a historia portuguesa* [Instituto 82(1931)464-480 continua]. — Inventario de los papeles de Estado de la negociación de Portugal hasta el año 1700 hecho de nuevo por D. Tomaz Gonzales... Estado, legajos 367-390.

3365. - Gaspareti, A., *Un ignoto manuscrito palermitano delle "Obras líricas" di D. Antonio de Solís y Rivadeneira* [Bull. Hisp. 33 (1931)289-324]. — Del ms. de Palermo 2 Qq B. 9. Comparació amb les edicions.

3366. - Vegue y Goldoni, A., *La "Biblia Rica" de San Luis, Rey de Francia* [Arch. esp. Arte Arq. 21(1931)243-47]. — Notas aclaratorias y complementarias a varios trabajos sobre esta biblia. Alfonso el Sabio en su testamento la cita: "la otra (biblia) en tres libros estoriada que nos dió el rey Luis de Francia".

3367. - Bofarull, J., *Un manuscrit de el Pare Fra Francesc Boada, menoret missionista d'Escornalbou* [Butll. arqueològic (1928)34-35]. — És un *Index Indicum* o Repertori dels llibres de la Biblioteca de Fra-Menors d'Escornalbou (1727-1728). Publica un fragment de la *pars prima*. Obres disposades per ordre de matèries en orde alfabètic: *Abbas*, *abblutio* fins a *Adversitas*.

Documents

3368. - Bofarull, J., *El Cartoral Major de Poblet* [Butll. arqueològic (1928)4-14]. — Acabament (Cfr. n. 2422). Documentació dels anys 1142 a 1303.

3369. - Serrano, L., *Cartulario de San Millán de la Cogolla* (759-1142). Madrid, Centro de Estudios históricos 1930, 8.º, cxii-352 p. — En la introducción se da la historia del monasterio de San Millán hasta el siglo XIV. Siguen 311 documentos y 56 registros de los años 759-1142. Un índice de personas y de nombres geográficos completa esta

obra que es una riquíssima fuente para el conocimiento de la historia del país vasco y regiones limítrofes. — [Vincke.

3370. - Rius, J., *L'inventari dels béns d'Arnau Cescomes, Arquebisbe de Tarragona* [Est. univ. catalans 15(1930)231-249]. — Inventari de l'arquebisbe Cescomes (1335 † 1346), extret del fons vaticà, Collectòria núm. 473, per mitjà del qual sabem la cultura de l'arquebisbe (identifica molts dels llibres que tenia) i els arreus i mobles d'un palau arquebisbal del s. XIV.

3371. - Mas, J., *La visita pastoral a la Seu de Barcelona en 1578* [Est. univ. catalans 15(1930)250-257]. — Continuació. Hi ha l'inventari del benifet de Sant Hipòlit i els de les capelles de Sant Dionís i Jeroni i Santa Maria Magdalena. — [Rius.

3372. - Serra-Ràfols, J. C. *Antics inventaris de la casa de la Diputació* [Est. univ. catalans 15(1930)357-368]. — Inventari de 1499 sencer, i altres tres de 1512, 1514 i 1526. Aquests últims vénen reportats només en les partides noves. Es troben al fons: *Cartas Reales* de l'ACA. — [Rius.

3373. - Toda, E., *Poblet en la ocupación francesa. 1809-1811*. [Butll. arqueològic (1928)25-34]. — Ocupada Tarragona por el ejército invasor, se decretó la incautación de las propiedades de Poblet, del cual habían huído los monjes, quedando sólo dos ancianos y algunos novicios. Se logró retirar buena parte de los objetos de valor de la sacristía, celadas y librería. Al presentarse los comisionados franceses se hizo un inventario de lo que quedaba, que publica el autor.

3374. - Navas del Valle F., *Catálogo de los documentos relativos a las Islas Filipinas existentes en el Archivo de Indias de Sevilla* (1608-1618). Precedido de una Historia general de Filipinas por el P. Pablo Pastells, S. J. t. VI: *Desde la llegada del gobernador interino D. Rodrigo de Vivero, hasta la de D. Alonso Fajardo*. Barcelona, 1931, 4.º || ex: Erud. ibero-ultram. 2(1931)364.

3375. - Mattei-Cerasoli, L., *Tre registri del card. Giovanni d'Aragona, commendatario de Montecassino* [Casinensia 2(1929)585-600]. — Joan d'Aragó era fill de Ferran I de Nàpols; entre altres càrrecs que l'A. ressenya, hi ha el d'abat de Cava, on es conserven 5 registres de la seva activitat. Resum dels reg. 3, 4 i 5. — [Rius.

3376. - Llabrés Bernal, J. *Papeles referentes a Baleares que se conservan en el Archivo de la Embajada de España cerca de la Santa Sede* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1931)384-391]. — Notas de los códices y legajos entresacados de la obra del P. Pou.

3377. - Escagedo, M., *Colección diplomática. Privilegios, Escrituras y Bulas en pergamino de la Insigne y Real Iglesia Colegial de Santillana* (Santander) tomo I, xxvi-434 págs., tomo II, 592 págs. 8.º || ex: Sal terrae 20(1931)576.

3378. - Martínez, E., *Colección diplomática del Real Convento de Santo Domingo de Caleruega*. Vergara, ed. "El Santísimo Rosario" 1931, 4.º, LXXXVIII-450 págs. con 57 facsímiles. — Colección de 338 documentos referentes al convento de Caleruega, patria de Santo Domingo, o conservados en él de los siglos XIII-XVIII. Los divide en *privilegios reales* (186), *bulario* (187-214) y *documentos particulares*. Entre los facsímiles 3 cartas de San Ramon de Peñafort. En la introducción unas notas históricas sobre Caleruega, sobre Santo Domingo y su familia y sobre las relaciones entre los reyes de Castilla y León y el susodicho Convento.

3379. - Rodrigo Pertegás, J., *Efemérides notariales* [Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)1-20]. — Notas curiosas copiadas en protocolos o documentos notariales de los s. XIV-XV. Entre ellas hay una oración *ad clarificandum visum* a San Restituto (año 1391), dos más generales, unos *Goigs de la Verge Maria* (7 estrofas), dos curiosas profecías catalanas en verso (la segunda de Arnau de Vilanova), algunas invocaciones para fin de las obras como esta: *Sancta Maria, mater rerum, da michi scribere verum*. Varias receptas más o menos supersticiosas. Algunas oraciones para antes de empezar el trabajo, etc.

3380. - Mújica, S. y F. Arocena, *Un documento interesante. San Salvador de Olazábal* [Rev. int. Est. vascos 22(1931)367-371]. — Escritura de donación (s. XI) a San Juan de la Peña del monasterio de Olazabal, hecha por Don García Aznárez y Doña Gaila, su mujer: Fotografía y texto de un traslado muy antiguo de este documento del Archivo Hist. Nacional.

3381. - *Colección de documentos históricos* [Bol. Academia gallega 26(1931) suplemento, págs. 281-336]. — Documentos LII-LXXIX. Publicados por varios colaboradores de la revista. Muchos referentes a monasterios antiguos.

3382. - Cid, C., *Apuntes notariales* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)270-71]. — Sobre restauración del altar mayor de la catedral de Orense en 1550. Pintores: Juan Gallego, de Villoza, y Francisco Rodríguez. Alhóndiga o pósito de Orense en 1581.

3383. - Paradela, B., *Documentos del Monasterio de Montederramo* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)269-270]. — Privilegio de Alfonso VII de 1134 concediendo algunos cotos al monasterio.

3384. - Martínez y Martínez F., *Fiestas en Valencia con motivo de la victoria de Lepanto* [Estudios eruditos 2(1930)163-176]. — Transcripción de seis documentos catalanes referentes a las fiestas celebradas en Valencia en 1671. Breve introducción con la traducción de los párrafos más interesantes.

3385. - Escagedo Salmón, M., *El trueque de la Villa de Santillana que hicieron el abad y cabildo con el duque del Infantado* [Hom. Artigas 1(1931)246-260]. — Documento de principios del s. XVI.

3386. - Rius Serra, J., *Benedicto XIII y la construcción de puentes* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)357-364]. — Transcripció de 5 documents de Benet XIII concedint indulgències als qui ajudin amb almoines o amb el treball a la construcció de ponts sobre el Cinca, el Noguera i l'Ebre.

3387. - López, A., *Documentos relativos a la provincia de Orense* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1930)135-138]. — Tres docs. de 1204, 1301, 1324, el primero sobre venta al convento de Sar.

3388. - Pons, A., *Constitucions e ordinacions del Regne de Mallorca* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1930 i 1931)273-277 i ns. ss.]. — Transcripció de documents.

3389. - Ramis de Ayreflor y Sureda, J., *Datos para la Historia de Artá*. — *Escribania real i antics notaris d'Artá* (segles XIV-XVI) [Boll. Soc. arq. luliana 23(1930-1931)292-296 i ns. ss.]. — Transcripció de documents, s. XIV.

3390. - Sanxo, P. A., *Amonestació del Sr. Bisbe de Mallorca sobre el compliment Pasqual* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1930)289-290]. — Document de 1479 amb les disposicions del Sr. Bisbe per a el compliment Pasqual.

3391. - Oleza y de España, J. de, *Caballerías de Mallorca. Caballerías de Moss. Guillem de Puigdorfila, Masnou, Bañols y Beunyr* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1930)277-285]. — Transcripció de documents. Notes històriques.

3392. - Sanxo, P. A., *Edictes episcopals contra supersticions* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1931)428-429]. — Dos documents de 1483 de l'Arxiu episc. de Mallorca.

3393. - Corraliza, J. V., *La Geografía extremeña* (cont.) [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)295-302]. — Transcripció de documentos: donaciones, privilegios, etc., apreciables para el conocimiento de la geografía extremeña (siglos XIII-XV).

3394. - Buschbell, G., *Drei Briefe Gerhard Mercators an den jüngeren Granvela* [Spanische Forschungen 3(1931)165-178]. — Dues cartes de Gerhard Mercator a Antoni de Granvela i altre al pare d'aquest, Nicolau Perrenot de Granvela; que parlen del globus terrestre o aparell astronòmic. Es conserven a la "Biblioteca de Palacio", de Madrid, entre la correspondència de Granvela. Escrites a Lovaina 1539?, 1544 i 1545.

3395. - Altisent y Jové, J. B., *Lérida y la Inmaculada*. Lérida, Gráficos Academia Mariana 1931. — Documentos desde el s. XIII que acreditan la devoción de Lérida a la Inmaculada || ex: Hormiga de Oro (1931)[150].

3396. - Moragas, F. de, *Vària de documents* [Butll. arqueològic (1928)15-22,45-47]. — Documents XXXII a LII (s. XVI-XIX). Entre ells: fundació de la Confraria dels pagesos i contracte de 1661 fet pel monestir de Santes Creus amb un apotecari; inventari de 1762 de robes i ornaments de l'església de Valls (1672) i fundació d'una processó a Valls (1699); inventari de joies d'una capella de les Santes Maria Jacobé i Salomé.

3397. - Santos Coco, F., *Documentos del Archivo-Catedral de Badajoz* [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)209-211,291-293]. — Documentos X-XII, siglos XIII-XIV. 2 facsímiles. Cont.

3398. - Cabeza de León, S., *Notas de un preito entre os veciños de varias freiguesias de xurisdicción de Noia e o arcebispe de Sant-Yago, sobre o aproveitamento de unha balea botada pol-o mar. 1577* [Arq. Sem. Est. galegos 5(1930)225-234]. — Los vecinos de Santa María de Oliveira y otras feligresías de la jurisdicción de Noia, señorío del arzobispo de Santiago, creían tener, de tiempo inmemorial, el derecho de aprovechar los pescados grandes o pequeños que el mar echaba a las costas. Pleito originado por la repartición de una ballena con dicho señor arzobispo en 1577.

3399. - Sanxo, P. A., *Documents: I. Sobre admissió de religiosos en el Monestir del Puig de Pollença (1481). II. Prohibició de celebrar misses i administrar sacraments a domicili, exceptuant Viàtic i Extrema-Unió (1481)* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1931)341-342]. — Transcripció de dos documents.

3400. - López, A., *Documentos galegos medievales* [Logos (1931) n. 8, 12-15; n. 9,9-10]. — Cuatro documentos 1309-1312 gallegos para el estudio de esta lengua.

3401. - Cunha Saraiva, J. da, *A viagem do rei D. Miguel I ao mosteiro de Alcoçaba em 1830* [Nação Port. serie 6, tomo 2 (sense any) 278-286]. — Transcripció de la narració del viatge (preparatius i festes) del rei Miquel I al monestir d'Alcoçaba, dels ms. 1841, fol. 181 ss. de la Bib. Nac. de Lisboa.

3402. - Marichalar, C. de, *Colección Diplomática del Rey Don Sancho VIII el Fuerte* [Bol. Com. Mon. Navarra 2(1928)283-301]. — Transcripció de 9 documentos, años 1094-1096 sobre: Fueros de Mendigorria, Larraga, Biozal, Urroz, Zuridain, Labraza; Bulas de Celestino III de 26 de marzo y 28 de mayo de 1196, y carta homenaje de Arnaldo Raimundo.

HISTÒRIA

Cròniques antigues

3403. - Critchlow, F. L., *Les versions angleses dels cronistes catalans medievals* [Rev. Catalunya 14(1931)17-22]. — Desclot, Muntaner, etc. traduïts a l'anglès modernament.

3404. - Lattin, H. P., *Notes in Catalanian history in the 10-11th centuries* [Bull. Hisp. 33(1931)325-328]. — Sobre: la comtesa Ledgar, esposa de Borrell II; els abats de Santa Maria d'Arles (l'abat Lupinus o Benedictus, 1004); el cost dels llibres a Catalunya al s. XI.

3405. - *Crónica de los Reyes de Castilla, desde Alfonso el Sabio hasta los Reyes Católicos*. — Tomo III. Madrid, 1931, 4.º, x-788 pàgs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)127.

3406. - López de Ayala, P., *Crónica del Rey Don Pedro*. Selecció. Prólogo de G. Díaz Plajá. Biblioteca Cervantes, 8.º, 290 pàgs. || ex: Rel. y Cultura 16(1931)266.

3407. - Cidade, H., *¿É Fernao Lopes o autor de "Crónica do Condestable?"* [Instituto 81(1931)1-36]. — Comparació de la crònica del Condestable amb la de D. Fernando i amb la de Joan I. Diferències de sentiments que fan pensar no sien del mateix autor.

3408. - Giménez Soler, A., *La crónica catalana de Bernardo Boades* [Hom. Artigas 1(1931)17-31]. — El autor cree que esta crónica es apócrifa, es decir que no es de principios del siglo XV. El falsario sería Fray Juan Gaspar y Galpi, del s. XVII. La razón principal es que muchas de sus narraciones dependen de los cricones de Dextro, Máximo, Humberto y Liberato, falsificadores.

3409. - Bagué, E. i Salas, X. de, *El cas de Bernat Boades. Defensa de l'autenticitat del personatge i de l'obra* [Rev. Catalunya 13(1931)296-307]. — Contra la teoria de Giménez Soler, qui impugna l'autenticitat de l'autor del "Libre dels feyts d'armes de Catalunya".

Documentació

3410. - Vives, J., *Una lletra del Gran Mestre Heredia* [Spanische Forschungen 3(1931)129-140]. — Lletra del Gran Mestre de l'Hospital, 6 de març de 1364, al rei Pere III sobre les disposicions que aquest rei havia donat d'apoderar-se dels béns, fruits i rendes de tots els beneficis eclesiàstics dels clergues absents. Herèdia aconsella des d'Avinyó al rei. Resposta de Pere. Notes històriques sobre aquest plet.

3411. - Duran i Sanpere, A. i J. Sanabre, *Llibre de les Solemnitats de Barcelona*. Edició completa del manuscrit de l'Arxiu Històric de la ciutat. Vol I: anys 1424-1546. Barcelona. Institució Patxot, 1930, 4.º, xxiii-462 pàgs. — L'escrivania del *racional de la ciutat* havia d'ano-

tar, per raó de les despeses, les ocurrencies ordinàries de cada dia i també els fets excepcionals que donaven lloc a despeses extraordinàries. Això donà lloc a la redacció del *Manual de Novells Ardits*. La relació de fets solemnes que exigien una extensió major i que obeien a un cerimonial complicat fou l'origen del *Llibre de Solemnitats*, començat, segons sembla, en 1383 i arribà fins el 1719. S'han perdut els dos primers volums. En la present edició es publiquen els volums tercer i quart que comprenen els anys 1424-1546. Són abundoses les notes referents a solemnitats religioses, especialment les *ordinacions de la festa del Corpus*.

3412. - Paz, J., *Catálogo de la Colección de documentos inéditos para la Historia de España*. T. I. Madrid, Instituto de Valencia de D. Juan, 1930, xvii-728 p. — T. II. Madrid 1931, 970 págs. || ex: Bol. Acad. Esp. 18(1931)643.

3413. - Príncipe Adalberto de Baviera, *Documentos referentes a las postrimerías de la Casa de Austria en España* [Bol. Acad. Hist. 98 (1931)476-600, cont.].

3414. - Documentos de mi archivo: *La elección de Fernando IV rey de Romanos*. Correspondencia del III marqués de Castel Rodrigo Don Francisco de Mowra durante el tiempo de su embajada en Alemania, 1648-1656. Edit. princ. Pio XVI, marqués de Castel Rodrigo. Madrid, Suc. de Rivadeneyra 1929, 8.º, xxvii-555 p. et fig. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)21*.

3415. - Alcocer y Martínez, M., *Consultas del Consejo de Estado. Documentos procedentes del Archivo de Simancas* (Archivo histórico español, t. III). Valladolid, Acad. de est. hist.-sociales 1930, 8.º, xi-423-xxviii págs. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)21*.

3416. - Herrera Oria, E., *La Armada invencible. Documentos procedentes de archivo gen. de Simancas, 1587-1589, seleccionados*. Transcr. por M. Bordonau y A. de la Plaza (Archivo histórico español. Col. de docum. inéd. para la hist. de España y de sus Indias, t. II.) Valladolid, Imp. casa social católica, 1930, 4.º, xvi-488 p. || ex: Rev. hist. écll. 27(1931)145*.

3417. - Salas, J. de, *Dos cartas sobre la expedición de Ceuta en 1415* [Instituto 81(1931)317-338]. — Dos cartas de Rui Díaz de Vega a Fernando I de Aragón (ACA., cartas reales). En la primera se da noticia detallada de la armada que tenía Portugal.

3418. - Martorell Téllez, R., *Cartas de Felipe III a su hija Ana, reina de Francia* (1616-1618). Madrid, Impr. Helénica 1929, 8.º, 56 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)21*.

3419. - Pérez, lic. P., *El proceso de Solano* (cont.) [Rev. Centro Est. extrem 5(1931)1-13].

3420. - Bernaldo de Quirós, C., *Los reyes y la colonización interior de España desde el siglo XVI al XIX* (Publicaciones del Ministerio de Trabajo). Madrid, Imp. Helénica 1929, 12.º, 148 p. || ex: Rev. Hist. éclcl 27(1931)49*.

3421. - Ford, D. M., *Letters of John III, king of Portugal*. Oxford, Harvard Univ. Press 1931 || ex: Rev. Hist. éclcl. 27(1931)400*.

3422. - Ruíz Amado, R., *Compendio de historia universal* (edad antigua) 7.ª ed. Barcelona, Lib. Religiosa 1930, 4.º, 180 p., figs. || ex: Rev. Hist. éclcl. 27(1931)305*.

3423. - Blánquez, A., *Historia de España*. Barcelona, R. Sopena 1931, 8.º, 912 p. || ex: Rev. Hist. éclcl. 27(1931)481*.

3424. - Zabala, P., *Historia de España. Edad contemporánea*, 1808-1923. Barcelona, Suc. de Juan Gili, 2 vols. 1930, 8.º, 521 y 444 p. con 212 figs.

3425. - Mariéjol, J. H., *Historia de la Edad Media y de los tiempos modernos* (1270-1610). Trad. de A. do Rego. Madrid, Ed. D. Jorro 1930, 8.º, 566 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)127.

3426. - *Historia de Portugal*. — Edição monumental de Portucalense Editora, Lda. Barcelos. Fascículos de 48 págs., ns. 27 e 28 || ex: Brotéria 13(1931)265-266.

3427. - Riba García, C., *Historia de la Edad Contemporánea*. — Vol. I: *La Revolución francesa. El Imperio Napoleónico*. Barcelona, Suc. de Juan Gili 1929, 8.º, 910 p.

3428. - Wölfel, D. J., *Un episodio desconocido de la conquista de la isla de Palma* [Inv. y Progreso 5(1931)101-103]. — *El Proceso de las Islas Canarias* contenido en un cuaderno de 108 folios del Archivo de Simancas (Consejo Real, leg. 93) es muy importante para la historia de aquellas islas. Episodio de 1492. Son bautizados cuatro o cinco reyezuelos de la isla de la Palma, recibidos como vasallos de los reyes católicos y devueltos a sus tierras.

3429. - Antuña, M. M., *El canciller de Córdoba Almodáfar contra los cristianos* [Rel. y Cultura 13(1931)181-190; 14(1931)321-330]. — Dozy passà per alt els últims anys d'Almanzor i primers del seu fill Abdelmélik. Havent publicat Codera i Levi-Provençal cròniques d'aquests anys, l'A. les resumeix. Entre altres fets hi ha la invasió alarb de Catalunya de 1003. — [Rius.

3430. - Sánchez Alborno, C., *A través de los Picos de Europa. Una ruta histórica* [Rev. Occid. 31(1931)250-275]. — Ilustra desde el punto de vista geográfico la batalla de Covadonga || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)190.

3431. - Querol y Roso, L., *La última Reina de Aragón, virreina de Valencia*. Valencia, Imp. J. Presencia 1931, 8.º, 262 pàgs., 6 lám. — Interessante la segunda parte de esta biografía de D.ª Germana, esposa de Fernando el Católico, referente a su actuación en Valencia. Inventario de sus joyas. Cultura y estado material de Valencia en su tiempo || ex: Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)164.

3432. - Vasconcelos, A., *D. Isabel de Aragao, Rainha de Portugal* (Ilustrações de Marques Abreu). Porto 1930, 48 pàgs. e XLVII estampas || ex: Brotéria 12(1931)397.

3433. - Mauricio, D., *D. Duarte e as responsabilidades de Tanger* (1436-1438) [Brotéria 12(1931)29-34 i ns. ss.]. — Responsabilitats del rei D. Duarte en la catastròfica expedició portuguesa. Han estat exagerades. La seva major responsabilitat fou la cega confiança en l'infant D. Enric. Documentat historial dels preparatius i conseqüències de l'expedició.

3434. - Gazulla, F. D., *Moros y cristianos. El corso y la piratería fuentes de cautiverio* [Bol. Soc. cast. Cultura 12(1931)139-158]. — Notas históricas principalmente de los siglos IX-X.

3435. - Pérez Mínguez, F., *Don Juan de Idiáquez, Embajador y Consejero de Felipe II* (1514-1614) [Rev. int. Est. vascos 22(1931)485-522]. — Biografía muy importante de este valioso cooperador de la política de Felipe II. Sus ascendientes, su casa, su familia. Continúa.

3436. - Regis, C., *Isabel la Católica. Su nacimiento. Su infancia. Sus amores*. Madrid, Ed. Biblioteca pop. femenina. 2.ª ed. 1930, 8.º, 230 pàgs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)12.

3437. - Conway, B. L., *Isabella of Spain* [Cath. World 132(1931)442-448]. — Breus notes històriques.

3438. - Walsh, W. T., *Isabella of Spain, the last crusader*. New York, R. M. Bride 1931, xix-515 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)422*.

3439. - Mateu i Llopis, F., *Les dificultats i fretures econòmiques de Ferran el Catòlic en la guerra dinàstica castellana i llur ressò en el regne de València* (1477-1480) [Est. univ. catalans 15(1930)324-356]. — Les necessitats de monetari que tenia Ferran el Catòlic les pretén solucionar demanant-lo a València, els jurats de la qual tenien la facultat d'acunyar moneda. El mestre de la zeca es posa del costat del rei, i aquest obté bona part del que volia. 14 apèndixs documentals i 2 làmines. — [Rius.

3440. - Fernández Regatillo, J., *Las jornadas montañosas del emperador Carlos V en su primer viaje a España* [Hom. Artigas 1 (1931)119-131]. — Fragmento de la Crónica de Laurent Vidal de la "Collection des Chroniques belges inédites".

3441. - Pater, J. De, *De raadselachtige figur van Philips II* [Stemmen des tighs 19(1930)331-353] || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)49*.

3442. - Bratli, C., *Felipe II, rey de España. Estudio sobre su vida y su carácter*. Trad. del P. A. C. Vega. Madrid, Bruno del Amo 1927. — El danès Bratli presenta Felip II com un gran rei, contribuint a desfer la llegenda negra que sobre Felip II es forjà. — [Rius.

3443. - Riba, C., *El viaje de Felipe II a Portugal* (1580-83) [Estudios eruditos 2(1930)177-216]. — Estudio documentado sobre la ane-xión de Portugal en tiempos de Felipe II. Datos recogidos de una correspondencia inédita de Felipe II que piensa publicar el autor.

3444. - Zarco, J., *Felipe II y el Arte* [Rel. y Cultura 14(1931)179-195]. — Pòrtic al llibre: *Pintores Españoles en S. Lorenzo el Real de El Escorial* (1556-613). L'A. segueix actes i fets de Felip II per a provar l'afició del rei a l'escultura, a la música i, sobre tot, a la pintura. — [Rius.

3445. - Vera Idoate, G., *Navarra y las Cruzadas* (Gráficos históricos). Pamplona, Ed. Aramburu, 1929-1930. — Expediciones religioso militares de los navarros desde el siglo VIII hasta mediados del s. XIV en las tierras de Iberia (reconquista), de Asia y costas africanas. Contiene 12 bulas originales, 25 mapas a dos colores con las rutas seguidas por los expedicionarios y 20 grabados || ex: Hormíga de Oro (1931)[138].

3446. - Macías, M., *Aportaciones a la historia de Galicia*. Madrid, CIAP 1929,xvi-248 p. y láminas, 5 ptas. — I. Civitas limicorum. — II. Galicia y el reino de los Suevos. — III. Historia de los Suevos. IV. Panegírico de San Martín de Tours. — V. Panegírico de San Rosendo || ex: Ibero-Amer. Archiv 4(1930)276.

3447. - Hitzfeld, K. L., *Studien zu den religiösen und politischen Anschauungen Friedrichs III von Sizilien*. Berlín, Ebering 1930,125 p. (Hist. Studien, Heft 193). — Tracta de la figura del fill de Pere el Gran d'Aragó i Constança de Sicília, qui tant des del punt de vista religiós com del polític fou una figura destacada. Aquest estudi, un nou fruit de l'escola de Finke, posa encara més de relleu els trets simpàtics del fill de Pere el Gran. — [Vincke.

3448. - Machado Saavedra, L., *Expedições normandas no Ocidente da Hispania* [Bol. Inst. Alemão, Coimbra 3(1930)44-65]. — Exposición sintética de como los normandos pasaron a España, primero como enemigos y devastadores, después como auxiliares de armas contra el Islam. — [Vincke.

3449. - Soriano, V., *El rey Carlos III de Borbón* (Ref. biografías moderno Plutarco, fasc. 3). Madrid, Imp. Saez Hermanos, 1930,8.º, 62 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)177*.

3450. - Coster, Ch. de, *Le fanatisme. Aux Pays-Bas sous Philippe II* (Edit. de la jeunesse. mars 1931, fasc. 6). Saumur, l'École émancipée 1931, 16.º, 39 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)424*.

3451. - Villa-Urrutia, M. de, *Fernán-Núñez. El embajador*. Madrid, F. Beltrán 1931, 8.º, 266 p. y 5 retratos || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)423*.

3452. - Sagarra, F. de, *La Unitat Catalana en 1640*. Barcelona 1931, 8.º, 28 pàgs. Discurs. Part important que prengueren en la lluita contra Felip IV i en favor de la llibertat de Catalunya eclesiàstics com Pau Claris, el caputxí P. Bernardí de Manlleu, el jesuïta portuguès P. Ignasi Mascarenhas i altres.

3453. - Konetzke, R., *Die Politik des Grafes Aranda*. Hist. Studien, Heft 182, Berlin, E. Ebering 1929, 217 p. || ex: Hist. Vierteljahrsschrift 26(1931)430-431.

3454. - Cortesao, J., *L'expansion des Portugais dans l'Histoire de la Civilisation*. Exposition International d'Anvers 1930, 78 pàgs. || ex: Brotéria 13(1931)264-265.

3455. - Cazenave, J., *Les gouverneurs d'Oran pendant l'occupation espagnole de cette ville (1505-1792)* [Rev. Afric. 71(1930)257-299] || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)190.

3456. - Ricard, R., *Sur les relations des Canaries et de la France au XVIe siècle d'après quelques documents inédits* [Rev. Afric. 71(1930)207-224] || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)190.

3457. - González del Río, J. A., *Le protestantisme espagnol*. Trad. de l'espagnol par M. L. Brunet [Action protestante. Extr.]. — Valence-sur-Rhône, Impr. réunies 1929, 8.º, 51 pàgs. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)72*.

3458. - Grandmaison, G. de, *L'Espagne il y a cent ans* [Corresp. 324(1931)498-514, 881-895]. — Les Corts de Càdiz i la seva actuació especialment en qüestions religioses. La supressió de la Inquisició. La maçoneria. La constitució de 1812; excitació que en el país la precedí i la subseguí.

3459. - Rodríguez Moñino, A. R., *El doctor Juan Solano de Figueroa (1610-1684)* [Rev. Bib. Arch. Museo 7(1930)131-171]. — Biografía y personalidad científica de este canónigo de Badajoz, autor de una "Historia eclesiástica".

Història eclesiàstica

3460. - Villada, Z. G., *Boletín de Historia Eclesiástica de España* [Est. ecles. 10(1931)244-254]. — Crítica de una docena de obras de temas muy variados.

3461. - March, J. M., *Una obra notable de Historia de España* [Est. ecles. 10(1931)407-447]. — Recensió de la obra de García Villada "*Historia eclesiástica de España*", t. I.

3462. - Leturia, P., *La nueva historia general eclesiástica en Alemania* [Razón y Fe 97(1931)237-242]. — Examen y crítica de los dos tomos aparecidos de la *Kirchengeschichte* de Kirsch, Herder 1930-1931.

3463. - Quera, M., *Un esbós d'història del Concili d'Efès* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)3-56]. — Història dels antecedents i de les set sessions del Concili d'Efès. Vindicació de la conducta de Sant Ciril i la part ortodoxa del concili. Crítica desfavorable del treball d'Aman Nestorius al *Dict. de Théol. Cath.* qui preté vindicar massa aquest heresiarca. Estudi documentat de conjunt.

3464. - Quera, M., *Un esguard a la història del Concili d'Efès* [Bon Pastor 9(1931)388-407, 484-493]. — Breu, però detallada i ben documentada síntesi de la història del Concili d'Efès.

3465. - Vives, I., *Acta et summarium concilii ephesini in codice barcinonensi contenta* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)215-254]. — Descripció del ms. 615 de la Biblioteca de Catalunya que conté unes actes del Concili d'Efès segons la col·lecció dita Salzburgense, i edició d'un *Summarium* inèdit que, si bé no porta documents desconeguts, dóna el resum d'una grossa col·lecció d'ells que no concorda amb cap de les col·leccions donades per Schwartz. El ms. és del s. XV, el *Summarium*, però, ha d'ésser molt més antic.

3466. - Madoz, J., *El Concilio de Éfeso, ejemplo de argumentación patristica* [Est. ecles. 10(1931)305-338]. — Exposición de la teoría, o elaboración sistemática de la argumentación patristica, cual se desprende del *Conmonitorio* de S. Vicente de Lerins y se vió practicada, según su autor, en el citado concilio. Precedentes de la teoría del Lerinense.

3467. - Segarra, F., *La intervenció del Papa en el Concili d'Efès* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)57-80]. — En els antecedents i en les sessions del Concili es destaca sempre la paraula del papa o dels seus representants com a decisiva. Si les qualitats personals de Sant Celestí semblen migrades en comparació amb les de Lleó I, en canvi la seva autoritat de Papa llueix tan esplèndida com la del gran Sant Lleó.

3468. - Säbekow, G., *Die päpstlichen Legationen nach Spanien und Portugal bis zum Ausgang des XII Jahrhunderts*. Berlín, Verlag E. Ebering 1931, 79 p. — Tesis doctoral, basada principalmente en los documentos papales publicados por P. Kehr y C. Erdmann (*Papsturkunden in Spanien, in Portugal...*), que completa y rectifica la lista de legaciones que da La Fuente en su *Historia eclesiástica de España*, volumen IV. — [Vincke.

3469. - Erdmann, C., *O papado e Portugal no primeiro século da história portuguesa* [Bol. Inst. Alemão, Coimbra 3(1930)3-34]. — Traducción del trabajo publicado en los Abhandlungen de 1928 de Berlín (Phil.-hist. Klasse) y está basado en los documentos papales publicados por el mismo Erdmann. — [Vincke.

3470. - Pedret Casado, P., *Os Concílios de Braga da outa Edade media* [Logos (1931) n. 10,11-15]. — Breves notas históricas. Continúa.

3471. - Sanabre, J., *Los Sínodos diocesanos en Barcelona* [Reseña ecles. 23(1931)62-69]. — Continuación. Sínodos de 1619 a 1669. Disposiciones principales de estos sínodos.

3472. - Sánchez Albornoz, C., *Fuentes para el estudio de las divisiones eclesiásticas*. Santiago, tip. "El Eco Franciscano" 1930, 58 p. (extr. de *Bol. Univ. Santiago*). — Estas fuentes son la Hitación de Wamba, varias *nominae sedium episcopaliū*, conservadas en los códices de los primeros siglos de la reconquista, y los concilios de la época visigoda. La Hitación que sería la más importante no es auténtica. No se conoce ninguna referencia cierta de ella anterior al s. XII, contra la opinión de Blázquez. Estas fuentes no son suficientes para dar a conocer la geografía diocesana española anterior a la Reconquista. Publica la lista de los obispados con la indicación del número de orden de los Concilios de Toledo a que asistieron obispos de cada diócesis y una tabla de conjunto de los obispos citados en las citadas *nominae*, o sea las llamadas ovetense, mozárabe, albedense, emilianense, leonesa y el *liber fidei*. De mss. de los s. IX-X.

3473. - Vincke, J., *Der König von Aragon und die Ordenskapitel* [Z. f. Rechtsgeschichte, kan. Abt. 20(1931)102-122]. — Intervenció dels reis d'Aragó, especialment de Pere II a Alfons III, en els capítols dels Ordes religiosos. Donatius dels monarques i recomanacions que sovint feien a les pregàries dels religiosos.

3474. - Rubio Piqueras, F., *Episcopologio Toledano. Notas epigraf. para su estudio*. Toledo, A. Medina, 1929, 4.º, 62 p. || ex: Rev. Hist. écl. 26(1930)311*.

3475. - Menéndez, V., *El obispo Berenguer de Calon en la conquista de Mallorca*. Palma de Mallorca, Esc. Tip. Provincial 1929, 14 páginas || ex: Rel. y Cultura 9(1930)150.

3476. - Rodríguez, R., *Don García de Ayerbe*, 1318-1332 [Rev. Cle-ro Leonés 6(1931)251-253, 316-319, 488-493, 555-559]. — Sucesor del obispo Fernández en la sede de León. Adiciones a las noticias dadas por Risco. Constituciones que hizo en las cuales establece por primera vez en la diócesis la fiesta del Corpus Christi, año 1319. Documento sobre la piedra y cal para las murallas de la ciudad.

3477. - Rodríguez, R., *D. Juan Fernández* (1313-1316) [Rev. Clero Leonés 6(1931)132-134]. — Notas biográficas de este obispo de León 1313-1316.

3478. - C[arriazo], J. M. de, *Sobre Fray Ambrosio Montesino* [Rev. Filol. Esp. 18(1931)38-39]. — Anécdota conservada por Melchor de Santa Cruz en su *Floresta* sobre Fray Ambrosio. Le llama "gran predicador" y dice que le fué dado el obispado en su vejez (Cfr. n. 1682).

3479. - Sanz, J. M. *Vindicación de un apellido y un parentesco* [Rev. ecles. 3(1931)445-452]. — Vindica per al bisbe de Tarazona, Diego de Yepes, el cognom que alguns asseguraven que havia pres en professar l'Orde de Sant Jeroni, i prova el parentiu que tenia amb Sant Joan de la Creu. — [Rius.

3480. - Getino, P., *Un gran Comunero leonés* [Rev. clero Leonés 6 (1931)274-279,299-307,329-336]. — El dominico Fr. Pablo de León, procurador de la ciudad ante la Junta Santa. Sus estudios y actividades en Salamanca; profesor en París en 1505, en Burgos maestro de Francisco de Vitòria en 1506, etc. Causas del levantamiento de las Comunidades y la intervención de León.

3481. - Konetzke, R., *Der Kardinal Cisneros und seine Zeit* [Ibero-Amer. Archiv 5(1931)217-234]. — El ensayo comprende el tiempo de Cisneros hasta la muerte de Fernando el Católico (1516). El cardenal aparece como el tipo representativo, en varias direcciones, de su tiempo. — [Vincke.

3482. - Artigas, Pel., *Don Fernando de Velloso, obispo y señor de Lugo* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1930)284-288]. — Profesor en Salamanca y en Sigüenza, asistió al Concilio de Trento, en donde habló del Sacramento del Orden. Datos biográficos y fundaciones de este obispo.

3483. - Entrambasaguas, J., *Varios datos referentes al inquisidor Juan Adam de la Parra*. Madrid 1930,4.º86 págs. — Datos biográficos y bibliográficos sobre el inquisidor. Proceso que sufrió. Apéndice de 36 documentos inéditos || ex: Rev. Bib. Arch. Museo 8(1931)215-16.

3484. - Estenaga y Echevarría, *El Cardenal Aragón*, 1626-1677. Estudio histórico. t. I. París, E. Desfossés, 1929,4.º,407 p. y retrato || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)177*.

3485. - Sabatini, R., *Torquemada and the Spanish Inquisition; a history*. Houghton 1930,8.º,480 p. || ex: Bib. Bleiblat. th. Lit. 10(1931) n. 2177.

3486. - Leite de Vasconcellos, J., *Ação episcopal na formação e descobrimento de povoações portuguesas* [Biblos 7(1931)97-111]. — Acció episcopal en la formació de les poblacions portugueses des del

segle XI. Cartes forals. Bisbats de Braga, Porto, Coimbra, Viseu, Lamego, Lisboa, Evora, Silves, Egítania-Guardia. En la toponímia es troben molts noms com Aldeia do Bispo, Chao do Bispo, etc.

3487. - Pérez Bustamante, C., *El Nuncio Camilo Caetano en el último año del reinado de Felipe II* [Bol. Univ. Santiago n. 10(1931) 1-63]. — Apéndice con 32 documentos que son cartas o avisos del nuncio Caetano enviados a Roma en 1598. Introducción haciendo notar los detalles interesantes de esta correspondencia especialmente referentes a la enfermedad y muerte de Felipe II. Juicio del nuncio sobre la personalidad, virtudes y defectos del monarca español. La documentación sacada del Archivo Vaticano, fondos: *Borghese* o *Spagna*.

3488. - Macías, M., *Descripción geográfico-histórica de los cuatro arcebispos del obispado de Astorga, pertenecientes a la provincia de Orense* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1930)105-112]. — Descripción, según un manuscrito anónimo del s. XIX, que comprende todo el obispado. La descripción es muy breve. El autor ha añadido en apéndice algunas importantes notas históricas.

3489. - Baer, F., *Die Disputation von Tortosa (1413-1414)* [Spanische Forschungen 3(1931)307-336]. — Historial de la famosa disputa dels jueus a Tortosa els anys 1413-1414. Segueixen 4 apèndixs d'al·legacions o dificultats presentades pels jueus.

3490. - Montes y Martí V., *Martín Lutero* (Revista biografías, fasc. 8). Madrid, Ed. Colón, 1930, 8.º64 pàgs. || ex: Rev. Hist. eccl. 27(1931)217.

3491. - Colunga, A., *La unidad de la Iglesia y el Ecumenismo moderno* [Ciencia Tomista 44(1931)5-27, 215-225, 389-410]. — Sobre el movimiento de las iglesias heterodoxas para la unión. La doctrina de la iglesia desde los tiempos apostólicos sobre la unidad. La conferencia de Estocolmo.

Espanya a Amèrica (Cfr. també: Missions)

3492. - Vargas Ugarte, R., *Contribución a la bibliografía de las lenguas americanas* [Bol. Inst. Inv. hist. 13(1931)148-155].

3493. - *Noticias bibliográficas. Actuales*, a) obras, b) revistas, c) diarios, d) opúsculos e) impresos menores [Bol. Inst. Inv. hit. 12 (1931) 228-391; 13(1931)155-219].

3494. - Medina, J. T., *Bibliografía de la Lengua Guaraní*. Buenos Aires (Inst. de Inv. históricas, Facultad de Fil. y Letras, n. 51). 1930, 4.º, 93 pàgs. — En la primera parte se enumeran o describen las obras impresas por separado acerca de esta lengua con 67 números; en la segunda (ns. 69 al 191) se da noticia de nociones gramaticales, vocabularios, fragmentos lingüísticos que figuran en colecciones varias o en relatos de viajeros, y en la tercera (ns. 192-302) los manuscritos que el autor pudo ver.

3495. - Lenguas de América. *Manuscritos de la Real Biblioteca*. t. I. Madrid, tip. de Gráficos reunidos, 1928, 452 p.

3496. - *Colección de documentos inéditos para la historia de Ibero-América*. t. IV: *Diccionario de Gobierno y Legislación de Indias por D. M. J. de Ayala*. Revisado por L. Moreno. Prólogo de R. Altamira. Madrid, 1929, 4.º. T. V: *Inventario general de registros cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla*, por L. Rubio Moreno. Madrid (sin año) || ex: *Erud. ibero-ultram.* 1(1930)330.

3497. - *Índice de documentos de Nueva España, existentes en el Archivo de Indias de Sevilla*. t. III: Méjico 1931, 704 págs (Archivo de Indias. Monografías bibliográficas mexicanas, n. 22) || ex: *Bol. Acad. Esp.* 18(1931)832.

3498. - Torre Revello, J., *La Crónica de la primera proclamación real, celebrada en Buenos Ayres en 1600* [*Bol. Inst. Inv. hist.* 8(1930)122-126]. — Testimonio levantado en Buenos Ayres con motivo de la proclamación de Felipe III, de 16 enero de 1600. Del Archivo de Indias.

3499. - Campos, P. i Genovès V., *El valencià Jaume Rasquin, governador del Plata al segle XVI, segons la relació del seu viatge escrita per l'alferes Alonso Gómez de Santoya* [*Est. univ. catalans* 15 (1930)258-303]. — Reproducció de la relació, publicada en *Col. de doc. inéditos Arch. Indias*, precedida de notes sobre la personalitat del governador segons altres documents inèdits del mateix arxiu, que es publiquen en apèndix. — [Rius.

3500. - Torre Revello, J., *Documentos referentes a la Argentina en la Biblioteca Nacional y en el Depósito Hidrográfico de Madrid y en la R. Academia de la Historia de Madrid*. Buenos Aires, Inst. de Inv. hist., Facultad de Fil. y Letras, núms. XLIII y XLVII, 1929, 4.º, 66 y 67 págs. — Descripción de los fondos de estas bibliotecas. 45. 200 y 370 números.

3501. - *Documentos para la Historia Argentina*. Tomo XX: *Iglesia. Cartas anuas de la provincia del Paraguay, Chile, y Tucumán, de la Compañía de Jesús (1615-1637)*. Buenos Aires, Inst. de Inv. hist., Facultad de Fil. y Letras 1929, 4.º, 817 p. — Especialmente las noticias son sobre la vida propiamente ministerial de los jesuítas, en los Colegios, Residencias y misiones ambulantes || ex: *Razón y Fe* 97(1931)135.

3502. - Parra, C., *Documentos del Archivo universitario de Caracas: 1725-1810* (Edición en homenaje al Libertador Bolívar, con motivo del centésimo aniversario de su muerte. Los ordena, anota y publica Carraciolo Parra). Tomo I. Caracas, ed. Sur América 1930, 4.º, x-332 págs. con varias láminas de grabados y facsímiles. — Tota la documentació procedent de l'autoritat (reial i papal) per a la governació de la Universitat de Caracas: actes de fundació, constitucions, cèdules, etc. amb pròleg i notes d'en Parra. — [Rius.

3503. - Altolaguirre y Duvale, A., *Gobernación espiritual y temporal de las Indias*. t. IV (Col. de doc. inéd. relativos al descubrimiento, conquista y organización de las antiguas posesiones españolas de Ultramar, t. 23). Madrid, Acad. de la Historia 1930, 8.º, 327 p. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)73.

3504. - Neyra, D. de, *Ordenanzas, Actas primeras de la moderna Provincia de San Agustín de Buenos Ayres, Thucuman y Paraguay ¿1742?* (Biblioteca Argentina de Libros raros americanos, tomo V). Buenos Aires 1927, 4.º, xxiv + 285 + 16 págs. ed. facsímil.

3505. - Barras de Aragón, F. de las, *Documentos referentes al Canal de navegación construido en 1650 entre Cartagena de Indias y el río de la Magdalena* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)163-171, 310-333]. — Documentos del Archivo General de Indias. Los comisionados para dicha obra fueron el P. Guardián del Convento de San Francisco, Fray Francisco de Roda, por su competencia, y el capitán Juan de Senovilla y Texada.

3506. - Viñas y Mey, C., *Aportaciones para la Historia del trabajo de Indias* [Bol. Univ. Santiago 3(1931,2)3-69]. — De mayor importancia que conocer las disposiciones sociales en materia política social indiana, es seguir esta legislación social en la práctica *vivida*. Por esto el autor se propone publicar una serie seleccionada de documentos de la historia social americana. Publica 3 docs. 1: Parecer del Colegio de Jesuitas del Potosí sobre la organización del trabajo en las minas. Agravios que recibían los indios en la organización establecida en tiempo de Francisco de Toledo (especialmente, inconvenientes de forzar a los indios que vinieron de lejos a trabajar). Remedios (crear una población allí). 2: Otro parecer contestando a las dificultades del anterior. 3: Parecer del Padre Diego de Paz. Todos transcritos del ms. 2010 de la Bib. Nac. de Madrid, de principios del s. XVII.

3507. - *Historiadores primitivos de Indias*. — tomo I. Madrid Ed. Hernando 4.º 1931, xxi + 600 págs. (Bib. de autores esp. desde la formación del lenguaje hasta nuestros días, t. 22) || ex: Bibl. gen. esp. 9 (1931)127.

3508. - Zamora, A. de, *Historia de la Provincia de San Antonino del Nuevo Reino de Granada*. Prólogo del Dr. C. Parra y notas de Fr. A. Mesanza. Caracas, Parra León Hnos. 1930, fol. 360 págs. || ex: Est. franciscans 43(1931)474.

3509. - Montero Díaz, S., *El viaje de Pedro de Unamunu por el Pacífico y Costa de Méjico* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1930)416 ss.]. — Relación de este viaje (1587) escrita por el mismo Unamunu, conservada en el Archivo de Indias. Transcripción del texto con notas preliminares y un grabado. Entre los tripulantes iban dos religiosos: fray Martín Ignacio de Loyola y fray Francisco Noguera.

3510. - Nicolao de Albenino, *Verdadera relación de lo sucedido en los Reynos e provincias del Perú desde la yda a ellos del Virrey Blasco Nunes Vela hasta el desbarato y muerte de Gonzalo Piçarro* (Sevilla 1549). Reproduction facsimilé avec une introduction de José Toribio Medina (Université de París. *Travaux et Memoires de l'Institut d'Ethnologie*, XI). París 1930, 8.º, 12 p. i facs.

3511. - Ruíz, H., *Relación del viaje hecho a los Reynos del Perú y Chile por los botánicos y dibuxantes enviados para aquella expedición, extractado de los diarios por el orden que llevó en éstos su autor*. Publ. por primera vez por la Comisión de Estudios Retrospectivos de Hist. Nat. de la R. A. de C. Exactas, Físicas y Naturales, y revisada y anotada por el P. A. J. Barreiro. Madrid, Huelves y C.ª 1931, 4.º, 558 págs. || ex: Rev. Filol esp. 18(1931)194.

3512. - López, A., *Relación histórica de la Florida escrita en el s. XVII por el P. Fr. Jerónimo de Oré, franciscano* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)230-251, 359-376, 514-532; 2(1931)87-106, 396-431]. — Expediciones de dominicos, jesuitas y franciscanos a la Florida. Expedición de franciscanos de 1596, narrada en verso por el P. Escobedo (unos 300 versos). Texto de la relación del P. Oré y apéndices documentales.

3513. - Barreiro, A., *Relación de un viaje hecho a Cotacache, La Villa, Imbabura, Cayamba, etc., comenzado el 23 de julio de 1802 por Francisco J. de Caldas* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)101-114 y ns. ss.]. — Notas sobre la vida y campañas científicas de Caldas. Texto de su relación, que se halla en un folleto de 73 hojas propiedad de D. Antonio Graiño. Reproducción de algunos croquis o dibujos del original.

3514. - Barreiro, A., *Diario de la expedición al Pacífico llevada a cabo por una comisión de naturalistas españoles durante los años 1862-1865, escrito por D. Marcos Jiménez de la Espada, miembro que fué de la misma*. Publicalo ahora por vez primera, adicionado con notas el P. A. B. Madrid 1928, 4.º || ex: Erud. ibero-ultram. 1(1930)169.

3515. - López, A., *Los indios Coras, Tepehuanes, Cheles y Guainamotas* [Arch. Iber.-Amer. 34(1931)341-370]. — Dues relacions dels viatges del P. Francesc Barrios o del Barrio, donant notícies dels indis anomenats en el títol. L'una és de 1604 (Arch. de Ind. 67, l. 33) i altra de 1615 (Ibidem, 67, l. 34), i una informació sobre la conversió de la prov. de Chiametla, precedides de breus notícies sobre el P. Barrios i el seu apostolat. — [Rius.

3516. - Pérez, L., *Fray Juan Pobre de Zamora, su relación sobre la pérdida del galeón "San Felipe" y martirio de San Pedro Bautista y compañeros* (1597) [Erud. ibero-ultram. 2(1931)217-235 continua]. — Se halla esta relación en un ms. de 321 fols. (faltan algunos), de los cuales los 282-321 són autógrafos. Lo conserva Antonio Graiño, de Madrid. Se ocupa de la persecución y martirio de San Pedro Bautista

y compañeros mártires del Japón (Cfr. Arch. ibero-amer. t. 13 y 18). Examen detenido del contenido de la obra, de la cual se transcriben los documentos más importantes.

3517. - Barreiro, A., *El viaje científico de Conrado y Cristián Heuland a Chile y Perú, organizado por el Gobierno Español en 1795*. Madrid, 1929. — Relación del viaje hecho a los reinos del Perú y Chile por los botánicos y dibujantes enviados para aquella expedición, extractado de los diarios por el orden que llevó en éstos su autor D. Hipólito Ruíz, con notas del editor || ex: Arch. agust. 35(1931)420. [Rius.

3518. - Mena, V., *Comentarios a la vida de Pedro de Valdivia* (conquistador de Chile) *escrita por el Ilmo. Sr. D. Antonio Miguel-Romero y Gil de Zúñiga*. Madrid 1929, 4.º || ex: Rev. Filol. esp. 18 (1931)79.

3519. - Furlong Cardiff, G., *El Padre José Quiroga* Buenos Aires (Inst. Inv. históricas, Facultad de Fil. y Letras, n. 54) 1930, 96 págs., 1 mapa. — Biografía de este jesuita, nacido en Fabal (Pontevedra) en 1707. Sus expediciones científico-geográficas por las costas de América. Sus obras publicadas, ediciones. Escritos inéditos. Mapas y planos. Escritos extraviados.

3520. - Braden, Ch. S., *Religious aspects of the conquest of Mexico*. Durham, Duke Univ. Press 1930, xv-344 p. — Els espanyols que conqueriren l'Amèrica eren els fills d'aquella generació que havia expellit els moros de la Península. El tractament que els espanyols donen als indígenes americans només pot ésser comprès tenint present el donat als moros d'Espanya || ex: Journal of Religions 11(1931)456-457.

3521. - O'Daniel, O. P., *Dominicans in Early Florida* (United States Catholic Historical Society, Monograph series XII). New York 1930, 4.º, XIII-230 págs. — Introducció sobre el descobriment de La Florida y los fracasos de su conquista. Actividad misional de 24 dominicos en aquella región || ex: Razón y Fe 97(1931)136-137.

3522. - Castillo, A. R., *Los gobernadores de Guayaquil del s. XVIII*. Notas para la historia de la ciudad durante los años de 1763 a 1803. Pról. de R. Altamira. Madrid 1931, 4.º

3523. - Bayle, C., *Nueva fase de la campaña* [Razón y Fe 96(1931) 190-202, 301-318]. — Defensa de la acción cultural y espiritual de la Iglesia y de España en la América española contra los ataques de los antiguos y de los modernos detractores. Los primeros agentes de la civilización en América fueron los misioneros.

3524. - Leturia, P., *Homenaje españolísimo a Bolívar, en Caracas* [Razón y Fe 95(1931)68-77]. — Sobre las recientes ediciones de las *Memorias históricas* de Posada Gutiérrez y *Cartas del libertador*, editadas por V. Lecuna.

3525. - Fuente, J., *Los heraldos de la civilización Centro-Americana*. Reseña histórica de la Provincia Dominicana de San Vicente de Chiapa y Guatemala. Vergara, Ed. "El Santísimo Rosario" 1929,4.º, XII-467 págs. || ex: Razón y Fe 94(1931)286.

3526. - Heras, H., *The Decay of the Portuguese Power in India* [Journal Bonbay hist. Society 1(1928)3-42] Heras, H., *Three Catholic Padres at the Court of Ali Adil Shah I* [Journal Bonbay, ibidem, 158-163]. — Els tres Padres són Gonzalo Rodríguez, S. J., Antonio Pegado, O. P. i Francisco Lopes, que foren enviats en 1561 per l'Arq. de Goa, Gaspar de Leao Pereira, a Bijapour, a la cort del Soldà || ex: Z. Missionswiss. 21(1931)197.

3527. - Leturia, P., *Bolívar y León XII*. Caracas (Venezuela), Parra León Hnos., editores, 1931,8.º,xviii-184 p. — Estudio con varios documentos inéditos en que se examinan los esfuerzos de Bolívar en reanudar las relaciones de los recién nacidos Estados con la Silla Apostólica || ex: Razón y Fe 97(1931)281.

3528. - Alonso de Zamora, Fr., *Historia de la Provincia de San Antonio del Nuevo Reino de Granada* (Edición en homenaje al Libertador Simón Bolívar, con motivo del centésimo aniversario de su muerte. Prol. de Carracciolo Parra; notas ilustrativas del mismo y de Andrés Mesanza). Caracas, Parra León Hermanos 1930,4.º,12 hojas y 560 págs. — Reedició de l'obra del P. Zamora posada al dia amb 238 notes del P. Mesanza i 233 de Carracciolo Parra, que il·lustren i completen el text, i són tan útils com la mateixa Història. — [Rius.

3529. - Prestage, E., *Alfonso de Albuquerque, governor of India, his life, conquests and administration*. Londres, Watford 1929,85 p. || ex: Rev. Hist. écccl. 27(1931)49*.

3530. - Buceta, E., *Relaciones anglo-hispanas: Apuntes preliminares para un estudio de las traducciones inglesas de romances en el primer tercio del siglo XIX* [Estudios eruditos 2(1930)301-318].

3531. - Torre Revello, J., *Lista de libros embarcados para Buenos Aires en los siglos XVII y XVIII* [Bol. Inst. Inv. hist. 8(1930,1)29-50]. — Publica cuatro de las catorce listas de libros que ha visto. La más antigua es de 1698. Del Arch. de Indias.

Ns. 3532-3551 al Supplement del final.

3552. - Alip, E. M., *The Development of the Native Theater in the Philippines* [Unitas 10(1931)145-153]. — Resum del teatre indígena: a) en l'època pre-espanyola; b) durant la dominació espanyola; c) en els nostres temps; d) possibilitats per a l'esdevenidor. — [Rius.

3553. - Chaneón, A., *En torno a un "Papel Anónimo" del siglo XVIII* Buenos Aires (Inst. de Inv. históricas, Fac. de Fil. y Letras, núm. 40)1928,4.º,31+1v págs. — Publica este "Papel anónimo sobre la

segunda venida de Cristo" que fué el único tratado verdaderamente heterodoxo publicado en América antiguamente. Historia del anónimo.

3554. - Aguado, P. de, *Primera parte de la recopilación historial resolutoria de Sancta Maria y nuevo reino de Granada de las Indias del mar océano*. — tomo I. Madrid, Tall. y ed. Espasa-Calpe, 1930, 8.º, 455 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)1.

3555. - O'Daniel, V. F., *An early Dominican Printing-Press* [Unitas 10(1931)246-248]. — La primera obra impresa a Mèxic fou la del dominic Domingo de Betanzos: *Escola espiritual de S. Joan*, estampada a la capital l'any 1535. — [Rius.

3556. - Gibbons, M., *Cortés, the Conqueror of Mexico* [Cath. World 123(1931)428-434, 580-584]. — Breus notes històriques.

3557. - Serrano y Sanz, M., *Algunos escritos acerca de las Indias de Tomás López Medel, natural de Tendilla (Guadalajara), oidor de las Audiencias de Guatemala y Santa Fe (s. XVI)* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)206-229, 331-358, 487-513]. — Notas biográficas sobre Medel y rectificación de algunas referencias de otros autores. Su obra *De los tres elementos*. Reproduce algunos capítulos; el 22 en el cual se tratan los cargos y quejas que de estos dos mundos... alternadamente se pueden hacer; la petición y capítulos que dió cuando pretendieron enviarle a las Indias; carta a los reyes de Bohemia acerca de las discordias que hubo en Chiapa (puede servir para juzgar la conducta de Las Casas); y carta al Consejo de Indias, donde expone las reformas que debían hacerse en Guatemala.

3558. - Froilano de Melo, *Historia da Medicina na India Portuguesa* [Arquivos da Escola Médico-Cirúrgica de Nova Goa, fasc. 3.º, sèrie B(1930)723-730]. — Influència dels metges portuguesos portats a l'Índia als segles XVI-XVIII. Fundació a Goa de l'Escola mèdico-quirúrgica || ex: Brotèria 12(1931)47.

3559. - Navarro, N. E., *Don Rodrigo de Bastidas* (Conmemoración del IV Centenario de la creación del Obispado de Coro y Venezuela). Caracas, Tip. Americana 1931, 8.º, 32 págs. — Actitud del obispo Rodrigo con los indígenas, falsas acusaciones de que ha sido objeto || ex: Razón y Fe 97(1931)416-17.

3560. - Navarro, N. E., *La Catedral de Caracas y sus funciones de culto*. Caracas, Parra León Hnos. editores 1931, 8.º, 200 págs. — Fragmentos de bulas, cédulas reales; fiestas de consagración, ritos, etc.. referentes a la catedral de Caracas || ex: Razón y Fe 97(1931)416-17.

3561. - Connor, J. T., *Colonial records of Spanish Florida*. t. II: 1577-1580. De Land, Florida State hist. Soc. 1930, xxxix-382 pàgines || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)288*.

3562. - Wright, Irene A., *Historia documentada de San Cristóbal de la Habana en el siglo XVI*. Basada en el Archivo General de Indias de Sevilla. Habana, "El Siglo XX" 1927, 4.º, 2 vols., xxiv-314 y 263 págs.. || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)192.

3563. - Ortega, A., *Fr. Juan de Paredes y la fundación de los hospitales de San Juan de Ulua-Veracruz* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931) 266-277]. — Reial cèdula del viatge del P. Paredes a Mèxic (1531). Butlla de Climent VII autoritzant-lo per a fundar hospitals, permís i subvencions del rei d'Espanya per a l'hospital d'Ulua. — [Rius.

3564. - Perroud, A. P., *Sur la fondation de San Miguel de Piura* [Rev. Études hist. 96(1930)213-216]. — Pizarro funda aquesta ciutat en juliol de 1532.

3565. - Schaefer, E., *El proceso de Hernando Pizarro por la muerte del Adelantado Almagro* [Invest. y Progreso 5(1931)43-46]. — Anàlisis de este proceso penoso del año 1540 según los documentos conservados en el Archivo de Indias.

3566. - Schaefer, E., *Felipe II, el Consejo de Indias y el virrey D. Francisco de Toledo* [Inv. y Progreso 5(1931)103-107]. — Actuación de este virrey (1568-1581) según algunos legajos del Archivo de Indias, sección "Indiferente general, papeles sueltos y borradores del Consejo". Inanidad de las acusaciones aceptadas por el Consejo de Indias contra aquel excelente virrey.

3567. - Aguado, P. de, *Historia de la provincia de Santa Marta y nuevo Reino de Granada. t. II-III*. Madrid, Espasa-Calpe, 1931, 8.º, 446,424 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)481*.

3568. - Rubio y Muñoz-Bocanegra, A., *La emigración extremeña a Indias. Siglo XVI* [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)67-83, 273-289]. — Aportación documental. Continúa, letras H-M. (Cfr. n. 2474).

3569. - Jos. E., *Supuestas falsificaciones del P. Las Casas en la historia de Colón* [Rev. Occid. 31(1931)217-224]. — Con ocasión del libro *La superchería en la Historia del descubrimiento de América*, de Carbia || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)79.

3570. - Robertson, J. A., *Notes on Early Church Government in Spanish* [Cath. hist. Review 17(1931)151-174]. — Amb material de l'Arxiu d'Indies de Sevilla redacta aquesta conferència, tractant especialment de la clerecia secular a la Florida als primers temps dels espanyols i de l'erecció d'un bisbe auxiliar a Santiago de Cuba, en 1705, amb residència a la Florida, on arribà en 1709. Negociacions entre Espanya i Roma.

3571. - Lloyd Mecham, J., *Francisco de Ibarra and Nueva Vizcaya*. Durham. Duke Univ. Press 1927, xii-265 p. || ex: Cath. hist. Review 16(1930)206-07.

3572. - Rodríguez, E. B., *The gifts of Spain to the Philippines* [Unitas 10(1931)221-38]. — Entre els beneficis que les illes Filipines deuen a Espanya hi ha: la Universitat (1611), la impremta (1500), els arxius, l'alfabet llatí, la beneficència pública, l'haver convertit les illes en centre comercial i religiós de l'Extrem Orient, l'haver donat unitat a les diferents races, etc. — [Rius.

3573. - Arribas, N., *El V. P. Fray Juan Cobo, O. P., primer embajador de España* [Illuminare 9(1931)74-82*]. — El P. Cobo que pasó a Filipinas en 1588 fué enviado, en 1592, en embajada al Japón, muriendo a su regreso. Objeto de la embajada era que el gobernador de Filipinas pedía relaciones amistosas con el Japón, diplomáticas y comerciales.

Missions

3574. - Leturia, P., *Colaboración científica de la AFEME en "Illuminare"*. [Illuminare 8(1930)132-137]. — Ojeada a las revistas de misiones españolas publicadas en España.

3575. - Maas, O., *Spanische Missionsliteratur im letzten Dezennium (1920-1930)* [Z. Missionswiss. 21(1931)361-369]. — Síntesi bibliogràfica, molt rica de notícies, de la literatura hispana sobre missions dels 10 darrers anys; llibres, fullets i articles de revista.

3576. - Othmer, C., *Einige spanische Werke zur Geschichte der Franziscaner Missionen* [Franz. Studien 17(1930)308-316]. — Notes bibliogràfiques sobre els principals treballs publicats en el present segle a Espanya referents a la història de les missions franciscanes, especialment a Terra Santa, Marroc i Amèrica.

3577. - Artero, J., *Libros de misiones para confesar indios* [Illuminare 8(1930)69-73]. — Obras en castellano y mejicano del P. Fray Alonso de Molina: (s. XVI). *Confesionario mayor y breve, un arte y un vocabulario y la vida de San Francisco*. Descripción y fragmentos de estas obras. Grabados de dos portadas y de una página representando el monstruo de los pecados capitales.

3578. - Artero, J., *Un pre-Astete misional* [Illuminare 8(1930)5-10]. — En la Bib. de la Univ. de Salamanca, sign. 1-13-6 hay cuatro opúsculos en lengua castellana y mejicana, encuadrados en un tomo, editados en 1577-1578 en la imprenta de P. Balli, de Méjico. Entre ellos hay una "Doctrina Christiana muy útil y necesaria así para los españoles como para los naturales... ordenada por mandado de ... P. Moya de Contreras, arzobispo de México..." ¿Será esta la primera edición conocida de Astete? 3 grabados del libro.

3579. - Artero, J., *Casos de moral entre Indios y Conquistadores* [Illuminare 9(1931)47-51]. — El libro *Theologicarum de Indis quaestionum Enchiridion primum* del licenciado Fernando de Zurita impreso en Madrid en 1586. 2 láminas. Transcripción de la: *Propositio IV*.

3580. - *Bibliografía hispano-oriental. Apuntes para un Catálogo de los documentos referentes a las Indias Orientales* (China, Japón, Cochinchina, etc) *de las colecciones de la Academia [de la Historia]* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)417-475.] — Noticia de 153 documentos u obras de los siglos XVI-XVIII referentes a Indias: cartas, relaciones de viajes, etc. Se han examinado varias colecciones o fondos, el más importante: Jesuitas.

3581. - Chorro y Soria, L., *Una papeleta del Archivo de la Alhambra* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1931)353-357]. — Documento, transcrito en un inventario de 1775, con una solicitud de Francisco Núñez Muley a los Reyes Católicos referente a conversiones forzadas y a la libertad de culto de los moros.

3582. - Pérez, L., *Carta del Definitorio de la Provincia de San Gregorio, dando las gracias al Consejo de Indias por haberla mandado el Breve de Urbano VIII y la Cédula Real sobre la cuestión de los Observantes, y suplicándole una nueva Misión, por la falta que tenían de religiosos* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)595-596]. — Extreta de l'Arx. d'Indies i datada a Madrid el 5 de juliol de 1658. — [Rius.

3583. - *Misiones de los PP. Capuchinos*. Documentos del gobierno Central de la unidad de la raza en la exploración, población, pacificación, evangelización, y civilización de las antiguas provincias españolas hoy República de Venezuela, 1646-1817. Siglos XVI-XVIII y XIX. Pontevedra, Ed. Gobierno Venezolano, 1930, 8.º 426 págs. + 2 mapas || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)138.

3584. - *Cartas y Documentos de las Misiones de los PP. Capuchinos en Venezuela* (1781-1788). - Siglo XVIII. Coleccionados por Fr. Froilán M. de Rionegro. Vigo, Tip. de los Sindicatos católicos. 1931. 8.º, 109 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)121.

3585. - *Orígenes de las Misiones de los PP. Capuchinos en América*. — Documentos 1642-1692. Siglo XVII. Pontevedra 1931, 8.º, 86 p. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)138.

3586. - Torre Revello, J., *Informe sobre misiones de indios existentes en la segunda mitad del siglo XVIII en las Provincias del Paraguay (de los Padres Jesuitas) y de la Asunción (de los Padres Franciscanos)* [Bol. Inst. Inv. hist. 13(1931)99-123]. — Informes del año 1751, del Arch. de Indias.

3587. - Argüelles Hervia, R., *¿Misionología o misiología o misionismo?* [Illuminare 9(1931)82]. — Robles Dégano había optado por la voz *Misionología* (Ibidem, p. 62). Argüelles prefiere *Misiología*.

3588. - Ortiz de Urbina, I., *El problema Misional y sus relaciones con el Oriental* [Illuminare 9(1931)129-134]. — Los problemas misional y oriental son dos diferenciaciones del apostolado social y se diferen-

cián por su origen, su fin específic, su campo de actividad y su método, lo cual exige que, tratándose de misionología, no se meta la hoz en el campo oriental.

3589. - Leite, S., *O Clero de Portugal e das suas Missoes* [Brotéria 12(1931)205-212]. — Dificultats pel recaptament de missioners a Portugal.

3590. - Choquet D., *Le Bx. Raymond Lull*. I: *Le Missionaire*. II: *Idées missionnaires de Raymond Lulle* [Maroc cath., vol. 29 p. 647-665 i ns. ss.] || ex: Z. Missionsw. 21(1931)193.

3591. - Leite, S., *O Clero Indígena nas Terras do Padroado* [Brotéria 12(1931)5-10]. — Notes de missiografia portuguesa. Sacerdots i bisbes indígenes consagrats pels portuguesos. En la diòcesi de Cranganor, un any després de l'arribada dels portuguesos, hi havia 300 sacerdots indígenes.

3592. - Leite, S., *As missoes católicas no direito público português* [Brotéria 12(1931)137-146]. — Disposicions legislatives dels darrers anys, favorables i desfavorables als missioners. Precedents de la disposició contra els Jesuïtes en 1759.

3593. - Wölfel, J., *Sind die Ureinwohner der Kanaren ausgestorben?* [Z. f. Ethnologie 62(1931)282-302]. — En la mateixa revista (p. 258-281) E. Fischer prova, estudiant antropològicament la raça actual de les Illes Canàries, que en ella es conserven en gran part els caràcters de la raça primitiva. Wölfel confirma aquest resultat estudiant la qüestió des del punt de vista històric, la conquesta i l'evangelització de les illes pels espanyols. En línies generals es pot dir que la colonització hispànica respectà el poble indígena, qui acceptà aviat la cultura cristiana.

3594. - Leite, S., *Na Africa Portuguesa. Estatística geral das missoes: assistência e ensino* [Brotéria 12(1931)303-305]. — Estadístiques de missions a les diòcesis de Santiago de Cabo Verde, Angola, i prelacia de Mozambique.

3595. - Wölfel, D. J., *Quienes fueron los primeros conquistadores y obispos de Canarias* [Inv. y Progreso 5(1931)130-136]. — Resumen de las investigaciones que ha hecho el autor sobre este tema (Cfr. ns. 2583-85) quien se propone publicar un trabajo extenso.

3596. - Díaz, B., *El tercer centenario de la restauración de la Misión católica de Marruecos en 1630* [Mauritania (1930)12-17]. — Resum de la fundació de la missió, estat polític del Marroc en 1630, i cristianitat i breu biografia del bisbe beat Joan del Prado. — [Rius.

3597. - Laconague, G., *Dans l'Inde de François Xavier, Souvenirs de Maduré*. París, Girandon 1929, 175 p. || ex: Bib. Bleiblat th. Lit. 10(1931) n. 2832.

3598. - Thibaut, E., *Lettres de S. François Xavier*. — Nouvelle traduction. I.^a série (En Portugal et aux Indes: 1540-1547); II.^a série (Seconde Mission des Indes: 1548-1549); III.^a série (Mission du Japon: 1549-1551); IV.^a série (Retour aux Indes et Mission de Chine: 1551-1552). Paris 1922, Charles Beyaert, 4 vols. 148,120,116,122 pàgs. || ex: Brotéria 12(1931)122-123.

3599. - Schurhammer-Tragella, S. *Francesco Saverio, Apostolo dell'India e del Giappone*. Milano, Ist. Missioni Estere 1930, 8.º, 320 pàg. || ex: Z. Missionsw. 21(1931)197.

3600. - Grau, M. L. *The Educational Work of the Missionaries* [Unitas 9(1931)381-92]. — Resum de l'obra missional dels ordes religiosos que civilitzaren Filipines: agustinians, franciscans, jesuïtes i dominics, ressenyant l'arribada a les illes, institucions d'educació establertes per cadascun de dits ordes i els principals PP. que excel·liren en les arts i ciències. — [Rius.

3601. - Barreiro, A. J., *Los Misioneros españoles y la Filología* [Arch. Agust. 36(1931)321-334]. — Breve exposición de lo mucho que hicieron los misioneros para el estudio de las lenguas en América, Filipinas, Asia y África. El catálogo de las lenguas del P. Hervás y Panduro, que contiene atisbos geniales e hipótesis de una orientación muy racional, como también las bases de la Filología comparada y aun los primeros ensayos de prehistoria americana.

3602. - J. de U., *Évangélisation des Illes Philippines. Gloires passées et inquietudes présentes* [Rev. Hist. Missions 8(1931)274]. — Esbós d'història de l'evangelització de Filipines en temps passats i actuals.

3603. - Montalbán, F. J., *Das spanische Patronat und die Eroberung der Philippinen*. Friburg, Herder 1930, 132 p. — La reial cèdula de 1559 de Felip II i les seves conseqüències. El dret de conquesta de les illes segons els tractadistes d'aquell temps i l'expedició a Filipines. L'ideal de la conquesta. Com fou portada a cap. Els missioners. Les expedicions dels missioners. La del P. Herrera. Els franciscans. La constitució de la jerarquia. La qüestió del comerç. Resum: Les idees de Vitòria, el pensament de Felip II. La colonització hispànica.

3604. - Alcobendas, S., *Religiosos médico-cirujanos de la Provincia de San Gregorio Magno de Filipinas* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)48-74, 234-265, 418-444, 534-567]. — Auxiliari de les missions franciscanes era la medicina i l'A. estudia l'estat sanitari i organització dels hospitals a Filipines i al Japó sostinguts pels primers missioners. Segueix una biografia dels que exerciren la medicina a Filipines; Joan Clemente, Francesc de la Soledad o Rivero, Diego de Santa Maria, José de Valencia, Andrés de San Diego i Fernando de la Concepción. [Rius.

3605. - Villaluz, S., *Penal Legislations during the Pre-Spanish Period* [Unitas 10(1931)43-50]. — Estudi de la legislació penal abans de la dominació espanyola, deduïda de les relacions escrites pels primers missioners de les Illes Filipines. — [Rius.

3606. - Petters, E., *Vindicación de España en Filipinas* [Arch. agust. 35(1931)321-337]. — Vindicació de l'obra missional a Filipines, còpia de la *Bib. Hispana Missionum*. — [Rius.

3607. - Schilling, D., *Das Schulwesen der Jesuiten in Japan* (1551-1614). Diss. (parcial). Münster i W. 1931, xxviii-87 p. — Aprofita una bona col·lecció de mss. de Lisboa i rica bibliografia impresa. Estudia especialment la fundació i organització de les escoles primàries, d'un Institut de Medicina a Oita i d'una escola per a catequistes, degudes als jesuïtes portuguesos i successors de F. Xavier || ex: Asia Major 7(1931)515.

3608. - Schilling, D., *Das Japanische Sprachstudium der Jesuiten im 16 und 17 Jahrhundert* [Thuringia franciscana (1929)169-175] || ex: Asia Major 7(1931)515.

3609. - Vega, A., *Alto espíritu de sacrificio de los proto-evangelizadores agustinianos en China* [Arch. agust. 35(1931)164-173]. — Primers passos dels agustinians de Manila per missionar a Xina, empresa començada el 1572, i primers missioners. — [Rius.

3610. - Ramalho, J. de D., *Padre Francisco Pérez, S. J.*, † 23 febr. 1583 [Ecos da Missao de Shin-Hiny (1930)56-59; 71-72] || ex: Z. Missionswiss. 21(1931)198.

3611. - *Datos biográficos del P. Ramón Acka Gaviña, de la Compañía de Jesús, Congregante de la Inmaculada y San Estanislao de Kostka, de Bilbao, Misionero Apostólico de Wuhu, Anhwei (China) 22 noviembre 1905-12 agosto 1930*, Burgos "El Siglo de las Misiones" 1930, 8.º, 40 págs. || ex: Razón y Fe 94(1931)381.

3612. - Florencio del Niño Jesús, *El primer Seminario para el Clero indígena en la India* [Illuminare 9(1931)12-18]. — Seminario de Puthémpolly, fundado por los carmelitas hacia el 1575. Notas históricas.

3613. - Moré, J., *El lenguaje de los números* [Illuminare 9(1931)7-11]. — Estadísticas de població en India. Mapa eclesiàstic con la divisió de diócesis en 1930.

3614. - Leite, S., *O Padroado e a expansao portuguesa no Oriente* [Brotéria 13(1931)69-81] — El patronat i l'acció missional Portuguesa a l'Índia. Les dificultats suscidades per Anglaterra. La supressió de la Companyia de Jesús. Concordat de 1886 i acord de 1928. Gràfic de l'actual expansió catòlica portuguesa a l'Orient.

3615. - Ricard, R., *Etudes et documents pour l'histoire missionnaire de l'Espagne et du Portugal*. Louvain, Aucam, 8.º, 237 p. (Collection de

la Section Scientifique de l'Aucam, n. 1). — Història documentada de l'acció missionera d'Espanya i Portugal que rectifica en gran escala les dades del P. Las Casas. Encara que no sigui pròpiament basada en la història de Mèxic, publica, no obstant, molts documents de l'evangelització de la nova Espanya, treballs dels missioners sobre les llengües indígenes, i sobre l'ensenyança que donaven, etc., comparant algunes institucions amb les emprades a la península o en altres missions. — [Rius.

3616. - Campos, F., *A Companhia de Jesus na Colonização do Brasil* [Nação Port., ser. 6, t. 1, 305-315]. — Sobre l'obra cultural i benfactors dels jesuïtes portuguesos al Brasil, comentant una conferència de M. Múrias: *A Língua portuguesa no Brasil*.

3617. - Riva-Agüero, J. de la, *Los Franciscanos en el Perú y las Misiones de Ocopa*. Barcelona, Tip. Casals 1930. || ex: Arch. Ibero-Amer. 33(1930)494.

3618. - Bayle, C., *España y el clero indígena de América* [Razón y Fe 94(1931)213-224]. — Los reyes, obispos y misioneros españoles estimaron en tan gran manera la nacionalidad del indio y su capacidad intelectual, moral y social, que quisieron, apenas asentada la conquista, elevarlo al sacerdocio, formar el clero indígena, lo que hoy constituye la última palabra de la misiología. Los mestizos y el sacerdocio. Gratuitas y falsas acusaciones sobre este tema.

3619-20. - Engelhardt, Z., *The Missions and Missionaries of California*. Vol. II: *Upper California*. Santa Bárbara, California 1930, xx-706, p. — 2.ª edició ampliada corresponent a l'estudi de les missions franciscanes en l'Alta Califòrnia. Està dividit en 3 parts: període del P. Juniper Serra (1768-84); del P. Fermí Francesc Lasuén (1785-803) i del successor F. Tapis. S'hi troben també noves sobre els catalans: Joan Crespi, Francesc Palou, Pere Font, Magí Català, Bonaventura Sitjar, Josep Gasol, etc. — [Rius.

3621. - Domínguez Fontela, J., *El P. Pascasio Seguin*. — *Rectificación histórica* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)171-173]. — Partida de bautismo (4 abril 1711) de este sabio misionero jesuita. Con ella se rectifican dos afirmaciones del P. Fita. Seguin era el nombre verdadero o apellido paterno y no Fernández que era el materno. Nació en Rairiz de Veiga y no en Allariz.

3622. - Fernández Ramos, R., *Apuntes históricos sobre misiones. Posadas, territorio de Misiones*. Madrid, 1929, 8.º || ex: Erud. ibero-ultram. 1(1930)485.

3623. - López, A., *Misiones o doctrinas de Jalisco* (Méjico en el siglo XVII) [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)481-507]. — Completa amb documents de l'Arxiu d'Índies la missió dels franciscans per convertir el nou regne de Galícia, contada pel P. Tello, i principalment la fun-

dació del convent d'Huaxicori (1627) i memorials demanant almoines i nous religiosos. — [Rius.

3624. - Leturia, P., *Misiones hispano-americanas según la junta de 1568* [Illuminare 8(1930)2-20. — Conferencia basada en un texto inédito del Archivo de Indias que contiene las instrucciones secretas dadas por Felipe II y la Junta de 1568 al Virrey del Perú D. Francisco de Toledo, fechadas el 28 dic., cuya copia se halla en la sign. 154.1.8 del citado archivo. Carácter y trascendencia de la Junta de 1568. Organización general de la Iglesia de Indias. Las misiones en el despacho secreto a Toledo. Quejas contra las Órdenes. La Junta las protege. Limitación de órdenes misioneras. Régimen de conventos. Método de las misiones, los diezmos: La orientación de la Junta fué excesivamente centralizadora, pero esto no puede despojarla de la aureola del celo católico, de acierto misional, y aun de espíritu sustancialmente pontificio.

Ordes religiosos

3625. - Díaz-Jiménez, E., *Historia del real monasterio benedictino de San Claudio, de León*. Reproducción de un ms. inédito del s. XVII. [Erud. ibero-ultram. 1(1930)83-100, 252-266, 377-392, 533-552; 2(1931)139-171]. — Edición de esta importante crónica, obra de un monje anónimo, acabada en 1620, del más antiguo monasterio de León. Se halla en un manuscrito de 341 folios, propiedad del Sr. Díaz-Jiménez. Contiene interesantísimos datos para la historia eclesiástica, civil, artística y literaria del antiguo reino leonés.

3626. - Santiago Vela, G. de, *Ensayo de una Biblioteca Ibero-Americana de la Orden de San Agustín*. Vol. VIII: V. Z. - Anónimos. - Adiciones y enmiendas. El Escorial 1931, 4.º, 650 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)121.

3627. - López, J. M., *La Provincia Agustiniana del Santísimo Nombre de Jesús de Filipinas y sus centros de formación* [Arch. Agust. 36(1931) 203-211]. — Resumida l'expedició de Filipines de PP. Agustins (a. 1564) i l'arribada a Cebri, estudia la separació de la província del Sant Nom de Jesús de la província de Mèxic (a. 1575) i descriu els convents de S. Agustí de Manila, casa noviciat de Valladolid, col·legi de La Vid (Burgos) i col·legi de València de D. Juan. — [Rius.

3628. - Arconada, M., *Los Agustinos en la Universidad de Oxford* Rel. y Cultura 14(1931)33-49]. — Intervenció dels agustinians en la glòria de la Universitat d'Oxford, que va arribar al seu apogeu precisament quan els religiosos residien allí. — [Rius.

3629. - Vélez, P. M., *Leyendo nuestras Crónicas* [Arch. Agust. 36(1931)236-273 i 350-398]. — Estudi dels cronistes agustinians (Crusenio, Lanteri, López, Corneli Curci, etc.) i nombroses notes en apèndix absolutament necessàries en unes cròniques escrites amb infantil credulitat. — [Rius.

3630. - Basalenque, D., *Muerte en vida y Vida en muerte* [Arch. agust. 35(1931)42-52 i ns. ss.]. — Continuació de l'obra del p. Basalenque (s. XVII) capítols VI-X. — [Rius.

3631. - Bueis, A. de los, *Los Agustinos en la Argentina* (Resumen histórico). Buenos Aires, Imp. J. Bellsola 1930, 70 pàgs. — Resum de les obres realitzades pels agustinians a l'Argentina, convents de Sant Joan, Mendoza, Entre Ríos, Santa Fe i Còrdova || ex: Arch. agust 36 (1931)190. — [Rius.

3632. - Huidobro, L., *El Convento de RR. Agustinas Canonessas de Santa Dorotea* (Burgos) [El Castellano de Burgos, año XXV, núm. 7285]. — Arch. Agust. 36(1931)149-51 copia aquest article que narra la història del susdit convent i les seves filials. — [Rius.

3633. - Pinta Llorente, M. de la, *Procesos inquisitoriales* [Arch. agust. 35(1931)114-153 i ns. ss.]. — El ms. 12.748 de la Bib. Nac. de Madrid conté el procés format als hebraïstes de Salamanca, Gaspar de Grajal, fr. Lluís de Lleó i Martí Martínez. L'A. el publica il·lustrat amb notes i donant a les declaracions i altres documents l'ordre cronològic. [Rius.

3634. - Arbolea, L., *San Agustín y su Orden* [Arch. agust 36(1931) 11-60. — És el capítol IV de la sèrie que va publicant l'A. amb el mateix títol. Estudia aquí les vicissituds de l'orde agustiniana a l'Àfrica durant els vàndals i sants que hi floriren. — [Rius.

3635. - Corro del Rosario, P., *La Orden de Agustinos Recoletos*. Monachil (Granada), Tip. Santa Rita 1930, 4.º, xxvii-480 pàgs. — És divideix el llibre en tres parts. En la 1.ª tracta dels fonaments i orígens de la Recolectió Agustiniana; en la 2.ª dels capítols generals i successos fins a 1911; i en la 3.ª de 1911, en què fou erigit Orde separat dels agustins, fins als nostres dies. Com a apèndixs hi figuren la llista dels superiors de la recolectió de 1601, i efemèrides. — [Rius.

3636. - X., *Conventos agustinianos españoles en 1834* [Arch. agust. 35(1931)109-113]. — Relació dels convents i estudis de la província d'Andalusia i de les Canàries, feta l'any 1834. — [Rius.

3637. - X., *Conventos en tiempo de la Revolución francesa* [Arch. agust. 35(1931)380-402]. — Relació de tots els convents agustinians i entre altres hi ha els de les províncies d'Andalusia (estat en què es trobava l'any 1790), d'Aragó del mateix any, i de Castella (1748). — [Rius.

3638. - Novoa, Z., *Convento de Albacete* [Arch. agust. 35(1931)83-95]. — Constitucions i ordenances de la confraria de la Corretja, establerta a la vila de Montealegre, diòcesi de Cartagena, en 1690, priors del convent d'Albacete, del 1638 al 1815, i algunes professions de religiosos del mateix convent (1785-1835). — [Rius.

3639. - Cerezal, M., *Capítulos de la Provincia de Aragón* [Arch. agust. 35(1931)96-108]. — Congregació intermèdia celebrada a Vinaroz

el 1700, capítol provincial de Barcelona del 1702, i congregació intermèdia de Barcelona de l'any següent, amb la llista dels nomenaments i dels graduats. — [Rius.

3640. - Vega, A., *Dos célebres sinólogos agustinos* [Arch. agust. 35 (1931)29-41]. — Biografia del P. Joan Rodríguez (1724 † 1785) i del P. Agustí González (1871-1920), i descripció de *Arte de la lengua china*, del primer, i de la *Gramática chino-española*, del segon. — [Rius.

3641. - Gil Prieto, J., *La Orden Agustiniiana en Sevilla durante los pasados siglos* [Arch. agust. 35(1931)5-28,174,181]. — Descripció del convent i església de Sant Agustí de Sevilla, fundat el 1249; anotació de les inscripcions i epitafis de cada una de les capelles; fundació (el 1634) i descripció del col·legi de Sant Ascani i de la seva biblioteca. [Rius.

3642. - X., *Agustinos. Provincia de los Reynos de la Corona de Aragón* [Arch. Agust. 35(1931)247-259]. — Estadística dels convents d'agustinians calçats d'Aragó, València i Catalunya, distribuïts per bisbats, feta l'any 1834, però amb l'anotació de l'estat en què es trobaven els anys 1808 i 1820. — [Rius.

3643. - Vélez, P. M., *El P. Jaime Jordán, el Torelli español* [Arch. agust. 35(1931)53-82,198-246]. — Crítica de les falòrnies i fantasies del P. Jordan. Els paràgrafs 15 i 16 comprenen els monestirs agustinians de Catalunya i el 18 els de Balears. — [Rius.

3644. - *Regla de San Agustín y Constituciones para las Hermanas Religiosas de la Visitación*. Según los manuscritos originales. *Directorio espiritual*. Según algunos manuscritos y la edición del Libro de Costumbres de MDXXXVII. Revisado según el Código de Derecho Canónico. 1930,6.º,176 págs. || ex: Razón y Fe 94(1931)285.

3645. - Vayreda i Olivas, P., *El Priorat de Lladó i les seves filials*. Barcelona, Biblioteca Balmes 1931, 4.º,334 pàgs. (Biblioteca històrica de la Biblioteca Balmes, sèrie 2.ª, vol. 3). — Historial de la Canonja agustiniana de Lladó (1090-1592), la vida religiosa i civil. Important apèndix de 76 documents (anys 1089-1879) entre els quals cal esmentar la consuetud de 1319 i l'inventari de 1587. Índex onomàstic.

3646. - Amat, F. de P., *El abrojo* [Estudios eruditos 2(1930)235-247]. — Breves notas històriques sobre el monasterio o convento de "El abrojo" en el término de La Laguna, prov. de Valladolid. Transcripció de un fragmento de comèdia en que se describe el milagro del toro de San Pedro Regalado (ms. 14905 de la Bib. Nac. de Madrid).

3647. - Fernández, C., *Santo Toribio de Liébana* [Rev. clero Leonés 6(1931)102-106]. — El primer document sobre este monasterio que se llamó al principio, de San Martín, es del año 796. Notas històriques. La tradició de que en él se conservaba el brazo izquierdo de la santa cruz.

3648. - Pons Guri, J. M., *El monestir de Sant Pol del Maresma* [Par. cristiana 13(1931)413-433]. — Monestir benedictí i després cartoixa que donà origen i nom a Sant Pol de Mar. La primera cita és del 882 i el primer document del 955. Fou abandonat pels benedictins en 1364, tornant els monjos a Lerins. En 1369 passà als Cartoixans. Al s. XIV-XV el monestir era un centre intel·lectual i tenia un *scriptorium*. En 1434 fou venut al vescomte Cabrera. Notes documentals. Planta de l'església romànica.

3649. - Festes jubilaris. 1031-1881-1931. — *Fonament històric*. Monestir de Montserrat 1930. — Resum del llibre del mateix autor "Història de Montserrat" || ex: Par. cristiana 13(1931)336.

3650. - Albareda, A. M., *Monjos de Montecasino a Montserrat* [Casinensia 1(1929)209-216]. — Transcripció d'una carta enviada pel monestir de Montcassino a cinc monjos tramesos a Montserrat en 1443 i notes sobre l'estada dels susdits monjos cassinesos al monestir català, trets de la Història manuscrita que es guarda a Montserrat. — [Rius.

3651. - Gurdon, E., *The Hermits of Montserrat* [Pax 20(1931)249-253, 285-288; 21(-31)30-33]. — Adaptació d'un capítol de la *Història de Montserrat* del P. Albareda. Nombre d'ermites, gènere de vida dels ermitans, reglament, solitud, austeritats. Fra Benet d'Aragó qui passà 67 anys a l'ermita de Santa Creu || ex: Rev. Hist. eccl. 27(1931)701.

3652. - Acuña, J., *Mosteiros galegos* [Logos (1931) n. 11, 10-13]. — Monasterio de San Xoan de Poyo (Pontevedra). Primer documento de 1116.

3653. - González Sologaitúa, B., *La Abadía de Silos*. — *Notas de un viaje*. Madrid, Talleres Voluntad, 1930, 8.º, 158 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)58.

3654. - *La Orden Camaldulense en España*, por un religioso de dicha Orden. Bilbao, Imp. del "Ave María" 1931, 12.º, 70 págs. con varios grabados || ex: Vida sobrenatural 22(1931)143-144.

3655. - Seco, L., *Los Benedictinos españoles en el siglo XX*. Burgos, Hijos de S. Rodríguez, 3.ª ed., 330 págs., con ilustraciones. — Resumen histórico de lo que han hecho y hacen los benedictinos en España. Recorre cada una de las casas agrupadas por secciones según las Congregaciones (de Solesmes, Subiaco) y también de las que de ellas han salido para Australia, Filipinas, Argentina, Chile. Los grabados son de los escudos, bibliotecas, iglesias, etc. || ex: Hormiga de Oro (1931)[36].

3656. - Santos, R. dos, *O mosteiro de Belém* (Jerónimos). Porto 1930, ed. Marqués Abreu, 1 planta, 22 págs. i 40 gravats. — Història de vulgarització d'aquest important monestir || ex: Brotéria 12(1931)55.

3657. - Bonilla, Fr. J., *Acción social de los antiguos monjes Jerónimos de Guadalupe* [Monasterio de Guadalupe n. 237] || ex: Rev. Centro Est. extr. 5(1931)327.

3658. - Passos, C. de, *Para a vida conventual do século XVIII* [Brotéria 12(1931)239-242]. — Procés o inquisició, feta per a l'entrada al convent de carmelites descalces de Porto, de la novícia Maria Francisca de Paula, filla de J. C. Hoyer, negociant, natural d'Anvers (1791).

3659. - Mateos Moreno, F., *Historia de la fundación del Convento de Religiosas Carmelitas de Badajoz*. Obra inédita, publicada por Tirso Lozano Rubio || ex: Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)113-114.

3660. - Pardo, A., *El Convento de Santo Domingo de Ribadavia* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)249-256]. — Fundación hacia el 1264. Construcción de la iglesia y existencia de una cofradía en 1276. Noticias referentes a mandas pías y legados del s. XIII. Continuará.

3661. - Scheeben, H. Ch. *Die tabulae Ludwigs von Valladolid im Chor der Predigerbrüder von St. Jakob in Paris* [Arch. fratrum praedicatorum 1(1931)223-263]. — Copia del Ms. 14707 de la Bib. Nac. de París la taula o índex biogràfic de 73 dominicans, compilada per el P. Lluís de Valladolid l'any 1414. — [Rius.

3662. - Pardo Villar, A., *El convento de Santo Domingo de Orense*. — Notas históricas [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)161-170]. — Según Flórez (t. 17 p. 185) parecería este convento fundado en 1607. Si bien se iniciaron los tratos en 1609, la fundación no se llevó a cabo hasta hacia el 1641. Notas históricas y descripción de la iglesia.

3663. - Pardo, A., *El Convento de Santo Domingo de Betanzos* [Bol. Academia gallega 26(1931)16-21 y ns. ss.]. — Continuación y conclusión (Cfr. n. 2558). Capítulo dedicado a las cofradías del Rosario, de las Ánimas. Varones ilustres y priores del Convento hasta 1820.

3664. - Pardo, A., *Dos ilustres dominicos gallegos. Notas biográficas* [Archivos Sem. Est. galegos 5(1930)213-224]. — El Maestro Fr. Lope de Galdo, partidario acérrimo, durante el Gran Cisma, de Benedicto XIII. Tomó parte importante en la disputa de Tortosa de 1413. El Ilmo. F. Tomás de Sarriá, nacido hacia el 1600, que ocupaba en 1638 la Cátedra de Prima de la Universidad de Colonia.

3665. - Eiján, S., *Franciscanismo en Galicia*. Estudio histórico seguido del drama compostelano *La primera piedra*. Prólogo de E. Rodríguez González, Santiago, "El Eco Franciscano" 1930,4.º,xv-285 págs. || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)192.

3666. - Vilanova, Conde de, *Capítulo del Toisón de oro celebrado en Barcelona el año 1519*. Estudio histórico. Ilustraciones, heráldica y

direcció de F. Doménech y Roura. t. I. Sabadell-Barcelona, Verdaguier 1930, 185 p. y 45 lám. — La institució de la Orden y sus constitucions. Viajes de Carlos V por España y funerales de Maximiliano. Capítular de Barcelona en 1519. Edició de lujo profusamente ilustrada. Los trajes de los caballeros.

3667. - Carrión, L., *Historia documentada del Convento "Domus Dei" de La Aguilera*. Madrid, ed. Ibérica 1930, 8.º, 635 pàgs. — Història documentada del convent de La Aguilera, amb 35 apèndixs. Origen, senyors, govern, fundadors, guardians del 1397 al 1749, biografia dels PP. Villacrece, Sant Pere Regalat, P. Zumàrraga, etc., fundació i desenvolupament del tercer Orde, desfilen en els tres primers llibres, i en l'últim tracta l'A. del període comprès entre la exclaustració i els nostres dies. — [Rius.

3668. - Pérez, L., *Convento de Santa Úrsula, de la Concepción Franciscana de Alcalá de Henares* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)277-281]. — Nota històrica relativa a la fundació del convent, feta l'any 1573 per Gutierrez de Cetina, i certificat i testimoni de les relíquies de Santa Úrsula conservades en el susdit monestir. — [Rius.

3669. - Sanahuja, P., *El Monestir de Framenors de Berga* [Est. franciscans 43(1931)354-406]. — Historial del monestir, fundat en 1244 o abans. Segona fundació en 1333. Vicissituds fins el 1835. Restabliment de la Comunitat en 1909. Catàleg dels PP. Guardians des de 1333. Apèndix amb 18 documents.

3670. - Quecedo, F., *Notas bio-bibliográficas sobre los Padres Juan Nieto y Buenaventura Tellado* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)30-47, 177-208]. — Després d'una sumària biografia d'aquests dos franciscans, s'estudia el contingut de les seves obres, descrivint després les edicions. El P. Nieto publica: *Alivio de sacerdotes* (reimprès després amb el títol de *Manogito de flores*), *Cartilla de educación* i *Alivio de sacerdotes*; i el P. Tellado: *Promptuario de Terceros*, *Nuevo manogito de flores*, *Teologia Moral*, *Trutina metaphísico-theologica* i *Compendio moral*. — [Rius.

3671. - Ivars, A., *Franciscanismo de la reina de Aragón doña María de Luna (1396-1406)* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)568-594]. — L'A., a base dels registres dels arxius de la Cor. d'Aragó i del Reial Patrimoni, estudia l'acció benèfica de la reina Maria a favor dels menors entre els anys 1401-1406, precedint una semblança de la reina i posant de relleu el seu caràcter pietós. — [Rius.

3672. - López, A., *Conventos Franciscanos en la Liébana en el siglo XV* [Rev. clero leonés, 6(1931)27-29]. — El franciscano Fr. Rodrigo de Velilla funda en 1404 un convento en Porcieda y otro en Lebeña. Bulas de Benedicto XIII, quien hizo muchas gracias a Fr. Rodrigo.

3673. - J. P. P., *El Convento y Comunidad de monjas capuchinas de*

Mataró, en el transcurso de dos siglos. Mataró, Ed. H. Abadal 1931, 172 págs. || ex: Sal terrae 20(1931)1141.

3674. - Sanahuja, P., *El Convent de Monges Clarisses de Balaguer* [Est. franciscans 43(1931)192-201]. — Monestir fundat en 1351 per disposició testamentària de l'infant Jaume, comte d'Urgell, mort en 1347. Les primeres monjes hi anaren del convent de Pedralbes, essent la primera abadessa Sor Margarida de Moncada, neboda de la reina Elisenda. Documentació sobre aquest monestir que, segons la tradició, recollí la imatge del Sant Crist de Balaguer.

3675. - Farré, L. M.^a, *Boletín de historia franciscana doctrinal* (siglos XV-XX) [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)75-95]. — Resumen de los trabajos publicados sobre autores y ciencias, comprendidos entre la décimaquinta y vigésima centuria, empezando por el año 1929. — [Rius.

3676. - *Crónica del segundo Congreso Franciscano español de Estudios, celebrado en el Colegio de la Concepción (Onteniente) durante los días 24, 25 y 26 de Septiembre de 1930.* Se publica por disposición del Rmo. P. Germán Rubio, Vicario general de España. Valencia, Renovación Tipográfica. — Publica la crònica del susdit congrés i de les memòries presentades, que foren diverses sobre els temes: *el problema de la educación en la Orden Franciscana; metodología; Seminarios; Disputa Escolástica, Estudio de las lenguas clásicas, i Introducción a la Filosofía.* — [Rius.

3677. - Mugartegui, J. J. de, *Algunas noticias de la Crónica de Juan Iñiguez de Iburgüen, sacadas de las "Antigüedades de Vizcaya" de Iturriza* [Rev. int. Est. Vascos 22(1931)34-43]. — Noticias muy variadas. La más importante sobre el convento franciscano de Bermeo (siglos XV-XVIII).

3678. - Andrés de Palazuelo, Fr., *Vitalidad seráfica. Los franciscanos capuchinos de Castilla.* Primera y segunda series. Madrid, Bruno del Amo 1931, 316 p. — Apuntes preparatorios para la historia documental y crítica de los religiosos castellanos o que se santificaron en Castilla: Los franciscanos capuchinos castellanos en Italia. Los cap. cast. en Cataluña, Apéndices: Libros de autores franciscanos capuchinos que había en la Bib. de Capuchinos de San Antonio, de la calle del Prado (Madrid).

3679-80 - López, A., *Convento de Santa Clara de Pontevedra* [Logos (1931) n. 4, 9-13]. — Dos documents gallecs dels anys 1337 i 1376, de venda i cessió de propietats a l'esmentat convent.

3681. - Casimiro, A., S. J., *Fastos da Companhia de Jesus em Portugal* (1829-1930). Porto 1930, 70 págs. || ex: Brotéria 12(1931)195.

3682. - Pérez Goyena, A., *Un sabio filólogo vizcaíno* [Razón y Fe 94(1931)5-19, 124-135]. — Esteban de Terreros y Pando (1707-1782) je-

suíta, profesor del Colegio del Imperial de Madrid, pasó a Italia al tiempo de la expulsión estableciéndose en Forlì. Noticias sobre sus libros para completar las de Sommervogel (11 obras). Relación de sus manuscritos.

3683. - Seca, A. de la, *Colegio de Jesuitas en Orense* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1930-31)140-150, 196-198, 259-268]. — Sigue la historia documentada de este convento.

3684. - Clausells Iglesias, M., *Los conventos de Badajoz*. Breves noticias referentes a la Compañía de Jesús [Rev. Centro Est. extrem. 5 (1931)85-109]. — Colegios de Fregenal de la Sierra y de Badajoz (siglo XVII). Continúa.

3685. - Ribas de Pina, M., *Los grandes Maestres de la Orden de San Juan, Rafael y Nicolás Cotoner y Oleza* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1930)299-302]. — Memoria presentada al "Congreso de Genealogía Nobiliaria" de Barcelona de 1929 para presentar un estudio contenido en una obra del autor "La nobleza mallorquina en la Orden de Malta".

3686. - Pérez Mínguez, F., *La condesa de Castellar, fundadora del convento "Las Carboneras"* [Rev. Bib. Arch. Museo 8(1931)41-52, 152-170, 253-273, 392-419]. — Biografía de Doña Beatriz Ramírez de Mendoza, dama de los siglos XVI-XVII, que se retiró en el convento. Sus relaciones con Felipe III y la corte. Continúa.

3687. - Toda, E., *Baralles de frares* [Rev. Centre Lectura 11(1930)292-296; 12(1931)183-191]. — El monjo de Poblet Feliu Genover, ja vell, promogué en 1743 una disputa amb els carmelitans de Barcelona, sobre si es podia cantar de Sant Josep "Pues sois santo sin igual..." com deien els goigs. Genover ho creia heterodox. Ho defensaven els carmelitans. Curioses publicacions sobre tan fútil tema.

Catedrals, esglésies (Cfr. també: Art).

3688. - Tacchi Venturi, P. *La Casa de San Ignacio de Loyola en Roma. Descripción histórica*. Trad. del italiano por el P. Tomás J. Travi, S. J. Roma 1928, 8.º, 72 p. || ex: Est. ecles. 9(1930)julio(4).

3689. - Larumbe, O., *La Catedral de Pamplona* [Bol. Com. Mon. Navarra 2(1928)91-120 amb làmines]. — Historial de la catedral de Pamplona. Del siglo XI-XII hubo una basílica románica-bizantina de la cual hay una reproducción en un sello de 1236. Según un documento inédito de 1102 que publica el autor fué construída por "Stephano, magistro operis Sancti Iacobi" es decir por el maestro de la famosa catedral de Santiago de Compostela. Importancia de este documento para la historia del arte románico. Descripción de la actual catedral con los restos antiguos. 14 láminas con 26 figuras. Continúa.

3690. - Albizu y Sainz de Nurieta, J., *San Cernín*. Reseña hist. artist. de la iglesia de San Saturnino de Pamplona. Pamplona, Ed. Aramburu, 1930, 8.º, 193 p. || ex: Rev. Hist. éclcl. 27(1931)462*.

3691. - Clapés i Corbera, J., *Fulles històriques de Sant Andreu de Palomar*, vols. 1-6. Barcelona 1930 (Col·lecció hist. literària). — El volum 2 dedicat a la parròquia. El volum 6 a la vida social i biografies || ex: Rev. Cat. 13(1931)371-72.

3692. - Mugartegui, J. I. de, *La Colegiata de Santa Maria de Cenarruza*. Bilbao, Pub. de la Junta de cultura vasca 1930, fol. 189 p. plan. y ilustr. — Historial d'aquesta colegiata des del s. XIV al XIX. Orígens, construccions, confraries, jurisdicció, abats, canonges || ex: Polybiblion 181(1931)122.

3693. - Vayreda, P., *Santa Maria del Mont*. Figueres 1931, 80 p. Notícia històrica d'aquest santuari (prov. Girona), amb 16 documents. El primer és del segle XIII.

3694. - Entrambasaguas, J. de, *Un breve de Pio VI referente a "La Florida" y traducido por Moratin* [Rev. Bib. Arch. Museo 7 (1930)275-298]. — Antecedentes históricos de la capilla de "La Florida" de Madrid hasta su última reedificación en tiempos de Carlos IV. Breve del papa Pío VII poniendo bajo la jurisdicción del Obispo de las Indias dicha capilla. Traducción del *breve* por Moratin. 7 documentos en apéndice.

3695. - Martí Albanell, F., *La Mare de Déu del Tura* (de Olot) [Juventus (1931)70-74]. — Breus notes històriques. 1 làmina.

3696. - Martí Albanell, F., *Notes històriques de la Parròquia de la Costa del Montseny* [Juventus 10(1931)389-395, 465-469, 517-523]. — Notes històriques. La parròquia és citada en 1272. El temple, les confraries, Goigs del patró, Sant Esteve. Capella de la Verge de la Misericòrdia, ja citada també en 1272. Il·lustracions.

3697. - Tena Fernández, J., *Historia documentada de Santa María de la Victoria, patrona de Trujillo*. Serradilla (Cáceres), Ed. Sánchez Rodrigo, 1930, 150 p. — Historia basada en la documentació del arxivo municipal de Trujillo. Transcripció de varios documentos des de el 1232 en que la ciudad fué conquistada por San Fernando || ex: Rev. ecles. 3(1931)745-46.

3698. - Bringas, J., *Informe sobre el Santuario del Mundil, 22 de Octubre de 1794* [Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1930)138-140]. — Sobre su reconstrucción en 1782. Del archivo del Santuario de los Milagros.

3699. - Raguer, T., *Capella de la Mare de Déu del Socós, dita també de la font de Sant Hou* [Scriptorium 8(1930)oct. 3-8]. Sant Hou és el nom vulgar de Sant Eudalt, el patró de Ripoll.

Ciutats

3700. - Ortega, A., *La Rábida. Historia documental crítica*. Sevilla, Impr. y editorial de S. Antonio, 1925-1926, 4 vols. 8.º, 375, 358, 375 y 327 pp., muchas ilustraciones || ex: Antonianum 6(1931)219-221.

3701. - Sanz Artibucilla, J. M., *Historia de la fidelísima y vencedora ciudad de Tarazona*. Madrid, F. Maestre 1929-1930, 4.º, 2 vols., 533 et 580 p. || ex: Rev. Hist. écl. 27(1931)117*.

3702. - Landazurri, J. J. de, *Historia civil, eclesiástica, política y legislativa de la ciudad de Vitoria. Sus privilegios, exenciones, franquegas y libertades, deducida de memorias y documentos auténticos*. Vitoria, Imp. provincial, 1930, 8.º, x-475 p. || ex: Rev. Hist. écl., 27 (1931)257*.

3703. - Ancil, M., *Compendio de la Historia de Sangüesa*. Pamplona, tip. "La Acción Social". 1931, 70p. || ex: Bol. Soc. Est. Vascos (1931,3)33.

3704. - Sanahuja, P., *L'antigua ciutat de Balaguer, amb un proemi del mateix autor*. Lleida (Bibl. Lleidetana, II), 1930, 208-xii pp. — Ressenya històrica de la ciutat de Balaguer, sobre tot de la part més antiga i dels punts menys tractats, especialment d'història interna, com el municipi, paeria, ordinacions, esglésies i monestirs, etc., tractant-ho tot a base de documentació. — [Rius.

Universitats, col·legis

3705. - Castro Bonel, H., *Documentos para el estudio del desarrollo de la cultura en las Universidades españolas* [Bol. Univ. Madrid 2(1930)275 ss.]. — Al obtener los grados de licenciado y doctor los Universitarios del siglo XVIII litografiaban en vistosas sedas de colores las tesis que defendían. El autor publica una docena de estas tesis, acompañadas de un grabado.

3706. - Pitollat, C., *Un episodio desconocido del segundo viaje de Jansenio a España en el año de 1626-1627: Documentos inéditos* [Estudios eruditos 2(1930)217-234]. — Sobre la intervención de Jansenio en el memorial de las Universidades de Salamanca, Valladolid y Alcalá contra la enseñanza de los Jesuitas. Transcripción de dos documentos.

3707. - Ibarra, E., *El fuero universitario* [Bol. Univ. Madrid 2 (1930)325 ss.]. — Historial del "fuero universitario" desde la fundación de las Universidades, especialmente desde el plan de estudios de Calomarde (1824) hasta nuestros días.

3708. - González de la Calle, U., *Relaciones del Conde Duque de Olivares con la Universidad de Salamanca* [Erud. ibero-ultram. 1

(1930)393-406,553-587;2(1931)139-171]. — El Conde Duque como estudiante y rector de la Universidad salmantina. Recuerdos de estos tiempos en el después válido de Felipe IV. Intervenciones del Conde Duque, ya político influyente, en favor de la Universidad.

3709. - Cuesta, L., *La Universidad gallega. Su pasado, su presente y su porvenir* [Bol. Univ. Santiago n. 7(1930)3-38, n. 8(1931)3-18]. — Breve historial de la Universidad de Santiago con notas sacadas especialmente de los archivos universitarios, del Cabildo y del Histórico Nacional. Fundada a fines del s. XV. Los fundadores. El estudio viejo. Los colegios de Santiago Alfeo y San Jerónimo. Las constituciones del Dr. Cuesta (1555). La universidad y sus colegios hasta el momento actual.

3710. - Beltrán de Heredia, V., *La Facultad de Teología en la Universidad de Santiago* [Ciencia tomista 41(1930)50-63;42(1930)5-33]. — Continuando artículos anteriores (Cfr. n. 1775), da noticias sobre los "Regentes de las dos cátedras de oposición desde 1660 hasta 1770", otros 17 profesores. Otro capítulo sobre las "Reformas de los Planes de estudios y últimos años de la Facultad de Teología". En el plan del año 1771-1772 se establecían siete cursos de teología, en cuatro de los cuales se había de explicar la *Summa*, reservando los restantes para otras disciplinas. Este plan fué también causa de contiendas de escuela, especialmente por parte de la escuela escotista que al fin fué eliminada. - Catedráticos de teología de 1771 hasta 1868. Conclusión sobre la acción de la Universidad de Santiago y sobre el choque de ideas del escolasticismo con las de la filosofía moderna o ultramoderna.

3711. - Cabeza de León, S., *A insinanza do Direito na Universidade de Sant-Iago* [Archivos Sem. Est. galegos 1(1927)95-117]. — En 1615 se intenta establecer la cátedra de *Instituta* en la Universidad de Santiago, pero no queda establecida hasta 1647-48. En 1649 se instituyen otras dos clases de leyes. Modificaciones y vicisitudes de estas cátedras hasta el s. XVIII. Lista de los catedráticos de *Instituta*.

3712. - Alcocer y Martínez, M., *Anales Universitarios. Historia de la Universidad de Valladolid. Bibliografías de teólogos notables*, tomo VI. Valladolid 1930,4.º || ex: Erud. ibero-ultram. 2(1931)364.

3713. - González de la Calle, P. y Huarte Echenique, A., *Constituciones y Bulas complementarias dadas a la Universidad de Salamanca por el Pontífice Benedicto XIII* (Pedro de Luna) [Universidad 8(1931)291-320,561-584,831-846]. — Edición crítica de 30 constituciones de Benedicto XIII para la Universidad de Salamanca siguiendo el texto del Reg. Aven. 337 fols. 299-305 del Vaticano con las variantes (no para todos) de dos copias conservadas en Salamanca y de la edición de Denifle. Larga introducción sobre el amor de Pedro de Luna a las letras, sus relaciones con la Universidad salmantina y sobre la historia de los textos transcritos.

3714. - Huarte, A. de, *Documentos inéditos*. XI: *La Universidad de Pamplona*. - Carta escrita por el Doctor don Fermín de Ulzurrun al diputado don Martín de Agoiz, propugnando su creación y los medios precisos para sostenimiento de la misma [Bol. Com. Mon. Navarra 2(1928)272-282]. — Transcripción de este documento de 1662.

3715. - Lizarralde, J. A., *Historia de la Universidad de Oñate*. Tolosa 1930, 8.º, xv-530 págs. — L'A. ordenà l'arxiu de la Universitat d'Oñate i a vista de les paperetes ha escrit el volum que és documentadíssim. Fundada per el bisbe d'Àvila Roderic Mercado, la vida del qual perfila (1480 † 1548), i autoritzada per Pau III el 1540, l'A. estudia les constitucions, disciplina, govern i administració, mestres i becaris fins a la supressió, decretada l'any 1901. — [Rius.

3716. - Lynn, C., *The "repetitio": and "a repetitio"* [Speculum 6 (1931)123-131]. — Sentit d'aquesta expressió en les lectures públiques de les Universitats del segle XV. A propòsit d'un discurs llegit per J. Alfonso de Benavente a Salamanca en 1444.

3717. - Castañeda y Alcover, V., *La Real Academia de la Historia 1735-1930*. Madrid, tip. Archivos 1930, 4.º, 24 págs. + xxvi + 13 láminas sin numerar || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)107.

3718. - Rius, J., *La Academia de Historia Eclesiástica de Roma* [Rev. eclesiástica 3(1931)303-319]. — Fundació d'una acadèmia d'Història eclesiástica espanyola a Roma l'any 1747, programa, i membres d'ella, entre ells en Francisco Gírbés, de la diòcesi d'Urgell, tot segons documents de l'ambaixada espanyola de Roma.

3719. - Hicks, L., *Father Persons, S. J., and the seminaries in Spain* [The Month 157(1931)193-204 i ns. ss.]. — Historial de la fundació del Seminari per a anglesos a Valladolid, a les darreries del segle XVI. El P. Persons a Roma i a Espanya.

3720. - Bazaco, E., *Historia del Real Colegio de S. Juan de Letrán* [Unitas 9(1931)317-324, 357-365]. — Continua la documentació sobre el col·legi de Sant Joan del Laterà que fundaren i dirigiren els dominics de la Província del SS. Rosari de les illes Filipines. — [Rius.

3721. - Fajarnés Tur, E., *La instrucción en Ibiza en los siglos XVII y XVIII*. Palma de Mallorca, Hija de J. Colomar. 1930, 24 p. || ex: Cult. valenciana 5(1930)218.

3722. - Garcez Teixeira, F. A., *A irmandade de S. Lucas, corporação de artistas. Estudo do seu arquivo*. Lisboa 1931, 140 p. — Història de la Confraria d'artistes des del segle XVII, segons els documents del seu arxiu || ex: Nação Port. serie 6 t. 26, p. 175.

3723. - Ortiz de Urbina, I., *Los origenes de la Santa Infancia en nuestra nación* [Illuminare 9(1931)36-41, 115-123]. — Aprobación de la Obra de la Santa Infancia en 1852 por la intervención de F. Pierre- Ja-

mes, canónigo de París, y su fundación en Madrid. Notas históricas. Varios grabados.

3724. - Puig Campillo, A., *Historia de la Cruz Roja Española durante las guerras civiles del siglo XIX. - La primera ambulancia marítima*. Cartagena, Vda. de M. Carreño 1930,4.º, 280 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)58.

3725. - Núñez de Cepeda, M., *Hospitales Vitorianos. El Santuario de la Sma. Virgen de Estíbaliz*. Imp. del M. del Escorial 1931,4.º, 588 págs. con ilustraciones || ex: Rel. y Cultura 16(1931)145.

3726. - Llorca, F., *Una fundación del siglo XIII. San Juan del Hospital de Valencia*. Valencia, Ed. Prometeo 1930,4.º, 145 págs., 8 hojas sin foliar y 23 láminas || ex: Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)85.

3727. - Medall Benages, P., *La ermita de Santa Bárbara en Villahermosa del Río* (El libro de la Cofradía de Santa Bárbara y Santa Quiteria). [Bol. Soc. cast. Cult. 12(1931)361-364]. — Libro en pergamino, de 1440, de una familia particular. Se estipulan en él las bases para una fundación de una ermita y cofradía bajo la advocación de Santa Bárbara. Empieza la publicación del texto. Continuará.

3728. - Vergara, G. M.^a, *Historia de la Real Congregación de esclavos del Dulce Nombre de María desde su fundación en Madrid el 21 de nov. de 1611 hasta 1911*. Madrid 1931,8.º || ex: Erud. ibero-ultram. 2(1931)326.

Història de la Ciència (Cfr. 3080.3394).

3729. - Ibarrondo, J. B. de, *In memoriam de Fr. Pedro Ponce de León, el primero que enseñó a hablar a los mudos*. Vitoria, Fuertes y Marquínez 1929,8.º, 151 p. || ex: Rev. Ben. 43(1931) Bull. Hist. bén. 3821.

3730 - Millàs i Vallicrosa, J., *Assaig d'història de les idees físiques i matemàtiques a la Catalunya medieval*. Vol. I (Estudis Universitaris Catalans, sèrie monogràfica. I) Barcelona, Institució Patxot 1931,4.º major, xv + 351 págs., amb 20 làmines. — Aquest primer volum comprèn els períodes visigòtic-carolingi (s. VI-IX) i el de Reconquesta (segles X-XII) per la cultura musulmana i la cultura cristiana. Abundosa documentació en notes històriques, transcripció de textos, descripció de manuscrits.

3731. - Vera, F., *Historia de la matemática en España*, t. II. *Los precursores del Renacimiento, siglos XIII-XV*. Madrid, ed. Suárez 1931,12.º, 512 p. — La obra completa constará de 7 tomos. El primero salió en 1929. En el segundo se estudian especialmente las obras de Alfonso X: *Tablas Alfonsinas*, cod. 97 de la Bib. Nac., labor de los comentaristas posteriores de los siglos XIV y XV; *Libro del Saber de*

Astronomía. Un capítulo para las obras de Raymundo Lull y otro para las *tablas astronómicas* atribuídas a Pedro III de Aragón. De especial interés el capítulo (págs. 290-409) dedicado a la cartografía española || ex: Archeion 13(1931)383-384.

3732. - Vera, F., *El tratado de astrología del marqués de Villena* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)18-67]. — El tratado se halla en el ms. R. 2 de la Biblioteca Nac. de Madrid. Antecedentes y detalle de su contenido con transcripción de varios fragmentos. Los 4 primeros capítulos son más bien de carácter filosófico (creación, movimiento de los cielos). Los restantes de carácter astrológico: De la tierra, del agua, del ayre, de los planetas, de la luna, eclipses y del movimiento de los astros. Prescindiendo de pequeñas incursiones al campo de la superstición nada hay en este tratado que no sea ciencia pura. Las dos partes en que puede dividirse el tratado atribuído a Villena, la primera, — cosmológica — pertenece al siglo XIII, y la segunda — astronómica — al XIV, con algunos atisbos científicos de la primera mitad del s. XV, época en que fué escrito.

Vària

3733. - González Olmedo, F., *La Silva Palentina* Razón y Fe 94 (1931)385-400;95(1931)48-67,242-252]. — Compilación histórica escrita por D. Alonso Fernández de Madrid, arcediano de Alcor, de la cual sólo se han publicado pequeños fragmentos: *Compilación, o cathalogo de los obispos que por antiguas escripturas y modernas, hallamos aver presedido en la iglesia de Palencia, etc. Manuscritos.* Biografía del autor (1474-1559).

3734. - Pascual y Beltrán, V., *Játiva biográfica*, 1931,4.º Valencia, Renovación tipográfica, dos tomos de 320 y 282 págs., con fotograbados. — Catálogo de setabenses ilustres clasificados por sus profesiones. Varones eminentes en santidad. Falta el tercer tomo || ex: Anales Centr. Cult. valenciana 4(1931)252.

3735. - Huizinga, J., *El otoño de la edad media.* — *Estudios sobre las formas de la vida y del espíritu durante los siglos XIV y XV en Francia y Países Bajos.* — Tomo II. Traducido del alemán por José Gaos. Madrid, Imp. Galo Sáez, Edit. "Revista de Occidente", 1930, 4.º,276 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)9.

3736. - Pfandl, L., *Spanische Frömmigkeit* [Deutsche Hauschatz 56(1929-30)405-408,5 gravats] || ex: Iber-Amer. Archiv. 4(1931) Beilage, 6.

3737. - Lindeer, F., *Das spanische Markt- und Börsenwesen unter besondere Berücksichtigung der "Ferias" und "Lonjas".* Berlin i Bonn, F. Dümmler 1930,8.º,118 p. || ex: Rev. crit. Hist. Lit. 65(1931)72.

3738. - Mateu i Llopis, F., *Les relacions monetàries entre Catalunya i València des de 1276 a 1376.* Sociedad Castellonense de Cultura, Castelló de la Plana 1931 || ex: Par. cristiana 13(1931)339-340.

3739. - *El curanderismo en Montserrat*. Publicación del Colegio oficial de médicos de Barcelona. Barcelona 1931, 32 págs. || ex: Bol. Acad. Esp. 18(1931)840.

ART, ARQUEOLOGIA

Obres generals

3740. - Marqués de Lozoya, *Historia del arte hispánico*. Tomo I. Barcelona, Salvat ed. 1931. — El tomo comprende desde la prehistoria a la época románica inclusive.

3741. - Pérez Constantí, P., *Diccionario de artistas que florecieron en Galicia durante los siglos XVI y XVII*. Santiago. Imp. del Seminario C. Central 4.º, VIII-609 págs. — Redactado utilizando como fuente principal los archivos de protocolos, y además los catedralicios, municipales, parroquiales y otros de diversas corporaciones civiles y eclesiásticas || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)87.

3742. - Gudiol i Cunill, J., *El Museu arqueològic-artístic episcopal de Vich*. — Memòria llegida en la reunió de Junta Directiva que tingué lloc el dia 26 d'abril de 1931. Vich, Tip. Balmesiana 1931, 8.º, 16 p.

3743. - Batelli, G. y Correia, V., *Orígenes del Renacimiento en Portugal* [Arte e Arqueología, 1]. — El introductor del Renacimiento en Portugal fué Sansovino y no los artistas españoles y franceses || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)94.

3744. - Weise, G., *Spanische Kunst im Zeitalter der Gegenreformation* [Christl. Kunst 27(1931)289-315]. — Ullada general i desenrotllament de l'arquitectura, escultura i pintura hispàniques als segles XVI-XVII. Aquest art està inspirat per l'esperit de la contrareforma. 30 gravats.

3745. - Cascales Muñoz, J., *Las bellas artes en Sevilla. La pintura, la escultura y la cerámica artística en Sevilla desde el siglo XIII hasta nuestros días*. Apuntes históricos y biográficos. Toledo 1929, 2 vols. de 382 y 226 p., 80 láms. — I. - La pintura: Los maestros por excelencia: Primer período de la pintura cristiana en Sevilla. - Segundo período: el gusto ojival y la introducción de la pintura al óleo. - Tercer período: la influencia italiana. - Cuarto: el naturalismo. — Quinto: la edad de oro de la pintura en Sevilla. - Sexto: la decadencia. - Séptimo: el renacimiento de la pintura en Sevilla. - Octavo: Pintores posteriores a Ed. Cano. 2. - La escultura. Escultores de los siglos XV, XVI, XVII, XVIII y XIX || ex: Ibero-Amer. Archiv. 4(1931)276.

3746. - Ráfols, J. F., *Pintura y escultura del Renacimiento italiano*. Barcelona, Seix Barral, hnos., 1930, 8.º 226 págs. || Bibl. gen. esp. 9(1931)38

3747. - Furió, V., *Notes per un catàleg de les làmines gravades per Francesc Muntaner, benemèrit gravador mallorquí del segle XVIII* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1930)287-289]. — Làmines existents a la "Caligrafia Nacional" i en poder de l'autor. 1 làmina.

3748. - Niño Azcona, L., *Felipe II y los artistas de El Escorial hasta el año 1600* [Rev. ecles. 3(1931)700-714]. — Notas sacadas del archivo parroquial de la parroquia de El Escorial sobre los arquitectos, pintores, escultores y otros artífices. Arq.: J. B. de Toledo, Juan de Herrera, F. de Mora, fray A. de Villacastín. Pintores: Lugueto, Rómulo Cincinato, Peregrín de Peregrini Tibaldi, Francisco de Urbino. Continúa.

3749. - Biurrun, T., *Inventario de la riqueza artística de la Diócesis de Pamplona* [Bol. Com. Mon. Navarra 2(1928)142-264]. — Importante inventario de las iglesias antiguas y objetos auténticos que en ellas se conservan, de la diócesis de Pamplona. Abundantes noticias históricas.

3750. - Arco, R. del, *Aragón, Geografía, Historia, Arte*. Huesca, Ed. V. Campo y Comp. 1931, 4.º, 684 p. || ex: Universidad 8(1931)953.

Ciutats, monuments

3751. - Salarrullana de Dios, J., *Estudios históricos sobre la ciudad de Fraga* [Universidad 8(1931)37-58, 321-338, 517-560]. — Continuación (Cfr. n. 2648). Templos parroquiales de San Miguel y San Pedro. El escultor don Juan Miguel de Orlens, sus obras para el templo de San Pedro. El verdadero castillo de Fraga. Varios grabados.

3752. - Tormo, E., *Una guía de Alba de Tormes* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)609-638]. — Un capítulo dedicado a los monumentos con notas históricas sobre las iglesias y conventos de dicha ciudad.

3753. - Covarsí, A., *Extremadura artística. En Herrera del Duque y Fuenlabrada de los Montes. Talarrubias y Puebla de Alcocer* [Rev. Centro Est. extrem., 5(1931)15-26]. — Notas artísticas de viaje. 7 láminas.

3754. - Arco, R. del, *Zaragoza histórica* (evocaciones y noticias). Huesca, tip. Vda. Justo Martínez 1928, 185 p. || ex: Bol. r. Acad. Esp. 18(1931)283.

3755. - Sarthou Carreres, C., *Un paseo por Teruel* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)35-41]. — Notas hist. artísticas. Catedral, custodia, torre mudéjar. 2 láminas.

3756. - González Simancas, M., *Toledo. Sus monumentos y arte ornamental. Guía artística*. Madrid, tip. Regina 1929, 270 p. 305 ilustraciones || ex: Bol. r. Acad. Esp. 18(1931)285.

3757. - Artigas, P., *San Esteban de Gormaz* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)139-154]. — Breve noticia histórica.

3758. - Covarsí, A., *Los monumentos histórico-artísticos de la provincia de Badajoz* [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)243-259]. — Descripción de los monumentos declarados "Monumentos nacionales", entre ellos la catedral, el monasterio de Teutudía y el convento de Gabra de León. Continuará.

3759. - Serra Boldú, V., *Seo de Urgel. Descripción histórica*. Barcelona, Bibl. de Turismo de la "Atracción de forasteros", 62 págs., con fotografías. — Guía turística || ex: Hormiga de Oro (1931)[44].

3760. - Esperabe de Arteaga, E., *Salamanca en la mano. - Noticias histórico-descriptivas. El álbum completo de la Salamanca artística y monumental*. Salamanca, Ed. Francisco Núñez 1930, 8.º, 333 págs. + 1 plano || ex: Bibl gen. esp. 9(1931)87.

3761. - Ebhardt, B., *Eine Burgenstudienfahrt durch Spanien* [Forschungen u. Fortschritte 7(1931)49-50]. — Breus notes sobre la construcció i estil dels castells antics hispànics, influències dels diferents pobles visigòtics, àrabs, etc.

3762. - Conde de Cedillo, *Balisa, Paradinas, Melque de Cercos, Juarros de Voltoya, San Miguel de Parraces, San García, Aragoneses* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)1-19, 77-93]. — Notas artísticas, históricas. Iglesias, 2 cruces parroquiales, mosaico romano, artesonados, un cuadro de Bartolomé Montalvo. Con varias láminas.

3763-64. - Zarco, J., *El Escorial y el Arte* [Rel. y Cultura 16(1931)63-72]. — Pròleg del P. Cuevas publicat en el seu llibre: *Inventario de las alhajas, pinturas y objetos de valor y curiosidad donados por Felipe II al Monasterio de El Escorial*, 1571-1598 (Madrid 1930).

3765. - *Noticias topográficas de la ciudad de Valencia, según un manuscrito de Antonio Suárez* (siglo XVIII) [Arch. Arte valenciano 12(1931)83-95]. — Conclusión. Se describe la ciudad por barrios y manzanas. Notas históricas, acompañadas de muchos dibujos, sobre los edificios.

3766. - Lucka, E., *Gotische katedralen in Spanien* [Getreue Eckart 8 (1931)667-675, 6 figs.]. — Caràcter del gòtic de les catedrals hispàniques. Il·lustracions de les d'Àvila, Burgos, Salamanca, Sevilla i Tarra-gona.

3767. - Bonet, Ll., *El Collegi de Corpus Christi de València* [Vida cristiana 19(1931)72-80]. — Fundació d'aquest col·legi en 1584 per l'arquebisbe beat Joan de Ribera. Els estatuts, l'edifici renaixentista i els seus tresors artístics.

3768. - Torres Balbás, L., *El ex-convento de San Francisco de la Alhambra* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)126-138]. — Fué este monasterio sepulcro de la reina Isabel la Católica y el primero construido después de la reconquista. Su reparación.

3769. - Martorell, F., *Catedral de Barcelona* (Cataluña artística, t I.) Barcelona, Imp. Altés 1930, 8.º, 36 p., 64 figs.

3770. - *El arte en España*. — Colección de pequeñas monografías sobre los monumentos y tesoros artísticos de España, editados por la casa Thomas de Barcelona. Abundante y escogida ilustración en láminas 16.º, precedida de una breve introducción en castellano, francés e inglés. Últimos fascículos: n. 30, *La catedral de Sevilla*; n. 31, *La catedral de Sevilla, museo*; n. 32, *Monasterio de Santas Creus*; n. 33, *Cámara Santa de la catedral de Oviedo*; n. 34, *La catedral de Segovia*. Precio, 2 pesetas fascículo.

3771. - García Rey, Comandante. *El Deán don Diego de Castilla y la reconstrucción de Santo Domingo de Toledo*. Toledo (1928) 147. || ex: Bull. hisp. 32(1930)82.

3772. - Vitorino, P., *Mosteiro da Batalha* Porto, Ed. Marqués Abreu 1930, 34 págs. de text i 52 gravats || ex: Brotéria 12(1931)335-336.

3773-74. - Papell, A., *Sant Pere de Roda*. Figueres, Ideal tipografia 1930, 8.º 139 págs. i 14 làmines || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)12.

3775. - Cortezo, G., *El convento-castillo de Calatrava la nueva*. [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)42-45]. — Del siglo XIII, y de estilo ojival de transición. 1 lámina.

3776. - Folch i Torres, J., *La capella de Sant Jordi al palau de la Generalitat* (El tesoro artístico de Catalunya). Barcelona, 1931, 16 p. i 33 làmines. — Historia de la capella, construida al s. XV, i restauracions posteriors. El seu tesoro: tern, frontal (s. XV), imatge del Sant (s. XVI), reliquiàris.

3777. - Toda, E., *Monasterio de Santas Creus* (Cataluña artística). Barcelona, Imp. Altés 1929, 8.º, 23 págs., 64 figs.

3778. - Tejera, L. de la, *El monasterio de San Juan de la Peña* [Bol. Soc. Esp. Exc. 39(1931)52-66]. — Continuación de este "Entrenimiento geográfico-histórico con algo de arqueología".

3779-80. - López de Meneses, A., *El Oratorio del caballero de Gracia* [Bol. Soc. Esp. Exc. 39(1931)299-308]. — Historial de esta iglesia de Madrid construida a fines del siglo XVIII. Varias láminas. Diseños de los proyectos.

3781. - Llorca, F., *San Juan del Hospital de Valencia*. Valencia, talleres Prometeo 1930, 150 p., 23 láms. || Bol. Soc. cast. Cultura 12(1931)214-215.

3782. - Macedo, L., de, *A igreja de Santa Maria Madalena de Lisboa*. Lisboa, Solução ed. 1930, 137 págs. || ex: Nação Port., ser. 6, t. 1, 71.

3783. - Martín Gil, T., *La iglesia parroquial del Casar de Cáceres y su retablo mayor* [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)39-58]. — Historial de la iglesia (s. XVI) y del magnífico retablo de principios del s. XVII con bellas esculturas, obra de los escultores Tomás de la Huerta, J. Hernández Mostazo y P. de la Quadra. Otras obras de arte. 8 láminas.

3784. - Daunis, L., *La basilica de Santa Maria del Mar*. Barcelona 1929, 62 p. — Breu història i descripció de l'esmentada basílica, amb il·lustracions.

3785. - Blasi i Vallespinosa, F., *Santuaris marians de la diòcesi de Tarragona* [Rev. Centre Lectura 11(1930)221-241 i ns. ss.]. — Notes històriques i de turisme dels santuaris de les diverses poblacions, posades per ordre alfabètic. Abundant il·lustració, important per a la iconografia mariana.

3786. - Martí Albanell, F., *Santuaris Marians de Catalunya: La Mare de Déu dels Munts* [Juventus 10(1931)582-587]. — Santuari de la Mare de Déu dels Munts, al Lluçanès i a 1150 metres d'altura, ja citat en 1282. Imatge dels temps romànics.

3787. - Vidal i Barraquer, F., *VI centenario de la Consagración de la Catedral de Tarragona*. Tarragona, 1931, 60 p. — Edició de luxe, amb gravats, costejada pel Capítol catedralici, de la pastoral sobre el temple metropolità amb motiu del 6.e centenari que s'esqueia suara. [Rius.

3788. - Fullana Mira, Ll., *El palau del Real* [Cult. valenciana 5 (1930)236-238; 6(1931)44-46]. — Continuen les notes històriques. Privilegis concedits a la capella del s. XV.

3789. - Mateu i Llopis, F., *Algunas notes pertanyentes a l'esglesia major de Santa Maria, de Morvedre* [Cult. valenciana 5(1930)239-241]. — Notes ordenades per anys (1746-1783), tretes d'un lligall procedent d'Hisenda. Arxiu General de València. Sobre compres d'objectes litúrgics i obres.

Romà

3790. - Ribas i Bertran, M., *El temple romà d'Iluro* [Par. crist. 12 (1930)492-502, 5 fig.]. — Breus notes sobre els restes, especialment inscripcions, del temple romà que hi hauria a Iluro (Mataró) i sobre la propagació del cristianisme.

3791. - Pelufo, V., *Alcira, sucesora de la Sucro ibera* [Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)21-23].

3792. - Primitiu, N., *Excavacions de València (cont.)* [Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)57-72, 137-160]. — València visigòtica i València romana. Vestigis de ruïnes, en general, poc importants.

3793. - Vilaseca, S., *Enterraments d'època romana a Reus i el Molinar* [Rev. Centre Lectura 11(1930)324-327]. — Breus notes sobre les troballes en 1929-1930 (que ara continuen), de sepulcres romans, amb una làmina.

3794. - Junta superior de excavaciones y antigüedades. *Memorias* núm. 106. *Excavaciones en la colonia de San Pedro Alcántara* (Málaga) por J. Pérez de Barradas. Madrid 1930, 18 p. 19 láminas. Hay una necrópolis visigoda siglos IV-VII. Varios sepulcros, objetos de cerámica, etc. Grabado de una inscripción cristiana, de una niña (infan[s]) de dos años ocho meses (del s. IV-V) que creemos puede leerse así:

FIRMANA IN(crismon)FAS ANima
DVL̄CIS VIXIT IN BONIS
ANNIS DVOBV̄S MENSES
oCTO RECOLLECTA EST IN
p̄ACE SEPTIM... KALEN
daS FEBRVAR... ES SA

3795. - Serra Vilaró, J., *Excavaciones en la necrópolis romano-cristiana de Tarragona*. Madrid 1930, 24 págs. 11 láminas, 1 plano, 4 figuras [Junta Superior de Excavaciones y antigüedades. Memoria n. 111]. — Complemento de las dos Memorias anteriores (Cfr. ns. 1203, 1808) sobre la necrópolis de Tarragona. Descripción de unos 25 sepulcros y restos de un baptisterio. Monedas, objetos de cerámica, etc.

3796. - Serra i Vilaró, J., *Baptisteri romà de Tarragona* [Anal. Sac. Tarrac. 7(1931)351-356]. — Descripció d'un baptisteri trobat a la necrópolis romano-cristiana de Tarragona. És de 2'70 × 2'35 m. amb tres esglaons i molt semblant al d'Hipona. Probablement del segle IV. Gravats i plantes.

3797. - Fernández Godín, S. y Pérez de Barradas, J., *Excavaciones en la necrópolis visigoda de Daganzo de Arriba* (Madrid). Madrid 1931, 16 págs. 13 láminas (Junta Sup. de Excavaciones y Antigüedades, Memoria n. 114). — Descubiertas unas 25 sepulturas orientadas de Este a Oeste, construídas con poco esmero, cubiertas con piedras toscas. Hallazgo de algunos objetos de oro y bronce, cerámica, etc. No hay inscripciones. La necrópolis parece del s. VII.

3798. - Melida, J. R., *El disco de Teodosio*. Madrid, Academia de la Historia 1930, 4.º, 43 págs. y seis láminas. — Supone que el disco es un clipeo de uso civil y que se trata de una obra bizantina del reinado de Teodosio || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)88.

3799. - Carriazo, J. de M., *Un sarcófago protocristiano en el Prado de Sevilla* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)113-118]. — Sirve este sarcófago de asiento en la vieja ermita del prado de San Sebastián de Sevilla. Mide 213 + 54 + 50 cm. Strigiles y tres figuras. La del centro, una joven con túnica hasta los pies, con un rollo en la mano y un

cesto de frutos a su derecha. En los extremos dos genios alados que sostienen, a la altura del pecho, un lepocino, seguramente una liebre. Es un ejemplo perfecto de esas obras antiguas que pudieron usar indistintamente cristianos y paganos. El autor se inclina a creerlo cristiano. 2 láminas.

3800. - Vives, J., *Els sarcòfags cristians antics* [Bon Pastor 9(1931) 209-214, 292-299]. — Les escenes referents a Sant Pere, especialment els seus grans privilegis, en els sarcòfags antics segons l'obra de Wilpert.

Romànic

3801. - Marqués de Lozoya, *La epigrafía en las iglesias románicas de Segovia* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)242]. — Estudio de 16 inscripciones sepulcrales de los siglos XII y XIII, existentes en varias iglesias de Segovia. Transcripción del texto. 2 láminas con 11 figuras.

3802. - Castillo, A. del, *Las inscripciones medioevales de Santa Eufemia de Ambía* [Bol. Acad. gallega 26(1931)12-15]. — Dos fragmentos de inscripción en relieve: “[in honorem] Sancti Salvatoris Sancte Eufemie”. La *t* es visigótica, probablemente de la segunda mitad del s. IX. Grabados. Este artículo se reproduce también en Bol. Com. prov. Mon. Orense 9(1931)244-248.

3803. - Huidobro, L., *The art of the reconquest in Castille* (valle de Mena) [Art. Bulletin 13(1931)160-176]. — En el *Valle de Mena* es troben els més antics monuments del temps de la Reconquesta. Notes sobre els de Taranco, Burceña, Vivanco, San Julián de Ovilla, San Julián de Mena, San Pelayo, 4 làmines amb 22 figures.

3804. - Torres Balbás, L., *Iglesias románicas españolas con bóvedas de cañón en las naves laterales de eje normal al del templo* [Arch. esp. Arte y Arq. 7(1931)1-22]. — Estudio arquitectónico de las iglesias de Santa María de Oya (Pontevedra) del s. XIII; Santa María de Mave (Palencia), del año 1200; Santa María de Villanueva (Asturias), de hacia el 1150, y de San Miguel de Almazán (Soria), de mediados del siglo XII. Abundante ilustración: plantas y alzados en el texto y en 5 láminas, y otras 8 láminas de grabados.

3805. - Fernández Oxea, J. R., *A eirexa de San Salvador de Sobrado de Trives* [Arquivos Sem. Est. galegos 3(1929)251-266]. — Descripción de esta interesante iglesia románica y especialmente de los capiteles. 5 láminas y varias figuras en el texto.

3806. - Lacarra, J. M., *La catedral románica de Pamplona* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)73-86]. — Nuevos documentos del Archivo de la catedral de Pamplona que dan nueva luz sobre la construcción y sobre los autores de dicha catedral, años 1097-1127.

3807. - Pérez de Urbel, J. y Whitehill, W. M., *La iglesia románica de San Quirce* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)794-812]. — Descripción muy

detallada de la arquitectura y escultura de esta iglesia. De la paleografía de las inscripciones se deduce que no es posterior al primer tercio del siglo XII. Rica iconografía. 24 láminas.

3808. - Castillo, A. del *La iglesia de Pungín y el sepulcro de San Vintila* [Bol. Acad. gallega 26(1931)34-39]. — De la inscripción visigótica de San Vintila, publicada por muchos autores (Morales, Flórez, Masdeu, Fita) pero sin que vieran el original, sólo se conserva el fragmento "Hic requiescit famulus Dei". Las restantes letras se dice que fueron picadas. El autor sospecha que nunca fueron grabadas.

3809. - Richert, G., *La ornamentación de los tímpanos en las iglesias románicas de Portugal* [Inv. y Progreso 5(1931)22-24]. — Pobreza de estos tímpanos en Portugal. Los principales monumentos.

3810. - Carrizo Santolaya, R., *Iglesia y Castillo de San Martín Sarrroca* [Juventus 10(1931)529-536]. — En la iglesia románica se encontró hace poco al ser restaurada una imagen de la Virgen de los s. XII-XIII. Retablo de Santa Lucía, del pintor Luis Borrásá.

3811. - Fernández Oxea, J. R., *As eirexas de Cesuris e Vidueira* [Arquivos Sem. Est. galegos 3(1929)217-250]. — Santa María la real de Cesuris: de la primitiva iglesia s. XI-XII, sólo queda la portada muy destrozada. Lo demás del s. XVI y siguientes. La de San Miguel de Vidueira es del s. XVIII. Apéndices de cuentas de las obras. Grabados.

Aràbic

3812. - *La Sinagoga de Córdoba*. Resumen histórico [Anales Com. prov. Mon. Córdoba (1927-28)65-85]. — Descripción de la sinagoga construida en 1314 para preparar su restauración. Tres grabados y transcripción de las inscripciones hebreas.

3813. - Gómez Moreno, M., *El entrecruzamiento de arcadas en la arquitectura árabe* [Bol. r. Acad. Córdoba 8(1929)233-251]. — Reproducción de la conferencia leída en París, Congrès d'histoire de l'Art, 1921.

3814. - Castejón, E., *Córdoba califal* [Bol. r. Acad. Córdoba 8 (1929)255-339]. — El capítulo IX de este largo artículo (329-337) dedicado a las iglesias y monasterios cristianos.

Arquitectura

3815 - Lampérez y Romea, V., *Historia de la Arquitectura Cristiana Española en la Edad Media según el estudio de los elementos y los monumentos*. Madrid, 1930, 3 vols. I: 527 p. 329 figs., II: 662 p. 482 figs., III: 642 p. 405 figs., y 14 láminas. — Segunda edición corregida y notablemente aumentada con abundantísima ilustración de esta obra, la más importante para el estudio de los monumentos cristianos medievales de España.

3816. - San Román, F. de B., *Las obras y los arquitectos del Cardenal Mendoza* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)153-162]. — Notas sacadas de tres libros de cuentas del Cardenal en el archivo de la Diputación de Toledo. Hay noticias sobre Santa Cruz de Jerusalén, de Roma, El Colegio de Santa Cruz de Valladolid; el palacio de Guadalajara y otros, y sobre los artistas Alberto de Carvajal y Lorenzo Vázquez de Segovia.

3817-18. - Lladó y Ferragut, J., *Rincones de Palma. I: Las ventanas coronelles*. — Breve estudio histórico. Mallorca, Lib. Politécnica 1930, 8.º, 22 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)107.

3819. - Martínez Burgos, M., *Arco de Santa María y Museo arqueológico provincial de Burgos*. Burgos 1929. — Guía per al que visita el museu provincial arqueològic de Burgos. — [Rius.

3820. - Blanco Lon, A., *La arquitectura provenzal y sus relaciones con la valenciana* [Cult. valenciana 5(1930)191-205]. — Conferencia. Unidad de arquitectura provenzal-catalana-valenciana en la época románica y gótica en oposición a la alemana o del Norte.

3821. - Carro García, X., *O tímpano da Capela de Dona Leonor* [Arquivos Sem. Est. galegos 5(1930)145-152 y 2 figs.]. — Tímpano del siglo XIV con una interesante escultura de la Adoración de los Magos: Nuestra Señora coronada, sentada en sillón tiene el Niño Jesús en la falda también coronado y bendiciendo con la mano derecha. Los reyes, San José poniendo la mano sobre una mujer arrodillada, posiblemente Doña Leonor.

3822. - Díaz-Jiménez, E., *Catedral de León: la cúpula del s. XVII y la linterna del s. XVIII* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)498-525]. — Notas y documentos acerca de los autores de las mencionadas cúpula y linterna, de sus proyectos y de las vicisitudes de ambas construcciones. 1 lámina.

3823. - Sitwell, S., *Spanish baroque art. With buildings in Portugal, Mexico and other colonies*. Londres, Duckworth 1931, 8.º, 112 p. || ex: Rev. Hist. écll. 27(1931)459*.

3824. - Sánchez Reyes, E., *Lenguas de piedra. Sobre los enigmas del claustro universitario salmantino* [Hom. Artigas 1(1931)261-295]. — Inscripciones algo enigmáticas de dicho claustro acompañadas de representaciones en relieve. Reproducción e interpretación.

Escultura

3825. - Weise, G., *Spanische Plastik aus sieben Jahrhunderten. t. 3: Renaissance und Frühbarok in Altkastilien*. Reutlingen, Gryphnis-Verlag 1930, 360 p. i 523 láminas. — Dividido este tomo en dos volúmenes

comprende el primero la historia de la plástica del gótico posterior de Castilla la Vieja y la del Renacimiento de la escuela de Burgos. El segundo volumen está dedicado a la plástica renacentista de las escuelas de Palencia y Valladolid. — [Vincke.

3826. - Duran i Cañameras, F., *Un capítol de la Història de l'escultura medieval catalana* [Butll. Centre exc. Catalunya 41(1931)55-66, 81-89]. — Notes sobre l'escultura funerària de les laudes o lloses sepulcrales i dels sepulcres.

3827. - Correia, V., *O retábulo da capela-mór de Alcobça* [Instituto 81(1931)169-188]. — Descripció de la capella en 1781. Notes d'inventaris i de comptes sobre les obres fetes pel retaule i capella ara restaurats.

3828. - Vich i Salom, J., *Talles per l'església i retaule de Nostra Dona Santa Maria del Camí*. Segle XIV [Boll. Soc. arq. Iuliana 23 (1931)406-409]. — Transcripció d'un llibre antic.

3829. - Carreres Zacarés, S., *Cruces terminales de la ciudad de Valencia* [Arch. Arte valenciano 13(1927)83-108, 14(1928)65-83]. — Causas de la erección de estas cruces. La más verosímil y general fué la de poner los caminos bajo la protección de la cruz. La primera se acordó erigirla en 1372 en el camino de Barcelona. Tenía una cubierta a manera de edículo. Las del camino de Játiva y la de Mislata son también del siglo XIV y con edículo. Otra docena de cruces en los caminos principales y secundarios de los alrededores de Valencia (s. XV-XVI). Abundante documentación y 20 grabados.

3830. - Gasch, J., *El retablo de la capilla de S. Jaime de la Catedral* [Cult. valenciana 5(1930)206-212]. — Era costumbre en las antiguas cofradías valencianas ir a los entierros en procesión llevando el Santo titular. La cofradía de San Jaime, fundada en 1282, tenía en 1470 una imagen de plata del santo que era llevada en los entierros. A fines del s. XV (1494-1505) se hizo un retablo. Datos de los inventarios antiguos sobre estas imágenes.

3831. - Duran i Sanpere, A., *El retaule de Gerp al museu de la ciutadela* [Butll. Museus Art. Barc. 1(1931)67-73]. — Bell retaule gòtic de pedra amb policromia: Dormició i Assumpció de la Verge, tentacions de Sant Antoni, altres figures.

3832. - Navarro, J. G., *La escultura en el Ecuador* (Siglos XVI al XVIII). Prólogo de José Francés. 1929, 4.º, xxix-197 págs. — Preponderancia artística de Quito, origen de sus escuelas radicadas en los conventos. Su florecimiento || ex: Razón y Fe 95(1931)279-283.

3833. - Comandante García Rey, *Juan B. Monegro* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)109-125; 183-189]. — Biografía de este escultor y arquitecto toledano del s. XVI. Sus obras.

3834. - Kelly, F. M., *La estatua de plata de San Jorge, del Museo de Barcelona* [The Connoisseur, sept. 1930]. — Cree que la obra es española y de los años 1430-1440 || ex.: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931) 94.

3835. - Sánchez Gozalbo, A., *Madona Santa Mariv del Llosar* [Cult. valenciana 5(1930)213-216]. — Imatge de pedra de l'ermita de Vilafrañca del Cid. Notícies des del segle XV.

3836. - Pérez N., *Viajes por la España Mariana* [Estrella del Mar 12(1931)234-35, 530-31]. — Continuando la serie de notas históricas sobre las imágenes de la Virgen en España, trata de La Vulnerata del colegio de los ingleses de Valladolid, imagen del siglo XVI, injuriada en 1596 por los marinos de la escuadra inglesa en Cádiz. En el segundo artículo se trata de la Virgen de las Angustias de Granada.

3837. - Díaz Jiménez, E., *Datos para la historia de la imaginería* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)346-349]. — Notable estatua de San Sebastián del s. XV, de la catedral de León, de autor desconocido.

3838. - Bulbena, E., *El mestre Amadeu, figurista de Pessebres* (1745-1821) [Butll. Museus Art. Barc. 1(1931)9-14]. — Amadeu i les seves figures de pessebre.

3839. - Duran i Sanpere, A., *Esclariments a la Història de l'Art català* [Vida cristiana 18(1931)348-353, 19(1931)4-8]. — Sobre l'estàtua gòtica de Sant Oleguer de l'escultor Pere Ça Anglada (1406) que es troba en un sepulcre barroc. Notes històriques.

3840-41. - Macho, V., *Ensayo biográfico y estudio sobre la obra de Alonso Berruguete* [Arte Esp. 10(1931)142-151]. — Notas artísticas: el taller de Berruguete; la composición de los retablos; autos de fe; retablo y Cristo de San Benito (Valladolid) i tablas del coro de Toledo; la Transfiguración, Santa Úrsula (Toledo); sepulcro del Cardenal Tavera. Varias láminas, ocho figuras.

3842. - Torvado, J., *El crucifijo de Juan de Juni* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)37-40, 1 lám.]. — Historial de este crucifijo, quizá la última obra de Juni, que debía ser colocado en lo alto del trascoro de la catedral de León y fué a parar en un rincón en donde ha sido hallado.

3843. - Conteneau, G., *Pedro Mena y el misticismo español*. Granada, Traveset 1930, 8.º, 28 p., 19 lam. || ex.: Amer. Journal Arch. 35(1931)225.

3844. - Gallego Burin, A., *Pedro de Mena y el misticismo español* [Bol. Univ. Granada 2(1930)3-28 + 19 láminas]. — Formación religiosa de Mena. El ascetismo en su arte: Humanidad dominada, obsesionada por su salvación y siempre a la busca de Dios, al que, no pudiendo concebir detrás de las estrellas, necesita atraer y estrechar contra si, en la humanidad dolorida y sagnante de un Crucifijo. Este era el arte que Pedro de Mena había de cultivar. Sus principales esculturas: Dolorosa, Magdalenas, San Francisco, Pedro de Alcántara, Diego de Alcalá, etc.

3845. - Díaz Jiménez, E., *Una imagen desconocida y ejecutada por Pedro de Mena* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)309-312]. — Es la imagen policromada de Santa María Egipciaca, propiedad de D. Cipriano García Lubén, de León. Se distingue de la de Madrid por la expresión de fervor religioso. Tres láminas.

3846. - Torbado, J. C., *Catedral de León. Retablo de la Capilla del Cristo* [Arch. esp. Arte Arq. 21(1931)213-19,4 láminas]. — Restablecimiento del retablo de la Crucifixión, cuyos elementos estaban dispersos: El Crucificado con la Virgen y San Juan, de tamaño natural, en madera policromada en la hornacina central y cuatro pequeñas hornacinas con las esculturas de los evangelistas. Notas sobre el escultor Juan de Valmaseda, otras obras suyas (s. XVI).

Iconografía

3847. - Fariñas Windel, M. I. F., *La Imagen de Jesucristo Amor Misericordioso y el arte* [Vida sobrenatural 21(1931)41-51, 100-108]. — Sobre la piedad que debe resplandecer en las imágenes religiosas. Excelencia de algunas obras modernas de la Sulamitis. Doctrina de San Juan de la Cruz sobre el culto de las imágenes.

3848. - Ruiz, D., *El Crucifijo en el Arte* [Estrella del Mar 12(1931)145-172]. — Iconografía de la representación de Jesús crucificado desde los tiempos primitivos hasta el Renacimiento, ilustrada con 45 figuras.

3849. - Conde, L., *La Virgen en la pintura*. Barcelona, Editorial Juventud, S. A., 1930, 4.º, xvi + 104 láminas || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)5.

3850. - Saralegui, L. de, *La Virgen de la Leche* [Arch. Arte valenciano 14(1928)85-98, con 13 fotograbados]. — Iconografía de la *Virgen de la Leche* en las diversas escuelas. Una docena de ejemplares, del reino de Valencia.

3851. - Torre Revello, J., *La Virgen del Buen Aire*. Buenos Ayres 1931, 4.º, 44 págs (Pub. del Inst. de Invest. hist., Fac. de Filosofía y Letras, n. 57). — La advocación de la Virgen del Buen Aire es anterior al descubrimiento de América, teniendo su origen en Cagliari (Cerdeña) de donde pasó a España y después al Río de la Plata con la expedición de Pedro de Mendoza. Tabla de la Casa de la Contratación de Sevilla que no tiene relación con la advocación del Buen Aire y que dió margen a equívocas y a fantásticas interpretaciones. 3 láminas (la Virgen de Cagliari y la Imagen de Ntra. Sra. de los Navegantes que perteneció a la Casa de Contratación).

3852. - Herzog zu Sachsen, J. G., *Ikographische Beobachtungen in Spanien über die Darstellung des Apostels Petrus und des hl. Antonius von Padua* [Spanische Forschungen 3(1931)458-460]. — Original representació de Sant Pere, penitent plorant als peus de Jesús lli-

gat a la columna en 4 exemplars de Córdoba i Sevilla, dels anys 1500 a 1600. Representa la confessió. La primera representació de Sant Antoni de Pàdua amb el Nen Jesús al braç, és al Museu de Madrid i de prop del 1500. Variacions d'aquesta representació i explicació del seu desenrotllament.

3853. - Alvarez Cabanas, A., *Iconografía de San Agustín* [Rel. y Cultura 15(1931)285-306]. — Representaciones artísticas de San Agustín, especialmente en la pintura, en la escuela española y en las otras europeas. 8 láminas dobles.

3854. - Sanxo, P. A., *Sobre representar estigmatitzada Santa Caterina de Sena* (1782) [Boll. Soc. arq. luliana 23(1931)435-436]. — A Mallorca al s. XVII s'estengué la devoció a la Santa de Siena. El decret de Sixte IV de 1742 prohibí que la Santa fos representada amb els estigmes. De les moltes estàtues de Mallorca només porta els estigmes l'estàtua del retaule major del monestir de Dominiques de Palma. Li apareix Jesucrist del que surten els raigs que van a la benaurada.

Vària

3855. - Mattos, A. de, *Subsídios para a história do Porto* (Notas biblió-iconográficas para a sua história). Porto. "Amigos do Museu", 1929, 8.º, 82 págs. — Insígnies de les armes de la ciutat de Porto des del s. XII || ex: Brotéria 13(1931)262.

3856. - Berraondo, R., *Iconografía de los Señores de Vizcaya en el siglo XIII* [Rev. int. Est. vascos 22(1931)542-554]. — Los seis señores de Vizcaya en los sellos, sepulcros y algunas estatuas.

3857. - Marqués del Saltillo, *La heráldica en el Arte* [Art. Esp. 10 (1931)194-199]. — Notas históricas (con motivo de una exposición no celebrada), con rica ilustración: cerámica; tapices, alfombras, casullas; documentos; pinturas y muebles. 53 figuras.

3858. - Fernández, X. L. e Amor, X. M., *Blasós de Ourense* [Arq. Sem. Est. galegos 5(1930)153-69, 27 figs.] — Escudos de armas existentes en la catedral de Orense (en los altares, capillas, sepulcros).

Pintura

3859. - Gue Trapier, E. de, *Catalogue of Paintings (14 and 15 centuries) in the collection of the Hispanic Society of America*. New York 1930, LIII-256 págs.

3860. - *Spanish old Masters* [Studio 102(1931)147-153]. — Exposició de 21 quadros espanyols a les "Galleries of Messrs. Tomas Harris Ltd.", des del Greco a Goya. Reproducció d'un Crist del Greco, un Judas Taddcu de Ribera, Santa Rosa de Lima de Murillo i dels Reis Magos de Valdés Leal.

3861. - Angulo Íñiguez, D., *La pintura trecentista en Toledo* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)23-30]. — Si bien no es probable la estancia del

Giotto en Toledo, como quería Fr. Román de la Higuera, es cierto que existe allí un núcleo importante de pinturas, no estudiadas, de los alrededores del 1400. Reproducción de 14 pinturas de algunas capillas de la catedral de Toledo. Notas sobre su filiación artística.

3862. - Blasco Génova, R., *Pintores de la Catedral de Ávila a fines del siglo XV* [Rev. ecles. 3(1931)663-677]. — Notas de archivo sobre algunos pintores (1460-1500): Sansón Florentín que desde el 1462 pasó la mayor parte de su vida en Ávila: Fray Pedro de Salamanca: García del Barco que hicieron obras para la catedral. Transcripción de varios documentos del Arch. Hist. Nacional.

3863. - Saralegui, L., *Miscelánea de tablas valencianas* [Bol. Soc. Esp. Exc. 39(1931)216-241]. — Notas artísticas sobre obras de "Arte de San Leocadio" existentes en Barcelona y Valencia. El maestro de Perea, Osone y sus secuaces. Varias láminas. Continúa.

3864. - Ivars, A., *El beato Nicolás Factor en las Descalzas Reales de Madrid* [Arch. Arte valenciano 12(1926)67-81, con fotograbados]. — Notas biográficas de este santo confesor de las Coletas en Valencia, llamado después a Madrid. Retrato hecho por Juan de Sariñena en 1587 (cuatro años después de la muerte del beato) conservado en las Descalzas reales y otro de Valencia. Otras representaciones del beato.

3865. - Sanchis Sivera, J., *Pintores medievales en Valencia* [Arch. Arte valenciano 14(1928)3-64, con 32 fotograbados]. — Rica documentación sacada de varios archivos, especialmente de los de protocolos, sobre más de un centenar de pintores que trabajaron en Valencia los siglos XIV y XV. De muchos de ellos no se conocen obras. De varios se dan reproducciones de sus cuadros.

3866. - *Prospectos de obras de arte existentes en la colección de The Hispanic Society*. New York, 1929-1930. — Reproducción y breves indicaciones biográficas o históricas de obras de Antolínez, Escolante, etcétera || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)88.

3867. - Angulo Íñiguez, D., *Miscelánea de pintura seiscentista*: I. *Un cuadro de Novelli en el museo de Sevilla*. - II. *Una estampa de Cornelio Cort en el taller de Zurbarán*. - III. *La pintura en Méjico. Luis Lagarto: Los desposorios de Santa Catalina (1609), de Arcos de la Frontera* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)63-72]. — Reproducción y breves notas históricas sobre estas pinturas.

3868. - Mayer, A. L., *Tableaux d'école espagnole conservés dans les musées français* [Gaz. Beaux Arts 6(1931)95-97]. — Entre les pintures hi ha: Museu de Nantes: una *Anunciació* de Murillo, una *Sagrada Família* de Zurbarán; museu de Bayona: *Adoració dels Magos* d'escola valenciana, potser de B. Bermejo.

3869. - Ribalta, J., *Retratos de valencianos ilustres procedentes del*

Convento de Jerónimos de la Murta, en Alcira. [Arch. Arte valenciano 12(1926)82;13(1927)82;14(1928)84]. — Reproducción de los cuadros.

3870. - Alvarado, F., *De arte oriental* [Arch. agust. 36(1931)5-10]. — Article publicat a la *Gaceta del Norte* el 25 de juny de 1930, descrivint 15 quadros que els agustins de Valladolid presentaren a l'Exposició Missional de Barcelona. — [Rius.

3871. - Folch i Torres, J., *Pintures murals romàniques a l'absis de l'església de Sant Miquel de Cruilles* [Butll. Museus Art. Barc. 1 (1931)74-81]. — Pintures descobertes recentment per Joan Sutrà, de Figueres. Zones de lleons i draperies. Comparació amb altres.

3872. - Gener, S. de S., *Pinturas murales del Museo arqueológico* [Anales. Com. prov. Mon. Córdoba (1927-28)53-64]. — Pinturas decorativas con alegorías a las virtudes. Serían de Pedro Romana, de fines del s. XV.

3873. - Suida, U., *Spanische Gemälde der Sammlung Contini Bonacossi* [Belvedere 9(1930)142-145,7 gravats] || ex: Iber-Amer. Archiv 4(1931)Beilage, 6.

3874. - Angulo, D., "La aprobación de la Orden franciscana", de la *Colección Johnson, de Filadelfia* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)178]. — Tabla de principios del s. XVI que, aunque se considera obra catalana, es de crear es castellana.

3875. - Salem, A. R., *La "Santa Faz" de la colección Bosch* [Revue de l'Art, marzo 1930]. — Parentesco entre esta obra y el "Ecce Homo" del palacio de Justicia de Dijón. Ambos podrían ser de Bermejo || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)93-94.

3876. - Subias y Galter, J., *Les taules gòtiques de Castelló d'Am-púries*. Girona, Dip. Provincial, 1930, 8.º, 89 pàgs. y 12 láms. — Retablo "del Nazareno" encargado, según parece, por la cofradía de notarios. Los asuntos de las tablas se refieren a la leyenda de San Miguel de Gargano || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)88.

3877. - Angulo Iñiguez, D., *Dos primitivos sevillanos del tercer cuarto del siglo XV* [Arch. esp. Arte Arq. 21(1931)271-72]. — Tabla de la Virgen con el Niño, del Convento de Santa Clara de Moguer.

3878. - Saralegui, L. de, *Las tablas de la iglesia de Borbotó* [Arch. Arte valenciano 13(1927)67-81, con 13 fotograbados]. — Retablo anónimo de las Ánimas, de principios del siglo XVI, quizá de importación flamenca (Jerusalén celeste amurallada, purgatorio, limbo, infierno). Retablo mayor con nueve tablas de la primera mitad del s. XVI, obra de un italianizante, relacionable en la escuela de San Leocadio e influido por el estilo de los Hernandos: Santa Ana, Visitación, Porciúncula, Crucifixión, Desposorios de la Virgen, algunos santos. Se adivina fácilmente ser obra de dos artistas.

3879. - Angulo Iñiguez, D., *El retablo de Cardona en el Museo del Parque de Barcelona* [Arch. esp. Arte Arq. 21(1931)272-273]. — Analogía estilística entre este retablo (Post, *History of Spanish Painting*, t. 2, fig. 146) y un Nacimiento publicado por Berenson en *Dédalo* (1931) p. 280, clasificado como obra de un pintor de Liguria.

3880. - Sánchez Cantón, F. J., *El retablo de la Reina Católica* (Addenda et corrigenda) [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)149-152, 4 láms.]. — Sobre las tablas de este retablo publicó el autor un largo estudio (Cfr. n. 2779) que ha suscitado que se descubrieran o identificaran otras tres tablas de dicho retablo. Reproducción y notas, con alguna rectificación.

3881. - Folch i Torres, J., *El retaule de Sant Llorenç de Poblet* [Butll. Museus Art. Barcelona 1(1931)3-9]. — Retaule donat al Museu en 1930. Arquitectura i iconografia d'aquest retaule de la primera meitat del s. XV, amb el *martiri de Sant Llorenç*. Gravats.

3882. - Saralegui, L. de, *Las Tablas de la Iglesia de Albal*. Barcelona, Imp. Thomas, 25 págs. separata de *Museum*. — Descripción del tríptico de Santa Lucía (s. XIV), la Virgen con el niño, atribuida al taller de Reixach y algunas tablas del s. XV || ex: Bol. Soc. cast. Cultura 12(1931)214.

3883. - V., *Un retablo de últimos del s. XIV* [Boll. Soc. arq. lulliana 23(1931)495-496]. — Parte central del retablo de N. Sra. de Gracia, del Convento de Santo Domingo de Palma, hoy en el Museo Provincial.

3884. - Torre Revello, J., *Un cuadro de la Divina Pastora llevado por Jerónimo Matorras a Buenos Aires y breve noticia de este personaje* [Bol. Inst. Inv. hist. 12(1931)75-86]. — El cuadro fué labrado en Sevilla y figura la Virgen bajo la advocación de la divina Pastora con seis santos, dos querubines y cuatro indios, en 1767.

3885. - Merediz, J. A., *La transformación española de El Greco*. Nueva interpretación de sus orígenes. Madrid, Edit. Plutarco 1931, 72 pp. y 12 láminas || ex: Rev. Filol. esp. 18(1931)82.

3886. - Alvarez Cabanas, A., *El Greco en el Escorial* [Rel. y Cultura 16(1931)229-241]. — Descripció i crítica del quadro *S. Maurici i la legió Tebea*, del Greco, existent a la sala capitular de l'Escorial. [Rius.

3887. - Geiger, W., *Radierungen zu Grecos Begräbnis des Grafen Orgaz*. Leipzig 1931, 4.º, 4 fulls, 7 làmines || ex: Lit. Zentralblatt Deutschland 82(1931)993.

3888. - Correia, V., *Recuerdos de Portugal en España* [Elucidario Nobiliárichico, vol. 2.º]. — Retablo del Condestable del Museo de Santa Águeda de Barcelona pintado por Huguet y otras obras || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)95.

3889. - Mayer, A. L., *Morales, gloria del "Manierismo" español* [Arte Esp. 10(1931)185-186]. — Morales prefiere siempre la quintaesencia de la expresión; la melancolía, la tristeza española no ha encontrado mejor expresión que en sus *vírgenes*. El naturalismo español se nota, es verdad, en ciertos detalles de las obras de Morales; pero la importancia transcendental del maestro consiste en la espiritalización ingenua de ese naturalismo.

3890. - Terrasse, Ch., *Murillo. Biographie et analyse des oeuvres de l'artiste* (L'art et la couleur). París, H. Laurens 1930, fol. 26 p. 8 pl. || ex: Rev. Hist. écol. 27(1931)466*.

3891. - Guinard, P., *Una importante obra inédita de Antonio Pereda. Los "Desposorios de la Virgen", en la iglesia de S. Sulpicio, de París* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)31-36, 2 láminas]. — Descripción de este cuadro que es una de las obras más importantes de Pereda. Procede de la iglesia de los capuchinos de Valladolid y pasó a Francia a raíz de la invasión francesa o de la exclaustración.

3892. - Penzol, P., *Nota sobre la pintura de Pablo de Céspedes* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)142-145]. — Algunos cuadros de la Academia de San Fernando del pintor cordobés: *Asunción, martirios*. Influencias.

3893. - Sanz, J. M.^a, *Pedro de Oviedo, pintor de retablos* [Rev. ecles. 3(1931)68-73]. — Presumia en Josep Ramon Castro que el retablo de Cascante era de Pere d'Oviedo i l'A. trobà en l'Arxiu de protocols de Tudela el contracte que féu dit artista el 12 març de 1509. — [Rius.

3894. - Álvarez Cabanas, A., *Tintoretto en las Salas Capitulares del Monasterio de El Escorial* [Rel. y Cultura 14(1931)40-52]. — Descripció dels quadros del Tintoretto, existents a les Sales Capitulars de l'Escorial, adquirits a Anglaterra per Felip IV: *el lavatori, l'adoració dels pastors*, etc. — [Rius.

3895-96. - Sánchez de Rivera, D., *Un cuadro de Velázquez* [Arte Esp. 10(1931)152-155]. — Cuadro de San Felipe, de la primera época de Velázquez (1616-1619). De una colección privada de Madrid. Tres láminas, 6 figuras.

3897. - Diez Molleda, E., *Tres notabilísimos cuadros de Zurbarán* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)189-191]. — *Ángel en oración, Ángel orante y San Pedro en prisión*. Especialmente notable este último.

3898. - Kehrer, H., *Koepfe des Velázquez* [Estudios eruditos 2 (1930)369-376]. — Estudi de l'evolució en l'estil de les testes dels quadros de Velázquez.

3899. - Filgueira Valverde, X., e Fernández Oxea, X. R., *O baldaquino en Galicia denantes do arte barroco* [Arquivos Sem. Est. ga-

iegos 5(1930)93-142].— Después de pasar breve revista de los ciborios de la antigüedad (Oriente, Italia y Francia) de los de Cataluña, estudia la documentación sobre los de Galicia, los del Obispo Gelmi-rez (?) y de Fonseca (1476) en Santiago de Galicia y las deriva-ciones (s. XV-XVI) en los baldaquinos gallegos, de los cuales da la distribución geográfica y el catálogo provisional: 37 ejemplares. Va-rias láminas. Apéndice con la descripción que da el codex Calixti-nus (s. XII) fols. 182-183 del ciborio de Gelmírez.

Arts menors

3900. - Ráfols, J. F., *Techumbres y artesonados españoles*. Barce-lona, Ed. Labor, 2.ª ed. 1930, 8.º, 103 págs. 22 figs., 76 láminas en ne-gro y 1 en color || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)38.

3901. - Pasos, C. de, *Os calices góticos do Porto* [Nação Port. se-rie 6 t. 2 p. 203-217].— Historial, vicissituds i descripció de dos cal-zes, de començaments del s. XVI, procedents del monestir d'Arouca.

3902. - Díaz-Jiménez, E., *Enrique de Arfe. - Nuevos datos para su biografía* [Erud. ibero-ultram. 2(1931)484-498].— Documentación so-bre este platero alemán trasladado a España (s. XVI). Sus obras en León, especialmente la cruz procesional y la custodia.

3903. - Sierra Corella, A., *Las alhajas y joyas de la catedral de Toledo y la incautación de la plata de las iglesias de 1837* [Rev. Arch. Bib. Museos 35(1931)345-360].— Publica un "Inventario de las al-hajas de oro y plata y demás efectos de piedras preciosas que... han designado como no necesarios para el culto de esta santa iglesia pri-mada "conforme al decreto de 1837 para incautarse de ellos. Sigue el inventario de las alhajas que se consideraba necesario conservar por ser objetos de valor artístico o de piedad especial.

3904. - Wilpert, G., *La proclamazione efesina e i mosaici della Basilica di S. Maria Maggiore* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)197-214].— Història de la decoració en mosaics de l'esmentada basílica. De-coració de Liberi. Detallada descripció de la decoració de Sixte III: Els mosaics de l'arc triomfal i del mur d'entrada. Interpretació de la iconografia. 13 làmines. Treball fet amb motiu de la recent repa-ració de la basílica.

3905. - González Martí, M., *Cerámica medieval valenciana. — El Pavimento* [Arch. Arte valenciano 12(1926)3-66; 13(1927)3-66; 14(1928)99-128, con 185 figs.].— Importante trabajo de conjunto con muy abundante ilustración en colores, del arte de la cerámica. Notas, docu-mentos y gráficos referentes a la loseta vidriada, fabricada durante la Edad Media en el reino de Valencia, utilizada para pavimentos y ex-cepcionalmente para techos y paredes. Vajilla de Paterna y Manises. El trabajo va dividido: Preliminares: iniciación y siglos visigóticos. I. Alta edad media: 1. Valencia mahometana. 2. Influencias europeas. II.

Edad Media: 1. Gremio de ladrilleros. 2. Los azulejos verde y morado y cerámica de Paterna. 3. Alicatados monocromos: a) Claustro de Poblet, b) la alberca del museo de Valencia, c) otros restos de Valencia, d) Paterna y Manises, e) el castillo de Artano. III. Alicatados decorados.

3906. - *El Ara de los marfiles de San Millán de la Cogolla* [Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)167-170,8 láms]. — Reproducción en grabados de los marfiles y telas del ara ya estudiada por Gómez Moreno (Iglesias Mozárabes p. 373). Pueden ser de finales del siglo X. El ara era un altar portátil de 95 mm. de alto sobre una base de 29×21 cm. De las 24 tiras de marfil solo se conservan 16. En una hay parte de la inscripción: *Hanc aram sacro* que pudo formar un dístico.

3907. - Drew Egbert, *Marfiles mallorquines en el Vaticano* [Parnassus, enero 1930]. — Tres estatuillas de marfil del Museo Cristiano del Vaticano. Dos representan la Concepción y una posiblemente Santa Catalina Tomás || ex: Arch. esp. Arte Arq. 7(1931)95.

3908. - Cavestany, J., *El coral. Su talla en España* [Arte Esp. 10 (1931)156-163]. — Notas históricas. Abundante ilustración. Varios objetos religiosos.

3909. - Artíñano, P. M., de, *El arte popular en las Vascongadas* [Arte Esp. 10(1931)211-214]. — Industrias populares.

3910. - Alfaya y López, M. C. y M. P., *Los bordados populares en Segovia*. — Datos para el estudio del Arte popular español. Madrid, Tip. A. Marzo 1930, fol. 49 págs. 130 láminas || ex: Bibl. gen. esp. 9 (1931)56

3911. - Jimeno, A., *Hierros artísticos de carácter religioso en Badajoz* [Rev. Centro Est. extrem. 5(1931)269-271]. — Muestras en 6 láminas de cada uno de los ejemplares de hierros artísticos del s. XVII de la catedral de Badajoz (Verjas, barandillas, etc.).

3912. - Correia, V., *Artes industriais ou aplicadas em Portugal no seculo XVI. Ouro e ferro* [Instituto 79(1930)549-564]. — Obres d'argenter i serraller del s. XVI a Portugal, especialment les dedicades al temple.

3913. - Lázaro, J., *Un supuesto breviario de Isabel la Católica*. Comunicación al Congreso de Hist. del Arte, celebrado en París en 1921, sobre el ms. adicional núm. 18.851 del British Museum llamado "Isabella Book". Madrid 1928,4.º || ex: Erud. ibero-ultram. 1(1930)485.

3914. - Domínguez Bordona, J., *Spanish illumination*. París, The Pegasus Press, 1930,4.º, 2 vols., XIII-XII i 99 p., 160 lámines. — Edició anglesa de l'obra ja ressenyada || ex: Rev. Hist. eccl. 27(1931)447*.

3915. - Neuss, W., *Die Apokalypse des hl. Johannes in der altspanischen und altchristlichen Bibel-Illustration* (Das Problem der Bea-

tus-Handschriften). Münster i W., Aschendorf 1931, vol. 1: text 296 p., vol. 2: ilustració, 168 làmines amb 284 figs. (Spanische Forschungen der Gorresgesellschaft, Reihe 2, Band 23.). — Importancia del problema de las ilustraciones de los *Apocalipsis* hispanos para la historia del Arte. Estudio comparativo del texto y de las ilustraciones de los ms. del Beatus para fijar su génesis y llegar al estado primitivo de la obra. Grupos galo-belga e itálico de ilustraciones de Apocalipsis. El arquetipo itálico estaba noble y harmónicamente compuesto; el arquetipo galo, rico en detalles pero sin fuerza artística; el tipo español lleno de energía, de vida, de dramatismo y de vibración profunda. El espíritu de Goya vivía en el arte antiguo-cristiano de España. Para la historia de las formas artísticas es inapreciable esta única ocasión, ofrecida por los Beatos, de seguir paso a paso la transformación de la Antigüedad hasta la Edad Media del arte helenístico, trasladado por el cristianismo a la Europa medieval. Las fuerzas de transformación unas salen del oriente y otras parecen surgir del renacimiento del arte indígena prehistórico. En los Beatos, especialmente en el de Gerona, hay elementos decorativos que sorprenden por su semejanza con elementos del arte ibérico prehistórico, arte que sobrevivió y resurgió en el s. X vigorosamente en las escuelas del Sur de España.

3916. - Gonçalves Cardoso, J., *Uma joia de iluminura portuguesa. O missal pontifical de Estevão Gonçalves Neto*. Gaia-Portugal, ed. Pàtria 1931, 4.º, 64 p. — Personalitat del miniaturista d'aquest preciós missal, l'abat de Sereijo, començat en 1610 i acabat en 1622 a Viseu i ofert al bisbe Joan Manuel. Descripció i estudi crític de les miniatures.

3917. - Maideu, J., *Notes d'arxiu. L'orgue de Sant Pere de Ripoll* [Scriptorium 9(1931) febrer 3-5. — Document de l'any 1652 sobre la construcció de l'orgue encarregat al mestre Francesc Galtayres "mestre de fer òrgans de la vila de Sancta Coloma de Sentellas".

3918. - Igual y Úbeda, A., *Dietario del platero Suárez*. Estudios históricos valencianos, Colección Meuter, I. València 1930 || ex: Par. cristiana 13(1931)62-63.

3919. - Llorens, A., *De l'estada de Mestre Bartomeu Caldentey a Valldemossa* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1931)359-360]. — Notes extremes d'un llibre de la parròquia de Valldemosa (1480-1528).

3920. - Sanxo, P. A., *Sobre fer d'argent una creu processional en Lluchmajor* [Boll. Soc. arq. luliana 23(1931)392-393]. — Encàrrec d'una creu als argenters B. Thomàs, P. Pons, G. Cirerol i M. Armengol. Document de 1483.

3921. - Sarret i Arbós, J., *En Ramon de Area (Ça Era) donador del frontal florentí de la nostra Seu* [Butll. Centre exc. Bages 27(1931)140-142, 172-174, 184-186]. — Dades biogràfiques del donador del gran frontal, jurisperit del s. XIV, mort en 1357. El seu testament.

3922. - García de la Fuente, A., *Las monedas ibéricas e hispano-romanas de la Biblioteca escurialense* [Rel. y Cultura 16(1931)215-228]. — Descripció de les monedes núm. 1479-1529 existents a la Bib. de l'Escorial, totes ibèriques o hispano-romanes, disposades alfabèticament. — [Rius.

3923. - Vera Murillo, F., *Monetario del Seminario de Badajoz y Numismática* [Rev. Centro Est. extrem., 5(1931)27-37]. — Monedas romanas (250 piezas de numerario autónomo hispano, 180 coloniales), árabes e hispano cristianas (unas 2.000 piezas castellanas y 500 de otros reinos hispánicos).

3924. - Toda, E., *Casa de moneda de Reus* [Rev. Centre Lectura 12 (1931)37-42, 130-133]. — Fàbrica de moneda a Reus en 1809-1814 al temps de l'ocupació francesa. *La Junta Suprema de Defensa* de Tarragona passa a **Poblet**.

3925. - Sagarra, F. de, *Sigilografia catalana. Inventari, descripció i estudi dels segells de Catalunya*. Vol. III. Barcelona, Institució Patxot 1932. Text: xxiv-544 pàgs. Làmines: 223-406, fol. — El primer i segon volums d'aquesta magna obra foren publicats en 1915 i 1922 i comprenien els segells laics. Aquest tercer i darrer dóna els segells eclesiàstics: segells d'arquebisbes i bisbes, concilis, de cúries eclesiàstiques, dignitats capitulars, parròquies, etc. Segueixen els de la clerecia regular, dels diversos ordes i els d'Hospitals i Cases de beneficència. Una breu introducció històrica. Els segells més antics comencen al segle XIII. Descripció de cada segell i breu nota històrica. Reproducció de tots els segells en fototípia. Seguint la numeració dels altres volums es descriuen els ns. 2967 al 5807. Importantíssim índex o taula alfabètica.

LITÚRGIA, HAGIOGRAFIA

3926. - Gubianas, A. M., *Nociones elementales de Liturgia*. Barcelona, Rafael Casulleras, 1930, 8.º, xvii + 863 pàgs. — El capítol X tracta de la Història de la Liturgia || ex: Hormiga de Oro (1930)[24].

3927. - Coelho, A., *Curso de Liturgia romana*. Vol. 5: Liturgia sacramental. — Publicat en anexe d'*Opus Dei* 5(1931) i ss.

3928. - Prado, G., *Los modernos estudios sobre ritología hispano-gótica o mozarábica* [Ephem. lit. 44(1930)123-128]. — Examen de las publicaciones modernas sobre el rito mozarabe: obras de Ferotin, de los benedictinos de Silos, de Wagner, Bishop, etc.

3929. - Pérez de Urbel, J., *La misa mozarabe* [Homenaje Artigas 1(1931)155-176]. — Exposición detallada de las ceremonias y elementos de la misa mozarabe en comparación con la de otras liturgias, haciendo notar las partes comunes y los elementos propios del rito mozarabe. Conclusión sobre el origen de este rito: La liturgia mozarabe procede

de la misma antigüedad. Después se desarrolló y evolucionó según el ritmo universal, pero sin dejar de adquirir características propias en armonía con la naturaleza del país y de la raza y en virtud de las influencias externas. Las influencias, sobre todo al principio, vienen del África con San Cipriano, San Agustín y San Fulgencio; en el siglo VI y VII hay numerosas influencias bizantinas. La influencia romana no vino hasta después de la invasión árabe. Entonces queda desfigurada la liturgia mozárabe por la galicano-romana.

3930. - Fischer, L., *Sahagun und Toledo* [Spanische Forschungen 3(1931)286-306]. — Manuscrits litúrgics hispànics que poden servir per a conèixer millor l'antiga litúrgia romana: 2 còdexs de la Colombina de Sevilla que eren sacramentaris romans (s. XI) que foren adaptats amb correccions i afegidures per a servir a Espanya. Altres ms. 2 *Corpus Ordinum* de la catedral de Toledo procedents de Sahagun i el *Missale Sancti Facundi* de la Bib. Nacional de Madrid (procedent de Toledo) i que és el primer testimoni conegut que dóna llum sobre l'orde nou de les misses en el Missal Romà: *Proprium de tempore*, *Proprium sanctorum*, *Commune sanctorum*, *Missae votivae*, *Missae defunctorum*.

3931. - Ferreira, A., *Origens do Rito bracarense* [Opus Dei 2 (1928)104-108]. — Breus notes sobre la història del ritu de Braga amb motiu d'una controvèrsia tinguda al Congrés Litúrgic.

3932. - Vasconcelos, A. de, *Notas liturgico bracarense*. VI: *O Pontifical de S. Geraldo* [Opus Dei 5(1931)28 ss.; 46-54]. — Estudi similar als anteriors. Transcriu, a la fi, les benediccions episcopals solemnes de Nadal, Dijous Sant, Pentecosta, Palmes, Assumpció.

3933. - Pérez de Urbel, J., *La liturgia de los fragmentos bracarense* [Opus Dei 3(1929)319-327]. — Texto de los fragmentos de un antifonario, descubiertos por A. de Vasconcelos: Dominica, feria quinta y feria sexta (no completas). Eran procedentes del monasterio de San Fins de Friestes. Son de liturgia romana y de los tiempos de la introducción de esta liturgia en España por los monjes de Cluny.

3934. - Almedo, P. Gomes de, *Pratica da liturgia bracarense* [Opus Dei 5(1931)84-85]. — Continua de l'any anterior.

3935. - Barreiros, M. de Aguiar, *Nostra Senhora no rito bracarense* [Opus Dei 1(1927)107-111; 167-170]. — Algunes particularitats de devoció a la Verge en el ritu de Braga. Es diu una Ave Maria abans de la Missa; en el prefaci: *te... exultantibus animis laudare*; antifones marianes de laudes, etc.

3936. - F[eliu], Ll., *Cerimònies de Setmana Santa al Monestir de Santa Ana de Barcelona* [Vida Cristiana 18(1931)197-201]. — Notes i transcripció d'un fragment del "Llibre del Nort de la Colegiata de Santa Ana" de l'any 1609, i d'un altre de la consuetud de 1836 sobre aquestes

cerimònies: Cerimònia de la Vera Creu; Els "Monuments" al monestir de Santa Anna en els s. XV i XVII; la processó matinal (dia de Pasqua); la festa de la Santa Pedra (dilluns de Pasqua). La *Santa Pedra* era un troç de pedra del *Sant Sepulcre*: En parla ja un inventari de 1498.

3937. - Toribios Ramos, I. M., *Himnodia litúrgica de la Sma. Virgen* [Estrella del Mar 12(1931)432-434,625-28,659-60]. — Notas históricas, traducción y interpretación de los himnos: *Ave Maris Stella*, *Quem terra, pontus, Praeclara custos virginum*.

3938-39. - Busquets-Mollera, N., *El "fou nou" del Dissabte Sant* [Bon Pastor 9(1931)196-208]. — Originàriament el "foc nou" prové del costum hebreu d'encendre lucernes a l'acabament de la festivitat sabàtica. Pels cristians la llum per la seva resplendor simbolitzava el Crist resuscitat. Normes pràctiques per a fer el foc nou: ha d'ésser fet amb pedra foguera, o sílex.

3940. - Servent, H., *Una vestidura litúrgica poc coneguda*. — *La casulla plegada* [Vida cristiana 19(1931)105-111]. — Us actual i origen de la casulla plegada.

3941. - Rojo, A., *El día santificado por la oración litúrgica* [Vida sobrenatural 21(1931)53-56 y núms. siguientes]. — Explicación de las diversas partes del Oficio divino, o breviario de la Iglesia para santificar el día, con nota introductoria sobre el culto de alabanza.

3942. - Gutiérrez, P., *El culto litúrgico de la Santísima Virgen* [Estrella del Mar 12(1931)619-20,654-55]. — Breves notas histórico litúrgicas sobre la liturgia mariana en Adviento: La Anunciación, La Inmaculada.

3943. - Monreal, P., *El matrimonio en la Liturgia* [Razón y Fe 94(1931)505-520]. — Ceremonias simbólicas y ceremonias de carácter práctico según el rito romano y según el Manual Toledano, tan extendido en España. Curiosos detalles sobre las ceremonias de este último.

3944. - Sayol Echevarria, J., *Eucologio romano*. — Devocionario completo, compuesto y arreglado según el Breviario y Misal. Barcelona, Manufacturas Llorens, S. A. 1931, 10.ª ed || ex: Hormiga de Oro (1931)[98].

3945. - Alameda, S., *El Breviario Romano, comentado y convertido en fuente de vida espiritual y de piedad litúrgica*. Barcelona, E. Subirana 1931 || ex: Vida sobrenatural 21(1931)142-143.

3946. - Cañas, C., *La poesía del breviario* [Rev. ecles. 3(1931) 58-67,571-586]. — Continua (Cfr. n. 2871). El ritmo en la poesía litúrgica; ritmo ascendente y descendente.

3947. - Vives, J., *Renovació litúrgica en terres alemanyes* [Bon Pastor 10(1931)500-515]. — Activitat i directrius dels grans centres germànics de Maria-Laach, el monestir benedictí, i de l'agustinià Klosterneuburg (Viena).

3948. - Ferrer, A., *L'espiritualitat litúrgica* [Bon Pastor 10(1931)100-109, 200-208]. — Idees sobre el moviment de renovació litúrgica modern, excel·lència de la pregària litúrgica que no vol pas anullar la pregària popular o individual. Valor cultural de la Litúrgia: La litúrgia com la cultura és Revelació, és ciència, és art.

3949. - Busquets-Mollera, N., *Litúrgia i formes de govern* [Bon Pastor 9(1931)494-500]. — Breus notes històriques sobre les oracions manades o altres pregàries litúrgiques en favor dels prínceps i governants.

3950. - Azcárate, A., *Tríptico Litúrgico* [Buenos Aires, Monasterio de S. Benito, 1930, 8.º, 77 p. — Tres conferències sobre la missa i el missal, l'oració social de l'Església, i els chors benedictins. — [Rius.

Pietat mariana

3951. - Ricard, R., *Aux origines des colonies espagnoles. Les apparitions de N. D. de Guadalupe* [Rev. Hist. Missions 8(1931)247-262]. — Crítica de l'obra de M. Cuevas, S. J., "Album histórico Guadalupano del IV Centenario", (México 1930), especialment del tema esmentat que estudia detalladament.

3952. - Pérez, N., *Apuntes históricos de la devoción a Ntra. Señora la Sma. Virgen del Pilar de Zaragoza*. Zaragoza, La Editorial 1930, 8.º, 400 pags. || ex: Sal terrae 20(1931)958-959.

3953. - Amades, J., *Imatges meravelloses* [Butll. Centre exc. Catalunya 41(1931)221-226]. — Llegendes de la troballa i miracles de les imatges del Sant Crist de Cabra, Torà, Salardú, Peralada, Caldes i Bellpuig; del Sant Dubte d'Iborra; de les de la Mare de Déu d'en Puig d'Arenys de Mar, de Besant, de l'Alegria de Barcelona.

3954. - Manyà, J. B., *Pietat mariana i crítica històrica* [Par. cristiana 13(1931)30-38]. — Manifestacions de la pietat mariana en el poble. Partit que es podria treure d'aquesta pietat ben ordenada. La part religiosa i la part històrica en les llegendes de les Verges trobades.

3955. - Vives, J., *Història de l'"Avemaria"* [Bon Pastor 9(1931)408-419]. — Resum de la història de la salutació angèlica tal com és exposada per Ésser en *Hist. Jahrbuch* 5(1884)88-116, amb algunes noves dades tretes de fonts hispàniques.

3956. - Alonso Getino, L. G., *Origen del rosario y leyendas castellanas del siglo XIII sobre Sto. Domingo de Guzmán*. Vergara, Tip. de "El Santísimo Rosario" 1925, 4.º, XXI-276 pàgs. — Transcripció

de las leyendas de Fray Pedro Ferrand y de la beata Cecilia, texto castellano de un códice del s. XIV, de Santo Domingo el Real de Madrid. Estudio introductorio sobre el origen dominicano del Rosario.

Música

3957. - Rojo, C., *The Gregorian Antiphonary and the spanish Melody of the Lamentations* [Speculum 5(1930)306-323]. — Descripció d'aquest manuscrit que conté l'*Antiphonarium*, el *Lectionarium*, el *Psalterium* (salms i càntics necessaris) i l'*Hymnarium*. Manquen mars i abril del *proprium Sanctorum* i el final de l'*hymnarium*. El ms., copiat d'un de francès, fou escrit per a Espanya, com ho prova el santoral. La notació és l'aquitana. Transcripció de 2 peces inèdites de les vespres *in natale S. Iacobi*. Els diversos tons de les *Lamentacions* origen de les de Silos en comparació amb altres manuscrits amb transcripció d'alguns fragments. Fragment no publicat de les lamentacions del dissabte sant: *Candidiores Nazaraei*.

3958. - Sunyol, G. M., *Iniciació gregoriana, IV-VII* [Vida cristiana 18(1931)213-220 i ns. ss.]. — Nocions de música gregoriana. Bell estudi des del punt de vista didàctic.

3959. - Vilanova, J., *La notació del cant gregorià* [Rev. Centre Lectura 11(1930)197-203]. — Breus notes sobre l'origen i evolució de la notació musical gregoriana.

3960. - Dionís d'Ausona, P., *El cant gregorià alternant amb la polifonia* [Est. franciscans 42(1930)239-246]. — No es pot condemnar d'una manera absoluta l'ús litúrgic del cant gregorià alternant amb el polifònic. És qüestió de delicadesa en el compositor qui ha de salvar en tota l'obra el predomini del gregorià.

3961. - Anglès, H., *El còdex musical de Las Huelgas*. Introducció, facsimil i transcripció. Barcelona, Inst. d'Estudis Catalans 1931, fol., 3 volums: xxxii-388, xlvii-170 facs., i xvi-418 pàgs. — En el primer volum, d'introducció: Bibliografia (manuscrits, edicions, estudis), història de la cultura musical hispànica des del segle VI al XIV, descripció dels mss. amb polifonia de l'*Ars antiqua* servats a la península, la música a Las Huelgas (els *organa*, les proses, els motets medievals, els *conductus*). En el segon volum: la reproducció en 170 facsimils del manuscrit de Las Huelgas, amb una introducció sobre la història del monestir i sobre el mateix manuscrit. En el tercer volum, la transcripció, en notació moderna, de la música del citat ms., amb referències a altres nombrosos mss. o edicions. Il·lustracions i copiosos índexs.

3962. - Wagner, P., *Die Gesänge der Jacobusliturgie zu Santiago de Compostela, aus dem sog. Codex Calixtinus*. Friburg (Suïssa) 1931, 174 p. (Collectanea Friburgensia, fasc. 29). — Transcripció in-

tegra dels textos litúrgics i de les parts musicals dels fols. 101-139 del Còdex Calixtinus (s. XII) amb la litúrgia de la vigília i de la festa del patró de Compostela. Ofici i missa i molts himnes. Segueixen alguns altres himnes dels fols 185 i ss. Importància i estudi comparatiu i crític d'aquesta litúrgia. Cap més església del món no tenia al s. XII un programa musical propi de tant de valor artístic per a celebrar la festa del patró. Hom adaptà música del gradual als textos litúrgics de Sant Jaume, creà noves formes seguint l'estil antic, s'hi afegiren *Seqüències*, *Tropus*, *Conducta*, etc. Algunes peces a veus són les més antigues conegudes a Espanya. 2 pàgines en facsimil.

3963. - Batalha Reis, P., *Da origem da música trovadoresca em Portugal* [Nação Port. serie 6, t. 2 (sense any) 122-133, 177-190, 233-246]. — L'origen s'ha de buscar en la música popular, però amb més o menys fortes influències en la litúrgica (segons la tesi d'Aubry) i en l'àrab (tesi Ribera).

3964. - Ribera, J., *La música andaluza antigua y su influencia* [Bol. r. Acad. bellas Artes Córdoba 8(1929)221-229]. — Conferencia, esbozo de este tema.

3965. - Mestres de l'Escolania de Montserrat. — *Obres musicals dels monjos del Monestir de Montserrat (1500-1800)*. I. Joan Cerebols. Transcripció, revisió i anotació de Dom David Pujol. Montserrat 1931, xvi + 204 pàgs., fol. — Cererols monjo de Montserrat (1636-1676) i mestre de capella del susdit monestir. De la seva vasta producció es coneix encara poca cosa i tot conservat en còpies dels segles XVIII-XIX. L'autor publica els salms de vespres: 109-112, 121.126.115 a nou veus, els de completes: 4. 90. 133. Els himnes i càntics: Ave maris stella, Magnificat, Te lucis, Nunc dimittis, i les antífo-nes finals: Alma Redemptoris, Ave Regina, Regina caeli. Música polifònica a 9 i a 10 veus.

3966. - Tafall Abad, S., *La Capilla de Música de la Catedral de Santiago* [Bol. Acad. gallega 26(1931)4-12 i ns. ss.]. — Discurso. Expone el desarrollo de dicha capilla, estudiando las tres principales fases: época del canto gregoriano, la de la polifonia clásica y la que comprende la introducción de la orquesta moderna.

3967. - Sousa Viterbo, *Subsidios para a historia da musica em Portugal* [Instituto 80.81(1931) continua en varios números]. — Documentos.

Folklore religiós

3968. - Alemany, J., *El antiguo canto de las golondrinas en la isla de Rodas y el moderno guirlando valenciano* [Bol. Acad. Esp. 18 (1931)149-159]. — Relación entre el canto de las golondrinas (cheli-donizein), que cantaban los niños griegos en septiembre-octubre pidiendo algunas golosinas, con los que cantan hoy los niños por Na-

vidad para pedir el aguinaldo. Transcripción de varios textos (Guadalajara, Granada, Sevilla) especialmente de los de Valencia, que se llaman *asyuirlando*, *quirlando*. Guirlando como golondrina procede de la voz *hirundine*.

3969. - Serra i Graupera, J., *Consuetuts parroquials de Santa Maria del Mar* [Arxiu tradicions populars t. I, p. 224-227]. — Costums preferentment populars amb motiu de les festes litúrgiques principals a la parroquial de Santa Maria.

3970. - Castañeda, V., *De lo que ocurrió al Conde de Albátera en Valencia, celebrándose fiesta de toros en honor de San Pascual Bailón, año 1699* [Estudios eruditos, 2(1930)249-273]. — Fiestas de la canonización. Algunos romances.

3971. - Serra i Boldú, V., *Els antics corredors d'orella i llur pietat* [Arxiu tradicions populars t. I, p. 229-235]. — Ordinacions i confraria dels corredors reials de canvi. Patrona, Ntra. Sra. de l'Esperança. Indulgències concedides a la confraria pel papa Climent VIII en 1591. Notes sobre les festes anyals.

3972. - Fugel, H., *Andalusische Erinnerungen* [Natur und Kultur 25(1928)132-140]. — Descripción de les festes populars litúrgiques de Sevilla: Setmana Santa i Immaculada || ex: Liturgiewissenschaft 8(1928) n. 427.

3973. - Filgueira Valverde, X., *As festas de San Pio V en Santiago, no ano 1713* [Arq. Sem. Est. galegos 3(1929)291-329]. — El barroco es entusiasmo y movimiento a toda costa. Carácter barroco de las fiestas celebradas con motivo de la canonización de San Pío V en Santiago. Descripción de las fiestas y de la decoración de los templos. Algunas composiciones poéticas compuestas para estas fiestas: villancico en el altar de los Jesuítas, décimas en el de los franciscanos, bailes, sonetos. Documentos con los acuerdos sobre las fiestas, cuentas del castillo de fuegos artificiales.

3974. - Conde de Cedillo, *Las fiestas de Santa Agueda en Hoyuelos* [Bol. Soc. Esp. Exc. 38(1931)169-182]. — Fiestas populares en honor de su patrona de la cofradía de casadas y viudas en el año 1920.

3975. - Urquijo, J. de, *Del Teatro Litúrgico en el País Vasco. "La Passion Trobada" de Diego de San Pedro* [Rev. int. Est. vascos 22(1931)150-210]. — Una nota de archivo inexacta indicaba que en 1564 se había impreso en Burgos una *pasión* en vasco y que fué representada en Lesaca. En realidad se representó aquí la castellana de Diego de San Pedro, autor famoso de la *Cárcel de Amor*, según una edición hecha en Burgos. Notas histórico-bibliográficas sobre esta obra. Reproducción del texto de un ejemplar del Museo Británico, impreso en Salamanca quizá en 1496. Notas históricas sobre representaciones litúrgicas. Texto de la *pasión* del P. Agustín Buserrechea en vascuence, 1777.

3976. - Llorens i Jordana, R., *Sobre una llegenda popular medieval. Un penjat preservat de morir miraculosament. Un gall i gallina ressuscitats miraculosament* [Arxiu tradicions populars t. 1, p. 200-210; 266-274]. — Romeu penjat de camí a Sant Jaume de Galícia salvat per miracle del sant apòstol. Llegendes, cançons i gravats sobre aquest tema. Un retaule de Solsona del s. XIII ja representa aquesta llegenda. Derivacions en altres països.

Hagiografia

3977. - Segarra, F., *San José, Guía y Maestro. La vida presente en relación con la vida futura: valor y significado principal, consecuencias prácticas*. Barcelona, Lib. Religiosa 1931, 8.º, 88 pàgs. || ex: Sal Terrae 20(1931)1053-54.

3978. - Carro, X., *¿O coitelo do Apostol Sant-Iago da Catedral Compostelán?* [Logos 1931, n. 6, 7-10]. — En Acta Apost. 12,1-2 se dice que Santiago fué muerto por Herodes "gladio". En una relación de viaje del cronista bohemio Schascheck del s. XV se dice que Herodes cortó la cabeza a Santiago con "un hacha la cual está puesta en un altar junto a su sepulcro". Esta reliquia se enseñaba en el s. XV desapareció. El autor sospecha si sería el cuchillo del s. XV del Louvre de París, n. 7282, donativo de F. Doisteau, que pudo ser una ofrenda de un peregrino ilustre.

3979. - Llorens, E. L., *Die Frage des Landespatronats in Spanien, 1617-1630* [Spanische Forschungen 3(1931)450-457]. — Entre els intents de posar un altre patró per a tot Espanya al costat del de Sant Jaume el més important fou en favor de Santa Teresa en temps de Felip II i que també renovaren les Corts de Càdiz en 1812.

3980. - Sánchez, E., *El P. Villada y la venida de San Segundo a Avila*. Avila, Tip. y Enc. de Senén Martín Díaz 1931, 8.º, 116 pàgs. || ex: Razón y Fe 97(1931)285.

3981. - Múnera, J., *Eulaliana VI, VIII i IX* [Reseña ecles. 23 (1931)79-90, 120-124, 165-176]. — Continuació de la sèrie d'articles. VI: El *Passio* de Santa Eulàlia del còdex 104 de la catedral de Barcelona, és anterior a l'himne *Fulget hic honor sepulcri*. En el *passio* no es troba ni el més mínim vestigi de cadència mètrica, cosa que no seria possible si tingués com a font l'himne. - VIII. ¿Com morí Santa Eulàlia de Barcelona? No morí cremada com la de Mèrida sinó en creu. - IX. L'antic temple de Santa Eulàlia del Camp: En ell hi fou enterrada Santa Eulàlia, però el bisbe Quirse traslladà les relíquies a Santa Maria, on foren trobades segles després. El que Santa Eulàlia del Camp portés després l'advocació de Sta. Eulàlia de Mèrida fou degut a voler fer una distinció entre dos temples dedicats a la santa màrtir.

3982. - Múnera, J., *Eulaliana* [Par. cristiana 14(1931)304-311]. — En la passió de Santa Eulàlia de Barcelona entra un *Sant Fèlix* que l'au-

tor creu era un màrtir històric, el de Girona. Com també en la *Passio* de l'Eulàlia de Mèrida surt un Sant Fèlix, l'autor defensa que aquesta *Passio* depèn d'aquella.

3983. - González Palencia, A., *Para el estudio de la leyenda de Santa Lucía* [Inv. Progreso 6(1932)22-24]. — Sobre la leyenda de Santa Lucía que lleva los ojos en un plato. El autor examina la tradición literaria e iconográfica de esta leyenda que en España echó también profundas raíces. — [Vincke.

3984. - Viladomat, A., *Vida popular de San Francisco de Asís*. Ilustrada con los veinte notabilísimos cuadros, 1678-1755. - Texto del R. P. Fr. Pelegrín de Mataró. Barcelona, J. Vilamala, 8.º, 24 p. 20 figs. || ex: Rev. Hist. eccl. 27(1931)444*.

3985. - Carmona Nenclares, F., *San Francisco de Asís y San Juan de la Cruz* [Est. franciscans 43(1931)313-337]. — Paralelo en el amor de la Naturaleza entre los dos santos. Estudio filosófico.

3986. - Mattos Cid, A. de, *Lisboa na segunda metade do século XI. Infância e adolescência de S. Antonio* [Instituto 81(1931)297-316; 498-515]. — Notes sobre la infància de Sant Antoni de Pàdua a Lisboa. El franciscanisme a Portugal.

3987. - Pinto Carvalho, A., *Centenário Antoniano. Figura moral de Santo António* [Brotéria 12(1931)341-351].

3988. - Alvarez, P., *Santo Domingo de Guzmán. Fundador de la Orden de los Predicadores de la Milicia de Jesucristo y del Santísimo Rosario*. Vergara (Guipúzcoa) Ed. "El Santísimo Rosario" 1930, 8.º, VIII-83 págs. — Biografía sintética del fundador de l'Orde de frares predicadors. — [Rius.

3989. - Lacordaire, E., *Santo Domingo de Guzmán*. Madrid, Imp. L. Rubio 1931, 8.º, 266 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)186.

3990. - Mandonnet, P., *Santo Domingo. La idea, el hombre, la obra*. — Traducción del francés por una terciaria dominica. Madrid, Bruno del Amo, 1929, 8.º, 187 págs.

3991. - Kuhn, B., *Saint Dominique et son oeuvre*. París, 1929, 8.º, 21 p. || ex: Bib. Bleiblat th. Lit. 10(1931)2286.

3992. - Alvarez, P., *Sta. Catalina de Sena, Dominica, Abogada de las almas devotas del Sagrado Corazón*. Vergara, Edit. "El Santísimo Rosario" 1931, 92 págs. || ex: Vida sobrenatural 22(1931)428-29.

3993. - Huguet, A., *San Vicente Ferrer en Alcañiz* [Cult. valenciana 6(1931)52-59]. — Estancia de San Vicente en Alcañiz. Notas sacadas de obras impresas.

3994. - Peñalosa y Contreras, F. de, *San Vicente Ferrer en Sego-*

via [Cult. valenciana 6(1931)60-61]. — Estancia en 1411. Se edificó a instancias del Santo el santuario que se llama hoy La Cruz del Mercado.

3995. - Hansen, L., *Vida admirable de Santa Rosa de Lima, patrona del Nuevo Mundo*. Traducida al castellano por el P. Fr. Jacinto Parra, O. P. y reformada por el Zuavo Pontificio Sevilla, Caballero de Pio IX. Segunda edición. Vergara, ed. "El Santísimo Rosario", 1929, 4.º, xxiv-602 págs. — Vida portentosa de la Santa, teixida amb testimonis de confessors i familiars de la religiosa dominicana, detallada relació de la vida sobrenatural d'aquesta flor de santedat. — [Rius.

3996. - Alvarez, P., *Vida de Sta. Rosa de Lima, Dominica*. Vergara, Ed. El Santísimo Rosario, 74 págs. Biografía fonamentada i al mateix temps exemplar de la verge americana || ex: Ciencia Tomista 44(1931) 131. — [Rius.

3997. - Bordoy-Torrents, P. M., *La Santa de Florència*. Paraula cristiana 13(1931)223-233 i ns. ss.]. — Continúa la biografía de Santa Magdalena de Pazzi. La seva glòria pòstuma: La Santa i les Carmelites Calçades de Barcelona. La Santa i els frares del Carme a Catalunya, el terç Orde del Carme de Barcelona. Fora de l'Orde del Carme a Catalunya. Ofici propi de la Santa.

3998. - Kolb, V., S. J., *Das Leben des hl. Ignatius von Loyola, Stifters der Gessellschaft Jesu*. Freiburg i. Br., Herder 1931, 160 p. — Biografía de Sant Ignasi, obra pòstuma de l'autor, publicada pel P. F. Hathener, S. J. Tres làmines i índex alfabètic de noms propis i de matèries. Utilització de les fonts més recents.

3999. - Pérez Arregui, J. M., *El Iñigo de Loyola visto por Adolfo Coster* [Razón y Fe 95(1931)324-247; 96(1931)203-225, 97(1931)201-215]. — Detenido examen y crítica del trabajo de Coster aparecido en Rev. Hisp. 79(1930)1-322 (Cfr. n. 2157).

4000. - Thibaut, E., *Le récit du pèlerin. Autobiographie de S. Ignace de Loyola*. — Traduit et annoté. Deuxième édition. Lovaina. "Museum Lessianicum", 8.º, 182 págs. || ex: Brotéria 13(1931)52-53.

4001. - Constant, M., D., *Saint Ignace de Loyola et les Dominicains* [Rev. Ét. hist. 97(1931)247-260]. — L'orde dels jesuïtes en la seva naixença deu alguna cosa als dominicans. Relacions de Sant Ignasi amb els dominicans a Manresa, on s'hostatjà al convent; a Salamanca, on tingué un confessor dominicà; a París, i a Roma, on tenia com gran amic el General de l'Orde Francesc Romeo de Castiglione, qui escriví una carta a tots els convents dominicans per a que rebessin amb honorança els jesuïtes.

4002. - Kolb, V., *Der hl. Peter Claver, S. J. Apostel der Neger-skklaven*. Ein Lebens bild nach Anton Astrain. Viena, Verl. d. Falme Mariens 1929, 8.º, 64 págs. || ex: Rev. Hist. écll. 26(1930)60*.

4003. - Risco, A., *El Marqués de Lombay* [Estrella del Mar 12 (1931) núm. 289 y ss.]. — Continua el estudio de la vida de San Francisco de Borja (Cfr. n. 2822).

4004. - Castelo, A. C., *Porque veio para Lisboa o braço de S. Francisco de Bórgia* [Brotéria 13(1931)215-216]. — La causa de que anés a Lisboa un braç de Sant Francesc de Borja fou que el rei Josep de Portugal, després del terratrèmol de l'any 1755, demanà al rei d'Espanya una relíquia del Sant, advocat de terratrèmols, puix ell era un descendent del Sant. Carta del rei, citada per la Marquesa del Río Maior.

4005. - Risco, A., *Un gobernante modelo. Como administraba justicia San Francisco de Borja siendo virrey de Cataluña* [Razón y Fe 96(1931)68-77, 338-358 continua]. — Los castigos de Perpiñán. Perseguiendo malhechores. Bandonidades de los nobles (Nyerros y Cadells).

4006. - Bellesort, A., *Les voyages de François de Xavier*. Illustrations de François Quelvec. Paris, ed. Oeuvres representatives 1929, 8.º, 254 p. || ex: Bib. Bleiblat th. Lit. 10(1931) n. 2828.

4007. - Eltz, S. zu, *Sankt Franz Xaver der tapfere Mann*. Freiburg i. Br., Herder 1931, 54 p. || Theol. u. Glaube, lit. Anz. 135(1931)1.

4008. - Blanco Trias, P. J., *Notes sobre la popularitat de Sant Francesc Xavier a Catalunya*. Barcelona 1931, 118 pàgs. — Prodigis nombre de records de la devoció a l'apòstol de les Índies disseminats per tot Catalunya. Nombrosos gravats. *Goigs* del Sant || ex: Hormiga de oro (1931)[134].

4009. - Franco, A., *Ano Santo da Companhia de Jesus em Portugal*. Porto. Apostolado da Imprensa, 1931, 8.ºxx + 820 pàgs. — Any sant redactat a manera de martirologi (uns 1000 sants). Va fins a l'any 1700. D'un manuscrit de la Bib. Nacional de Lisboa || ex: Brotéria 13(1931)258.

4010. - Roberti, J. M., *San Francisco de Paula*. Versión española de la segunda edición italiana por D. Emilio Sanz. Barcelona, Editorial Poliglota 1931, 4.º, 656 pàgs. || ex: Razón y Fe 97(1931)279-280.

4011. - *Vida del V. Fra Josep de Sant Benet, religiós llec del reial monestir de Montserrat, escrita de la seva pròpia mà*. Monestir de Montserrat 1930, 192 p. [Místics de Montserrat, vol. 4]. — Traducció catalana de l'autobiografia de Fra Josep i introducció amb notes sobre la seva personalitat i escrits de Dom A. M. Albareda.

4012. - Rodríguez, R., *La venerable Madre Sor Juana María de San Agustín* [Rev. Clero leonés 6(1931)285-293]. — Noticias biográficas de esta franciscana descalza del monasterio de Santa Cruz de León (1631-1698).

4013. - Palau, J., *Cornelia Connely, fundadora de la Compañía del Niño Jesús* (1809-1879). — Barcelona, Editorial Roma, Manén y Vifamata, S. L., 1930, 8.º, 32 págs. || ex: Razón y Fe 94(1931)192.

4014. - Evaristo de la Virgen del Carmen, CD., *La monjita del Penedo. Vida de la V. M. María Antonia de Jesús*, tomo I (1700-1730). Santiago, Lib. del Seminario Central, 1931, xxvi-510 p. || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)436.

4015. - Perimezzi, J. M., *Vida del Beato Nicolás de Longobardi*. Barcelona, Casulleras 1930, 2.ª ed., 210 p. || ex: Rel. y Cultura 13 (1931)146.

4016. - M. del P., *Ejemplares de vida sobrenatural: Sor Adoración de Jesús, Agustina recoleta de Villafranca del Bierzo* (1892-1920) [Vida sobrenatural 21(1931)60-70].

4017. - *Ejemplares de vida sobrenatural*. — Cortos esbozos biográficos de santos o personas santas que se publican casi todos los meses en los fascículos de "Vida Sobrenatural" redactados por varios autores. En los fascículos de 1931 hay los siguientes: Álvarez, P. V., *Sor Juana de San Vicente, dominica lega del convento de Aldeanueva (Ávila) 1762-1825*. — *La Beata Osanna de Cattavo, dominica* [Vida sobrenatural 21(1931)122-135, 341-348]; M. R., *Galileo Nicolini de Nuestra Señora del Sagrado Corazón* (1882-1897) [ibidem, 270-281]; López, A., *Sor Rosa María March, dominica del convento de Ntra. Sra de los Ángeles y Sta. Clara* (1724-1775) [ibidem, 410-420]; Feraud García, J. M., *Rdmo. Dr. D. Manuel Domingo y Sol, fundador de la Hermandad de Sacerdotes Operarios Diocesanos* (1 abril 1836-25 enero 1909) [ibidem 22(1931)60-68]; María de la Cruz, *María de los Angeles Rodríguez Ruiz* (31 de marzo 1908-21 de diciembre 1930) [ibidem 117-138]; Hieroteo, *Hermana Juana Benigna Gojor, Salesa* [ibidem, 196-212]; X., *El P. José Francisco Torres Padilla, Fundador de las Hermanas de la Cruz* (1811-1878) [ibidem, 271-287]; Hieroteo, *Sor Aurora de Santa Teresa, religiosa hermanita de los ancianos desamparados* (1889-1926) [ibidem, 341-356]; Ocío, J., *La R. M. Sor Cristina Catalina de Jesús Izaguirre y Gaminde, Dominica del Convento de Lequeitio (Vizcaya) 1883-1930* [ibidem, 409-419].

4018. - Santillán, *El venerable hermano Pedro de la Concepción Garrido, mártir de Argel* [El Monasterio de Guadalupe, núm. 232] || ex: Rev. Centro Est. Extr. 5(1931)225.

4019. - *Compendio de la vida y martirio del glorioso mártir mexicano, B. Bartolomé Gutiérrez, del Orden de S. Agustín*. Extracto de las Crónicas de la Orden por un Religioso de la misma y publicado con las licencias necesarias. San Luis de Potosí 1931. — Opúscol

piadós per a propagar la devoció al màrtir mexicà b. Bartomeu Gutiérrez. — [Rius.

4020. - Rodríguez, S., *Cartas autógrafas de Sor María de los Dolores y Patrocinio* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)596-598]. — Tres cartes de la Venerable trobades al convent de framenors de Santiago, del setembre i novembre de 1884, demanant al P. A. Gómez que volgués ésser el Vicari del convent concepcionista de Guadalajara. [Rius.

4021. - Rodríguez S. Martín, N., *Sor Josefa de San Juan Bautista* [Arch. agust. 36(1931)161-202]. — Biografia de la susdita Sor Josefa, germana de Gaspar Melchor de Jovellanos, a base dels llibres d'aquest i del P. Miguélez. Monja recoleta de Sant Agustí i poetessa (1745 † 1807). — [Rius.

4022. - Guallar Poza, S., *De la vida, gracias y virtudes de la sierva de Dios Madre María Ráfols, fundadora del Instituto de Hermanas de la Caridad de Santa Ana*. Zaragoza, Imp. Ed. Gambón, 1931, 8.º, 478 págs. Biografía de la santa fundadora (1804-1853) cuyo proceso de beatificación se ha iniciado. Importantes escritos descubiertos los últimos años.

4023. - Rogerio Conde, Fray, *La Beata Beatriz de Silva, fundadora de la Orden de la Purísima Concepción*. Madrid, 1931. — Biografía de esta dama de la corte de Juan II de Castilla, después fundadora de la Orden de la Concepción || ex: Hormiga de Oro (1931)[130].

4024. - Martí Albanell, F., *Compendio de la vida de la Sierva de Dios Madre Eulalia de la Cruz, religiosa del Convento de Carmelitas de la Encarnación de Barcelona* (1669-1725). Barcelona, Imp. Altés, 1931, 8.º, 71 págs. — Biografía de esta carmelita emparentada con las nobles familias de Mora y Xammar. Ramillete de sus escritos místicos || ex: Hormiga de Oro (1931)[194].

4025. - Eiján, S., *Vida admirable de la Venerable Madre Sor María Ana Mogas y Fontcuberta, fundadora del Instituto de Terciarias Franciscanas de la Divina Pastora*. Santiago, Tip. de "El Eco Franciscano" 1928, 287 págs. — Naixement de la ven. a Corró de Vall el 1823, vocació, fundació de l'institut, vicissituds del mateix i mort de sor Anna el 1886, són els temes del llibre. — [Rius.

4026. - Puigdessens, J., *Espíritu del Vble. P. Antonio M.º Claret*. Barcelona, Tip. Claret 1928, 4.º x 11-511 p. Ensayo psicológico que intenta exponer la vida íntima del Venerable, reproducir su exacta y minuciosa psicología, fijar su altura y posición en el firmamento de la Ascética y señalar en el complicado sistema de sus movimientos cuáles procedieron de la naturaleza, cuáles del ejercicio, y cuáles en fin de las influencias de la gracia. Dividida en tres partes: El hombre, el santo, el apóstol.

4027. - Conde, R., *La beata Beatriz de Silva*. 1.º *Su vida*. - 2.º *Fundación de la orden de la Purísima Concepción*. Madrid, Ed. Ibérica 1931, 4.º, 320 pp. Con ilustraciones fuera de texto. — Documenta l'A. els passats i la vida extraordinària de la beata, fins a la fundació de l'Orde en virtut de la Butlla d'Innocent VIII (1489) en la primera part, i, en la segona, les vicissituds i contrarietats de l'Orde després de morta la fundadora i biografies de les més notables religiosos. Una documentació gràfica i d'arxiu il·lustra la present obra. [Rius.

4028. - Pérez, L., *Acta del descubrimiento de los restos mortales del venerable P. Fr. Miguel García, y del entierro del venerable lego Fr. Tomás de Perogordo* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)445-447]. — Acta de 1720 copiada d'un manuscrit guardat en el convent de Sant Didac d'Alcalà. [Rius.

4029. - Galindo Romeo, P., *Vida de Mosén Juan Bonal, cofundador del Instituto de Hermanas de la Caridad de Santa Ana* (1769-1829). Zaragoza, La Académica 1929, 12.º, XVI-196 p., || ex: Rev. Hist. éclcl. 26(1930)306*.

4030. - María de la Encarnación Heredero, *La Madre Jerónima de la Asunción, ilustre hija de Toledo, primera misionera de Oceanía*. Toledo, Edit. católica toledana 1929, 4.º, IV-252 p. || ex: Rev. Hist. éccl. 26(1930)394*.

INSTITUCIONS JURÍDIQUES

4031. - Bonet Ramón, F., *La Historiografía jurídica española en los siglos XVI y XVII* [Rev. Ciencias jur. soc. 14(1931)341-380, 517-554 continua]. — Capítulo preliminar consagrado a fijar a grandes rasgos el panorama que ofrece la historia del Derecho Español en sus comienzos aprovechando los datos de los investigadores como Mayans. Ureña, etc. Vida y obras de Lorenzo Padilla, estudio de conjunto de estas obras y en especial de su obra histórico-jurídica "Anotaciones a las leyes de España".

4032. - Beneyto Pérez, J., *Fuentes de Derecho Histórico Español*. Barcelona, Ed. Bosch 1931, 8.º, 196 págs. — Elementos informadores del derecho español. Fuentes antiguas, medievales y modernas.

4033. - Beneyto Pérez, J., *Instituciones de Derecho histórico español. Ensayos*. Vol. 1: *Capacidad, familia, derechos reales*. Vol. 2: *Obligaciones y contratos, sucesiones, derecho profesional*. Barcelona 1930, 8.º, 300 y 307 págs.

4034. - Rauchhaupt, Fr. W. von. *Die Bedeutung des spanischen Rechts für die Rechtsvergleichung* [Ibero-amer. Archiv. 4(1930)498-510]. — Publicat també, un xic abreujat, en *Anuario de la Hist. del Derecho Español* 6(1929)237 ss.

4035. - Tarré, J., *Un comunisme teòric de la propietat en el dret eclesiàstic clàssic* [Miscel·lània Patxot (1931) 373-405]. — Sobre la “*Communis vita*” pseudo-decretal del papa Climent I: El concepte de l'exercici de l'“autoritat” i la subsistència pràctica dels seus escrits apòcrifs. Els orígens doctrinals privats i la vitalitat de doctrines en escrits apòcrifs.

4036. - García Villada, Z., *La Iglesia y la Monarquía durante la época visigoda* [Razón y Fe 97(1931)69-88, 216-227]. — Capítulo IV del tomo II de la *Historia eclesiástica de España*, en prensa.

4037. - Melicher, Th., *Die Gesetzgebung der Westgoten in Spanien* [Forschungen u. Fortschritte 7(1931)36]. — Influència de les lleis visigòtiques en la legislació hispànica i lluita amb el dret romà i canònic. Exposició d'aquest tema tractat llargament per l'autor en el seu llibre “*Der Kampf zwischen Gesetzes- und. Gewohnheitsrecht im Westgotenreich.*” Weimar, 1930, 8.º, iv-288 p.

4038. - Villada, Z. G., *El gobierno de la nación y los concilios generales y provinciales en tiempo de los Visigodos* [Est. ecles. 10(1931) 500-523]. — Su convocatoria (era prerrogativa de los reyes), tiempos de la reunión, personas que estaban obligadas a asistir, rúbricas protocolarias, ceremonial, sus facultades judiciales y legislativas (capítulo del segundo tomo de la *Historia eclesiástica de España*, a punto de salir).

4039. - Bidagor, R., *Dos concepciones sobre la Iglesia propia* [Razón y Fe 94(1931)97-113]. — Teoría de Stutz que encierra la iglesia propia en los límites del derecho privado *jus de rebus*, que se critica, y el derecho público y la Iglesia propia que favorecen los documentos españoles.

4040. - Bidagor, R., *La Iglesia propia durante la reconquista española* [Razón y Fe 95(1931)224-241]. — Lo político y lo eclesiástico. La perseverancia de la legislación visigoda. La iglesia propia dentro de la organización eclesiástica. Continuará.

4041. - Pedret Casado, P., *A obra do P. Herwegen. “Das Pactum des heil. Fruktuosus von Braga” en col da influencia do Dereito Germánico no Monacado suevo-visigótico* [Logos (1931) n. 2, 5-8; n. 3, 2-3]. — Comentari amb notes històriques sobre algun punt de l'obra d'Herwegen, publicada fa vint anys.

4042. - Pedret Casado, P., *Contribución ao estudo da historia de Galiza, sobre os “Capitula Martini”* [Archivos Sem. Est. galegos 3(1929) 267-289]. — Noticia y resumen de las prescripciones de todos los capítulos de los “*Capitula Martini*”.

4043. - Hüffer, H., *Das spanische Kaisertum der Könige von Leon-Kastilien*. Münster i. W. 1931, 56 p. i 1 mapa. — Ampliació de l'estudi

publicat a *Spanische Forschungen* (cfr. n. següent). Mapa d'Espanya al segle XIe.

4044. - Hüffer, H., *Die leonesischen Hegemoniebestrebungen und Kaisertitel* [*Spanische Forschungen* 3(1931)337-384]. — Gènesi i història del títol d'emperador en el regne de León. Alfons III és el primer en usar-lo. Desenrotllament d'aquesta idea en la dinastia lleonesa i castellano-lleonesa fins arribar al punt culminant en Alfons VII. Abundosa documentació.

4045. - Hüffer, H., *La idea imperial española durante la Reconquista* [*Inv. y Progreso* 5(1931)84-87]. — Resumen del trabajo del n. anterior.

4046. - Klüpfel, C., *El règim de la Confederació catalano-aragonesa a finals del segle XIII* [*Rev. jur. Catalunya* 36(1930)298-331]. — Continuació de la traducció de l'estudi publicat en 1915.

4047. - Valls Taberner, E., *Carta constitucional de Ramon Berenguer I de Barcelona* (vers. 1060). Madrid, tip. Rev. de Archivos 1930, 12 p. — Reconstrucció conjectural de la carta constitucional, base fonamental del vell dret públic català.

4048. - Sickel, M., *Vicedomini Comtals* [*Rev. jur. Catalunya* 37(1931)213-223]. — Notes sobre la institució, facultats i evolució dels *vicedomini* i dels *vicecomites*. Després de l'any 841 apareixen els vescomtes i precisament en comtats els amos dels quals en posseïen més d'un. Dades sobre alguns de Barcelona, Besalú i Girona.

4049. - Valls i Taverner, F., *Consolat de mar. Barcelona*. Ed. Barcino 1930-1931, 2 vols. 216 i 148 pàgs (Els nostres clàssics, vols. 27, 37). — L'autor es proposa realitzar un assaig de reconstitució dels nuclis originaris del *Llibre del Consolat de mar* i presentar classificats i revisats els altres textos de dret mercantil marítim. El volum primer dóna els nuclis originaris: costums, establiments, usatges. El segon, els elements addicionals: capítols legals, estils judicials, privilegis. Edició seguint els millors manuscrits o edicions. Breu introducció històrica.

4050. - Marín, M. A., *Els Usatges de Barcelona* [*Rev. jur. Catalunya* 36(1930)155-166, 350-358].

4051. - Beneyto Pérez, J., *Sobre la territorialización del Código de Valencia* [*Bol. Soc. cast. Cultura* 12(1931)187-197]. — Notas históricas. El código de Valencia promulgado por Jaime I para la capital del reino rigió en la capital y en las villas reales, siendo dudoso determinar el escaso alcance en los lugares de señorío, pues muchos seguían el derecho aragonés o el catalán.

4052. - Carreres de Calatayud, F., *El Procurador dels Miserables* [*Anales Centro Cult. valenciana* 4(1931)41-53]. — Origen, elecció i ac-

tuació del procurador dels pobres. Era elegit per sort entre els 12 notaris presentats un per cada parròquia. Apèndix amb una dotzena de documents. Llista dels procuradors de 1344 a 1708.

4053. - Beneyto Pérez, J., *La propiedad predial i l'aigua de rec. Sobre una hipòtesi d'evolució històrica* [Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)123-126]. — Algunes notes d'arxiu sobre el dret d'aigua per a regar.

4054. - Cots i Gorchs, J., *Les "Consuetuds" d'Horta* (avui Horta de Sant Joan) *a la ratlla del Baix Aragó* [Est. univ. catalans 15(1930)304-323]. — L'A. publica aquestes consuetuds, segons un ms. de l'Arx. Hist. Nac., secció d'Ordres Militars, que es considerava perdut. Daten de 1296 i deriven de les de Lleida. — [Rius.

4055. - Beneyto Pérez, J., *Documents per a l'estudi del dret privat valencià al 700* [Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)221-231]. — Transcripció de 7 documents de l'arxiu municipal de Vilajoiosa en una col·lecció de protocols, del s. XVIII.

4056. - Fajarnés, E., *Discusión sobre el derecho de ciudadanía de Ibiza y Menorca, y provisión de beneficios eclesiásticos en Mallorca* (s. XVII y XVIII) [Rev. Menorca 26(1931)163-171]. — Documents dels arxius mallorquins.

4057. - Carreres Zacarés, S., *Notes per a la història dels Bandos de València*. València 1930, 8.º, 150 pàgs. de text i 224 de documents, índex i colofó || ex: Anales Centro Cult. valenciana 4(1931)84.

4058. - Vincke, J., *Kloster und Grenzpolitik in Katalonien-Aragon während des Mittelalters* [Spanische Forschungen 3(1931)141-164]. — La dependència de monestirs del mateix orde però situats en Estats diferents tenia influències favorables o desfavorables en les relacions polítiques d'aquells Estats i viceversa, especialment al variar les fronteres polítiques. Rica documentació històrica sobre aquestes relacions a la Corona catalano-aragonesa dels segles Xe-XIIIe.

4059. - Vincke, J., *Der Kampf Jakobs II und Alfons IV von Aragon um einen Landeskardinal* [Z. Rechtsgesch., kan. Abt. 21(1932)1-28]. — Esforços dels reis i nobles de la corona catalano-aragonesa per a augmentar la seva influència en la cúria romana per mitjà del nomenament de cardenals naturals dels país.

4060. - Vincke, J., *El entredicho de 1283 a 1295 y su importancia en las relaciones entre la Iglesia y el Estado en los países de la Corona de Aragón* [Inv. y Progreso 5(1931)77-79]. — Efectos político-religiosos de este interdicto en cuanto el nombramiento de obispos y en cuanto a la cuestión de los impuestos que la Iglesia debía pagar al Estado. Extensión de la provisión pontificia de los obispados; progreso del Estado en la imposición de tributos sobre los bienes de la Iglesia.

4061. - Vincke, J., *Els comtes-reis de Barcelona i els "servitia" papals vers el 1300* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)339-350]. — Els "servitia" eren un impost papal. L'estudi mostra com els reis d'Aragó influïren en el seu desenrotllament. Documentació treta especialment de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

4062. - Era, A., *Tribunali ecclesiastici in Sardegna*. Sassari, G., Gallizzi 1929, 227 p. — La major part de l'estudi tracta dels tribunals eclesiàstics de Sardenya al temps en què estava lligada amb Catalunya. Alguns documents. — [Vincke.

4063. - García de la Fuente, A., *Los fueros de Badajoz, publicados por Fr. Antonio de Guevara, obispo de Mondoñedo* [Rev. Centr. Est. extrem. 5(1931)195-208]. — Publicados estos fueros en las *Cartas familiares* de Fr. Antonio de Guevara, pero poco estudiados. Los reproduce el autor añadiendo otro texto en forma abreviada del mismo Fr. Antonio que se conserva en el ms. del Escorial, h. IV, 25, fols. 253-259.

4064. - Fernández, X. L., *Foro de Lobeira* [Arquivos Sem. Est. galegos 5(1930)171-206]. — Confirmaciones hasta Felipe V del fuero de Lobeira dado en tiempo de Alfonso IX. Notas histórico-arqueológicas sobre la villa. 6 láminas.

4065. - Serrano y Sanz, M., *Ordinaciones de la peita de la judería de Zaragoza, y su derogación en 1331* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)5-17]. — Testimonio notarial del Archivo de Zaragoza, arm. 69, leg. 4: *Instrumentum publicum revocationis sisie aljame judeorum CesarAuguste*. Texto (p. 4-17).

4066. - Martínez Pajares, A., *Ordenamiento de Segovia* [Rev. crit. Derecho imm. 7(1931)591-601]. — Ordenamiento dado por Alfonso XI en 1347, una de las principales fuentes del Ordenamiento de Alcalá. Aún está inédito. Disposiciones referentes al régimen de propiedad, delincuencia y penalidad, y procedimiento.

4067. - Berrogain, G., *Ordenanzas de La Alberga y sus términos Las Hurdes y Las Batuecas* [An. Hist. Derecho Esp. 7(1930)381-441]. — Breve introducción y texto de las Ordenanzas, que en no pocos puntos tocan materias eclesiásticas, por ejemplo en el cap. 4, penas por falta de asistencia a los oficios divinos. — [Vincke.

4068. - Weill, J., *Source de la formule du serment juive codifiée dans les "Partidas" d'Alphonse X* [Rev. Ét. juives 86(1928)58-60] || ex: Bib. Bleiblat th. Lit 9(1930) n.6683.

4069. - Usón Sesé, M., *Un formulario latino de la Cancillería real aragonesa* (s. XIV) [An. Hist. Derecho Esp. 7(1930)442-500]. — Interesante formulario con las más variadas fórmulas. Entre ellas, por ejemplo, la de presentación para un beneficio eclesiástico y la toma de

posesión de una capellania. Tambien la de casamiento de un hermano ilegítimo del rey. Brilla en todo el formulario el espíritu ordenador de Jaime II y de Pedro el Ceremonioso. Acabará. — Vincke.

4070. - Wohlhaupter, E., *Zur Rechtsgeschichte des Spiels in Spanien* [*Spanische Forschungen* 3(1931)55-128]. — Notes històriques sobre la legislació hispànica del joc. Lluita de l'Església contra el joc dels eclesiàstics. Reacció contra el joc en els "Fueros". Disposicions civils i dels sobirans contra el joc a la Corona d'Aragó, i a Castella i León. *L'ordenamiento de las tafurerías*. El joc en les recopilacions legislatives i en el dret de l'època moderna. El joc en les colònies espanyoles. En apèndix, a tres columnes, les disposicions sobre el joc de les *Constitutiones ilderenses*, *Fori Valentiae* i *Costums de Tortosa*. Altes apèndixs comparatius.

4071. - Sierra Corella, A., *Privilegios de los monederos de la Casa de la Moneda de Toledo* [Rev. Arch. Bib. Museos 34(1930)409-415].

4072. - Cantera, F., *La usura judía en Castilla* [Ciencia Tomista 43(1931)5-26]. — Recordada la doctrina sobre l'usura i els préstecs en l'A. T. i en el Talmud, l'A. estudia l'ús d'ella a Espanya, resumint el text de Ben Verga *Chébet*; les disposicions dels reis i dels concilis i de les Corts fins a Enric IV qui confirmà totes les disposicions anteriors contra l'usura, promulgades principalment per Anfòs XI i Enric III en un document de 1455 que transcriu íntegrament. — [Rius.

4073. - Schaefer., *Die "Casa de contratación" zu Sevilla un der königliche Indienrat* [Ibero-amer. Archiv. 5(1931)117-124]. — Fundació de la "Casa de contratación" en 1503 pels reis catòlics. La seva intervenció en el comerç amb les Índies.

4074. - Brown Scott, J., *El descubrimiento de América y su influjo en el derecho internacional* [Rev. Ciencias soc. jur. 13(1930)7-38]. — Íntimas relaciones entre las fechas de 1492 (descubrimiento de América), 1532 (proclamación de las nuevas reglas de derecho en vista de las condiciones creadas por el Nuevo Mundo) y 1625 (sistemización del derecho por Grocio). Conferencia.

4075. - Muro Orejón, A., *El nuevo Código de las leyes de Indias* [Rev. Ciencias jur. soc. 12(1929)287-339 y ns. ss. 1930-1931]. — Tesis doctoral de unas 240 páginas que expone los proyectos de recopilación legislativa posteriores a 1680, proyectos de Carlos III, Carlos IV y Fernando VII: Proyectos de adición a la Recopilación de 1580 y proyectos del Código. Entre estos últimos, el de la junta nombrada por Fernando VII que lleva incluido su intento de reimpression de la Recopilación y publicación del libro I, completamente ignorado hasta hoy.

4076. - Muro Orejón, A., *Somero estudio sobre los proyectos del*

nuevo código de las leyes de Indias [Bol. Inst. Inv. hist. 11(1930)19-28]. — Resumen de su trabajo más extenso (Cfr. n. anterior).

4077. - Avellá Vives, J., *Los cabildos coloniales* [Rev. Ciencias jur. soc. 13(1930)605-630 y ns. ss.]. — Estudio del municipio o cabildo de las colonias hispano-americanas utilizando no sólo la Recopilación de Indias sino también otras varias fuentes.

4078. - Navarro, J. G., *El municipio en América durante la asistencia de España*. Conferencia leída en Palma de Mallorca. 1930, 98 págs. — El municipio establecido en América era el español antes de que el poder real cercenara sus poderes, con las diferencias del país nuevo; reparto de solares o baldíos, relaciones con los indígenas, con las órdenes religiosas, etc. || ex: Razón y Fe 95(1931)280.

4079. - García y García, T., *María Santísima y la legislación de Indias*. - Memoria presentada al Congreso Mariano de Sevilla, mayo 1929. Sevilla. — Influencia que tuvo el nombre de María en la legislación de Indias y espíritu esencialmente mariano de estas leyes || ex: Hormiga de Oro (1931)[4].

4080. - Álvarez Laviada, P., *Chinchón histórico y diplomático hasta finalizar el siglo XV*. — Estudio crítico y documentado del Municipio castellano medieval. Madrid, Imp. I. Perales 1931, 8.º, 311 páginas || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)127.

4081. - Pérez, lic. P., *La vida concejil en la Serena en los siglos XVI y XVII* [Rev. Centro. Est. extrem. 5(1931)303-316]. — Organización de los municipios que pertenecían a la Orden de Alcántara: su forma electoral, la extensión de sus términos, la cuantía de sus bienes, sus pechos y tributos, portazgos, barcages y soldados.

4082. - Martínez Lumbreras, F., *El derecho consuetudinario en la provincia de Granada* [Bol. Univ. Granada 1(1929)111-139]. — La Junta Comunal de Güéjar de la Sierra. En este pueblo aislado en un alto valle de Sierra Nevada (1080 m. de altura) vemos una manifestación de la propiedad colectiva tan curiosa como llena de vitalidad, que abarca todas aquellas tierras que por su calidad y extensión no son aptas para el cultivo intensivo. Composición y funcionamiento de la Junta General y de la Junta Administrativa. Fines: Lo sobrante de pastos y leñas se vende y sirve para ciertas atenciones municipales, como pagar el párroco y sacristán por la llamada misa de alba, retribuir al médico, festejos, etc. Su origen remonta al s. XVI. Analogías de esta junta con las cofradías del Alto Pirineo en Aragón.

4083. - Cabal, C., *Las costumbres asturianas, su significación y sus orígenes*. II: *La familia, la vivienda, los oficios primitivos*. Madrid, Talleres Voluntad 1931, 8.º, 414 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)127.

4084. - Fajarnés Tur, E., *Algunas costumbres mallorquinas anti-*

guas (Siglos XV-XVIII). Palma de Mallorca, Hija de J. Colomar, 1930,68 págs. || ex: Cult. valenciana 5(1930)218.

4085. - Wohlhaupter, E., *Las corporaciones parroquiales en España y su paralelismo con instituciones alemanas* [Inv. y Progreso 5 (1931)51-54]. — Paralelo entre las corporaciones parroquiales de España y los *Parochialverbände de Colonia*. Funciones de derecho eclesiástico y seculares de estas corporaciones. Importancia de la colación o corporación protectora del derecho y de la paz.

4086. - Vinyolas y Torres, P., *El divorcio canónico por causa del adulterio, según el "Codex Juris Canonici", la legislación eclesiástica anterior a éste, los clásicos y las decisiones o sentencias de la Rota Romana*. Barcelona 1930,4.º,340 p. || ex: Rev. crit. Derecho imm. 7(1931)158.

4087. - Maraury Barredo, R., *Impotencia, esterilidad e inconsumación ante el derecho español* [Rev. Ciencias jur. soc. 13(1930)181-244, 357-420,533-604]. — Tesis doctoral. Examen jurídico-eclesiástico de la materia a la escasa luz que proyectan los textos legales, civiles y canónico-católicos, así como las interpretaciones de reconocida autoridad científica.

4088. - Campelo, J., *Comentario Canónico-Moral sobre la Bula de la Santa Cruzada*. Santiago, Tip. de "El Eco Franciscano" 1930,8.º, 158 p. || ex: Ephem. th. Lovanienses 8(1931)547.

4089. - Calabuig Revert, J., *El derecho penal eclesiástico vigente en Ibero-América y su proceso histórico*. Totana (Murcia) Tip. S. Buena-ventura 1930,4.ºxv+253 págs. || Bibl. gen. esp. 9(1931)4.

4090. - Ramírez Mac Gregor, C., *El Matrimonio*. — Estudio histórico y de derecho comparado. Madrid, Imp. y Ed. Reus 1930,8.º,160 págs. || ex: Bibl. gen esp. 9(1931)12 .

4091. - Martí Miralles, J., *Dictamen sobre la reivindicabilidad de una capilla pública* [Rev. jur. Catalunya 37(1931)153-181]. — Respuestas sobre: la propiedad de la capilla N. antes de ser cedida transitoriamente a la mitra y después de la cesión temporal a la mitra a petición del obispo en 1868. Derechos de los poseedores actuales.

4092. - Izaga, L., *La situación jurídica de los religiosos en España* [Razón y Fe 96(1931)5-25]. — Examen del concordato español de 1851, su vigencia de derecho y de hecho. La expulsión de las órdenes religiosas y el derecho nacional.

4093. - Riaza, R., *Don Rafael de Ureña y Smenjaud (1852-1930)*. Madrid, tip. "Revista de Archivos" 1931,Lv p. — Actividad científica histórico-jurídica del sabio profesor. Su bibliografía. Reproducción en apéndice de un capítulo de un trabajo inédito de Ureña sobre el fuero de Cuenca, cuya edición crítica dejó preparada.

4094. - Ferreres, J. B., *Derecho Sacramental, con arreglo al Código de Pío X, promulgado por Benedicto XV, a las declaraciones subsiguientes de la Santa Sede y a las prescripciones de la Disciplina Española y de la América latina*. Barcelona, 1931, 4.º, VIII-508 págs. || ex: Hormiga de Oro (1931) [214].

4095. - Gomà, I., *El Matrimonio*. Barcelona, Editorial Balmes, S. A. 1931, 8.º, 296 p. — Explicación dialogada de la Encíclica "Casti Connubii".

4096. - Blanco Nájera, F., *La Iglesia, la Familia y el Estado en la escuela primaria* [Rev. ecles. 3(1931)33-49, 127-145, 241, 276, 369-402]. — Preeminència de l'element religiós i moral en l'educació; punt de partida de l'educació religiosa i moral; educadors nats; drets de l'església en l'educació; extensió d'aquests drets; dret de la família a educar els fills (postulats de dret natural: objeccions); drets de l'Estat (teories errònies); reputació; intervenció llegítima, són punts que tracta l'A. en aquest estudi. — [Rius.

4097. - Mier, E. de, *La Iglesia y el Estado*. — Motivos histórico-jurídico-canónicos sobre la propiedad de la Iglesia ante el derecho escrito. Madrid 1931, 8.º, 239 págs. || ex: Bibl. gen. esp. 9(1931)187.

4098. - Rego Machinea, J. M., *Las circunstancias modificativas de la imputabilidad criminal en el derecho eclesiástico*. Santander, Tall. Tip. J. Martínez, 1930, 8.º, 124 p. || ex: Ciencia Tomista 44(1931)384.

4099. - López Ortiz, J., *Figuras de jurisconsultos hispano-musulmanes* [Religión y Cultura 16(1931)94-104]. — Biografía de Yahya ben Yahya, adaptació o corollari de l'article: *La Recepción de la escuela Malequí en España* publicat en *Anuario de Historia del Derecho Español* 8(1930). — [Rius.

4100. - Blanco Nájera, F., *Derecho funeral*. — Comentario canónico civil al libro III, título XII, "De sepultura ecclesiastica", del Códex Juris Canonici. Madrid, 4.º, VII-629 p. || ex: Rel. y Cultura 12(1930) 49-50.

FILOSOFIA

4101. - Puigdessens, J., *Cinquanta anys de Psicologia experimental* [Par. cristiana 14(1931)292-304]. — Butlletí de psicologia moderna. Autors i teories.

4102. - Carreras i Artau, T., *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya i cinc assaigs sobre l'actitud filosòfica*. Barcelona, llib. Catalònia 1931, 272 págs. — L'autor es proposa reconstruir el procés del pensament filosòfic català, estudiat com un capítol de la història de la cultura intel·lectual de Catalunya en les seves relacions peninsulars i europees, entroncant les susdites investiga-

cions amb la direcció psico-ètnica que presideix les investigacions dels dos Arxius de: "Psicologia colectiva" i "Psicologia ètnica" de la Universitat. Els assaigs són sobre: L'art de filosofar, Llorens i Barba, la càtedra de Salmeron, la filosofia com espectacle (cas Ortega i Gasset), l'actitud personal i la història de la Filosofia.

4103. - Carro, V. D., *Filosofía y filósofos españoles 1900 a 1928*. Publicaciones de la Revista de las Españas, núm. 11. Madrid (sin año) 8.º, 79 pàgs. — Síntesis bibliográfica y crítica: El siglo XIX. La renovación filosófica y las revistas. Críticos y metafísicos, otros escritores filósofos. La Filosofía y las Ciencias. Psicólogos, arabistas. Filosofía independiente. Hispanistas, etc.

4104. - Iriarte, M. de, *Philosophia perennis* [Razón y Fe 96(1931)26-42]. — Examen de los dos volúmenes de homenaje dedicados a Geyser e introducción sobre el método y valor de la filosofía de este profesor.

4105. - Miquel d'Esplugues, P., *Un llibre de conferències filosòfiques* [Criterion 5(1931)273-281]. — Conferències filosòfiques professades durant l'any 1928-1929 pels Drs. J. Serra Hunter; F. Farran i Mayoral; J. Xirau; F. Mirabent; T. Carreras; A. Pi Sunyer, amb pròleg de P. Coromines. Comentaris a mantes idees, pel recensor. [García.

4106. - Massana, M., *De Anima: Psicologia i Ciencia*. — Richard Mckeon, de la Universitat de Colòmbia [Criterion 5(1931)81-82]. — Extracte del treball indicat, fent notar les seves tendències i posició dels problemes en la psicologia actual i futura. — [García.

4107. - Carmona Nenclares, F., *Sobre Hermann Keyserling* [Criterion 5(1931)131-143]. — Comentarios al proceso general del "Diario de viaje de un filósofo": estudia el libro en el aspecto histórico-genético: no vale para estudiar Keyserling el método dialéctico. El pensamiento de K. es más una serie de estados de ánimo, que un método o una exposición. Comparaciones con Bergson, Husserl, etc. [García.

4108. - Manyà, J. B., *Gnoseologia i escolasticisme* [Criterion 5(1931)74-79]. — Rèplica i aclaracions a les crítiques del Dr. J. Tusquets sobre un treball de l'autor *Questions de Gnoseologia*. — [García.

4109. - Marxuach, F., *Non videtur posse admitti sanctum Thomam demonstrare voluisse essentiam creaturum a sua existentia realiter distingui* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)285-286]. — Examen dels textos de la Summa Philosophica, l. 1, c. 22 i 42.

4110. - Basili de Rubí, P., *Realisme natural* [Criterion 5(1931)105-130]. — Dubte inicial de Descartes — la filosofia inicial no és ni demostració, ni la reflexió sobre l'acte directe: ha d'ésser una afirmació

— la facultat de l'altre — l'evidència — els sentits externs. — [García.

4111. - Bizarri, R., *Critica della morale Kantiana* [Criterion 5(1931) 42-61]. — Prejudicis, fonament i crítica — contradiccions — insuficiència, en l'afirmació de l'autonomia — en la interpretació del fet del mal — identificació de la bona voluntat amb la llei moral — exigències de la moral kantiana — falsedat de la seva teoria del deure i imperatiu categòric — empirisme de Kant: matematicisme de Kant — la seva sensibilitat històrica. — [García.

4112. - Ortega Rodrigo, E., *Leyes de la Dinámica mental* [Rev. ecles. 3(1931)146-171, 285-302]. — Estudia lo que el A. llama la "invariante mental" o "determinismo mental", determinismo que viene a la ciencia de datos necesitantes y necesarios. Aplícase la ley a las matemáticas en el sistema de las coordenadas y a las ciencias cuyo objeto está fuera del ámbito cuantitativo, esto es, a la ciencia del saber y a la ciencia del ser, que tienen también su determinismo. — [Rius.

4113. - Planas, J. M., *Critica i Geometria* [Criterion 5(1931)73-74]. — Extracte i observacions sobre l'article de Jules Klein "Critique et géométrie" (en *Archives de Philosophie*. vol. VII). — [García.

4114. - Massana, M., *Enllà del bé i la seva estructura* [Criterion 5(1931)80-81]. — Exposició d'algunes idees de M. A. Edel sobre la definició del bé: crítica i punts a estudiar en aquest aspecte. — [García.

4115. - Isart, F. X., *Els arguments de Zenó contra la pluralitat i el moviment* [Criterion 5(1931)249-254]. — Arguments de Zenó contra la pluralitat, contra el moviment. Comentaris. — [García.

4116. - Soy, M., *Logística i Filosofía matemática* [Criterion 5(1931) 144-165]. — Extracte de l'obra de L. Couturat. Les principes de mathématiques. - Introducció; 1.ª Part. Logística. 2.ª Part. Concepts lògics de les idees fonamentals de les matemàtiques. Principis de lògica on recolzen. 3.ª Part. Complements i aplicacions. Teoria de la deducció; descripcions; teoria de les classes, matemàtiques i lògica. Final. [García.

4117. - Pérez del Pulgar, J., *Trascendencia filosófica de las investigaciones de la física matemática sobre la constitución de la materia* [Est. ecles. 10(1931)35-50]. — Continuación. Cfr. n. 2913.

4118. - García, D., *Las nociones de causa, efecto y causalidad en las ciencias físicas-modernas* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)287-338]. — Necesidad y uso del principio de causalidad en las ciencias modernas — tipos de causas — causas teleológicas mundiales — carácter tensorial de las relaciones físicas universales — acción y reacción causales: emisión y absorción de energías. — [García.

4119. - Orriols, J., *Entre la filosofia i les matemàtiques* [Criterion 5(1931)348-371]. — Primera part. Operacions quantitatives. 1) Abs-

tracció. 2) Treballs de planteig i conducció; 3) Orígens en general, classes de relacions. Continua. — [García.

4120. - Miquel d'Esplugues, P., *L'art de filosofar* [Criterion 5(1931) 372-382]. — A propòsit d'una monografia amb aquest títol, part integrant del volum "Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya" pel Prof. Tomàs Carreras i Artau, 1931. — [García.

4121. - Vila, F., *Naturalesa i forma de la simpatia* [Criterion 5 (1931) 267-273]. — A propòsit del llibre de M. Scheler amb el mateix títol (trad. franc. 1928). La simpatia com base moral; elements de la simpatia — teories genètiques de la simpatia — naturalesa de l'amor i de l'odi, problema gnoseològic — amb comentaris de l'anotador. [García.

4122. - Manyà, J. B., *Psico-Fisiologia del Talent* [Criterion 7(1931) 5-27]. — Crítica de les teories sobre la constitució psico-fisiològica i el talent. Crítica d'opinions optimistes sobre l'assumpte — posició de reserva de l'autor. — [García.

4123. - Bonet, A., *El determinisme luterà* [Criterion 5(1931) 28-41] — És estudiat en relació amb les controvèrsies d'Auxiliis, i el janse-nisme. — [García.

4124. - García, D., *La creación* [Ilust. del Clero 25(1931) 368-376]. — Se estudia la creación como punto de discontinuidad metafísica — en comparación con los fenómenos físicos más semejantes — en relación con la naturaleza del conocedor y causa eficiente — finalmente como acto y efecto de la ciencia divina de visión.

4125. - García, D., *Caracteres distintivos de la concepción tomista del Universo* [Ilustr. del Clero 25(1931) 99-102 y números ss.]. — Para hacer del tomismo tradicional una ampliación por evolución homogénea que sea suficientemente amplia para sintetizar metafísicamente las ciencias modernas, física, psicología, etc., basta estudiar la constitución interna de la existencia, hecha según tipo entitativo, introducir sistemáticamente las influencias de la relación en el orden de la esencia y de la existencia: con ello se consigue también una criteriología más fundada en la psicología: finalmente hay que ampliar los tipos de esencia y su evolución. — [García.

4126. - Ortega Rodrigo, E., *Las leyes de la mentalidad primitiva* [Rev. ecles. 3(1931) 428-39]. — Crítica de les lleis de Lévy-Bruhl, de-duint que no és la cultura una mera creació de l'esperit: l'eix està muntat sobre equacions de relacions, i ha de verificar-se en totes les cultures. — [Rius.

4127. - Cabral de Moncada, *Breve esclarecimiento de algunas tesis de Filosofía política, moral e da Historia* [Nação Port. ser. 6, t. 1, 226-242]. — Conclusión de varios artículos sobre este tema.

4128. - Bonet, A., *La síntesi psíquica en l'educació moral* [Par. cristiana 13(1931)24-29].

4129. - Domínguez, D., *¿Qué pensar del Teosofismo?* [Sal Terrae. 20(1931)250-254]. — Conclusión de la serie de artículos sobre este tema (Cfr. n. 2920). No es permitido a un católico abrazar ni dar su nombre a la sociedad teosófica.

TEOLOGIA

4130. - Puig de la Bellacasa, J., *Boletín de Teología especulativa: La esencia del sacrificio de la misa* [Est. ecles. 10(1931)65-96, 385-406, 538-553]. — Continuación sobre "la Esencia del sacrificio de la misa": documentos históricos, controversia con los protestantes antes de la sesión 22 del concilio de Trento (Enrique de Inglaterra, Juan Fisher, Tomás Moro, Juan Eck, Bertoldo Pürstinger, Alfonso de Castro, Tilmano Smeling, Sonnio, Gropper, Nacchianti, etc.). - La sesión 22: Eustaquio Du Bellay, Gaspar Casal, Marco Lauro, Francisco Blanco. - Después del Concilio: Villegaignon, Maldonado.

4131. - Pérez Goyena, A., *Le mouvement théologique en Espagne* (1929-1930) [Nouvelle Rev. Théologique 58(1931)429-44]. — Butlletí bibliogràfic de teologia dels anys 1929-1930. Examina: Tractats apologetics, teològics particulars i auxiliars de la Teologia. Traduccions. Biografies teològiques. Estudis sobre Vitoria. Centenari de Sant Agustí.

4132. - Humilis a Genua, P., *Estne Sacra Theologia speculativa scientia an practica?* [Est. franciscans 43(1931)151-168].

4133. - Broch, P., *Preparación intelectual para la fe* [Ciencia to-mista 43(1931)51-67, 333-356, 44(1931)411-446]. — Per a preparar la fe no s'ha de prendre res pel cantó menys important, accidental, secundari; s'han de presentar les doctrines catòliques segons són en realitat i amb llur sentit genuí; s'han d'evitar els equívocs, la semiciència, retreure les solucions. — [Casanelles.

4134. - Carner, J., *El Déu llunyà i el Déu pròxim* [Criterion 5 (1931)394-410]. — Extracte d'un treball de Th. Ruysen en *Revue de Métaphys. et Morale* (1930), on es valora la suggestiva provatura de R. per sostreure la teodicea a la insuficiència dels arguments tradicionals, tot vindicant l'argument ontològic. — [García.

4135. - Sureda Blanes, F., *Sobre la racionabilidad de nuestra creencia* (De la fe cristiana y de sus adversarios). Barcelona, Luis Gili 1930, 8.º, 284 pàgs. || ex: Razón y Fe 96(1931)272.

4136. - Xiberta, B. M., *Llibertat, indefectibilitat i mèrit en Jesucrist* [Criterion 5(1931)411-416]. — Assaig de conciliació racional entre llibertat, indefectibilitat i mèrit en Jesucrist. Valora una explicació de Scot, desenvolupada pel Carmelita Arnold de Sehzen. L'autor la modifica una mica, reforçant-la amb set arguments. — [García.

4137. - Heredia, J., *La unión hipostática según el Concilio de Efe-so* [Ciencia tomista 43(1931)181-192].—Antes del Concilio la Iglesia profesaba estas dos verdades: 1.ª, Jesucristo es Dios; 2.ª en J. C., hay dos elementos, uno divino y otro humano, de tal manera unidos entre sí que no se confunden. Para hacerse cargo de las expresiones acerca estas verdades de los padres de los siglos anteriores hay que situarse en el ambiente de su cultura teológica. El Concilio sentó como doctrina: J. C. es una sola cosa, un solo ser, una sola persona compuesta de dos naturalezas distintas, unidas entre sí en la hipóstasis divina. No hizo otra cosa que aceptar la doctrina expuesta por Cirilo en su primera carta a Nestorio. Esa doctrina patristica se reduce a una profunda y sencilla afirmación. En cambio la Teología escolástica nos dará después una verdadera interpretación metafísica.

4138. - Puig de la Bellacasa, I., *De ratione allata ab Ephesino Concilio: Cur Christi humanitas propriam personalitatem non habeat* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)81-94].—L'autor no preté exposar quina doctrina definí el Concili sobre tema proposat, ni si la raó al·legada per ell s'ha de suposar com a definitiva, sinó solament quina fou la raó adduïda pel Concili en prova de la proposició esmentada. Com a documents només examina: la solemne definició de fe contra Nestori, l'epístola de Ciril i el sinode alexandrí al mateix heretge i els 12 anatematismes de Ciril.

4139. - Brouillard, R., *Pour l'histoire de l'"imperfection morale"* [Nouv. Revue theol. 58(1931)217-238].—Idees dels autors antics que parlen d'aquesta qüestió entre ells els espanyols Joan Sánchez Suárez, Domènec de Santa Teresa (carmelità de Salamanca), Rod. d'Arriaga. Lugo no és "l'inventor" de les imperfeccions morals distintes del pecat original. Sánchez i Diana les testifiquen. Suárez les suposa. Dom. de Santa Teresa n'ha examinat directament i a fons, el primer, la seva naturalesa.

4140. - Lama, M. de, *Cuestiones teológicas* [Rel. y Cultura 14(1931)88-97; 16(1931)242-254].—La eficacia de la gracia y la prede-terminación moral según San Agustín. Reputación de las tesis del F. Longe sobre esta doctrina. - Doctrina de San Agustín sobre la gracia.

4141. - Bover, J. M., *Concepto integral de la maternidad divina según los Padres de Éfeso* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)139-170].—Acción soteriológica de la Virgen como función inherente a la maternidad divina y como acción consecuente y posterior. Escritos de los Padres de Éfeso sobre los dos conceptos dichos: 1. Maternidad soteriológica. 2. Acción soteriológica derivada de la maternidad divina: a) Corredención, b) acción soteriológica actual.

4142. - Calvo, A., *La Asunción Corporal y la Mediación Univer-*

sal de la Santísima Virgen [Rev. Clero Leonés 6(1931)93-96, 184-187, 393-397].

4143. - Segarra, F., *¿Temeraria? o ¿Algo menos?* [Est. ecles. 10(1931)105-136]. — Examen de algunos juicios adversos a la explicación tradicional sobre la identidad del cuerpo mortal y del resucitado que defendió el autor en su libro (*De identitate*, etc. Cfr. n. 1974).

4144. - Quera, M., *Otra vez sobre el amor de benevolencia en la atrición* [Est. ecles. 10(1931)51-64]. — Recoge los cargos contra el *atricionismo* que aparecen en el artículo del P. Hugueny (*Rev. thomiste*, mars-avril 1930) y analiza su alcance. Examina: La contrición y atrición según Santo Tomás y según el Concilio de Trento. El P. Hugueny se excede al presentar su opinión particular como del Concilio de Trento.

4145. - Göller, E., *Studien über das gallische Busswesen zur Zeit Cäsarius von Arles und Gregors von Tours* [Archiv kath. Kirchenrecht 109(1929)3-126]. — El fondo del estudio lo forman los escritos pastorales, la doctrina penitencial y la sobre la confesión de los pecadores de Cesario de Arles; pero se tocan no pocos puntos de la praxis penitencial hispánica de aquellos tiempos. — [Vincke.

4146. - Teixidor, A., *De inhabitatione Sancti Spiritus in animis iustorum* [Anal. sac. Tarrac., 7(1931)257-284]. — L'autor prova en la primera part amb raons d'Escriptura, de la tradició i especialment de Sant Tomàs: "1) Deum vere ac proprie et substantialiter in animis iustorum habitare; 2) id haberi quodam saltem modo per gratiam sanctificantem; 3) propriissime vero per ipsius gratiae largitionem". I en la segona. "Inhabitatio in anima quamvis praedicatur tanquam peculiaris de Sancto Spiritu, verissime habetur praesentia totius Sanctissimae Trinitatis".

4147. - Michael a Neukirch, P., *Nova controversiae solutio de Subdiaconatu ac de quatuor Ordinibus Minoribus* [Est. franciscans 42(1930)13-32]. — Sobre la controvèrsia de si els Ordes menors i el subdiaconat són vers sagraments l'autor, després d'exposar els arguments en pro i en contra dels autors antics i moderns, defensa la sentència afirmativa basant-se en la distinció entre el sagrament de l'Orde i *officium* o ministeri. Com a sagrament propi fou instituït el diaconat, però amb la possibilitat dels diferents ministeris que l'Església ha anat desenrotllant.

4148. - Alonso, S., *El Ministro del Sacramento de la Penitencia* [Ciencia tomista 44(1931)145-173]. — Potestat d'orde i administració del sagrament de la Penitència. Jurisdicció (ordinària i delegada); subjecte passiu; límits, extensió i suspensió de la jurisdicció. — [Rius.

4149. - Pérez, N., *La esclavitud de Nuestra Señora según los antiguos ascetas españoles*. Madrid, ed. Razón y Fe 1929, 12.º 172 p. || ex: Ephem. theol. lovanienses 7(1930)172.

4150: Bizarri, R., *La legge morale e la religione* [Est. franciscans 43(1931)269-280].

Ascètica i mística

4151. - Brouwer, J., *Psychologie der Spaansche mystiek*. Amsterdam, Paris, 1931, 8.º xix-284 p. || ex: Rev. Hist eccl. 27(1931)338*.

4152. - Eguía, C., *La serena alegría de nuestros místicos* [Razón y Fe 94(1931)38-53, 193-212]. — I. Los místicos y el gozo en el Señor. La paz efecto de la contemplación. El gozo y la paz mística en las obras y en los libros. Nuestros místicos y el humanismo pagano, el pseudomisticismo luterano, y el falso quietismo. — II. Autores y libros.

4153. - González Pintado, G., *Ardores de un Serafín*. El P. Agustín de Cardaveraz en sus íntimas comuniones, principalmente con el Sagrado Corazón de Jesús. Madrid, Razón y Fe, 1930, xii-360 et 428 p. || ex: Rev. Asc. Myt. 11(1930)111.

Exercicis

4154. - Raitz v. Frentz, E., *Eine Exerzitienbibliographie* [Z. Asz. Mystik 6(1931)72-84]. — Bibliografía de conjunt sobre els Exercicis de Sant Ignasi: Obres generals, edicions, comentaris de tot el llibre i de les parts, història del llibre dels exercicis, psicologia i pedagogia del llibre, els exercicis i la teologia.

4155. - López de Santa Ana A., *Las reglas de S. Ignacio para sentir con la Iglesia en los Ejercicios a jóvenes* [Manresa 7(1931)27-31].

4156. - Bover, J. M., *Santa Teresa y los Ejercicios* [Manresa 7(1931)70-73]. — “Harto buena doctrina” dice la Santa de los Ejercicios. Comentario a este pasaje, ya estudiado por el P. Brou.

4157. - Brou, A., *San Francisco de Sales y los Ejercicios de San Ignacio* [Manresa 7(1931)57-69]. — Huellas de los Ejercicios en las obras del Santo Obispo de Ginebra. De los Ejercicios que él hizo, sacó y retuvo no pocas cosas a las que imprimió después su carácter personal.

4158. - Solà, J. M., *La intervención de la Virgen en los Ejercicios espirituales* [Manresa 7(1931)40-56, 145-169]. — Sobre la tradición de que la Santísima Virgen inspiró los ejercicios a San Ignacio. Testimonios en su favor.

4159. - Aguirre, M., *S. Roberto Belarmino y los Ejercicios* [Manresa 7(1931)236-260]. — Influencia de los Ejercicios en la primera formación espiritual de Belarmino, en su vida de jesuita y cardenal, y en sus obras ascéticas. Belarmino educado en un ambiente genuinamente ignaciano, en íntimo contacto antes y después de entrar en

la Compañía con los ejercicios, imprimió a sus obras ascéticas el sello del espíritu de San Ignacio. Este sello no es tan marcado como pudiera serlo en un comentarista de los Ejercicios.

4160. - Lecuona, M. de, *La Marcha de San Ignacio. Sus textos* [Rev. int. Est. vascos 22(1931)338-362]. — La marcha corrientemente conocida del presbítero Agustín Pascual Iturriaga, publicada en 1842. Otro texto muy importante anónimo que publica el autor pero que no parece más antiguo. Otra marcha que pudo ser la llamada antigua es la del P. Mendizábal en 1762.

4161. - Estefanía, J. M., *San Ignacio y los Ejercicios* [Rev. intern. Estudios vascos 22(1931)304-209]. — San Ignacio manifiesta en su vida y especialmente en los *Ejercicios* las influencias de su raza (fuerza de concentración reflexiva, ordenada a la acción), educación (su concepción caballeresca, su tendencia a la organización), y de la corriente espiritual de su época. El fin de los ejercicios es el *institutum vitae* tal como se propone en los dos ejercicios del "Reino de Cristo" y de las "Dos banderas".

4162. - Zarncke, L., *Die Exercitia spiritualia des Ignatius von Loyola in ihren geisteschichtl. Zusammenhängen* (Schriften des Vereins f. Reformationsgeschichte, Jg. 49, heft 1). Leipzig 1931, x1-180 p.

4163. - Nonell, J., S. J., *Analyse des Exercices Spirituels de S. Ignace de Loyola*. — Traduit de l'espagnol par Eugène Thibaut, S. J. Lovaina, "Museum Lessianum", 8.º, 346 p. || ex: Brotéria 13(1931)55.

4164. - Cathrein, V., *Die Anleitung zur Demut in den Exerzitien des hl. Ignatius* [Z. Asz. Mystik 5(1930)361-366]. — La pràctica de la humilitat en els *Exercicis*. Els tres graus: fonament, la contemplació dels pecats i el Crist crucificat per nosaltres.

4165. - Wilhelm, P. B.; Huonder, A., *Aus dem Gebetsleben des hl. Ignatius von Loyola* [Z. Asz. Mystik 5(1930)1-16]. — Sobre l'esperit d'oració de Sant Ignasi, en la meditació, en l'examen particular, en les lectures espirituals, en el breuari, en la missa i comunió. El do de llàgrimes.

4166. - Sierp, W., *Einige Gedanken zur Christkönigsbetrachtung der Ignatianischen Exerzitien* [Z. Asz. Mystik 5(1930)324-334]. — Sobre la meditació del "Regne de Crist" de la segona setmana dels Exercicis.

4167. - Segarra, J. A., *Un nuevo avance en el estudio del Libro de los Ejercicios* [Manresa 7(1931)340-348]. — Sobre la obra del P. Casanovas "Introducció als Exercicis" (Cfr. 2947).

4168. - Codina, A., *Entendimiento y voluntad en los Ejercicios de de S. Ignacio* [Manresa 7(1931)229-235].

4169. - Cascón, M., *Los Ejercicios de San Ignacio ilustrados con la celestial doctrina de San Francisco de Sales* [Manresa 7(1931)170-176]. — Confirmando la conclusión del trabajo de Brou aduce el testimonio del libro del P. Juan de Loyola: "Ejercicios espirituales de San Ignacio de Loyola, ilustrados con la celestial doctrina de San Francisco de Sales." Pamplona 1756. Descripción de este libro raro, no conocido por Sommervogel.

4170. Cayuela, A., *Trascendencia de algunas máximas de los Ejercicios: "Tomando el fundamento verdadero de la historia"* [Manresa 7(1931)133-144]. — Importancia de la verdad histórica. Correcciones que hizo San Ignacio de ciertos pasajes que en principio había aceptado como históricos, pero que sus estudios le hicieron ver que no tenían bastante fundamento histórico.

4171. - Browne, M. J., *The Exercises of S. Ignatius in the Catholic and Protestant Churches* [Irish eccl. Record (1930)561-571]. || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)188.

4172. - De Jonge, J., *La méditation selon le méthode de S. Ignace de Loyola. Ses avantages d'après l'encyclique "Mens nostra"* [Coll. Mechliniensia 20(1931)534-538] || ex: Rev. Asc. Myst. 12(1931)433.

4173. - Gaultier, A., *Le troisième degré d'humilité de S. Ignace. L'Hypothèse impossible* [Rev. Asc. Myst. 12(1931)218-229]. — Altra explicació sobre el tercer grau d'humilitat. La de Suárez es basa en la recensió d'un text que no és l'original.

4174. - Boyer, C., *Le troisième degré d'humilité de S. Ignace de Loyola et la plus grande gloire de Dieu* [Rev. Asc. Myst. 12(1931)162-169]. — Dificultats que presenta la intelligència del tercer grau d'humilitat segons Sant Ignasi. Entre les diverses explicacions la més raonable és la que ja donà Suárez.

4175. - Bernhardt, W., *Die vier Zentralideen des Exerzitenbuches vom hl. Ignatius*. Ratisbonne, Hebbel, 1930, 8.º, 48 p. || ex: Rev. Asc. Myst. 11(1930)326.

4176. - Teixidor, L., *Sentido teológico de las peticiones que señala S. Ignacio en los Ejercicios* [Manresa 7(1931)116-132, 211-228, 326-339].

4177. - Meschler, M., *Lebe mit der Kirche! Einige Regeln dazu von hl. Ignatius von Loyola*. Saarbrücker Drückerei u. Verlag 1931, 8.º, 38 pàgs. || ex: Razón y Fe 96(1931)280.

BÍBLICA

4178. - Bover, J. M., *Jesucristo* [Reseña ecles. 23(1931)70-78, 110-119, 153-164]. — Estudio histórico, apologético y teológico.

4179. - Xiberta, B. F. M. *Anotacions entorn de la santedat de Jesucrist* [Est. franciscans 43(1931)301-312]. — La santedat de Jesucrist és compendiada: 1) en la unió hipostàtica, amb la santificació de la natura humana del Crist; 2) la humanitat del Senyor és dignificada per la santedat del Verb; 3) la unió exigeix l'elevació de la humanitat de Jesús a vida sobrenatural i visió beatífica; 4) en la humanitat del Crist són infoses la gràcia habitual, *lumen gloriae*, virtuts, dons de l'Esperit Sant. — [Casanelles.

4180. - Gallegos Rocafull, J. M., *El misterio de Jesús. Ensayo de Cristología bíblica*. Madrid, Tip. de "Revista católica de Cuestiones sociales" 1930, 4.º, 495 págs. — Vaticinios mesiánicos del A. T. y su cumplimiento. Mesianidad de Jesús en el N. T. Examen especial del Ev. de San Juan en estos capítulos: Jesús Mesías; Jesús, Luz y Verdad; Jesús, Vida y Autor de la Vida; Jesús Hijo del Padre; Jesús, Verbo de Dios || ex: Est. bíblicos 2(1931)146-149.

4181. - Cardó, C., *Sant Pau, model d'Apòstols* [Par. cristiana 14 (1931)484-505]. — Temperament ardent i generositat de Sant Pau. El zel per la unitat. Necessitat del dolor. Esperit de tolerància. Aplicació de la forma d'apostolat del Sant a la situació actual d'Espanya.

4182. - Hernández, E., *San Pablo a la nueva gentilidad*. Primera parte (histórica). *La personalidad del gran Apóstol*. Granada, Imp. Gaceta del Sur, 8.º, 484 págs. || ex: Sal terrae 20(1931)480.

4183. - Herrera Oria, E., *San Pablo, el gran propagandista de la Religión cristiana*. Madrid 1929, 8.º, 158 págs. || ex: Est. ecles. 9(1930) abril (1).

4184. - Colunga, A., *El Autor de la Biblia y la Ciencia* [Ciencia Tomista 43(1931)145-168]. — Els principis científics, teològics i exegetics de l'obra del Cardenal Ceferi González poden servir de norma, avui mateix, als qui es dediquen a tals estudis. La tesi fonamental del llibre, l'harmonia entre la ciència, la S. Escripura i la fe poden desvetllar la fe. — [Casanelles.

4185. - [González Palencia, A., *La traducción de los salmos de D. Tomás González de Carvajal* [Erud. ibero-ultram. 1(1930)282-296, 427-436, 602-618]. — Esta traducción, presentada a la censura en 1815, se empezó a imprimir en Valencia en 1819 y se acabó en 1827. La edición tiene 5 tomos para los salmos y otro para los cánticos del Antiguo y Nuevo Testamento y las Lamentaciones. González Palencia expone las vicisitudes de los trámites para la censura, pues, si bien

el autor tenia la aprobació del arzebispe de Toledo y una carta laudatoria del Papa, el tribunal del Consejo de Castilla puso reparos. Se reproduce el largo informe de estilo altisonante hecha por un fraile de la Escuela de Santo Tomás.

4186. - *La Sagrada Biblia*. Antic Testament, vol. III: *Josué*, versió d'E. Bayon; *Jutges*, I i II, *Samuel*, vers. del P. Marc de Castellví; *Rut*, vers. de C. Riba. Barcelona, ed. Alfa 1930, 8.º, 304 p. Traducció catalana literària directament de l'hebreu. — [Casanelles.

4187. - *Psalteri*. Text de la Vulgata Clementina, versió de l'original hebreu i notes de la comissió de l'"Obra del Sant Evangeli". Barcelona, Foment de Pietat 1931, xxiv + 306-305' + 25 pàgs. — Text llatí i català a pàgines encarades. Abundoses notes de referències i d'explicació. Edició destinada especialment a la clerecia.

4188. - Allgeier, A., *Die Psalmen in der mozarabischen Liturgie und das Psalterium von Saint Germain-des-Prés* [Spanische Forschungen 3(1931)179-236]. — Després d'haver provat l'autor en un article anterior [Ibidem 2(1930)196-228] la influència africana en el salteri mossaràbic, comparant les distintes recensions amb el còdex Veronensis R, continua aquest estudi, comparant-los especialment, amb el còdex Sangermanensi G, publicat per Sabatier. Conclou que aquest *Psalterium Sangermanense* és una recensió del text antic llatí dels salms influenciat pel mossaràbic. Pacient i documentat treball, amb interessants notes sobre les relacions culturals entre Espanya i Àfrica al temps dels visigots.

4189. - Conde de Cedillo, *El salterio de David en la cultura española* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)83-103]. — Exposició detallada del contingut del llibre del mismo títol de E.E. Fernández de Castro.

4190. - Millás, J., *Una Biblia hebraica manuscrita* [Est. bíblicos 2 (1931)89-93]. — Bíblia in folio, de 209 folis, text i masora, algunes parafrasis del text, difícil de llegir la masorà, vocalitzat a voltes, del segle XV (1480?). És guardada en la biblioteca de la Catedral de Pamplona i té major interès per ésser tan pocs els còdexs conservats a Espanya. — [Casanelles.

4191. - Nieto, P., *Nueva versión y comentario de los tres primeros capítulos del Génesis* [Est. bíblicos 2(1931)229-236, 294-297]. — Traducció de la Vulgata, notes de variants de l'hebreu i versions antigues; sentits bíblics. — [Casanelles.

4192. - López, E., *La mujer de Loth* [Rev. clero Leonés 6(1931)209-213]. — Estudio crítico exegético sobre el v. 26 cap. 19 del Génesis.

4193. - López, E., *El matrimonio de Ruth* [Rev. clero Leonés 6 (1931)2-6]. — Comentario a la ley levirática.

4194. - Pascual, B., *Razón del anuncio de la virginidad de la Madre de Emmanuel en Is. 7,14* [Anal. sac. Tarrac. 7(1931)171-196]. — La profecia de l'Emmanuel es troba en Is. 7,14-16;8,23-9,7;11,1-10. Són tractades les dificultats. La Verge Mare, figura enigmàtica. El signe d'Isaïas al verset 14 és divers del del vers 11. Una taula de paral·lelismes prova la unitat interna i literària. El triple pecat d'Acàs era: Primer, desdeny del signe: Segon, Missatge a Teglatfalasar; Tercer, consagració dels fills a Moloch. La pena del Talió de part de Déu consistí en excloure els successors més directes i escollir el fill de la dona humil. Per tal la Verge-Mare ens donà l'Emmanuel. [Casanelles.

4195. - Fernández, A., *El paso difícil del ejército asirio* (Is. 10,28) [Est. ecles. 10(1931)339-348]. — Dificultades contra el texto de Isaías que propone Albright (en The Annual of the Amer. Schools of oriental Research 4(1924)134-140). No se justifican los cambios en el texto propuestos por Albright.

4196. - Enciso, J., *El Jahvismo de Balaam* [Est. Bíblicos 2(1931) 123-129]. — Balaam es mogué per prudència humana i, particularment, per l'avarícia. — [Casanelles.

4197. - Herranz, A., *El profeta Malaquías y el sacrificio de nuestros altares* [Est. bíblicos 2(1931)67-73,94-122]. — Altra solució de les paraules profètiques: girar els ulls als prosèlits dels jueus per les nacions. — [Casanelles.

4198. - Llamas, J., *El profeta Zacarías y la Pasión de Jesús* [Rel. y Cultura 14(1931)248-260,412-421;16(1931)382-395]. — S'hi tracta la profecia de Zacarias relativa a la venda de Jesús, discutint també el perquè St. Mateu la retreu a Jeremias i no a Zacarias. També la mort de Jesús predita per Zacarias c. 13,7-9. Es pot dir que és vera profecia comparant amb Mt. 26,31 i amb Mc. 14,27. — [Casanelles.

4199. - Marc de Castellví, P., *El baptisme en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant* [Est. franciscans 42(1930)433-438]. — Nota exegètica sobre el text de Sant Mateu 28,16-20.

4200. - Marc de Castellví, P., *Εἰς τὰ ἴδια*. Jo. I, 11 [Estudis franciscans 43(1931)190-191]. — Significa: als seus, als propis, a casa seva. — [Casanelles.

4201. - Bover, J. M., *¿Es admisible la inversión de los capítulos V y VI de San Juan?* [Est. bíblicos 2(1931)81-88]. — D'aquesta teoria començada per Dom Olivieri i seguida pel P. Lagrange, Grand-maison, Durand i Joüon se n'ha admès la hipòtesi, però no les raons. És un novell argument de com el ministeri públic de Crist exigeix els tres anys. — [Casanelles.

4202. - Ríos M. de los, *Los destinatarios de la carta a los Efesios* [Est. bíblicos 2(1931)298-316]. — La carta de Sant Pau als efesians

fou, de veritat, adreçada als fidels d'aquella cristianitat, valdament no hi hagués l'expressió ἐν Ἐφέσῳ a Efés segons la tradició, còdexs, versions. Solució de les dificultats. — [Casanelles.

4203. - Ríos, M. de los, *Los gentiles asimilados al pueblo escogido ante la realización de la promesa mesiánica, gracias a la obra de Crisio* [Est. bíblicos 2(1931)59-66]. — Anotacions a Ef. 2,14-16. Crist destruï la paret que separava jueus i gentils i els uní. — [Casanelles.

4204. - Vera, E. de, *La Epístola de San Pablo a los Filipenses y la cooperación al Apostolado*. Burgos, Ed. El Siglo de las Misiones 1929 || ex: Arch. Ibero-Amer. 34(1931)159.

4205. - Bover, J. M., *Intentator malorum* [Est. bíblicos 2(1931)259-263]. — La paraula *intentator* és interpretada en sentit actiu, però, per evitar el sentit tautològic, proposa en lloc de *ipse autem neminem tentat*, la distribució i puntuació *Tentat autem ipse neminem*. — [Casanelles.

4206. - Miquel d'Esplugues, P., "*Benaurada em diran totes les generacions*" [Est. franciscans 43(1931)255-269]. — La definició vaticana és coronament de l'Eclesiologia, com la de Nicea coronà la Cristologia i la d'Efès la Mariologia.

4207. - Bover, J. M., *El nombre de la Piscina* [Est. bíblicos 2(1931)192-198]. — Porta probàtica i no piscina. El seu nom era "Bethesda" i no Bethsaida, Bethzatha o Bezatha, ni Belzetha. Es dedueix de la crítica documental, la crítica interna: té en favor seu nombrosíssims i notables crítics. — [Casanelles.

4208. - Caballero Sánchez, P., *La oveja perdida* [Est. bíblicos 2(1931)270-293]. — Exposició sinòptica de la Paràbola segons Sts. Mateu i Lluc. Les fonts bíbliques de la paràbola resulten nombroses en l'Antic text dels Psalms, Profetes, particularment del capítol 34 d'Ezequiel. El sentit de la paràbola hi és donat segons Sant Mateu i Sant Lluc. — [Casanelles.

4209. - Santos y Olivera, B., *La estrella de Jacob* [Estudios bíblicos 2(1931)55-58]. — L'estrella de Jacob no és l'estrella dels Màgics, sinó Jesús mateix. — [Casanelles.

4210. - Palomero, G., *Ipsa conteret caput tuum* [Est. bíblicos 2(1931)199-202]. — La Verge, la seva Concepció Immaculada i altres privilegis són significats en el *ipsum conteret caput tuum*, sensu conseqüente. — [Casanelles.

4211. - López, E., *Los bautizados y el Cristo místico* [Rev. clero leonés 6(1931)124-131]. — Comentario del texto de San Pablo, Rom. 6,3-4.

4212. - López, E., *El epulón y Lázaro: La Parábola* (Luc. xvi,19-26) [Rev. clero Leonés 6(1931)449-453].

4213. - López, E., *Los dos deudores y la Pecadora* (San Lucas, 17, 36,50) [Rev. clero leonés 6(1931)512-519].

4214. - López, E., *La Parábola del publicano y el fariseo* [Rev. clero Leonés 6(1931)57-64]. — Comentario breve.

4215. - Justo de Villares, Fr., *Parábolas Evangélicas* [Rev. clero Leonés 6(1931)34-40,343-351,424-431,541-547]. — Comentario a la parábola del "sembrador" y de la cizaña.

4216. - Cuenca, F., *El encuentro de San Pedro y San Pablo en Antioquia* (Gal. 2, 11-15) [Razón y Fe 96(1931)43-67]. — La reprensió que hizo San Pablo a San Pedro por la condescendencia de éste con las pretensiones de algunos judíos cristianos fué causa de una polémica entre San Jerónimo y San Agustín. Triunfo de Agustín.

4217. - Segarra, F., *Algunas observaciones sobre los principales textos escatológicos de Nuestro Señor* [Est. ecles. 10(1931)475-449]. — Peligro de admitir como ciertas, o al menos con un exclusivismo poco fundado, ciertas explicaciones sobre los textos escatológicos o de la *venida del Hijo del Hombre*. Explicaciones de los Santos Padres en las distintas épocas (continuará).

4218. - Santos Olivera, B., *Crítica e Hipercrítica en la Biblia* [Est. bíblicos 2(1931)161-191,241-258]. — L·legitimitat de la crítica, principis, teoria de la veritat crítica, la Bíblia i la Ciència. — [Casanelles.

4219. - Palacio, L., *Grammatica Syriaca ad usum scholarum*, vol. 1: *Phonologia et Morphologia*. Monasterii Montisisserrati-Barcinone 1931. 8.º, XII-244 p. Gramàtica utilíssima per als seminaris i universitats. Teoria, temes pràctics, paradigmes, textos escollits, glosari. — [Casanelles.

4220. - Fernández, A., *En la antigua Efrén* [Est. bíblicos 2(1931)222-228]. — Identificació de Taiybeh amb l'Efrem (Cfr. Joan, 11, 47-54) i de Rammun amb la roca de Rimmon, refugi dels benjamins. [Casanelles.

4221. - Ferrero, F. M., *Investigaciones arqueológicas en Palestina* [Est. bíblicos 2(1931)23-54]. — Excavacions a Lakis, Jerusalem, Gèzer, Ascalon, Beth Semes, Megiddo, Jericó, Samaria i altres llocs. Bibliografia, fotografies i carta geogràfica. — [Casanelles.

4222. - Ferrero, F. M., *La destrucción de Jericó y el osario de "Jesús hijo de José"* [Est. bíblicos 2(1931)203-221]. — El Dr. Sukenik no ha provat res contra l'Evangeli. — [Casanelles.

4223. - Fernández, A., *En la región de Suez* [Est. bíblicos 2(1931)130-143]. — Explica el pas de la Mar Roja pels jueus, amb observacions *de visu*. — [Casanelles.

4224. - Laureano de Las Muñecas, P., *La Tarsis bíblica* [Est. franciscans 43(1931)111-150]. — Es dona una llarga sèrie de testimonis respecte a Tarsis, l'extrem país occidental, proveïdor de l'argent, ferro, plom i estany. Aquest país és Espanya. La paraula Tarsis no té un sentit precís: depèn del context. Els reis màgics no eren reis de la Tarsis - Espanya. — [Casanelles.

4225. - Gomá y Tomás, I., *El Evangelio explicado. - Concordia. - Comentario. - Lecciones morales*. Vol. IV, *Pasión y Muerte. - Resurrección y Vida Gloriosa de Jesús*. Barcelona, Biblioteca Balmes 1930, 4.º, 583 p. Conclusión de la obra (Cfr. n. 3027) con varios índices muy útiles.

4226. - Bover, J. M., *La Mariología en las odas de Salomón* [Est. ecles. 10(1931)349-363]. — La "Virgen Madre" de la Oda XIX és la Virgen Maria. Corroboración de esta creencia. Razones que inclinan al autor a opinar que también la "Virgen perfecta" de la Oda XXXIII es la misma Madre de Jesucristo.

4227. - Llamas, J., *San Agustín y la multiplicidad de sentidos literales en la Escritura* [Rel. y Cultura 15(1931)238-272]. — Sant Agustí ordinàriament interpretava un sol sentit literal. Però la multiplicat de sentits literals es troba en el *Gènesi*, en les *Confessions*, en la *Doctrina Cristiana*. Resum en cinc conclusions el parer de Sant Agustí respecte del multiplicat sentit literal. — [Casanelles.

4228. - Thomas Villanova a Zeil, P., *De institutione sacramenti poenitentiae* [Estudis franciscans 43(1931)287-300]. — Sagrament institut per Crist, verament sagrament, el qual instituí Crist després de la resurrecció. S'hi explana la doctrina de Sant Bonaventura.

4229. - Bover, J. M., *El milenarismo y el magisterio eclesiástico* [Est. bíblicos 2(1931)3-22]. — L'Església sembla haver pres per lema contra el milenarisme aquelles paraules de Sant Jeroni: "Cesset ergo mille annorum fabula". Encara pot algun dia anatematitzar els milenaristes. L'Església jamai l'ha ensenyat, l'exclou i el reprova. [Casanelles.

4230. - Herranz, A., *De sociología cristiana* [Est. bíblicos 2(1931) 264-269]. — Breu introducció, text traduït, breu comentari a l'epístola de Filemó. S'extén en comentar les *Primícies* de la democràcia cristiana. Aquesta epístola és un perfecte model de lletres de recomanació. — [Casanelles.

SUPLEMENT *

3532. - Samuel d'Algaida, P., *Tres sermons de Bartomeu Catany, fra-menor de Mallorca* (s. XV). [Est. franciscans 43(1931)407-421]. — Fra Catany fou fundador de convents franciscans a Palma en 1441, a Sòller en 1458 i a Mahó en 1459. Morí en 1462. D'ell ens queden dos grans volums in fol. mss. en vitela i paper, lletra del s. XV existents a la Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca. Transcripció de tres sermons, en llatí, sobre Sant Francesc.

3533. - Casanovas, I., *Josep Finestres. Estudis biogràfics*. Barcelona, Bib. Balmes 1932, 8.º, xx-564 pàgs. (Bib. Històrica de la Biblioteca Balmes, sèrie II, vol. 7). — Primer volum d'una sèrie que porta per nom "Documents per la història cultural de Catalunya en el segle XVIII", sobre l'eminent jurista Finestres, patriarca durant seixanta anys de la Universitat de Cervera († 1777). En la primera part (pàgs. 1-216), cinc conferències sobre els temes: 1. Estat cultural de Catalunya en el segle XVIII. — 2. Valor personal d'En Finestres. — 3. L'Escola d'En Finestres. — 4. Renovació cultural de Catalunya. — 5. Decadència i mort de l'escola finestresiana. En la segona (pàgs. 217-251) es dona el text en català de l'elogi funeral de Finestres que féu en 1777 D. R. Llätzer de Dou i de Bassols, i en la tercera (pàgs. 253-462) una traducció catalana de la Vida i escrits de Finestres del P. Ll. Gallissà i Costa. Segueixen alguns documents i un copiosíssim índex onomàstic. És aprofitat en les conferències el ric epistolari, que seguirà en altres dos volums.

3534. - Lull, Ramon, *Libre de les Meravelles*, a cura de Mn. S. Gal·més. Vol. I. Barcelona, ed. Barcino 1931, 162 pàgs (Els nostres clàssics, vol. 34). — Text segons el ms. 1 de la Soc. Arq. Luliana, amb les variants del ms. 5 de la mateixa societat. Introducció amb notes sobre: autor, data i lloc, nom, classificació i caràcter, pla, manuscrits i edicions.

3535. - Gremper, Chr., *Des kardinals Joh. von Turrecremata Kommentar zur Regel des hl. Benedikt* [Studien u. Mitt. Gesch. des Benedikt. 44-47(1926-1929)223-283]. — El comentari de Torquemada a la Regla de Sant Benet fou escrita en 1442 a prec de l'Abat Arsenius de la congregació de Sta. Justina, fou molt difós i tingué molta influència || ex: Z. Kirchengeschichte 49(1931)59.

3536. - Murillo, L., *Adolfo Harnack y el problema religioso en nuestros días* [Est. ecles. 10(1931)97-104, 273-286]. — Doctrina moderada de Harnack sobre la autoridad de los documentos. Valor de su contenido. Su concepción de la Iglesia. Su ciencia teológica.

* Per equivocació al fer la numeració es saltaren els números 3532 a 3551 que donem als que segueixen, aquí al suplement.

3537. - Serrano y Sanz, M., *Vida de Mahoma, según un códice latino de mediados del siglo XIII* [Erud. ibero-ultram 2(1931)365-396]. — El códice se encuentra en el archivo parroquial de Uncastillo. A esta *Vita Mahometi* (trata a Mahoma de farsante, impostor, lujurioso) precede una larga epístola que seguramente será de un judío converso. Introducción con interesantes notas históricas sobre Uncastillo y sus monumentos, sus archivos, los donantes de libros Sancho Jordán (1268), Juan Martínez Canals (1365), escuela de gramática. Comparación de la epístola con otros escritos de judíos conversos. Caprichosa manera de hacer las citas bíblicas. Atribuye a Baruc esta singular profecía: "Audiui verba tua et timui; et dico tibi quod video te inter duos latrones".

3538. - Asín Palacios, M., *Abenházam de Córdoba y su historia de las ideas religiosas*. Vol. III y IV. Madrid, Acad. de la Historia 1929-1931, 4.º, 334 y 272 págs. — En el primer volumen de esta obra, publicado en 1927, se da una extensa biografía de Abenházam; en el segundo, 1928, se inserta una introducción a su obra "Fisal" y se empieza la traducción de esta obra que continua en los volúmenes tercero y cuarto. Ofrece dicha obra un interés extraordinario por el doble título de su peregrina rareza y su relativa antigüedad, pues representa el primer ensayo de estudio sistemático y crítico de las principales creencias religiosas de la Humanidad y de todas las herejías y escuelas teológicas del Islam.

3539. - Renaud, H. P. J., *Trois études d'histoire de la médecine arabe en Occident*. I: *Le Musta'ini d'Ibn Beklares* [Hesperis 10(1930)135 ss.]. — Estudia la personalitat de Beklares, jueu del Nord d'Espanya, mort en 1110, i el seu llibre *Le Musta'ini*, que creu compost a Almeria. Tres manuscrits, un d'ells el 5009 de la Bib. Nac. de Madrid, procedent de la catedral de Toledo. — [Rius.

3540. - Levi-Provençal, E., *A propos du "Pont du Cadi" de Grenade* [Hesperis 10(1930)121]. — Una nota inserta en *Silat as-Sila*, que publica, prova que el pont de Cadi, de Granada, fou construït sota la direcció del cadí Ali b. Muhamad Ibn Tawba, l'any 1055. — [Rius.

3541. - Anuario eclesiástico 1931. Barcelona, E. Subirana, S. A., 4.º, xxviii + 500 + 64*. — Guía eclesiástica y estadística especialmente de España. Índice alfabético de los nombres de santos.

3542. - Alonso Cortés, N., *Miscelánea Vallisoletana*. Valladolid, imp. E. Zapatero 1930, 4.º, 188 págs. — Contiene, entre otros, estos estudios: Autos de fe. La antigua casa consistorial. Lope de Rueda en Valladolid. Gómez Pereira y Luis Mercado. Fray Luis de León en Valladolid. Las coplas del Provincial segundo. Ordenanzas de la Casa de Esteban García. Sobre Fray Luis de León se apunta la sospecha de que naciera el 14 de agosto de 1547 || ex: Erud. ibero-ultram. 2(1931)355-57.

3543. - Pou y Martí, J. M.^a, *Embajadas de Felipe III a Roma pidiendo la definición de la I. Concepción de Maria* [Arch. Ibero-Amer. 34(1931)371-417, 508-534]. — I. Ambaixada del P. Plàcid de Tosantos O. S. B., (1616-19) estudiant-ne l'origen (dissensions sobre la Immaculada), nomenament, vicissituds i resultats. II. Ambaixada del bisbe d'Osma fr. Francesc de Sosa, O. M. (origen, vicissituds i mort del bisbe Sosa) tot segons un ms. del ministeri d'Estat, completat amb notes d'altres arxius. — [Rius.

3544. - Albareda, A. M., *L'Abat Oliva, fundador de Montserrat* (971?-1046). Monestir de Montserrat, any jubilar 1931, 4.º, 363 pàgs. — Esboç biogràfic de l'abat de Ripoll i bisbe de Vich, el Prelat més gran de Catalunya: El comte, el monjo, l'abat, el bisbe, el fundador de Montserrat, el constructor, l'impulsor de la cultura; les amistats, itinerari i mort d'Oliva.

3545. - Albareda, A. M., *Història de Montserrat*. Monestir de Montserrat, any jubilar 1931, 4.º, 413 pàgs. — Amb motiu de l'any jubilar del monestir l'autor publica aquest resum, un avenç de la *Història crítica documental* en preparació. Després d'un breu capítol de situació topogràfica, dedicat a la Muntanya, marca la trajectòria històrica dels *Origens*, segle XI, als temps actuals de reconstrucció, estudiant els diversos períodes. En la segona part s'ocupa de la *Devoció al Santuari* i de l'*Expansió de Montserrat* més enllà de les fronteres catalanes.

3546. - Vélez, P. M., *Leyendo nuestras crónicas. Notas sobre nuestros cronistas y otros historiadores. Historiadores generales y particulares de interés general para nuestra historia antigua*. Escorial, Imprenta del Monasterio 1932, 4.º, xxx-1169 pàgs. en dos volumenes. — Estudio de los principales cronistas de la Orden de los Ermitaños de San Agustín o de los Agustinos, especialmente sobre las noticias que dan sobre el origen e historia de la Orden antes del siglo XIII. Historiadores generales; desde Egidio Romano al P. Maturana, y historiadores particulares: Landucci, el P. Andrés de S. Nicolás, sus continuadores y apologistas, el P. Jaime Jordán, el Torelli español. La obra es reedición de varios artículos aparecidos en *Archivo Agustiniano*.

3547. - Petitot, J., *Vida de Sto. Domingo de Guzmán*. Versión castellana por el P. Veremundo Peñas. Vergara, Ed. El Santísimo Rosario 1931, 8.º, xi-518 pàgs. — Traducción castellana de la sugestiva obra de Petitot. Biografía del fundador de los dominicos escrita para el gran público y por esto se suprimen las notas y sólo se dan algunas referencias a las fuentes en el mismo texto. Varios grabados y 1 lámina.

3548. - Pérez Mínguez, F., *Los Idiáquez y el monasterio de San Telmo en San Sebastián* [Bol. Acad. Hist. 98(1931)812-849]. — Conferencia, con notas biográficas de los miembros de la familia fundadora del monasterio (s. XVI).

3549. - Martínez Vega, R., *Estampas a pluma*. — I. *Valorización histórica del Coro de la Catedral* [de Toledo]. Discurso. Toledo, 1930, 4.º, 73 pàgs. || ex: Razon y Fe 95(1931)402-403.

3550. - *O imposto de S. Tiago e a imposição do voto, segundo os manuscritos do tombo municipal* [Arquivo hist. Madeira 1(1931)] || ex: Nação Port. serie 6, t. 2 p. 176.

3551. - Filgueira Valverde, X., *A festa dos Maios* [Arquivos Sem. Est. galegos 1(1927)139-203 + 6 láms]. — Introducción sobre las fiestas populares de origen pagano referentes a la llegada del buen tiempo (de mayo) en la Edad Antigua y Media. Las mismas fiestas en la actualidad en Galicia. Colección de más de un centenar de cantares. 3 láminas de enramadas y otras 3 de música.

4231. - Gudiol, J., *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*. Barcelona, llibreria Porté 1931, 4.º, vol. I: 352 p., 372 figs. — Segona edició, posada al corrent de totes les qüestions, de la coneguda obra de l'arqueòleg vigatà. Aquest primer volum agafa l'arqueologia de les èpoques prehistòrica, romana, visigòtica i romànica. Hi són especialment estudiats els monuments i objectes litúrgics tan abundosos a Catalunya per l'època romànica. Molt rica il·lustració.

4232. - Husik, J., *Joseph Albo, the last of the medieval Jewish philosophers* [Proceedings of the american Academy for Jewish Research (1928-30)61-72]. — Exposa la doctrina de l'obra "Ikkarim" d'Albo sobre el cristianisme. Interessant per a l'història hispànica del temps de la "Disputa de Tortosa".

4233. - Frischauer, A. S., *Einige der schönsten Bildwerke des Museums von Barcelona* [Christl. Kunst 25(1928-29)39-41]. — Notes d'art sobre aquestes escultures del museu de Barcelona: Crucifix del segle XII-XIII, en fusta; estàtua en pedra d'un sant rei (s. XIV); estàtua de Sant Pau (s. XIV), i Verge amb l'infant (s. XVI), en fusta.

4234. - Baumgarten, P. M., *Hispanica IV: Spanische Versuche der Viederlegung der Centuriae Magdeburgenses*. Krumbach 1927, 48 pàgs. — Per a contrarrestar l'efecte de l'important obra protestant *Centuriae Magdeburgenses*, apareguda en 1559-1574, el papa i els principals personatges del concili Tridentí tractaren de que es fes una història eclesiàstica. De primer s'encarregà aquesta tasca al teòleg espanyol Miquel de Medina, qui devia expurgar les *Centuriae* i aprofitar lo bo d'elles Medina escriví fins a 26 llibres a Roma, però tornà a Espanya on es podrien imprimir millor. S'ajuntà a Medina el Dr. Pere de Fuente-dueña. Conflicte de Medina amb l'Inquisició. Llavors es pensa en una comissió formada per Arias Montano, Francisco Torres, S. J., Villalpando i, com president, el bisbe de Lleida Antoni Agustín. Biografies d'aquests personatges. Sèrie de 33 cartes o documents referents a aquest assumpte,

LLISTA D'AUTORS

- Abubequer de Tortosa 3264
 Acuña 3652
 Adalberto de Baviera 3413
 Aguado 3554. 3567
 Aguilar 3207
 Aguirre 4159
 Agustín de Corniero 3248
 Alameda 3945
 Alamo 3194
 Alarcón 3264
 Albareda 3242.3544. 3545.3650
 Albizu 3690
 Alcobendas 3604
 Alcocer 3415.3712
 Alemany 3968
 Alfaya 3910
 Alip 3552
 Allgeier 4188
 Almedo 3934
 Alonso, L. G. 3956
 Alonso, N. 3542
 Alonso, S. 4148
 Alonso de Zamora 3528
 Alós 3174
 Altamira 3496
 Altisent 3359
 Altolaguirre 3503
 Altschul 3163
 Alvarado 3870
 Álvarez, A. 3853.3886. 3894
 Álvarez, L. 3069
 Álvarez Laviada 4080
 Álvarez, P. 3988.3992. 3996.4017
 Alves 3364
 Amades 3953
 Amat, E. 3314
 Amat, F. de P. 3646
 Ameal 3214
 Amor 3858
 Ancil 3703
 Anderson 3259
 Andrés de Palazuelo 3678
 Andreu de Palma 3175. 3176
 Anglès 3961
 Angulo 3861.3867.3874. 3877.3879
 Antuña 3429
 Aramon 3308
 Arboleya 3634
 Arco 3750.3754
 Arconada 3628
 Argüelles 3587
 Armstrong 3341
 Arocena 3380
 Arribas 3573
 Arsenio 3356
 Artero 3577-3579
 Artigas, M. 3268
 Artigas, P. 3757
 Artigas, Pel. 3482
 Artiñano, 3909
 A. s'ín 3253.3260.3263. 3300.3304.3538
 A. a S. Paulo 3148
 Avellà 4077
 Avinyó 3170
 Ayala 3496
 Azcárate 3950
 Bach 3288
 Baer 3489
 Baig 3322
 Balcells 3226
 Baldor 3100
 Baqué 3409
 Barcia 3230
 Barjau 3251
 Barras de Aragón 3505
 Barreiro 3513.3514.3517. 3601
 Barreiros 3935
 Baruzi 3151
 Basalenque 3630
 Basili de Rubí 4110
 Batalha 3963
 Batelli 3742
 Bauer 3107
 Baumgarten 4234
 Bayle 3523.3618
 Bayón 4186
 Bazaco 3720
 Bell 3167.3271
 Bellesort 4006
 Beltrán 3095.3202.3229. 3231.3710
 Beneyto 4032.4033.4051. 4053.4055
 Bernaldo 3420
 Bernhardt 4175
 Bernoville 3144
 Berraondo 3856
 Berrogain 4067
 Bertini 3361
 Bertran 3310
 Bibliophilus 3179
 Bidagor (Vida'gor) 4039-40
 Biurrun 3749
 Bizarri 4111.4150
 Bladière 3250
 Blanco Lon 3820
 Blanco Nájera 4096. 4100
 Blanco Soto 3042.3043
 Blanco Trias 4008
 Blánquez 3423
 Blasco 3862
 Blasi 3785
 Bofarull 3140.3367.3386
 Bohigas 3362
 Bonet, A. 4123.4128
 Bonet, F. 4031
 Bonet, Ll. 3767
 Bonilla 3657
 Bordonau 3416
 Bordoy 3227.3997
 Boussagol 3273
 Bover 4141.4156.4178. 4201.4205.4207.4226. 4229
 Boyer 4174
 Brachfeld 3138
 Braden 3520
 Bratli 3442
 Bringas 3698
 Broch 4133
 Brou 4157
 Brouillard 4139
 Brouwer 4151
 Brown 4074
 Browne 4171
 Bruner 3329
 Brunet 3457
 Bruyne 3239
 Buceta 3530
 Bueis 3631

- Bulbena 3838
 Buonpensiere 321?
 Buschbell 3394
 Busquets 3938.3949
 Bustamante 3318.3319
 Butrón 3101
C., J. M. de 3478
 Cabal 4083
 Caballero 4208
 Cabeza 3398.3711
 Cabral 4127
 Calabuig 4089
 Calvete 3338
 Calvo 4142
 Camacho 3257
 Campelo 4088
 Campos, F. 3616
 Campos, P. 3499
 Canal 3081.3131.3132.
 3225.3246
 Cantera 4072
 Cañas 3946
 Capánaga 3059.3060.
 3067.3076
 Carballo 3126
 Cardó 4181
 Carmona 3985.4107
 Carner 4134
 Carreras, J. 3197
 Carreras, T. 3335.4102
 Carreres, F. 4052
 Carreres, S. 3829.4057
 Carriazo 3799
 Carrión 3667
 Carrizo 3810
 Carro, V. 3204.4103
 Carro, X. 3821.3978
 Casanovas 3094a.3533
 Cascales 3745
 Cascón 4169
 Casimiro 3681
 Castañeda 3717.3970
 Castejón 3814
 Castelo 4004
 Castillo, A. 3802.3808
 Castillo, A. R. 3522
 Castro, F. 3092
 Castro, H. 3705
 Castro, J. M. 3200
 Cathrein 4164
 Cavestany 3908
 Cayuela 4170
 Cazenave 3455
 Cerezal 3639
 Chanetón 3553
 Choquet 3590
 Chorro 3581
 Cid 3282
 Cidade 3407
 Cirot 3084
 Clapés 3691
 Clausells 3684
 Codina 4168
 Coelho 3927
 Colunga 3491.4184
 Concetti 3047
 Conde de Cedillo 3762.
 3974.4189
 Conde L. 3849
 Conde, R. 4027
 Connor 3561
 Constant 4001
 Conteneau 3843
 Conway 3437
 Corraliza 3393
 Correa 3119
 Correia 3742.3827.3888.
 3912
 Corro 3635
 Cortés 3267
 Cortesao 3454
 Cortezo 3775
 Corthis 3305
 Coster 3450
 Cots 4054
 Covarsí 3753.3758
 Crescini 3275
 Critchlow 3403
 Cuenca 4216
 Cuervo 3045
 Cuesta 3315.3709
 Cunha 3401
D. S. 3284
 Daniel de Molins de
 Rei 3236.3282
 Daunis 3784
 De Jonge 4172
 Díaz, B. 3596
 Díaz-Jiménez 3274.3625.
 3822.3837.3845.3902
 Díaz Plajá 3406
 Diego 3178
 Díez 3897
 Dionís d'Ausona 3960
 Domínguez Berrueta
 3149
 Domínguez Bordona
 3079.3914
 Domínguez, D. 4129
 Domínguez Fontela 3621
 Dotres 3218
 Drew 3907
 Dudon 3122.3193.3233
 Duran, A. 3411.3831.
 3839
 Duran, F. 3826
 Ebhardt 3761
 Eguía 3136.3272.4152
 Eiján 3665.4025
 Ellery 3276
 Eltz 4007
 Enciso 4196
 Engelhardt 3619-20
 Entrambasaguas 3196.
 3291.3483.3694
 Era 4062
 Erckmann 3301
 Erdmann 3469
 Escagedo 3377.3385
 Eschweiler 3089
 Esperabe 3760
 Estefanía 4161
 Estenaga 3484
 Eugenio de San José
 3155.3157
 Evaristo de la V. del
 Carmen 4014
Fabo de Maria 3048
 Fajarnés 3169.3349.
 3721.4056.4084
 Fariñas 3847
 Farré 3192.3675
 Faulhaber 3109
 Feldhaus 3080
 Feliu, Ll. (L. F.) 3189.
 3936.
 Feraud 4017
 Fernández, A. 3065.
 4195.4220.4223
 Fernández, C. 3647
 Fernández Godín 3797
 Fernández Oxea 3805.
 3811.3899
 Fernández Pérez 3316
 Fernández Ramos 3622
 Fernández Regatillo
 3440
 Fernández, X. L. 3858.
 4064
 Ferreira 3931
 Ferrer 3948
 Ferreres 4094
 Ferrero 4221.4222
 Fey 3111
 Fidele, Fr. 3184
 Figueiredo 3286.3292
 Figueira 3551.3899.3973
 Fischer 3930
 Florencio del Niño Je-
 sús 3612
 Floriano 3355
 Folch 3676.3871.3881
 Ford 3421
 Forjaz 3269

- Foulché 3346
 Franco 4009
 Frischauer 4233
 Froberger 3114
 Froilano 3558
 Fuente 3525
 Fueyo 3050-51
 Fugel 3972
 Fullana 3788
 Furió 3747
 Furlong 3519
 Galindo 4029
 Gallego 3844
 Gallegos 4180
 Galmés 3534
 Ganga 3320
 Garcez 3722
 García, A. 3052.3922.
 4063
 García, D. 4118.4124.
 4125
 García, F. 3075.3177.
 3270
 García Gómez 3261
 García López 3317
 García de Quevedo 3337
 García Rey 3771.3833
 García Silvestre 3266
 García Soriano 3120
 García, T. 4079
 García Villada 4036
 Gasch 3830
 Gaspareti 3365
 Gaster 3262
 Gaultier 4173
 Gazulla 3434
 Geiger 3887
 Gener 3872
 Genovès 3499
 Getino, L. 3203.3216.
 3234
 Getino, P. 3480
 Gibbons 3556
 Gil 3641
 Giménez 3160.3408
 Gue 3859
 Goenaga 3098.3099
 Göller 4145
 Gomá 4095.4225
 Gomes 3343
 Gómez, A. 3041
 Gómez, E. 3363
 Gómez, M. 3813
 Gonçalves 3916
 González, B. 3653
 González, F. 3733
 González, G. 4153
 González, M. 3905
 González, P. 3713
 González Palencia 3253.
 3302.3334.3983.4185
 González, R. 3044
 González del Río 3457
 González Simancas 3756
 González, U. 3708
 Gofii 3243
 Grabmann 3199
 Grandgent 3303
 Grandmaison 3458
 Grau 3600
 Greif 3309
 Gremper 3535
 Guallar 4022
 Guasp 3336
 Gubianas 3926
 Gudiol 3742.4231
 Guinard 3891
 Gurdon 3651
 Gürster 3112
 Gutiérrez, J. 3127-28
 Gutiérrez, P. 3942
 Hämel 3277
 Hansen 3995
 Haskins 3198.3348
 Hatzfeld 3297.3298
 Hellín 3104
 Henry-Coüannier 3128
 Heras 3526
 Heredia 4137
 Hergueta 3333
 Hernández, E. 3097.
 4182
 Hernández, F. 3294
 Herranz 4197.4230
 Herrera 3416.4183
 Herzog 3852
 Hicks 3719
 Hieroteo 4017
 Hiller 3113
 Hitzfeld 3447
 Hollis 3143
 Hoornaert 3211
 Huarte, A. de 3714
 Huarte Echenique 3713
 Huarte, J. M. de 3344
 Hüffer 4043-4045
 Huguet 3993
 Huidobro 3632.3803
 Huizinga 3735
 Humilis a Genua 4132
 Huonder 4165
 Husik 4232
 I. P. 3332
 Ibarra, E. 3296.3356.
 3707
 Ibarra, P. 3295
 Ibarrondo 3729
 Igual 3918
 Iriarte 4104
 Isart 4115
 Isla 3146
 Iung 3082
 Ivars 3671.3864
 Izaga 4092
 J. de U. 3602
 J. P. 3195
 J. P. P. 3673
 Jansens 3215
 Jean de S. Thomas
 3161.3162
 Jimeno 3911
 Johannet 3224
 Jos 3569
 Josep de S. Benet 4011
 Justo de Villares 4215
 Kehrer 3898
 Kelly 3834
 Klotz 3182
 Klüpfel 4046
 Kolb 3998.4002
 Konetzke 3453.3481
 Krackovskij 3249
 Kralik 3110
 Krauss 3115
 Krenkow 3258
 Kuhn 3991
 Lacarra 3806
 Laconague 3597
 Lacordaire 3989
 Lajeunie 3156
 Lama 3057.4140
 Lampérez 3815
 Lanckoronska 3290
 Landazurri 3702
 Larumbe 3689
 Lattin 3404
 Laureano 4224
 Lázaro 3913
 Lecler 3083
 Lecuona 4160
 Leite, S. 3589.3591.3592.
 3594.3614
 Leite de Vasconcellos
 3486
 Leturia 3462.3524.3527.
 3574.3624
 Levi, G. 3256
 Levi-Provençal 3540
 Levy 3254
 Lindeer 3737
 Lizarralde 3715
 Llabrés 3376
 Lladó 3817-18
 Llamas 4198.4227

- Llobera 3164
 Llorca 3726.3781
 Llorens, A. 3919
 Llorens, E. L. 3979
 Llorens i Jordana 3976
 Llovera 3049
 Lloyd 3571
 López, A. 3330.3387.
 3400¹.3512.3515.3623.
 3672.3679-80.4017
 López de Ayala 3406
 López, E. 4192.4193.
 4211-4214
 López, J. M. 3627
 López de Meneses 3779
 López Ortiz 4099
 López de Santa Ana
 4155
 Lucka 3766
 Lynn 3716
M. del P. 4016
 M. R. 4017
 Maas 3575
 Macedo 3782
 Machado 3448
 Macho 3840-41
 Macias 3446.3488
 Madoz 3222.3466
 Magalhaes 3255
 Maideu 3917
 Malon 3177
 Mandonnet 3990
 Manser 3206
 Manyà 3954.4108.4122
 Maraury 4087
 Marc de Castellví 4186.
 4199.4200
 Marcelo del Niño Je-
 sús 3158
 March 3461
 Marcos 3061
 Margeli 3078
 Maria de la Cruz 4017
 Maria de la E. Here-
 dero 4030
 Marichalar 3402
 Marie Claire de Jesús
 3209
 Mariéjol 3425
 Marín 4050
 Maritain 3152
 Marqués de Lozoya
 3740.3801
 Marqués del Saltillo
 3857
 Martí Albanell 3695.
 3696.3786.4024
 Martí de Barcelona
 3125.3241
 Martí Grajales 3287
 Martí Miralles 4091
 Martín 3783
 Martínez Burgos 3139.
 3819
 Martínez, E. 3378
 Martínez Lumbreras
 4082
 Martínez y Martínez
 3394
 Martínez Núñez 3054-
 3055
 Martínez Pajares 4066
 Martínez Vega 3549
 Martorell, F. 3769
 Martorell Téllez-Girón
 3339.3418
 Marxuach 4109
 Mas 3371
 Massana 4106.4114
 Mateos 3659
 Mateu 3439.3738.3789
 Mattei 3375
 Mattos 3855.3986
 Mauricio 3433
 Mayer 3868.3889
 Mayordomo 3068
 Medall 3727
 Medina 3494
 Melicher 4037
 Mérida 3798
 Mena 3518
 Menéndez 3475
 Merediz 3885
 Meschler 4177
 Michael a Neukirch
 4147
 Michel Ange 3186.3187
 Mier 4097
 Millares 3135
 Millàs 3730.4190
 Miquel d'Esplugues
 3094.4105.4120.4206
 Miquel i Planas 3331
 Molina 3324
 Monreal 3943
 Montalbán 3603
 Montero 3509
 Montes 3490
 Montserrat 3201
 Moragas 3396
 Morales 3086
 Moré 3613
 Moreno 3496
 Mugartegui 3677.3692
 Mújica 3380
 Múnera 3981.3982
 Murillo 3536
 Muro 4075.4076
 Navarro Funes 3106
 Navarro, J. G. 3832.
 4078
 Navarro, N. E. 3559.
 3560
 Navas 3374
 Negrete 3056.3063
 Nemesio 3283
 Neuss 3915
 Neuvonen 3091
 Neyra 3504
 Nicolao de Albeniao
 3510
 Nieto 4191
 Niño 3748
 Noguer 3071
 Nolas d'El Molar 3181.
 3237
 Nonell 4163
 Norbert d'Ordal 3124
 Novoa 3638
 Nunemaker 3347
 Nunes 3280
 Núñez 3725
O'Daniel 3521.3555
 Ocio 4017
 Oesterle 3221
 Oleza 3391
 Onis 3165
 Orriols 4119
 Ortega, A. 3563.3700
 Ortega Rodrigo 4112.
 4126
 Ortíz 3588.3723
 Othmer 3576
P. F. de R. 3313
 Palacio, J. M. 3219
 Palacio, L. 4219
 Palau 4013
 Palma 3088
 Palomero 4210
 Papell 3773
 Paradela 3323
 Pardo 3660.3662.3663.
 3664
 Parga 3137
 Parra 3502
 Pascual, B. 4194
 Pascual, V. 3734
 Pasos 3901
 Passos 3658
 Pater 3441
 Paz 3412
 Pedret 3470.4041.4042
 Pelster 3093.3244

- Pelufo 3791
 Penzol 3278.3892
 Peña, A. M. 3351
 Peña, V. 3351
 Peñalosa 3994
 Pérez Arregui 3999
 Pérez de Barradas 3794.3797
 Pérez Bustamante 3487
 Pérez Constantí 3741
 Pérez Goyena 3102.3147.3345.3682.4131
 Pérez, L. 3516.3582.3668.4028
 Pérez Mínguez 3435.3548.3686
 Pérez, N. 3836.3952.4149
 Pérez, P. 3419.4081
 Pérez del Pulgar 4117
 Pérez, Q. 3050-51.3074.3077
 Pérez de Urbel 3359.3807.3929.3933
 Perimezzi 4015
 Perroud 3564
 Petitot 3547
 Petters 3606
 Petzet 3108
 Pfandl 3134.3736
 Philippe 3150
 Pinta 3070.3633
 Pinto 3987
 Pitollet 3706
 Planas 4113
 Plaza 3416
 Pons, A. 3388
 Pons, J. 3105
 Pons, J. M. 3648
 Porté 3323
 Pou 3543
 Prado 3928
 Prestage 3529
 Primitiu 3792
 Puig de la Bellacasa 4130.4138
 Puig Campillo 3724
 Puigdessens 4026.4101
 Pujol 3965
 Quecedo, F. 3670
 Quera 3463.3464.4144
 Querol 3431
 Ràfols 3764.3900
 Raguer 3352-53.3699
 Raitz 4154
 Ramalho 3610
 Ramírez 4090
 Ramis 3389
 Rauchhaupt 4034
 Regis 3436
 Rego 4098
 Reipens 3159
 Renaud 3539
 Riaza 4093
 Riba, C. 3443.4186
 Riba García 3427
 Ribalta 3869
 Ribas i Bertran 3790
 Ribas de Pina 3685
 Ribera 3964
 Ricard 3456.3615.3951
 Richardson 3090
 Richert 3809
 Rio 3053
 Rionegro 3584
 Rios 4202.4203
 Ripert 3171
 Risco 4003.4005
 Rius 3370.3386.3718
 Riva 3617
 Roberti 4010
 Robertson 3570
 Rodríguez Aniceto 3180.3281
 Rodríguez, 3072-73
 Rodríguez, E. B. 3572
 Rodríguez Moñino 3342.3459
 Rodríguez, R. 3476-77.4012
 Rodríguez, S. 4020
 Rodríguez (S. Martín) 4021
 Rodrigo 3379
 Rogerio Conde. Fr. 4023
 Rojo, A. 3941
 Rojo, C. 3957
 Rouse 3238
 Rubert 3191
 Rubio, A. 3568
 Rubio, F. 3474
 Rubio G. 3676
 Rubio, L. 3496
 Rudy 3665
 Ruiz Amado 3422
 Ruiz, D. 3130.3848
 Ruiz, H. 3511
 Sabatini 3265
 Säbekow 3468
 Sagarra 3452.3925
 Salarrullana 3751
 Salas 3409.3417
 Salem 3875
 Samuel d'Algaida 3172.3532
 San Román 3816
 Sanabre 3411.3471
 Sanahuja 3669.3674.3704
 Sánchez Albornoz 3430.3472
 Sánchez Cantón 3880
 Sánchez, E. 3980
 Sánchez Gozalbo 3835
 Sánchez, J. 3046
 Sánchez, M. 3133
 Sánchez Reyes 3824
 Sánchez de Rivera 3895-96
 Sanchiz 3185.3312.3865
 Santeler 3205
 Santiago 3626
 Santillán 4018
 Santos, B. 4209.4218
 Santos, F. 3397
 Santos, R. 3656
 Sanvisenti 3085
 Sanxo 3351.3390.3392.3399.3854.3920
 Sanz Artibucilla 3701
 Sanz, E. 4010
 Sanz, J. M. 3479.3893
 Saralegui 3850.3863.3878.3882
 Sarret 3921
 Sarri 3121
 Sarthou 3755
 Saudreau 3210
 Sayol 3944
 Schaefer 3565.3566.4073
 Scheeben 3223.3661
 Schilling 3607.3608
 Schmitt 3123
 Schneider 3118
 Schurhammer 3599
 Seca 3683
 Seco 3655
 Segarra, F. 3467.3977.4143.4217
 Segarra, J. A. 4167
 Serra Boldú 3759.3971
 Serra, J. 3969
 Serra-Ràfols, J. C. 3372
 Serra i Vilaró 3705.3796
 Serrano, L. 3369
 Serrano Sanz 3537.3557.4065
 Sercent 3940
 Sickel 4048
 Sierp 4166
 Sierra 3350.3353.3357.3903.4071

- Silverio de Sta. Tere-
sa 3153
Simonin 3188
Sister M. Monica 3212
Sitwell 3823
Söderhjelm 3279
Solá 4158
Soler 3087
Soriano 3449
Sorrento 3289
Sousa 3967
Soy 4116
Stegmüller 3244a.3245.
3246a. 3247
Stelzmann 3293
Stracke 3190
Subias 3876
Suida 3873
Sunyol 3958
Sureda 4135
Tacchi 3688
Tafall 3966
Tallgren 3285
Tarré 4035
Tascón 3220
Teixidor 3096.3103.
3217.4146.4176
Tejera 3778
Tena 3697
Terrasse 3890
Thibaut 3598.4000
Thomas 3141
Thomas Villanova a
Zeil 4228
Tischleder 3228
Tena 3697
- Toda 3311.3373.3687.
3777.3924
Torbado 3846
Toribio 3510
Toribios 3937
Tormo 3752
Torre 3354.3498.3500.
3531.3586.3851.3884
Torres, L. 3768.3804
Torres, M. 3240
Torvado 3842
Tyson 3360
Ugarte 3066
Urquijo 3340.3975
Usón Sesé 4069
V. 3883
Valbuena 3129
Valls 3358.4047.4049
Vargas 3232.3492
Vasconcelos 3432.3932
Vayreda 3639.3645
Vega, A. 3609.3640
Vega, A. C. 3058.3062
Vegue 3366
Vélez 3064.3166.3168.
3546.3629.3643
Vera, E. de 4204
Vera, F. 3731.3732.
3145
Vera Idoate 3445
Vera Murillo 3923
Vergara 3728
Vich 3828
Vidal 3787
Vila 4121
Viladomat 3984
- Vilanova, C. de 3666
Vilanova, J. 3959
Vilaseca 3793
Villa 3451
Villada 3460.4038
Villaluz 3605
Vincke 3473.4058.4061
Vindel 3326.3327
Vinyolas 4086
Viñas 3506
Vitorino 3772
Vives 3308. 3410.3465.
3800.3947.3955
Voretzsch 3299
Wagner 3962
Walsh 3438
Weill 4068
Weise 3744.3825
Werner 3306
West 3116
Wilhelm 4165
Wilpert 3904
Whitehill 3359.3807
Wohlhaupter 3173.4070.
4085
Wölfel 3428.3593.3595
Wolff 3117
Wright 3562
X. 3636.3637.3642.4017
Xiberta 3142.4136.4179
Zabala 3424
Zamora 3508
Zarco 3335.3444.3763-64
Zarncke 4162
Ziegler 3039.3040

Anònims 3307.3321.3325.3328.3381.3405.3414.3426.3493.3495.3407.3501.3507.
3541.3550.3580.3583.3585.3611.3644.3649.3654.3739.3765.3794.3812.3860.
3866.3906.4019.4187

LLISTA DE REVISTES

- Aevum. — Milano.
 Allgemeine Rundschau. — Munchen.
 American Journal of Archeology. — Concord.
 American Journal of Philology. — Baltimore.
 Analecta sacra tarraconensia. — Barcelona.
 Anales del Centro de Cultura valenciana. — Valencia.
 Anales de la Comisión provincial de Monumentos. — Córdoba.
 Anales Luis Vives (Anexe de "Cultura valenciana"). — Valencia.
 Angelicum. — Roma.
 Antoniamum. — Roma.
 Anuari de l'Oficina romànica de lingüística i literatura. — Barcelona.
 Anuario de la Historia del Derecho español. — Madrid.
 Aragón. — Zaragoza.
 Archeion. — Roma.
 Archiv für katolisches Kirchenrecht. — Mainz.
 Archives d'Histoire doctrinale et litteraire du Moyen Âge. — Paris.
 Archivo agustiniano. — Madrid.
 Archivo de arte valenciano. — Valencia.
 Archivo español de Arte y Arqueología. — Madrid.
 Archivo ibero-americano. — Madrid.
 Archivum fratrum praedicatorum. — Roma.
 Arquivos da Escola médico-cirúrgica de Nova Goa.
 Arquivos do Seminario de Estudos galegos. — Santiago de Compostela.
 Art Bulletin, The. — New York.
 Arte e Arqueología.
 Arte español. — Madrid.
 Arxiu de tradicions populars. — Barcelona.
 Asia Major. — Leipzig.
 Belvedere. — Zurich-Leipzig-Viena.
 Bíblia. — Roma.
 Bibliografía general española e hispano-americana. — Madrid.
 Bibliographisches Bleibblatt der theologischen Literaturzeitung. — Leipzig.
 Biblos. — Coimbra.
 Boletín de la Academia de Ciencias, bellas Letras y nobles Artes de Córdoba.
 Boletín de la Academia española. — Madrid.
 Boletín de la Academia gallega. — La Coruña.
 Boletín de la Academia de la Historia. — Madrid.
 Boletín de la Biblioteca Menéndez y Pelayo. — Santander.
 Boletín de la Comisión de Monumentos de Navarra. — Pamplona.
 Boletín de la Comisión provincial de Monumentos de Burgos.
 Boletín de la Comisión provincial de Monumentos de Orense.
 Boletín del Instituto de Investigaciones históricas. — Buenos Aires.
 Boletín de la Sociedad castellonense de Cultura. — Castellón de la Plana.
 Boletín de la Sociedad española de Excursiones. — Madrid.
 Boletín de la Universidad de Granada.
 Boletín de la Universidad de Madrid.
 Boletín de la Universidad de Santiago de Compostela.
 Boletino do Instituto Alemão. — Coimbra.
 Bolletí de la Societat arqueològica Iuliana. — Palma de Mallorca.
 Bon Pastor, El. — Barcelona.
 Brotéria. — Oporto.
 Bucherwelt, Die. — Bonn.
 Bulletin hispanique. — Bordeaux.
 Bulletin of J. Rylands Library. — Manchester.
 Butlletí arqueològic. — Tarragona.
 Butlletí del Centre Excursionista de Bages. — Manresa.
 Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. — Barcelona.
 Butlletí dels Museus d'Art. — Barcelona.

- Carmelitana. Anexe de: *Analecta Ordinis Carmelitarum discalceatorum*. — Roma.
- Catholic historical Review, The. — Washington.
- Catholic World, The. — New York.
- Christliche Kunst, Die. — Munich.
- Ciencia tomista, La. — Salamanca.
- Collectanea franciscana. — Assisi.
- Collectanea mechlinsia. — Malines.
- Connoisseur, The. — London.
- Correspondant, Le. — París.
- Criterion. — Barcelona.
- Cultura valenciana. — Valencia.
- Deutsche Hauschatz.
- Deutsche Nationalbibliographie. — Leipzig.
- Deutsches Philologenblatt. — Leipzig.
- Deutsche Uhrmacher Zeitung.
- Deutsche Vierteljahrschrift für Literatur-wissenschaft und Geistesgeschichte.
- Divus Thomas. — Freiburg.
- Ecos da Missao de Shin-Hiny.
- Ephemerides liturgicae. — Roma.
- Ephemerides theologicae lovanienses. — Louvain.
- Erudición ibero-ultramarina. — Madrid.
- Estrella del Mar, La. — Madrid.
- Estudios bíblicos. — Madrid.
- Estudios eclesiásticos. — Madrid.
- Estudis franciscans. — Barcelona.
- Estudis universitaris catalans. — Barcelona.
- Études carmelitaines. — París.
- Forschungen und Fortschritte. — Berlin.
- Franziskanische Studien. — Münster i. W.
- Gazette des beaux Arts. — París.
- Getreue Eckart. — Wien.
- Gral, Der. — München-Münster i. W.
- Gregorinum. — Roma.
- Hebrew Union College annual. — Cincinnati-Ohio.
- Hespérís. — París.
- Historische Vierteljahrschrift. — Dresden.
- Ibero-amerikanisches Archiv. — Berlin-Breslau.
- Illuminare. — Vitoria.
- Ilustración del Clero. — Madrid.
- Instituto, O. — Coimbra.
- Investigación y Progreso. — Madrid.
- Irish ecclesiastical Record.
- Jahresbericht über die Wissenschaftlichen Erscheinungen auf dem Gebiete der neueren deutschen Literatur. — Berlin-Leipzig.
- Journal of the Bombay historical Society. — Calcutta.
- Journal of Religions, The. — Chicago-Illinois.
- Jus Pontificium. — Roma.
- Juventus. — Barcelona.
- Kuntswart, Der. — München.
- Literarisches Zentralblatt für Deutschland. —
- Logos. — Pontevedra.
- Manresa. — Bilbao.
- Maroc ctaholique, Le
- Mauritania. — Tángen.
- Memoires du Comité des Orientalistes. — Leningrad.
- Monde Oriental. — Uppsala.
- Monte Carmelo. — Ávila.
- Mont, The. — London.
- Naçao portuguesa. — Lisboa.
- Natur und Kultur.
- Neue schweizer Rundschau. — Zürich.
- Neuphilologische Mitteilungen. — Helzingfors.
- Neuphilologische Monatsschrift.
- Nouvelle Revue théologique. — Louvain.
- Ons geestelijke leven. — Anvers.
- Opus Dei. — Braga.
- Orient. — Toulouse.
- Paraula cristiana. — Barcelona.
- Philological quarterly. — Iowa.
- Placidian, The. — Washington.
- Polybiblion. — París.
- Proceedings of the American Academy for Jewish Research. — Philadelphia.
- Razón y Fe. — Madrid.
- Recherches de Science religieuse. — París.
- Religión y Cultura. — El Escorial.
- Rendiconti del r. Istituto lombardo di Scienze e Lettere. — Milano.
- Reseña eclesiástica. — Barcelona.
- Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos. — Madrid.
- Revista de la Biblioteca Archivo y Museo del Ayuntamiento de Madrid.
- Revista de Catalunya. — Barcelona.
- Revista del Centre de Lectura. — Reus.
- Revista del Centro de Estudios extremefios. — Badajoz.

- Revista de Ciencias jurídicas y sociales. — Madrid.
 Revista del Clero leonés. — León.
 Revista crítica de Derecho inmobiliario. — Madrid.
 Revista eclesiástica. — Madrid.
 Revista de Filología española. — Madrid.
 Revista internacional de Estudios vascos. — San Sebastián.
 Revista jurídica de Catalunya. — Barcelona.
 Revista de Menorca. — Mahón.
 Revista de Occidente. — Madrid.
 Revue africaine. — Alger.
 Revue de l'Art.
 Revue d'Ascetique et Mystique. — Toulouse.
 Revue bénédictine. — Maredsous.
 Revue des Études historiques. — París.
 Revue des Études juives. — París.
 Revue critique d'Histoire et de Littérature. — París.
 Revue hispanique. — París.
 Revue d'Histoire ecclésiastique. — Louvain.
 Revue d'Histoire des Missions. — París.
 Revue des Sciences philosophiques et théologiques. — Kain-París.
 Revue des Sciences religieuses. — Strasbourg.
 Revue de Synthèse. — París.
 Revue thomiste. — París.
 Romanische Forschungen. — Erlangen.
 Sal Terrae. — Santander.
 Schönerer Zukunft. — Wien-Regensburg.
 Scriptorium. — Ripoll.
 Siglo de las Misiones, El — Burgos.
 Speculum. — Cambridge (Massachusetts).
 Stemmen des tijds. — Zeist.
 Studi medievali. — Torino.
 Studien und Mitteilungen zur geschichte des Benediktiner Ordens. — München.
 Studio. — London.
 Sud Magazine.
 Theologie und Glaube. — Paderborn.
 Theologische Quartalschrift. — Tübinga.
 Theologische Revue. — Münster i. W.
 Thuringia franciscana. — Fulda-Frauenberg.
 Unitas. — Manila.
 Universidad. — Zaragoza.
 Vida cristiana. — Barcelona.
 Vida sobrenatural. — Salamanca.
 Vie spirituelle, La — París-Juvisy.
 Voche, Die.
 Zeitschrift für Ascese und Mystik. — Innsbruck.
 Zeitschrift für Ethnologie. — Berlín.
 Zeitschrift für kath. Theologie. — Innsbruck.
 Zeitschrift für Missionswissenschaft. — Münster i. W.
 Zeitschrift für Rechtsgeschichte. — Weimar.
 Zeitschr für romanische Philologie. — Halle.
 Zeitschrift für Kirchengeschichte. — Stuttgart

Miscellanies
 Aurelius Augustinus. Die Festschrift der Görresgesellschaft, etc., 1930. — Colònia.
 Cassinensia. — Monte Cassino, 1929.
 Charisteria (A. Rzach Festschrift). — Reichenberg, 1930.
 Ernst Mayer Festschrift (1932). — Estudios eruditos in memoriam de A. Bonilla y San Martín, 2 (1930). — Madrid.
 Ethik und Leben. Festschrift Jos. Mausbach. — Münster.
 Festschrift Leidinger.
 Homenaje Artigas (número extraordinario del Boletín de la Biblioteca Menéndez y Pelayo). — Santander.
 Miscellània Patxot. Estudis de dret romà. — Barcelona, 1931.
 Spanische Forschungen der Görresgesellschaft. I Reihe. 3 Band, 1931. — Münster i W.

OBRES REBUDES:

- ANGLÈS, H., *El còdex musical de Las Huelgas*. Introducció, facsímil i transcripció. Tres volums. Barcelona, Institut d'estudis catalans 1931, fol. xxxii-387, xlvi-170 facs., i xvi-413 pàgs.
- Anuari de l'Institut d'Estudis catalans*. Secció històrico-arqueològica. Vol. VII, anys MCMXXI-XXVI. Publicat a despeses de la Institució Patxot, Barcelona, 1931, fol. xlii-440 pàgs.
- BIBLIOTECA DE TEÓLOGOS ESPAÑOLES, vol. I: P. V. Carro, *El Maestro Fr. Pedro de Soto y las controversias político-teológicas del siglo XVI*. Tomo I: *Actuación político-religiosa de Soto*. Salamanca, Convento de San Esteban 1931, 4.º, xlv-402 p. — Vol. II: Francisco de Vitoria, *Comentarios a la Secunda secundae de Santo Tomás*. Edición preparada por el P. V. Beltrán de Heredia. Tomo I: *De Fide et Spe* (qq. 1-22) Salamanca, 1932, 4.º, xlviii-380 p.
- BIBLIOTECA DE TOMISTAS ESPAÑOLES, vol. V. *Regimiento de príncipes de Santo Tomás de Aquino, seguido de la Gobernación de los judíos*. Edición, intr. y notas del P. Fr. L. Getino. Valencia 1931, 4.º, lxxx-280 p.
- BONET, A., *La filosofía de la libertad en las controversias teológicas del siglo XVI y primera mitad del XVII*. Barcelona, Imp. Subirana 1932, 4.º, 293 p.
- BUNPENSIERE, FR. H., *Commentaria in I. P. Summae Theologicae S. Thomae Aquinatis. A q.xxvii ad q.xliiii (De Deo Trino)*. Vergarae, Typ. "El Santísimo Rosario" 1930, 4.º, viii-608 p.
- CARDINAL DE BÉRULLE, *Vie de Jésus*. Avec préf. et notes de A. Molien. Juvisy, Les éditions du cerf, 8.º, xxii-268 p.
- CASEL, O., *Das christliche Kultmysterium*. Regensburg, Verlag F. Pustet, 1932, 8.º, 175 p.
- DURAN I SANPERE, A., i J. SANABRE, *Llibre de les Solemnitats de Barcelona*. Vol. I, 1424-1546. Barcelona 1930, 4.º, xxxiii-462 p.
- GRANDMAISON, P. L. DE, *Jesucristo. Su persona, su mensaje, sus pruebas*. Trad. por el Dr. J. Sendra, canónigo. Barcelona, Ed. Litúrgica Esp., S. A., 1932, 4.º, 1.000 pàgs.
- GRÜNEWALD, STANISLAUS O. M. CAP., *Franziskanische Mystik. Versuch zu einer Darstellung mit besonderer Berücksichtigung des hl. Bonaventura*. Munich, Naturrechts-Verlag 1932, xii-148 pàgs.
- GUDIOL I CUNILL, J., *Nocions d'arqueologia sagrada catalana* (segona edició). Vol I. Barcelona, J. Porté, llib. 4.º, 350 pàgs.
- HENRICI DE LÜBECK, O. P. *Quaestiones de motu creaturarum et de concursu divino primum edidit Franciscus Mitzka, S. J. (Opuscula et Textus historiam ecclesiae eiusque vitam atque doctrinam illustrantia, fasc. XI)*. Münster, Aschendorf 1932, 8.º, 64 p.
- HERWEGEN, I., *Von christlichem Sein und Leben*. Berlin, Sankt Augustinus Verlag 1931, 8.º, 211 pàgs.
- MARTÍNEZ, E., *Colección diplomática del R. Convento de Sto. Domingo de Caleruega*, con facsímiles de los documentos. Vergara, Ed. "El Santísimo Rosario" 1931, 4.º, lxxxix-447 pàgs.

- MERKELBACH, B. H., *Summa Theologiae Moralis*. I. *De Principiis*. Paris, Desclée de Brouwer & Cie. 1931,4.º,756 p.
- MILLÀS VALLICROSA, J., *Assaig d'història de les idees físiques i matemàtiques a la Catalunya medieval*. Vol. I. (Estudis Universitaris Catalans, sèrie monogràfica, I.) Barcelona 1931,4.º,xv-350 pàgs.
- MÍSTICS DE MONTSERRAT: vol. IV, *Vida del V. Fra Josep de S. Benet*; vol. V, *Llibre d'Amorettes*, atribuït a un ermità del segle XIV. Monestir de Montserrat 1930,8.º,190 i 125 pàgs.
- PALMÉS, F. M., *Metapsíquica y espiritismo*. Madrid, Ed. Razón y Fe, S. A., 1932,8.º,x1-820 pàgs.
- PETITOT, L. J., *Vida de Sto. Domingo de Guzmán*. Versión castellana por el P. V. Peñas. Vergara, ed. El Santísimo Rosario 1931,8.º,x1-520 pàgs.
- PETRANI, A., *De relatione iuridica inter diversos ritus in ecclesia catholica*. Taurini-Romae, Ed. Marietti 1930,8.º,ix-107 pàgs.
- SAGARRA, F. DE, *Sigilografia catalana*. Inventari, descripció i estudi dels segells de Catalunya. Vol. III. Barcelona, Institució Patxot 1932. Text: XXIV-544 pàgs. Làmines: 223-406, fol.
- Spanische Forschungen der Görresgesellschaft*, Reihe 1, Band 3. Münster im Westfalen, Aschendorf 1931,4.º460 p.
- THOMAS VILLANOVA G. A ZEIL, P., *Purgatorium*. Taurini, ed. Marietti, 1932,8.º,108 pàgs.
- TODA, E., *Bibliografia espanyola d'Itàlia dels orígens de la impremta fins a l'any 1900*. T. V.: *Índex*. Castell de S. Miquel d'Escornalbou 1931, 8.º, 300 pàgs.
- VÉLEZ, P. M., *Leyendo nuestras crónicas*. Notas sobre nuestros cronistas y otros historiadores. Tomo primero: *Historiadores generales y particulares de interés general para nuestra historia antigua*. Escorial, Imp. del Monasterio, 1932,4.º,xxx1-1.170 pàgs. en dos vols.

Extractes

- FINK, K. A., *Martin V. und Bologna*. (Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken, Band XXIII, p. 182-217.)
- LETURIA, P., *Maïor y Vitoria ante la conquista de América* (Estudios eclesiásticos 11,1932,44-83.
- MADOZ, J., *El Canon de Vicente de Lerins "Id teneamus quod ubique, quod semper, quod ad omnibus creditum est"* (Gregorianum 13,1932, 32-74).
- VINCKE, J., *Der Kampf Jacobs II. und Alfons IV. von Aragon um einen Landeskardinal* (Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, LII Band, kan. Abt. XXI, 1931,1-20).

GTU Library

3 2400 00253 2897

Analecta sacra Tarraconensia

v.8
1932

CBPaC

v.8
1932

28142

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

